

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 1,296,428

PROPERTY OF
*University of
Michigan
Libraries*
1817

ARTES SCIENTIA VERITAS

ГЛАСНИКЪ

ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

КНИГА XI.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.

1859.

DR
24
577
v.11

W

САДРЖАЈ.

Србски акценти. III. IV. Одъ Ђ. Даничића.	1
Житије Стефана Оуросија .г. сачињено Григоријемъ мнихомъ. Преписао др. Я. Шафарикъ.	33
Свети Урошъ петми, последниъ царъ србскиъ. Съ рускога превео архимандритъ Гаврило.	95
О кнезу Лазару. Изъ рукописа XVII века пре- писао А. Вукомановићъ.	108
Муратъ I на Нишу по турскиъ споменицима.	119
Животъ архиепископа Максима. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	125
Три србске хрисовули: а) краља Стефана IV; б) цара Лазара Хиландару 1380; в) Гргура Ву- ковића, брата му Ђурђа и Лазара и матере Маре Хиландару. Преписао Ђ. Даничићъ.	130
Латенисъ царемъ србскимъ. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	144
За црквену историју србску. Изъ рукописа XVII века преписао Ђ. Даничићъ.	160
Шта е писао високиъ Стефанъ. Одъ Ђ. Даничића.	166
Тайна букваца у старимъ рукописима. Одъ Ђ. Даничића.	171
Ферманъ султана Махмуда србскомъ патријарху Арсенију 1731.	181
Изводи изъ турскихъ докумената у Карловачкој архиви.	187
Рукописъ архиепископа Никодима. Одъ Ђ. Да- ничића.	189

Разматрања о старимъ србскимъ правима. III.	
Одъ др. Н. Крстића.	204
Комненовке или народне песме о србскимъ Ко-	
мненима, сравиѣне са преданијама, летопи-	
сима и споменницима.	262
Србски исторійски споменѣци Млетачкогъ архи-	
ва. Преписао др. Я. Шафарикъ.	317
Распра између пређашниѣ владе и Друштва Срб-	
ске Словесности	463
Известиѣ о радњи и станю Друштва Србске Сло-	
весности године 1858.	463
Известиѣ о новчаномъ станю Друштва Србске	
Словесности године 1858.	493
Некрологъ.	494
Библиографія	500

ШТАМПАРСКЕ ПОГРЕШКЕ.

На страни 108 у врсти 8 место принесениѣ треба при-
несени.

На страни 168 у врсти 20 предъ речю *за* не треба и.

СРБСКИ АКЦЕНТИ.

Написао Ђ. Даничић

ЧЛАНАКЪ ТРЕЋИЙ. *

У овомъ ћемо чланку гледати акценте речи-ма среднѣга рода.

Како одъ овихъ речи њдне у првомъ падежу ѡд. имаю нешто падежнога наставка (о или после мекога гласа е), а друге немаю ништа, па оне прве у осталимъ падежима поменутиѣ наставакъ првога падежа заменюю другимъ падежнимъ наставцима, а друге примаю падежне наставке на завршетакъ првога падежа допунѣниѣ гласомъ (г или њ или с) кои у првомъ падежу губе (немаюћи иза нѣга самогласнога падежногъ наставка), и тако ове друге у падежима свима осимъ првога биваю ѡднимъ слогомъ дуже одъ првихъ, за то ћемо делећи у овимъ чланцима речи по броју сло-гова њиховихъ, по коме њмъ се и акценти разли-кую, најпре разделити на двое све речи среднѣга рода: а) речи съ падежнимъ наставкомъ у првомъ падежу, б) речи безъ падежногъ наставка у првомъ падежу.

За кои се падежъ изрекомъ што овде не ка-же, у њму е акценатъ као и у првомъ. Последнѣй е слогъ у другомъ пад. мн. свагда дугъ, за то се не ће на по се споминати. Не ће се споминати ни четвртиѣ пад. кои е свагда ѡднакъ съ првимъ.

---

* Првиѣ е чланакъ изашао у Ф. Миклошића *Slavi-sche Bibliothek I* (Wien 1831) а другиѣ у осмой књизи овога Гласника (у Београду 1836).

А.

Речи съ падежнымъ наставкомъ у
 првомъ падежу ед.

Такихъ речи имамо:

I. одъ еднога слога, съ акц. " : днѣ.

II. одъ два слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: вино.

2. съ акц. " на првомъ слогу: сѣно.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: перо.

4. съ акц. " на првомъ слогу: око.

III. одъ три слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: крѣпѣство.

2. съ акц. " на првомъ слогу: здравѣще.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: колѣно.

4. съ акц. " на првомъ слогу: олово.

5. съ акц. ' на другомъ слогу: весѣло.

6. съ акц. ' на другомъ слогу: вретѣно.

7. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на другомъ: прѣстоѣ.

8. съ акц. " на првомъ и на другомъ слогу: пѣдѣше.

9. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на другомъ: оружіе.

10. съ акц. " на првомъ слогу и съ " на другомъ: вѣрно.

IV. одъ четири слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: дѣвоѣство.

2. съ акц. " на првомъ слогу: Смѣдерево.

3. съ акц. ' на другомъ слогу: брашѣево.

4. съ акц. ' на другомъ слогу: оглѣдало.

5. съ акц. ' на треѣмъ слогу: прѣѣство.

6. съ акц. ' на треѣмъ слогу: сведѣѣство.

7. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на треѣмъ: рѣѣше.

8. съ акц. " на првомъ и на треѣмъ слогу: рѣѣше.

9. съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: играйиште.

10. съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: ма́теринство.

11. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: незако́нство.

12. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: обеле́жѣ.

V. одъ петъ слогова:

1. съ акц. ' на другомъ слогу: мото́вице.

2. съ акц. ' на трећемъ слогу: преобла́чило.

3. съ акц. ' на четвртномъ слогу: крвопроли́ће.

4. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на четвр-
томъ: воденичи́ште.

5. съ акц. ' на трећемъ слогу и съ ^ на четвр-
томъ: намасти́риште.

У речи Кни́ж-по́лъ нису срасле у jednu речъ речи одъ коихъ е сложена; она управо нив една него су у њој две речи које стоје една до друге. За то и акценти стоје онаки какви су кадъ е свака за себе.

Да видимо редомъ оваке речи како имъ се акценти меняју у падежима.

I. Одъ еднога слога имамо речи само съ акц. ' и то само ове: днѡ́, стклѡ́ (које гласи и склѡ́ и цклѡ́) и злѡ́ (које е управо придевъ, па се узима за самоставну речъ као и друге многе).

У 2-омъ падеж. множ. узимајући а међу сугласна слова прва одъ њихъ добја на нѣму ^: дѣна́; а друга, место кое има и пунія ста́кло, ми-слимъ да добја а и међу т и к и међу к и л, и тако изедначивши се съ пуніомъ ста́кло, има и акц. као она: стака́ла, и тада скло, у комъ е ради множине сугласнихъ слова избачено т, кадъ тога узрока нестане, опетъ добја т: стака́ла; а цкло и тада може бити да задржава џ место ст:

цакала, ерѣ мислимъ да се и место цклити се говори и цаклити се; тако и треѣа добиа на а међу два сугласна слова': зѣла̃.

II. Речи одъ два слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу.

У найвише нѣихъ остае акц. безъ промене: вѣино, врата, гнѣздо, длѣто, ждрело, жиће, яе, клепта, крило, леѣа, леће, мито, млеко, ое, пиће, прело, руно, село, трло, удо, уже, уста, црево и т.д.

Има само една речъ са два сугласна слова (ам) предъ крайнѣимъ о, коя у 1-вомъ пад. мн. меня' на ѣ, али се мисли да ние за писанѣ.

Само се у 2-гомъ пад. мн. меня акц. кадъ се међу два сугласна слова уметне а, и то

а) у еднихъ се' съ првога слога премешта на уметнуто а: вратло: вратала̃. Ово е едина речъ овога реда којой е у речнику В. С. Караѣиѣа акц. у овомъ падежу *овато* забележенъ кодъ речи вратла, али ямачно и у више нѣихъ та промена бива (види мало ниже).

б) у еднихъ се' меня на ѣ, пакъ и на уметнуто а долази ѣ: писмо: писма̃.

в) у еднихъ се' меня на ѣ, пакъ на другѣй слогъ јошъ долази ѣ: брвно: брвѣна̃. * Јошъ има една речъ коя не да сумњати о овој промени; то е она за кою е већъ речено да ние за писанѣ.

Има више речи које предъ крайнѣимъ самогласнимъ словомъ имаю по два сугласна, и по томъ на кои годъ одъ ова три начина меняю акц. у овомъ пад., али за неке не знамъ на кои, а неке се у мн. и не говоре. Ево ихъ свию: блашце, брѣнце, вапно, ведро (тако према вијѣдро), влакно, врело, гротло, гумно, данце, дебло, Дицмо, длап-

* Тако још е у овомъ пад. забележенъ акценатъ у речнику В. С. Караѣиѣа.

це, Думно, жујце, задно, звонце, лице, клатно, легло, Ливно, лишце, перце, платно, пругло, ранно, рёсло (ријёсло), рунце, садно, сенце, словце, стабло, сукно. — За речи съ наставкомъ *тѣо* садъ се мисли да међу сугласна слова у наставку не узимаю *а*, па по томъ и акц. остае безъ промене. Такове су: бѣанство, друштво, кнѣштво, кумство, пѣанство, тройство. Али опетъ мислимъ да се гдешто може чути друштѣва.

2. Съ акц. [˘] на првомъ слогу.

Осимъ колективнихъ нема много другихъ речи съ овимъ акц.: дрѣво, злѣто, зрнце, месо, млево (мливо), пиво, сено, стадо, сунце, тело, тесто, царство (и по црногорскомъ говору чойство). А колективнихъ има врло много: бѣлѣ, бѣрѣ, брешѣ, бусѣ, влаѣ, гранѣ, гроблѣ, грожѣ, дрвлѣ, дублѣ, зверѣ, зелѣ, зрнѣ, инѣ, класѣ, колѣ, лишѣ, лозѣ, осѣ, перѣ, прошѣ, пруѣ, роблѣ, саѣ, сноплѣ, суѣ, трнѣ, трсѣ, трунѣ, улѣ, умлѣ, шиблѣ, штавлѣ итд.

Слабо се која одъ овихъ речи може говорити у множини где би имъ се могао акц. променити. Али се опетъ за сѣно зна да у мн. меня [˘] на [˙]: сѣна (*metae foeni*); тако и одъ мѣсо има съ истомъ променомъ у множ. мѣса (*patet*), мѣсима (бише га по голимъ мѣсяма); а гвѣжѣ меня у мн. свуда осимъ 2-гога пад. [˘] на [˙]: гвѣжѣа, а у 2-гомъ место [˘] добѣа [˙]: гвѣжѣа; овако мислимъ да е и одъ речи дрѣвце множина дрѣвца (према мн. дрѣва).

Између речи кое у 2-гомъ пад. мн. међу два сугласна слова добѣаю *а* имамо само сѣнце и дрѣвце, ерѣ су остале у коихъ бы то требало да буде колективне пакъ множине немаю; а сѣнце у реченомъ пад. меня [˘] на [˙] и на уметнутомъ *а* добѣа [˙]: сѣнаѣа. Она иде међу речи кое у првомъ пад. мн. не меняю акцента. А одъ онихъ кое га у томъ

падежу меняю само дрѣвце има — као што е поменуто — предъ последњимъ самогласнимъ два сугласна, међу која се умеће у другомъ пад. мн. а, и она у другомъ пад. мн. съ првога слога губи', на кои се у првомъ пад. мн. меня', па на другомъ добия': дрѣвца.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

а) неке у мн. у свима пад. осимъ 2-гога меняю' на': село: сѣла, сѣлима. Такове су: пѣро (umbo), бедро, ребро, седло, стегно.

б) у 2-гомъ пад. мн. све речи, осимъ онихъ у којихъ бива промена казана подъ а, меняю' на': плѣхе: плѣћа; пѣро (реппа): пѣра; крста: крста. — Кое између овихъ речи узимаю а међу два сугласна слова, оне съ првога слога губе', па на уметнутомъ а добияю': весло: весала; добро: добра; коплѣ: копала; стакло: стакала. Речи женство, людство, мноштво, сродство ямачно бы у овомъ пад. меняле акц. кадъ бы се у њѣму говорили. (Види напредъ подъ II, 1)

в) у којихъ речи бива промена речена кодъ а, оне у 2-гомъ падежу мн. меняю акц. ' на': село: сѣла: сѣла; пѣро (umbo): пѣра: пѣра. — Између овихъ речи кое међу два сугласна слова добияю а, оне и у овомъ пад. имаю на првомъ слогу' а на уметнутомъ а': бедро: бѣдра; ребро: рѣбра. За сѣдло стои у речи В. С. Караџића да у овомъ пад. има сѣдала (као речи у којихъ нема промене речене кодъ а), али мислимъ да то не ће бити ако у 1-вомъ пад. мн. има сѣдла, као што у речнику стои.

Има неколико речи за кое не знамъ међу кое одъ горњихъ иду: ведро, гротло, едро, леће. лѣто, окно, окце, плесмо, чело, чено, чесно.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу.

а) у највише њихъ акц. остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн., н. п. мѣсто, мѣста, мѣсту, мѣстомъ, итд. Такове су: бѣло, бѣто, бѣтство, брашно, воће, врело, жвало, ято, кнѣло, ко-ло, кметство, лико, море, око, плуто, полѣ, просо, путо, рало, рило, рухо, сало, сито, Скоплѣ, срце, строво, труло, ушѣ, Чево, чедо, шило итд.

Ове речи у 2-гомъ пад. мн. менѣю¹ на ѣ: брѣдо (pecten textorium): брѣа; грѣло: грѣа; дѣло: дѣа; зрѣно: зрѣа; ѣло: ѣа; кола: коа; лѣто: лѣа; слѣво: слѣа; стадо: стаа; чѣдо: чѣа итд. А кадъ се међу два сугласна слова уметне а, онда остае¹ на првомъ слогу а на уметнуто а долази ѣ: ютро: ютра; нѣдра: нѣдра; пѣсмо: пѣма; пѣце: пѣца.

б) неке у мн. у свима пад. осимъ 2-гога менѣю¹ на ѣ: брѣдо (topa): брѣа, брѣма. Такове су речи и ове: дрво (lignum), жито, звоно, масло, клупко. У њихъ се у 2-гомъ пад. мн. менѣ¹ на ѣ: брѣа, дрѣа, жѣта*, звѣа. А коима се међу два сугласна уметне а, оне съ првога слога губе акц. па на другоме добѣаю¹: маѣло: маѣла: маѣа; клѣпко: клѣпа: клѣа.

Мислимъ да е штампарска погрешка што у речнику В. С. Караџића стои кодъ речи клѣпко да у другомъ пад. ед. има клѣпа, иначе бы то была између свију речи средиѣга съ падежнимъ наставкомъ у првомъ пад. едина коа одмахъ у другомъ пад. едн. менѣ акценатъ.

III. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. ѣ на првомъ слогу.

Акценатъ остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: бѣженство. крѣлѣвство. прѣроштво. пу-

---

* По овакоме 2-гомъ пад. рекохъ и за прѣшъ мн. да е жѣта, клѣпа.

чанство, — пухало, — заплеће, запруће, зачелъ, навечъ, наличъ, наручъ, причешће, раселъ, раскошъ, раскрише.

У 2-гомъ пад. мн. долази ^ на другій слогъ: *зачѣлѣ, рѣскришѣ*. Осимъ онихъ на *тѣо* нема другихъ речи са два сугласна предъ последњимъ самогласнимъ, међу коя бы се у овомъ пад. могло уметати *а* и по томъ се и акценатъ могао променити, а у онима се на *тѣо* не зна за цело да се умеће *а*. (Види напредъ подъ II, 1)

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: *Ћжице, здрављице, забрежъ, ђурђево, ђаково, Вальво, Кралъво, Штитово*. У 2-гомъ пад. мн. и оне бы добиле на другомъ слогу ^, надъ бы се говорило, н. п. *зѣбрѣжѣ*.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

У свима пад. осимъ 2-гога мн. остае акц. безъ промене: *ѣриште, вѣрзило, кандило, — ѣсое, при-сое, Горажде, Гусинъ, Кобилъ, Прокуплъ, Требинъ, Цетинъ, — беспуће, бесуће, бесценъ, загоће, заграће, оплеће, охоће, поврће, подграће, покуће, Порече, посуће, потисъ, поткуплъ, првиче, пролеће, распуће, — говеда, железо, повесмо, колено, полено, копито, корито, — белило, беснило, вратило, грдило, гризало, грнало, гудало, држало, духало, жарило, жутило, играло, калило, клепало, купало, кусало, легало, лудило, мастило, мртвило, огњило, одело, орадо, перило, поило, растило, свештило, совело, солило, стопало, сукало, сушило, тавнило, творило, точило, тркало, цедило, цепадо, црнило, чекало, шарило, шестило, — богатство, момаштво, наследство, побратство, покућство, убоштво, човештво, — бѣатиште, годиште, градиште, двориште, ловиште, людиште, огњиште, рубиште, судиште, улиште, — едрце, корице, стрмашце.*

У другомъ пад. мн. меня се ' на ', и на другій слогъ долази ~: гòведа: гòвѣдѣ; кòлено: кòлѣнѣ; кòрито: кòрѣтѣ; влѣкала: влѣкалѣ; лѣгала: лѣгалѣ; шѣпила: шѣпилѣ.

А у речи кое међу два сугласна слова узимаю а, остае на првомъ слогу ', па на уметнуто а долази ~: пòвесмо: пòвесѣмѣ.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: Дѹнаво, ђово, острво, крешево, оцило, — бадало, барило, бућкало, вешала, видело, гладило, ягнило, квасило, клюкало, клецало, лазила, мерила, муляло, правило, ранило, седало, сецало, страшило, туцало, цртало, шибало, — деспотство, войводство, сужаньство, суседство, таоство, — вимешце, грлашце, срдашце, сунахце, темешце, вреоце, грѣоце, жваоце.

У 2-гомъ пад. мн. долази ~ на другій слогъ: ђострво: ђострѣвѣ; бѣрило: бѣрилѣ; лѣзила: лѣзилѣ; грѣоце: грѣѣцѣ, итд.

Одъ ѣзеро 1-вый пад. мн. има ' на другомъ слогу одбацаюћи ~ съ првога у имену Ђѣзера. И тако остае у свима пад. осимъ 2-гога, у коме мислимъ да меня ' на ': Ђѣзѣрѣ.

5. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Остае акц. безъ промене: вѣстѣва, сечѣва, лежаѣ, — одѣло, опело, повресло, подретло, порекло, посело, расуло, — бичалѣ, веселѣ, држалѣ, убиѣ, иманѣ, имаѣ, имуѣ, одаѣ, поклаѣ, прегнуѣ, пропеѣ, просуѣ, проштенѣ, поштенѣ, свануѣ, створенѣ, тренуѣ, узеѣ, умрѣ, — вретенце, преденце, — колица, оstriце, польице, — ѣаволство, злочинство, единство, везирство, враголство, деверство, коварство, лакомство, могућство, цѣянство, познанство, проклетство, сердарство, старештво, убиство, хайдуштво.

6. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Осимъ другога пад. мн. акц. остае безъ промене: канчело, Кастела, огребло, омело, паћело, — вретено, — решето, — божанство, господство, рожанство, чудество, — беланце, беоце, брашанце, влаканце, враташца, жуманце, клубашце, криоце, лећашца, писамце, ребарце, седлашце, сеоце, усташца.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ' на ': вретено: вретѣна; а кадъ се међу два сугласна слова умеће а, меня се ' на ', па онда и на првѣй слогъ долази ' и на уметнуто а ': ребарце: ребѣраца.

Речи криоце, сеоце еднаке су са криѣце, сѣлце (види напредъ подъ II, 1), по томе онако и акц. меняю у 2-гомъ пад. мн.: криѣца.

7. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

Имамо ихъ само ове, и у њихъ акц. остае безъ промене: насѣлѣ, папѣрѣ, престолѣ, раскршѣ. (У речи сѣпѣште у речнику В. С. Караџића мислими да е штампарска погрешка што на првомъ слогу стои '.)

8. Съ акц. ^ на првомъ и на другомъ слогу.

Акценти остаю безъ промене: прѣћѣце, цвѣћѣце, — двориште, збориште, ландиште, пландиште, — Чайниче.

9. Съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Акц. остае безъ промене: Ариѣлѣ, гдѣубѣлѣ, груменѣ, бусенѣ, безумѣлѣ, босилѣ, дрвеће, забрѣе, загорѣ, знаменѣ, зрневѣлѣ, иверѣ, яворѣ, ясенѣ, елашѣ, каменѣ, кестенѣ, комаће, коренѣ, кременѣ, металѣ, мраморѣ, обличѣ, облѣче, обручѣ, оградѣ, ождрелѣ, окрилѣ, орашѣ, оружѣ, остожѣ, подгорѣ, подлужѣ, подножѣ, подручѣ, подушѣ, посавѣлѣ, потисѣ, поцерѣ, приморѣ, прорашѣе, прочелѣ, прстенѣ, ременѣ, русалѣ, телѣче, тренѣче, углѣвалѣ, усрѣе, узглавлѣ, ударѣ, чокоће, шаторѣ, — зве-

ринѣ, женскиинѣ, мушкинѣ, пашчинѣ, — дѣтинство, бѣстинство, дѣлинство, юнаштво, лукавство, поповство, — бунѣште, гариште, даниште, зобиште, игриште, вриште, косиште, ноѣиште, овсиште, огнѣиште, оиште, пасиште, поиште, пртиште, рпиште, саймиште, сапиште, сметлиште, стрниште, сукниште, улиште, црквиште, — кѣлѣнце.

У 2-гомъ пад. мн. кадъ се међу два сугласна слова умеће *а*, акц. $\sim$ съ другога слога прелази на трећій: кѣлѣнце: кѣленѣца.

10. Съ акц. $\sim$ на првомъ слогу и съ $\sim$ на другомъ: злѣмѣнѣ, пѣздравлѣ, сумрачѣ, — вариво, ягнѣиво, едиво, кресиво, ношиво, пециво, плетиво, предиво, сочиво, тетиво, тециво, ћерчиво, — блатанце, брдашце, грлашце, ютарце, взерце, недарца, острвце, псеташце, путашце, срдашце, сунашце, — блатиште, ватриште, вчмиште, куѣиште, оствиште, ротквиште, рочиште, седиште, селиште, сириште, скровиште, шинѣиште, — братимство, братинство, дѣдинство, женинство, нашинство, очинство, сестринство, сужанство, туђинство, ћесарство, — непело, кољиво.

У 2-гомъ пад. мн. меняо бы се акц. у речима коѣ бы међу два сугласна слова узеле *а*: съ другога бы слога прешао акц. $\sim$ на трећій. Али имъ ниве множина у обичаю.

IV. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. $\sim$ на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: йгуманство, кѣлућерство, дѣвоѣаштво, прождирало, Ђалиполѣ, вѣсаоце, Сараево, пеливов.

У 2-гомъ пад. мн. мислимъ да бы на трећій слогъ дошао акц. $\sim$.

2. Съ акц. $\sim$ на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: апостолство, властеоство, барноце, премалеће, Смедерево.

И у њихъ мислимъ да бы у 2-гомъ пад. мн. дошао акц. ^ на трећий слогъ.

3. Съ акц. ^ на другомъ слогу.

Оваке су речи само: безаконѣ, брашанчево, Кудилѣво, Драгачево.

Акц. остае безъ промене. Само у 2-гомъ пад. мн. долази ^ на трећий слогъ: безаконѣ.

4. Съ акц. ^ на другомъ слогу: крижопуће, новорође, премалеће, прекоруће, средопошће, — дружилало, зеленило, мотовило, навияло, називало, ништавило, огледало, плаветнило, почивало, прегибало, руменило, — домазетство, незнабоштво, нечовештво, старосватство, сиромаштво, — зимо-виште, катаристице, — Бешеново, Невесинѣ, Калиполѣ, Нестополѣ.

Само у 2-гомъ пад. мн. добіаю ^ на трећемъ слогу: огледала.

5. Съ акц. ^ на трећемъ слогу: достојанство, добротинство, задовољство, капетанство, богошолство, поглаварство, постојанство, пријатељство, неваљалство, — достојанѣ, издахнуће, неумеће, поколѣнѣ, рукодаће, ускрснуће.

6. Съ акц. ^ на трећемъ слогу: безочанство, величанство, владичанство, отачанство, сведочанство, човечанство, — вратаѡца, и сложено благо-вѡнѣ (и по Црногорскомъ говору чоечиште).

Осимъ речи влатаѡца само е една између њихъ сведочанство у обичаю у множини, и мислимъ да се у 2-гомъ пад. мн. ^ на ^: сведочанства. А вратаѡца су одъ четири слога за то што се њ накрај слога претворило у о: по томе у 2-гомъ пад. мн. где ние потребе да се њ претвори у о иде међу речи одъ три слога (III, 6), и мислимъ да има вратаѡца.

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия :
мотови́лаца, ева́нѣлїѣ.

2. Съ акц. ' на тре́немъ слогу. Така има само
една речъ: преобла́чило.

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия :
преобла́чїѣ.

3. Съ акц. ' на четвертомъ слогу. Таке су само
ове две речи: кровпроли́ше, непри́ятельство.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на че-
твертомъ: водёни́чїште, лубёни́чїште, огòрелїште,
потр́калїште.

5. Съ акц. ' на тре́немъ слогу и съ ^ на че-
твертомъ. Таке су само ове две: намасти́рїште,
пана́ѣурїште.

Б.

Речи безъ падежногъ наставка у
првомъ падежу ед.

Имамо ихъ:

I. одъ два слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: вре́ме.

2. съ акц. ^ на првомъ слогу: ча́вче.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: те́ле.

4. съ акц. ^ на првомъ слогу: я́гнѣ.

II. одъ три слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: на́зиме.

2. съ акц. ^ на првомъ слогу: го́вече.

3. съ акц. ^ на првомъ слогу: ждрёбешце.

4. съ акц. ' на другомъ слогу: живи́нче.

5. съ акц. ^ на другомъ слогу: сирòче.

6. съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ:

Ба́чва́нче.

7. съ акц. ^ на првомъ слогу и ^ на другомъ:
дево́йче.

8. съ акц. ^ на првомъ слогу и ^ на другомъ:
гра́ѣнче.

III. одъ четири слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: Сàраєвче.
2. съ акц. ' на другомъ слогу: самòуче.
3. съ акц. ' на трећемъ слогу: говедáрче.
4. съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ: Хèрцегòвче.

5. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: приàвòрче.

6. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: бедèвйче.

Зейтин-тáне нив една речъ него су две една до друге, као што е напредъ казано за Кнèж-пòлѣ.

Да видимо како се и нѣма меняю акценти.

1. Речи одъ два слога.

1. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Таку речъ имамо съ основомъ на *и* само єдну: врѣме. Она у єд. у свима пад. мена ' на ^: врѣмена, врѣмену, врѣменомъ, врѣмену. У мн. у свима пад. губи акц. съ првога слога па на другомъ у свима пад. осимъ 2-гогъ добия ^: времèна, времèними, а у 2-гомъ место ' на другомъ слогу има ^: времèнâ.

Речи съ основомъ на *т* имамо више, и оне у єдн. у свима пад. меняю ' на ^: дèте: дèтета, дèтету, дèтетомъ. Такове су и ове: звере, исе, яв, юне, кљусе, парче, свиньче, хоше. Има јошъ више речи одъ два слога съ акц. ' на првомъ слогу и съ основомъ на *т*, али не знамъ за цело меня ли се и у нѣхъ овако акц; ево ихъ: бйче, бравче, бренце, вранче, гуньче, дерле, дерче, ђаче, звонце, змиче, керче, кумче, Немче, полче, поше, сишче, слушче, сриче, тане, Швалче, уже. Пре бихъ рекао да и у нѣхъ бива ова промена него да остав акц. ', као што е у речнику В. С. Караџића за последню кодъ нѣ назначено. Али ми опетъ ва я споменути у множини шйвета, и 2-гйй пад. шйвèтâ.

У 5-томъ пад. ед. меня речъ дѣте ' на ' : дѣте. По свой бы се прилици акц. и другимъ речима овако меняю кадъ бы имъ овай падежъ быо у обичаю као нъой.

2. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Акц. се ' меня ' : блѣзне , блѣзнета , блѣзнету. блѣзнетомъ. Таке су и дѣIZE, ждребе, прасе.

Акц. ' остав : бѣпче , дрвце , милче , пловче. чавче, шѣше.

Овиѣ се свима речима основа свршуе на г. А само јошгъ една тѣло съ основомъ на с иде овамо множиномъ, у којой гѣуби ' съ првога слога па у свима пад. осимъ 2-гога добѣа на другомъ слогу ' : телѣса , телѣсима , а у другомъ пад. на жтомъ слогу има ' : телѣсѣ.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Свима се основа свршуе на г, а акц. остав безъ промене осимъ падежа кои ѣе се споменути: кѣнъче, маѣше, мѣмче, ѣѣще, паѣше, роѣче, сирѣе, сомче, срче, теле , шѣше , шкембе , шокче , ште-не итд.

Кѣе се одъ овѣхъ речи говоре у мн., оне у 2-гомъ пад. мн. меняю ' на ' , и на другомъ слогу добѣаю ' : крѣмета : крѣмѣта ; тѣсте : тѣстѣта ; тако бы ямачно было и у овѣхъ речи : дугме , ѣуле, зерде, клеѣпе, кѣбе, пенѣе, перде, теѣне итд.

Све ми се чини да бы се и у 5-томъ пад. ед. и мн. променило ' на ' *.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Кѣима се речима основа свршуе на г, у ѣѣхъ остав акц. безъ промене : вѣжле , Вѣѣше , Грче, гуѣше, ягѣѣ , яре , кѣзле , крме , кѣче , лане , маѣе,

* Н. пр. у стиху:

Роѣче моѣе зинѣо од Турака!

е ли роѣче или роѣче?

младе, оме, паче, пиле, раче, Српче, створе, тиче, Туре, туче, хрче, итд.; тако: псето, дрво, и буре, грне, дебе, деме, ђубре, клупче, пуце, тече, ђате, њебе, ђурче, цебе, цубе.

Кога се одъ овихъ речи говоре у мн. оне у 2-гомъ пад. добијаю на другомъ слогу ' : њебѣта.

Кога се основа свршуе на и, оне у множини губе съ првога слога ', пакъ у свима падежима осимъ другога добијаю на другомъ слогу ' : плѣме: племѣна, племѣнима, ра̑ме и ра̑мо: ра̑мѣна, ра̑мѣнима. Тако и брѣме, ви̑ме, и̑ме, семе, слѣме, теме.

У 2-гомъ пад. мн. на другомъ слогу место ' имаю ' : плѣмѣна̑, ра̑мѣна̑, семѣна̑.

Ове промене биваю и у речима съ основомъ на с, коју садъ имаю само у множини њѣбо, ч̑до, у̑хо, ко̑ло: небѣса, небѣса̑, набѣси̑ма; чудѣса, чудѣса̑, чудѣси̑ма; ушѣса, ушѣса̑, ушѣси̑ма; колѣса, колѣса̑, колѣси̑ма.

II. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. ' на првомъ слогу. Само две и то съ основомъ на т : на̑зѣме, на̑пршче. Акц. као да остае безъ промене.

2. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Кога се основа свршуе на т, остае имъ акц. безъ промене: говѣча, дво̑гоче, дете̑шце, дери̑ште, дово̑че, измѣче, ягн̑ѣшце, яре̑шце, ма̑гаре, па̑ришче, посм̑рче, теле̑шце, уи̑уче, Ара̑нче, итд.

Съ основомъ на и има само една речъ : прѣ̑зиме; акц. јо̑й остае безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн. где добија на трећемъ слогу ' : прѣ̑зимѣна̑. кога в. вредно узети на умъ за то што е другѣи акц. у множини речи и̑ме, кога в. у н̑о̑й само састављена съ предлогомъ през.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Само су съ наставкомъ т. Акц. имъ остае безъ промене: ма̑ребешце, ягн̑ѣшце, кри̑мешце,
Гласникъ XI.

ѣрмене. Последня може имати множину, у поіой у 2-гомъ пад. ямачно добия ^ на другомъ слогу: ѣѣрменѣта.

4. Съ акц. ^ на другомъ слогу.

И оне су само съ наставномъ т, и акц. имъ остае безъ промене: живѣиче, ждребѣнце, лдиче, яренце, вдиче, бегунче, буренце, вртальче, голупче, детенце, марвинче, пастирче, пиленце, ста-кленце, тежаче, теленце, дугменце, стражарче, ѣимане, челяде, челяце.

Рекао быхъ да се у свима пад. меня ^ на ^, н. п. челяде: челядета; живѣиче: живѣичета; — али за цело не знамъ.

Кое се говоре у мн. мислимъ да у 2-гомъ пад. добияю на трећемъ слогу ^: ѣиманѣта.

5. Съ акц. ^ на другомъ слогу.

Основа имъ е на т, и акц. остае безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн.: ерѣнде, жуманце, япунце, бдрене, ланабе, лепезе, нишесте, ста-калце, табанце, тестере, слембе, сироче, чекме-це, шилѣже.

У 2-гомъ пад. мн. долази ^ на трећій слогу: япунцѣта, табанцѣта, слембѣта.

Све ми се чини да бы и у 5-томъ пад. про-мениле акц, и то да бы на првомъ слогу добиле ^, а ^ съ другогъ слога изгубиле: сироче.

6. Съ акц. ^ на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Основа имъ е на т, а акц. остае безъ промене, и то су само ове: аѣовче, Бѣчвѣиче, бѣвѣл-че и Прѣпѣльче (Приѣпѣльче).

7. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

Основа имъ е на т, а акц. остае безъ промене: дѣвѣйче, детенце, дилберче, еленче, Латин-че, маймунче, наконче, одойче, озимче, чобанче, шећерче.

8. Съ акц. ^ на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Све су съ основомъ на *г*, а акц. остае безъ промене: бѣрѣлче, грађѣнче, жваленце, ждребенце, лацманче, пасторче, циганче, чеданце, шатрашче.

Само копиѣле губи ^ съ другога слога: копи-лѣта, копиѣлету.

Основу на *и* има само сложено нѣврѣме, кое у другимъ падежима ние ни у обичаю.

III. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. ^ на првомъ слогу. Така има само една речъ и основа *іоѣ* е на *г*: Сѣравѣче.

2. Съ акц. ^ на другомъ слогу. Основа е на *г*: Арѣауче, Бѣдграче, калаушче, кнѣзѣношче, недѣношче, самоуче, унѣяче.

3. Съ акц. ^ на трећемъ слогу. Основа е на *г*: говедѣрче, нѣлуђѣрче, половаче, хазнадарче, хранићѣ.

У 5-томъ пад. мислимъ да бы се акц. променио хранићѣ?

4. Съ акц. ^ на првомъ слогу и ^ на трећемъ. Основа е на *г*: ѣддѣмѣшче, вѣрошѣнче, казукашче, мелѣмашче, нѣлѣмѣшче, Херцеговче, шербеташче.

5. Съ акц. ^ на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ. Така има само една речъ и основа *іоѣ* е на *г*: приѣвѣрче.

6. Съ акц. ^ на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ. Така има само една речъ и основа *іоѣ* е на *г*: бѣдѣвѣче.

Да видимо *іошѣ* шта бива съ предлогомъ предъ овакимъ речима.

1. Предлогъ остае безъ икаквогъ акцента кадъ речъ иза нѣга нема на првомъ слогу ни ^ ни ^, имала у првомъ пад. падежнѣмъ наставка или не, н. п. одъ стакла, на стаклу, у бѣсценѣ, у кориту, на нѣлено, у вѣно, безъ вѣна, на лѣнѣма, у нѣ-

ручѣ, у а́челю, одѣ ко́пала, у одѣлу, на весѣлю, на рѣшѣто, изѣ бѣсѣла, на ѡблѣчѣ, на поѡтѣрѣ; — за дѣте, на вѣре, у сѣрѣту, за нѣанѣ, предѣ гѡвѣне, до раменѣ, за сѣрѡче, одѣ гѡвѣдѣрѣта, итд.

Тако и кадѣ е предлогъ одѣ два слога: прѣво ко́леца, исподѣ ко́рита, итд.

2. Предлогъ добия акц.

а) предѣ речима съ акцентомъ на првомъ слогу

аа) кое у првомъ пад. ед. имаю истый акц. и падежный наставкаъ и више одѣ два слога н. п. изѣ У́жица, у́ плѣндишту.

бб) кое у првомъ пад. ед. имаю истый акц. и падежный наставкаъ и само два слога, али имаю два иди више сугласныхъ слова иза првога дугогъ самогласногъ или су колективне съ наставкомъ *је* поставимъ одѣ *ије* (може быти да су тикѣ обте-реѣне, те не могу аче обузети предлога), н. п. у́ сѡнце, изѣ ца́рства, на грѡбѣ, у́ грѡбѣ, у́ гвѡж-ѣу, на ко́лѣ, бѣзѣ лѣшѣ, на здравѣ. Не знамъ да ли се каже у́ тѣсту, одѣ тѣста или у́ тѣсту, одѣ тѣста.

вв) кое у првомъ пад. ед. немаю акц. него га променомъ добию, а у првомъ пад. ед. имаю падежный наставкаъ, м. п. днѡ: дѣнѣ: бѣзѣ дѣнѣ; сѣло: сѣлѣ: сѣ сѣлѣ; ко́ла: ко́лѣ: изѣ ко́лѣ; цѣмо: писѣмѣ: изѣ писѣмѣ.

гг) кое и у првомъ пад. ед. имаю акц. али су бѣзѣ падежногъ наставка: за прѣсе, подѣ ждрѣбе.

б) предѣ речима съ акц. на првомъ слогу, и онда речь давши предлогу акц. сама губи акц.; али не добия предлогъ тога акцента предѣ сви-ма овакимъ речима, него предѣ оцима измеѣу нѣихъ

аа) кое и у првомъ пад. ед. имаю акц. и падежный наставкаъ и а) еданъ слога: злѡ: на злѡ,

у злу, са зла; дно: на дну, у дно, безъ дна; — β) два слога, али између њихъ само предъ овима: мѣсто: на место; блато: у блато, изъ блата; јто: у јто, изъ јта; путо: у путо; сјло: за сјло; сјто: подъ сјто; дѣло: на делу; ѣло: за ѣло; кола: на кола, подъ кола, у колима; стадо: предъ стадомъ; чѹдо: одъ чуда; масло: одъ масла; недра: у недра, изъ недара, у недрима; може бити да се овако говори съ предлогомъ јошъ коя овака речъ, али я не знамъ за цело, а доле ће се видети кое се оваке речи говоре другѣ; — γ) три слога, али и између њихъ то могу поуздано казати само за ове: вѣшала: на вешала; сѣдало: на седалу; ко-льиво: на кольиво; недарца: у недарца; али мислимъ да се тако говоре и остале оваке речи осимъ онихъ за кое ћу јошъ казати да се говоре другѣ н. п. на рочиште, у Смедерево, за мате-ринство.

бб) кое у првомъ пад. ед. немаю акц., него га променомъ добию и у првомъ пад. имаю падеж-ный наставакъ н. п. село: сѣлима: по селима; ребро: ребра, ребара, ребрима: у ребра, по ребри-ма, безъ ребара; бедро: бедара, бедрима: одъ бе-дара, о бедрима; говеда: говѣда: одъ говѣда; ко-лено: колѣна: до колѣна.

вв) кое у првомъ пад. ед. немаю падежнога наставака, имале акц. јошъ у првомъ пад. али га текъ променомъ добиле: ягнѣ: за ягнѣ, одъ ягнѣта; яре: одъ ярета; ѣубре: у ѣубрету; ѣбе: подъ ѣ-бетомъ; раме: на раме, до рамена; пастѹрче: за пастѹрче, одъ пастѹрчета; невреме: у невреме; прасе: прасета: одъ прасета; дугме: дугмѣта: безъ дугмѣта; време: времена: за времена, по времену.

Надъ е предлогъ одъ два слога, долази му акц. на другій слогъ: наа Ужица, исподъ сѹнца, прекѹ грѹбля, мимо грѹбля, исподъ лишћа, прекѹ

пѣсамѣ, прѣко кѣла; испѣдъ кѣла, одѣ зла, безѣ зла, испѣдъ вешѣла, окѣ ребѣра, испрѣдъ говѣдѣ, прѣко колѣна. прѣко рамѣна, итд.

3. Предлогъ добия акц. "

а) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу, кое и у првомъ пад. ед. имаю истый акц. " и падежный наставка и само два слога, али не онака што су поменута мало напредъ подъ 2, а, бб, н. п. одъ злѣта, ѹ злѣто, ѹ мѣсо, бѣзъ мѣса, ѹ млѣво, ѹ сѣмо, ѹ сѣну, пѣ тѣлу.

б) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу, и онда речи саме губе акц. " са свога слога, и то бива предъ речима съ такимъ акц. кое у првомъ пад. имаю падежный наставка и α) два слога, али и између нѣхъ то (знамъ да) бива само предъ овима: кѣло: ѹ коло; мѣре: ѹ море, ѣзъ мора; ѣо: ѹ око, ѣзъ ока; пѣлѣ: ѹ полѣ; срѣце: зѣ срѣце, ѹ срѣцу; грѣло: зѣ грѣло, пѣдъ грѣло; зрѣно: нѣ зрна; лѣто: нѣ лето, бѣзъ лета; слѣво: одъ слова дѣ слова; ѹтро: ѣзъ ютра; брѣдо: ѹзъ брѣдо; дрѣво: нѣ дрво; — β) одъ три слога само: Дѹнаво: одъ Дунава дѣ Дунава. Може бити да ово бива ѣошъ предъ коѣмъ овакомъ речю и одъ два и одъ три слога (н. п. одъ олова?) али я не знамъ за цело.

Кадъ е предлогъ одъ два слога, долази му акц. " на првый слогъ: прѣко тѣла, прѣко мора, прѣко срѣца, ѣспѣдъ грѣла, прѣко лета, прѣко брѣда, прѣко Дунава.

ЧЛАНЪ ЧЕТВРТЫЙ.

Овде ћемо прегледати акценте речима женскога рода кое се свршую на сугласно. Међу нѣхъ иду и оне коима се на краю я претвара у о. Међу нѣхъ иду и речи мати и кѣни, коима на краю одпада сугласно р.

Нѣхъ имамо:

I. одъ еднога слога:

1. съ акц. ˘: кáпъ.
2. съ акц. ˘: смѣ́тъ.

II. одъ два слога:

1. съ акц. ´ на првомъ слогу: любáвъ.
2. съ акц. ˘ на првомъ слогу: плѣ́санъ.
3. съ акц. ´ на првомъ слогу: сáмрътъ.
4. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ˘ на другомъ: блáгость.
5. съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на другомъ: ѣсѣ́нь.

III. одъ три слога:

1. съ акц. ´ на другомъ слогу: обѣ́тель.
2. съ акц. ˘ на другомъ слогу: блага́детъ.
3. съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на другомъ: сáблázанъ.
4. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ˘ на третьемъ: пáунчáдь.
5. съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на третьемъ: зáповѣ́сть.
6. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ˘ на третьемъ: еднáкъсть.

IV. одъ четири слога:

1. съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: рáзборитѣ́сть.
2. съ акц. ˘ на првомъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: зáмозелѣ́нь.
3. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: приáворчáдь.
4. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: истѣ́ветнѣ́сть.
5. съ акц. ´ на третьемъ слогу и съ ˘ на четвертомъ: задовѣ́льнѣ́сть.

За кои се падежъ изрекомъ што не каже, у нѣму е акц. као и у првомъ. Четвѣ́тый е еднáкъ съ

првимъ, а другомъ в пад. мн. крайнѣ и друго съ акц. °; то се не ће на по се споминити.

I. Речи одъ еднога слога.

1. Съ акц. °.

а) остае акц. готово у свима падежима безъ промене: гладъ. гладѣ, глѣху итд. Таке су речи: бестъ, брвъ, буѣ; варъ, гладъ, грстъ, жеѣ, згадъ, капъ, кобъ, престъ, ластъ, младъ, млечъ, пртъ, скрбъ, сластъ, слузъ, снетъ, спастъ, сржъ, срчъ, сршъ, стижъ, студъ, стужъ, трстъ; трудъ, хридъ, чаѣ.

У 7-момъ пад. меня се ° на °; то поуздано знамъ да е у овихъ: власть: власти; дужъ: дужи; масть: масти; низъ: низи; речъ, речи; свѣсть: свѣсти; стваръ: ствари; ѣудъ: ѣуди; цѣвъ: цѣви.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ° на °; и то поуздано знамъ само у овихъ: власть: власти; Дужи: Дужи; пѣдъ, пѣди; речъ: речи; сапи: сапи; сѣри (=сѣри): сѣри (=сѣри); стваръ: ствари; тваръ: твари; цѣвъ: цѣви.

У 3-ћемъ пад. мн. и кои су съ ѣимъ еднаки меня се ° на °: властима, речима, стварима, цѣвима. Само у овимъ речима знамъ поуздано да то бива, а може бити да е јошъ коя така.

б) меня се акц. готово у свима падежима. Меня се ° на ° у свима падежима кои се изрекомъ не спомену (осимъ 4-тога ед., кои е — као што е казано — еднакъ съ првимъ): ноѣ, ноѣи, итд. Таке су ваѣшъ, добъ, жучъ, зобъ, моѣ, лаѣ, коствъ, прѣвъ, ноѣ, пеѣ: раѣ, рѣ, свастъ, со, ушъ, часть и у мн. ѡсти, зглоби.

У 6-томъ пад. ед. съ наставкомъ ју — ямачно ради тога наставка сираћенога одъ ију — долази вметъ °: зббѣ, нбѣху, прѣмо, свѣю, тѣшху итд. Само у речи нбѣ остае акц. °: нѣху.

У 7-момъ пад. ед. меня се " на ' : лѣкъ : лѣжи;
кѡстъ : кѡсти; крѣъ : крѣи; нѡѣъ : нѡѣи; пѣѣъ : пѣѣи;
рѣѣъ : рѣѣи; чѣстъ : чѣсти.

У 2-мъ пад. мн. меня се " на ' : вѣѣъ : вѣѣи и
вѣѣиѣ; мѡѣтъ : мѡѣти; нѡстъ : нѡсти и нѡстиѣ;
свѣстъ : свѣсти; ѹи : ѹиѣи и ѹиѣиѣ.

У 3-ћемъ пад. мн. и кои су съ њѣмъ еднаки
меня се акц. исто тако : кѡстима, чѣстима.

Међу ове речи иде и кѣѣ (= кѣѣр), којой су-
гласно на крају одпада, а акц. ѣѣ в са свимъ као
и другима : кѣѣ : кѣѣри, кѣѣр, кѣѣри, 6-тиѣ пад.
кѣѣри и кѣѣриѣ, мн. кѣѣри, кѣѣриѣ, кѣѣрима, кѣѣ-
ри итд.

Са свимъ су оваки надежи кои су остали одъ
старе двоине речима : ѡчи, ѹши, прѣи, плѣѣи : ѡчиѣ
и ѡчиѣѣ, ѡчиѣма, прѣѣи и прѣѣиѣ, прѣѣима итд.

2. Съ акц. ". Таке су само ове : мѣѣъ, пѣѣъ,
смрѣъ, стрѣѣъ. Акц. остав безъ промене.

II. Одъ два слога.

1. Съ акц. ' на првомъ слогу; таке су : зѣ-
падъ, лѡбавъ, нѣмеръ, напастъ, наравъ, нарастъ,
наручъ, причестъ, стареѣъ, суврѣъ. Акц. остав
безъ промене.

2. Съ акц. " на првомъ слогу. Таке речи
имаю само четири; све су четири одъ два слога
за то што њмъ се на крају намеђу два сугласна
уметиуло а, нов се иначе избаѣу : плѣсанъ, рѣ-
ванъ, и мѣсаѣи и смрѣѣѣѣ, у којима се двема на крају
а претворило у ѡ па су одъ три слога.

У 7-момъ пад. ед. меня се " на ' : рѣѣѣи, мѣ-
сли, смрѣѣѣи.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако : мѣслиѣ.

Тако се меня и у 3-ћемъ пад. мн. и осталима
кои су съ њѣмъ еднаки : мѣслима.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу. Така в само
една речъ : сѣмрѣъ. Акц. остав безъ промене.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другоме. Таке су речи само изведене наставкомъ *ост*, па съ другога падежа губе акц. у свима пад. осимъ 4-тога ед., кои в еднакъ съ првимъ: *благость*: *благости*. Тако в *верность*, *вредность*, *драгость*, *дужность*, *яръсть*, *мръсьсть*, *краткость*, *леность*, *лепость*, *мирность*, *наглость*, *ружность*, *свѣтость*, *сыйность*, *срдость*, *тайность*, *харность*, *хитость*, *храбрость* итд.

5. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

а) *единица* остаю акц. безъ промене готово у свима пад. Таковихъ речи има подоста и различныхъ: *авѣть*, *бѣжань*, *вавѣсть*, *врлѣть*, *голень*, *закричь*, *зелень*, *изедь*, *япадъ*, *всень*, *мочарь*, *користь*, *костреть*, *кочеть*, *крялюшть*, *крялюшть*, *крьмелъ*, *назѣбъ*, *навѣсть*, *незнань*, *неячь*, *некрѣсть*, *несвѣсть*, *несить*, *нечисть*, *обѣсть*, *область*, *озимь*, *окучь*, *опать*, *павить*, *память*, *папрать*, *перуть*, *питомь*, *погань*, *подгорь*, *подрасть*, *покличь*, *постать*, *поточь*, *прегршть*, *прекреть*, *пресечь*, *пресръть*, *продоль*, *пропасть*, *просечь*, *прострижь*, *проточь*, *растрижь*, *сатварь*, *своять*, *стрмень*, *студень*, *троскоть*, *угарь*, *црвень*, *чегръсть*, *челюсть*, *четвръть*, *цолапъ*, и у мн. *пѣднѣжи*, *прѣбѣди*, — и колективне съ наставкомъ *ад*: *близнадъ*, *буядъ*, *бурадъ*, *вижладъ*, *влашадъ*, *вучадъ*, *грчадъ*, *дерчадъ*, *дрвлядъ*, *ждребадъ*, *живадъ*, *зверадъ*, *ягнядъ*, *ярадъ*, *юнадъ*, *крьмадъ*, *кумчадъ*, *кучадъ*, *ланадъ*, *мачадъ*, *момчадъ*, *муладъ*, *омадъ*, *папшчадъ*, *пиладъ*, *прасададъ*, *прладъ*, *прнядъ*, *ропчадъ*, *сомчадъ*, *српчадъ*, *сувадъ*, *телададъ*, *турададъ*, *ћурададъ*, *челядадъ*.

У 7-момъ падежу одбацуе се акц. съ првога слога а на другомъ се меня ^ на ' ; то знамъ само у овимъ речима: *врлѣть*, *врлѣти*; *гѣлень*: *голѣни*; *япѣди*, *мочѣри*, *незнѣни*, *памѣти*, *стрмѣни*, *студѣни*, *црвѣни*.

Тако се меня и у 2-гомъ пад. мн. али само у овой знамъ за цело: голѣнѣ, а и нема ихъ много које бы се говориле у множини.

Јошъ ваља напоменути да колективне речи на ед — имајући у 3-ћемъ 6-томъ и 7-момъ падежу и форму одъ множине — у њима у тој форми имаю на другомъ слогу акц. ´: теладна.

б) другима се меня акц. готово у свима падежима, и то съ другога се слога одбацуе ´: бѣлѣсть: бѣлѣсти, бѣлѣшћу, бѣлѣстима. То бива у свима падежима, кои се јошъ изрекомъ не спомену, осимъ 4-тога едн., кои е еднакъ съ првимъ. Тако е вѣчѣрь, кѣкѣшъ, нѣмоћъ, пустошъ, и колективне съ наставкомъ ост: вѣтибѣсть, жѣлѣбѣсть, крепѣсть. кро-тѣсть, лудѣсть, людскѣсть, милѣсть, младѣсть, му-дрѣсть, пакѣсть, пѣностъ, радѣсть, светлѣсть, сла-бѣсть, сладѣсть, смернѣсть, старѣсть, танкѣсть. трулѣсть.

У 7-момъ се пад. ед. одбацуе акц. па на дру-гій слога долази ´ у овимъ речима: болѣсти, жалѣ-сти, лудѣсти, милѣсти, младѣсти, радѣсти, старѣ-сти. А јамачно е тако и у осталимъ овакимъ речима.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако: болѣ-стѣ, конѣшѣ и конѣшию.

Међу ове речи иде и мѣти (= мѣтѣр), која на крају губи сугласнѣ, али е она свима падежима прешла међу речи женскогъ рода на а, осимъ 4-тогъ (мѣтѣрь) и 5-тогъ (мѣти) пад. ед., а у тимъ се падежима нема шта казати за акц.

III. Одъ три слога.

1. Съ акц. ´ на другомъ слогу. Тако е само: обѣтель и проклѣтавъ, које е последнѣ одъ три слога само за то што му е на крају међу два сугласна уметнуто а.

2. Съ акц. ´ на другомъ слогу. Така е само една речъ: благодѣть или благодѣть.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ' на другомъ. Оне су одъ три слога само за то што имъ се на краю међу два сугласна слова умеће а, нос се иначе избе-цув: саблѣзанъ; овамо иду и ове, укомъ е на краю а претворено у о па су за то одъ четири слога: ѣзъи-као, израстао, назебао, погѣбао, понисо, помрзѣо, пони-као, прегѣбао, и у множини: пѣтиколи, прѣтѣсли.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ' на трећемъ.

а) у единхъ акц. остаю безъ промене: нѣ-лагбѣ; таке су јошъ само колективне съ настав-комъ од: арапчадъ, вѣрошчадъ, гурбечадъ, латин-чадъ, мртвичадъ, маймунчадъ, настирчадъ, паучадъ, унучадъ, чивучадъ, чобанчадъ.

б) у другихъ се ' съ другогъ слога одбацуя у свима пад. осимъ четвр. ед. в. п. страшљивѣсть: страшљивости; таке су само абстрактне съ на-ставкомъ ост: злѣдѣуднѣсть, ѣзливѣсть, любазностъ. немилостъ, неситостъ, оскудностъ, охолостъ, по-божностъ, понизнѣсть, премудростъ, честитостъ.

5. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ' на трећемъ.

а) у единхъ акц. остаю готово у свима пад. безъ промене: зѣповѣсть; таке су: благовѣсть, ву-нодражъ, горопадъ, загорель, заловеть, заповедъ, исповѣсть, кумодражъ, литорѣсть, недостижъ, оба-вить, паколечъ, приповѣсть, пустошанъ, росопасъ, руковѣть, рукодржъ, туровѣть, црвоточъ, и ко-лективне съ наставкомъ од: бѣгарчадъ, ѣакончадъ, копѣладъ, лацманчадъ, назѣшадъ, насторчадъ, сиро-чадъ, цинцарчадъ.

У 7-момъ пад. ед. на првомъ слогу нема ак-цента, и на другомъ место ' стои, али то могу потврдити само овомъ: зѣповѣсть: заповѣсти.

Тако и у 2-гомъ пад. мн.: заповѣсти.

б) друге съ другогъ слога одбацуя; тако-ве су само две речи и то съ наставкомъ ост: правѣднѣсть, тѣнливѣсть: правѣдности, тѣнливости.

6. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ. Све су таке речи съ наставкомъ *ост*, па имъ акц. съ трећегъ слога одпада: готѡвѡсть: готѡвѡсти; захѡдѡлиѡсть, еѡнакѡсть, могућѡсть. неаѡтѡсть, немарѡнѡсть, обѡилѡсть, округѡсть, подмуѡлѡсть, покорѡвѡсть, понѡзнѡсть, преправѡнѡсть, сигурѡнѡсть, упорѡнѡсть.

IV. Одъ четири слога.

1. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на последнѣмъ. Таке су само две речи, обе съ наставкомъ *ост*, па имъ се акц. съ другомъ слога одбацуе у свима пад.: прѡбитачѡнѡсть, рѡзборѡитѡсть: рѡзборѡитѡсти.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на последнѣмъ; само една речъ: зѡмѡзелѣнь.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на последнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене само у одной речи и то колективной съ наставкомъ *ад*: приѡворѡѡдъ.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ^; и така има само една речъ, и она е съ наставкомъ *ост*: ненаѡвидѡсть: ненаѡвидѡсти.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на последнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене; таке су само две речи и то колективне съ наставкомъ *ад*: арѡнаѡчѡдъ, униѡчѡдъ.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ^; таке су само две речи, и то съ наставкомъ *ост*: истѡветѡнѡсть, немѡрѡлѡвѡсть: немѡрѡлѡвѡсти.

6. Съ акц. ' на трећемъ слогу и съ ^ на четвртомъ; таке имаю само три речи и то съ наставкомъ *ост*: заѡдовѡлѡнѡсть, неѡвольѡнѡсть, неѡкорѡнѡсть. Акц. се съ последнѣга слога одбацуе: неѡкорѡнѡсти.

Юмъ вамъ видети каже ащирте добино пред-
лози предъ ованнъ речина.

1. Предлогъ стои безъ ащъ и предъ ованнъ речина као и предъ останнъ, кадъ на нана ве-
на на нрвоу слогу нн " нн ", н. н. у влѣсти, на
чѣсти, во речина, за лѣбанъ, у нѣручъ, у рѣни, у
нѣгъ, одъ лѣвостъ, во дѣжностъ, во воѣн, у лѣни,
на бостъ, на чѣсти, на влѣсти, у нѣнѣти, у нѣнѣ-
ни, у болѣсти, у жалѣсти, на нѣлѣсти, во занѣвѣ-
сти, нтд.

Тако и кадъ е предлогъ одъ два слога: пре-
на дѣжностъ, преко влѣсти.

2. Предлогъ добиа ащъ.

а. предъ речина съ ащъ " на нрвоу слогу:
на чѣсти, за рѣчъ, безъ рѣчъ, одъ нѣдъ, одъ нѣ-
дъ, воѣдъ воѣдъ, у лѣнъ, на чѣсти, на влѣсанъ, на
нѣнѣ.

б. предъ речина съ ащъ " на нрвоу слогу
и тада рѣчъ сама губа ащъ ". Али веа предлогъ тога
ащъ предъ сннѣ ованнъ него предъ ованнъ:

аа. нѣс су у нрвоу надъ одъ двога слога
и у тоу надъ веаго тога ащъ, него га добино
нѣнѣнѣнѣ: одъ нѣсти, безъ солъ ".

бб. нѣс га нѣно и у нрвоу надъ, али су у
нѣну одъ два слога: на земѣнъ, воѣдъ егѣнъ, на
нѣнѣтъ, безъ нѣнѣтъ, одъ жалѣсти, на дѣжностъ, на
нѣлѣностъ, за нѣлѣностъ, одъ радѣсти.

Кадъ е предлогъ одъ два слога, ащъ нѣ до-
данъ на нрвоу: нѣно нѣсти.

3. Предлогъ добиа ащъ " предъ речина съ
ащъ " и тада рѣчъ сама губа ащъ " али та-
ки ащъ добиа предлогъ нѣнѣнѣ нѣнѣнѣ рѣчъ
предъ ованнъ нѣс нѣно ащъ " и у нрвоу надъ, и

" Али ованнъ не ащъ нѣнѣ нѣс нѣно нѣно али безъ
нѣнѣ одъ слога али одъ нѣно. Пре нѣ бѣнѣ нѣнѣнѣнѣ.

у нѣму а) само еданъ слогъ, али таке речи имамо само четири, и између нѣихъ само едномъ могу потврдити што рекохъ: смѣтъ : на смѣтъ, прѣдъ смѣтъ, по смѣти, на смѣти; — б) више одъ два слога: благовѣстъ : на благовѣстъ; приповѣстъ : за приповѣстъ; ѣсповѣстъ : на ѣсповѣстъ; сѣрочаѣдъ : за сѣрочаѣдъ итд.*

ДОДАТАКЪ КЪ ДРУГОМЪ ЧЛАНКУ.

У другомъ чланку ние говорено о речима мушкога рода кое се свршуе на самогласна, ерѣ тимъ завршеткомъ своимъ имаю по еданъ слогъ више одъ онихъ кое се свршуе на сугласно, па су по томе ближе речима средиѣга рода. Нѣихъ ѣу додати овде.

Акценти су имъ понавѣше такови да се не могу променити; осимъ тога оне су или имена (поп. ргорг.) или се говоре само одъ мила или одъ поруге, па се у томъ смислу узима само по едно одъ више еднакихъ створеня да му се примене, и за то нису у обичаю у множини, где бы имале више прилике да промене акценте. Само едне између нѣихъ меняю акц., и то само у 5-томъ пад. Овде е дакле найглавнѣе да се види какве акценте имаю речи овога реда и кое су таке речи.

Имамо ихъ:

I. Одъ два слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу; таке су многе ипокористичке контракціомъ начинѣне речи, кое су гдешто и жен. рода као: бѣбо, бѣто, бѣаіо, бѣато, Андро, Анто, Бошињо, Вако, Васо, Виѣо, вѣѣо, Вуіо, Га-

---

* Све ми се чини да бы предлогъ имао овакѣй акц. и прѣдъ речю одъ два слога пропѣстъ: у пропѣстъ.

вро, Гаю, Глишо, Грую, дайко, дею, дешо, дую, Ђо-
 ко, Ђуро, Зако, Заро, Иво, Ико, Яшо, Јово, Јомо,
 Јоцо, Кою, комшо, Косто, Кочо, Крето, Лазо, Лако,
 Луко, Мато, Машо, медо, Мию, Мало, Мићо, Мишо,
 Мою, Нешо, Нико, Ново, Обро, оцо, Паю, Панто,
 Пею, Перо, Пецо, Пешо, побро, поно, прио,
 пришо, Проко, прото, Радо, Раде, Раю, Рако,
 Рашо, ршо, Саво, Сако, Симо, Степо, Стою,
 Стоко, стрико, тайко, тато, Томо, Тошо, ћаћмо,
 уйко, ую, Херо, Цвею, Циго, чобо, чово, — тако:
 бало, брбло, брко, буро, глиңо, глахо, гољо, гри-
 во, губо, гуру, гушо, дабо, доро, дрљо, дроньо,
 ђого, ждери, жило, жую, зею, веко, велю, злоћо,
 кићо, кляко, кресо, крило, крињо, кушљо, лепсо,
 люто, маљо, мањо, иршо, муцо, нећо, посро,
 рићо, рјто, рово, роћо, смињо, смољо, сирало,
 спахо, спремо, ћело, ћоро, ћосо, усро, хоћо, црињо,
 цуко, чаю, шврћо, шишо итд. У овихъ се свию
 речи у 5-томъ пад. меня ' на : бабо: бабо; Ново: Ново;
 побро: побро. Има јошъ неколико овакихъ речи,
 али имъ се акц. не меня ни у 5-томъ пад. може
 бити за то што имъ се поставља заборавно или
 су се одъ нѣга јоко удаљиле: Бајко, бајко, Бајчи-
 ко, Велько, Влајко, војко, воко, Гойко, Дранко,
 Жарко, Здравно, злико, Миљко, Мирко, Павко,
 Райко, Ранко, свойко, Славко, срчко, Ставо,
 Стојко.

2. Съ акц. ~ на првомъ слогу: брајко, браје.
 Брајко, Велько, Виде, Винко, Вуле, Гойко, Горо,
 дундо, Ђорђе, Живко, Ивио, Иле, Јуре, кале.
 Криле, Куле, Маре, Марко, Нинко, Новко, Павле,
 побре, Райко, синко, славѣ, Таде, тайко, Тале.

3. Съ акц. ~ на првомъ слогу: Бошко. Витко,
 Вучко, Ђурко, Нешко, Петко, Тринко, иршко,
 плачко, сѣнко, прото.

II. Одъ три слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу: бубало, гатало, давало, причало, ѱаскало, — осимъ оваихъ на ѱомъ ове: Мбйсне, Мбйеало.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу: ѱбрѣне, Пбнице, — вймало, пѣтило.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу: Ббжиѱко, Величко, Миюшко, Тѣнацко, — набрчко, срдитко, — Доброло, Момчило, — Гаврило.

4. Съ акц. ^ на првомъ слогу: Блѣговъ, Ббговъ, Видовъ, Спасовъ, — несташко, — бѣало, дизало, диркало, ецало, насало, мазало.

5. Съ акц. ' на другомъ слогу: Милѣнко, Любинко, Маринко, Миленко, Радинко, Радойко, Стаменко, дебелѣко, попишко, старойко.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ: бѣбѣйко, зѣлѣнко, лѣлѣнко, Миленко, Недѣлко, — Вукайло, Драгойло, — Манойло, Мияйло.

7. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на другомъ само сломено: нѣмѣрко.

III. Одъ четири слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу: ѱздирало, нѣмештало, нѣсртало, узимало, — Дббрововъ, Любировъ, Мидировъ, — Антоние, Пѣтроние.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу: Рѣдивовъ, — Арсение, Вѣсилне, Глнгорне.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу: бенѣтало, нѣмѣшляло, кривѣдало, оклевало, приклапало, — Алѣмпие.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу: ѱбѣчило, Исѣало, — блѣбетало, заврзало, тумарало, — Атѣнацко, — Алѣксие, Вилѣтиѣ, Димитрие, Игнатиѣ, Бремие. Танасие, Тимотиѣ.

5. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ: злѣпѣмтило, — Виѣѣнтиѣ, ѱѣбрѣне.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на третьемъ: вѣримѣсо.

7. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ~ на тре-
ћемъ: Александрo.

IV. Речи одъ петъ слога:

1. Съ акц. ' на трећемъ слогу: задири́вало,
занове́тало, на́мнигивало, припове́дало.

2. Съ акц. ' на трећемъ слогу: Враго́лѣние.

ЖИВОТЪ КРАЛЯ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГЪ.

Друштво Србске Словесности сматра за едну одъ свои главы дужности издавати на светъ, до-садъ у поедини рукописима одржавше се производе србске словесности, а особито изворе и споменине старіе србске исторіе, како бы се ови драгоцѣни остатци знамените прошлости, не само одъ пропасти сачували, него и свима приступни учинили. Зато е у свомъ Гласнику наштампало више таковы старина, по рукописима наодећимъ се или у иѣговой или у народной библиотеци.

Садъ опетъ саобщтава овде важанъ за исторію србску, како политичну тако и литерарну, животъ краля Стефана Дечанскогъ, написанъ одъ Григоріа Замблака еромонаха и игумана Дечанскогъ око године 1400. Истина да е овай споменикъ већ еданпутъ напечатанъ, у ињязи IV Архива за югославенску повѣстницу на стр. 1 до 29, (у Загребу 1857 године), али е при свемъ томъ Друштво нашло за добро у свомъ органу верно напечатати га по изредномъ рукопису србске рецензіе, налазећемъ се у народной библиотеци у Београду, едно зато, што е споменикъ овай у Архиву напечатанъ са врло многимъ погрешкама; а а како су морали штампати га са грађанскомъ азбукомъ збогъ тога што нису имали стары или црквены кирилски слова, то ни правописъ рукописа бугарскіе рецензіе, по комъ е напечатанъ, нису могли верно задржати; а друго зато, што Друштво, као што рекосмо, има при руци изреданъ рукописъ србске рецензіе, по комъ су могле

быти поправљене све оне погрешке које су у Архиву, и попуњени сви недостатци овог бугарског рукописа, а тимъ начиномъ могао је саобштенъ бити свету верно и подпуно наштампанъ овај споменикъ, и то у својој србској форми. Брѣ при печатању точно самъ сравнио ова два позната намъ рукописа, србскій то јестъ наше народне библиотеке, изъ когъ самъ начинио веранъ преписъ за печатањ, и бугарскій, наодећи се у библиотеци свето-троичке сергјевске лавре кодъ Москве, по комъ је у Архиву напечатанъ, а за који посао употребљено самъ осимъ Архива јошъ еданъ преписъ, који има овде професоръ Алексея Вукмановићъ.

Писацъ овогъ споменика Григоріе Замблакъ* родио се у Бугарској, био је најпре калуђеръ у Светој гори Атонској, доцније игуманъ манастира Дечанскогъ у Србији, а потомъ прешао је у Молдавију и био је игуманъ манастиру Пантократоровомъ. Зашто и како је у Русију дошао, то се не зна; но кадъ су Литванци јужноруске земље освојили и кадъ је митрополија изъ Кіева у Москву пренесена била, и после се одъ кіевске митрополије сасвимъ отуђила, био је овај Григоріе Замблакъ године 1414 у литванскомъ Новгороду изабранъ за митрополита кіевскогъ, првогъ после овогъ отуђенја. Но како није био у Цариграду потврђенъ, то буде по заповести великога кнеза литавскогъ Витолда, одъ литавски епископа за митрополита посвећенъ 1416 године. Године 1418 био је на прјекеномъ сабору западне или римско-католичке цркве у Костници, одкудъ се опетъ вратио у Кіевъ,

---

* По Историческомъ словарию о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина, вида Архива кнѣ. IV. стр. VI.

где е умрѣо 1418 године. У карамзиновой руской исторіи, у животу великога князя Василя Димитріевича, обширніе се налазе вести о истомъ Григорію Замблаку; тако казуе Карамзинъ да су га южноруски архіепископи, епископи и бояри, избрали за свога митрополита у Новгородку дана 25 Новембра 1415 године, пошто се безъ успѣха вратио са свога суѣтногъ путована у Цариградъ, поради киевске митрополие предузетогъ. Истѣй овай Григоріе, као човекъ врло чезнући за славомъ и верный приврженикъ великога князя Витолда, ревностногъ римокатолика, намеравао е већъ онда сѣдинити цркву грчко-католичку са римскомъ; зато е са више литвански бояра путовао у Римъ и у Цариградъ, али се безъ икаквогъ успѣха вратио натрагъ. Умрѣо е године 1419, многославѣиъ у южнорускимъ земляма, проклинањъ као одпадникъ у северной Русіи.

Летописи руски хвале нѣгову ученость, писао е много, а међу осталима и ова дела: 1) Двадесетъ и седамъ поучителны и похвалны беседа. 2) Беседу о преносу св. Параскеве или Петке Трновске у Србію: прерадіо е такођеръ и животъ свете свете, написанъ одъ бугарскогъ патриарха Бѣнимія, а увео е у својој киевској Митрополи и поштованъ и светкованъ ове свете Петке Трновске. 3) Службу и животъ светогъ Ромила, Србскогъ светителя кои е омо почетна 13. века живео; ово дело налази се у едномъ рукопису народне библиотеке у Београду, одакле га е упратио саобщіо библиотекаръ Ђ. Даничићъ у Гласнику IX. 4) Животъ св. Стефана Дечанскогъ краля србскогъ; кои се налази у више рукописа у Русіи; далъ у манастиру св. Іована Рилскогъ у Бугарској, у рукопису, кои се зове: Панегирикъ граматика Владислава, писаномъ године 1479. и у србској народ-

ной библиотеци у Београду. Сви ти преписи живота Стефана Дечанскогъ быше по свой прилици бугарске, а овај е београдскій србске рецензіа.

Рукопись, по комъ се овај животъ овде у Гласнику печата, нао што рекосмо, чува се у нашої народной библиотеци при Попечительству Просвете, а добавленъ е за ню одъ г. Иордана Хади-Константинова. Книга ова есть Сборникъ, садржаваюћи у себи разне предмете, писанъ е доста лепимъ читкимъ полуставнимъ писмомъ, одъ две руке, на лепой лѣпой и гладкой намучной хартии, у величини обичне осмине, и твердо е везанъ у дрвене кожомъ обложене корице, али листови су многи разшивени, а неки изъ почетка и недостаяю; има садъ свега 222 листа. Садржава у себи слѣдуюће предмете:

1) на листу 1—16 службу св. Стефана Дечанскогъ, одъ кое нема у почетку неколико листовна.

2) на листу 17—24 „месеци того ѿ намѣстъ скетаго великомученика къ царю стѣфану сръбскому иже изъ дѣтѣхъ“. Напечатано е у Србляку, али е онде руско-славянске рецензіа, а овде чисто србске.

3) на листу 25—80 „месеци поемѣриѣ ѿ житія и жителствѣ скетаго великомученика къ царю стѣфану сръбскому иже изъ дѣтѣхъ“, то есть ово кое овде печатамо. На листу 80-томъ написанъ е свршетакъ овогъ житія тако сѣтнимъ словима, да се збогъ поблѣдившегъ мастила едва прочитати може, и мы смо га напечатали помоћу рукописа Господина А. Вукомановића; али изъ поедини речи самога овогъ мѣрополюскогъ писма, уверили смо се, да е то заиста она завршующа посвета и молитва, кою е списатель овогъ житія Светителю управіо, и којомъ се оно и овде свршуе.

4) на листу 81—93 „слоужба многоушнихъ ермѣнскихъ месеци октѣмѣриѣ а. иже къ скетѣхъ и въ изъ-

гоцѣлѣи великаго вознесенаго Стефана. свѣтѣри прѣ-
лога краишѣ стаа сръѣснаго“.

5) на листу 93. страни другой до листа 96.
споменъ свѣтителя кон падаю на истый данъ, „ме-
сеца того ѿ змиокѣ и змиокѣ. мирѣлаи свѣскона сръ-
коуѣснаго. мѣтенице екѣрѣнѣ. клѣномъ, ѿсиѣлѣ ва-
трѣарѣа. естерѣа, клѣдѣа, немѣа. и немѣинамъ. въ тѣмъ
данъ намѣтъ свѣтыхъ апостолѣ ѿ б. терентѣа, марѣа
поуста и дрѣмѣ. свѣтѣи апостолѣ аристокѣа.“

6) на листу 97—107 „въ тѣмъ данъ намѣтъ иже
въ свѣтыхъ и въ благоуѣстѣи великаго и въ милости
ицѣрѣаго. вознесенаго Стефана. краишѣ стаа краишѣ
стаа кѣмъ сръѣсныи хѣмѣи и немѣрѣсныи“, то есть
Милутина. Найпре в животѣ до листа 103, а после
иду приоси до 107 листа, кон в сасѣмѣи ново пи-
санъ и доцѣи удепѣиъ. Ово в веѣъ печатано у
Србляку, али нешто прѣмѣчѣно и руско-славен-
скимъ начинѣмъ, а овде в србуа.

7) на листу 108 свршетакъ живота св. Пана-
гїота. На чистой заднѣой страни овогъ листа стои
старимъ писмомъ забележено ово: лѣта зѣмѣ (т. е.
7047=1538) мѣа денемѣрѣа зѣ данъ оу понеделѣникъ до-
гѣи ками оу сафѣю.

8) на листу 109—128 „житѣе в живѣи благоуѣста-
наго краишѣ Стефана сръѣснаго. монахи осѣнтѣста“, то
есть Драгутина. Починѣ: „не еже доврѣ оуко в ко-
гоуѣгодно житѣе прѣпрѣоидѣишоу въ хѣмѣаиъ самѣи и
мѣаокѣрѣмѣинамъ мѣауаствѣа“ и т. д. а свршуе се: „амѣтъ
же прѣставѣиѣе сего вѣажѣнаго месеца мѣртѣа въ кѣ
данъ“, и т. д. На заднѣой страни овогъ 128 листа
нако се обрѣе горе стои старѣмъ рукомъ и истимъ
мастиломъ ово: слысѣаиѣи послѣмъ геѣргѣиѣмъ грама-
тикомъ. благѣсломи бѣе.

9) на листу 129—156 „житѣе когоуѣгодно и живѣи
исѣроуѣнаа благоуѣствѣеи и хрѣстоуѣбѣиѣе госѣоидѣе
нашѣ вѣажѣныи монахи елемѣ.“ Починѣ: поимѣе вѣажѣ-

стенима поутѣ оубо жестоу мѣсть и оустѣ нмѣ. тѣснѣи и притѣснѣи шѣствѣи и т. д. а свршуе се: сконча же се житіе богоугодно о господи блаженныи и хрїстолюбивыи монахѣ елєи и т. д. Ово є животоу Србске кральице Елене, жєне краля Стефана Уроша I великоу, рођене Француске принцезе, по Цароставнику Архієпископа Данила, кои іошѣ нмѣ нмѣгда печатанѣ.*

10) на листу 157 едно писмо или кратка беседа врло ситно скорописнимъ али старияскимъ словима писано, аскетичноу садржає, почиѣ: оублажаю еашѣ жиѣнїю ѿ друзїи нмѣ благодарзѣнокении мѣсть, и плачу се могоу жиѣни, нмѣ нешотрєнии мѣсть и т. д. а свршуе се: аще же и азѣ нешѣсть идрнѣю се, нмѣ правѣ сѣзѣтѣ сѣтѣорити нмѣ.

11) на листу 158—198 „житіе и жиѣнїе прѣподобнаго ѿца нашего Іована рилскаго. кѣ нмѣже и како прѣвєсєнѣ мѣсть кѣ трїноу. сѣписано Євѣнгѣиємъ патріархомъ трїноускимъ, на коиѣи же слова и ѿ оконоклиїе скетїе омытан єго нмѣ кѣ рилѣ. и како нмѣ прѣвєсєнѣ мѣсть ѿ трїноу. кѣ тѣже сѣписанїи монастырѣ рилскимъ. На страни до овоу написано є врло ситно црвенимъ мастилѣмъ ово: сѣписано послѣднимъ кѣ дїаѣхъ владиславѣмъ граматикѣмъ. владислови ѿує. Житіе св. Іована Рилскоу са службомъ нѣговомъ вѣѣ є напечатано по рукописима бугарске рецензіє, наодећимъ се у Рилскомъ монастыру, а за печатнѣ урећенимъ ѿдѣ Бромонаха рилски Неофита и Іоасафа, у Београду. 1837 године у 4.

---

* Я самъ га верно преписао и за печатанѣ приугодно, но валя га іошѣ сравнѣти сѣ рукописемъ Даниловоу Цароставнику, кои се чува у Патриаршєско-Митрополитскоу библіотеци у Карловцима.

12) на листу 190—222 и последниѣгъ. житіе и житіе приподобнаго бѣа нашего Іоакима сараидаворскаго.

Цела ова рукописна књига чини се да е писана одъ два човека, у истомъ формату и после текъ удно везана, ерѣ се могу сасвимъ добро разликовати две руке, една мањимъ сабиеніимъ словима, као што су писана: житіе краљице Блене, житіе Драгутиново и Милутиново, и то е вальда писао онай граматикъ Георгіе, кои се именуе после житія Драгутиновогъ на другой страни 128 листа; а друга крупніимъ и поређе писанимъ лепимъ словима, којомъ е писано житіе Стефана Дечанскогъ, Іована Рилскогъ и Іоакима, а то е писао онай граматикъ Владиславъ, кои се именуе на листу 158.

Што се тиче разлика између она два рукописа, кое имамо предъ собомъ одъ овогъ споменика. они се разликују међу собомъ едно свима онимъ свойствима и знацима, по којима се опредељују рукописи славенски рецензів бугарске и сръбске, съ тимъ додаткомъ да се у ономъ бугарскомъ налазе јошъ знаци, кои сведоче да е доцніе одъ Руса преписиванъ. Тако на примеръ онай првѣй има најчешће *ѡ*, где нашъ сръбскій има *оу* као драгъ место *дрогъ*; а где овај има *ш* *ж*, или *ѣ* и *е*, као похвалати *са*, где нашъ похвалити *се*; расиалахъ *са* место *расиалаху* *се*; а знаци рускогъ писара есу: недостаточіи место: недостатъно, оутвердити, место: оутвердити, стоина место *стѣина*. совершихъ место *съкръшихоу*, ко *всѣмъ* место *къ вѣсѣмъ*; кождоужшихъ место *въздоужшихъ*, козгнѣша *са* место *възгноушѣше* *се*, есфирѣ место *есфирѣ*, афонѣсѣ место *афонѣсѣ*, и др. Друго јошъ се разликују и по томе, што е овај београдскій подпуни и у обште исправни

одъ оногъ рускогъ. Одъ свию овы разлика найважнѣе назначили смо овде подъ бросвица, подъ поима в ставлѣно. како су исте означене речи или читави ставови у рускомъ рукопису написани, и шта в у нѣму изоставлѣно или преначено.

Дрѣ Я. Шафарикъ.

Месеца Ноемврѣа. дї. житїе и жител-
ство святаго великомученика къ ца-
рехъ Стефана сръбьскааго, нже въ
дѣлахъ сѣписано григорїемъ мнихомъ
и прѣзвѣнтеромъ, нгоуменомъ быв-
шимъ тождѣ ѡбытъи.

Благослови ѡтъе.

Бже и се великааго и славыишаго сръп-
скаго езыка. не тѣмю констемными силами дроу-
гыхъ езымъ прѣвѣсхѡдити. и славою и богаты-
ствомъ. и мѣста красотою и величїемъ. нже
ѡкрѣсть соущихъ прѣодоувати. нъ и царьми бла-
гоустьмыишыми и прѣмоудрїими красовати се и
похваляти. нъ имъ же и пауе яко нмѣе любѡе.
къ сѣписани възпомѣноухъ ѡбщаго царствїа нме-
немъ. корѣнь во нѣмъ¹ снмъ рожденїю бже и
царствїю вниокнѣ. Сумемъ трѣ великимъ² Су-
мемъ нже въ царствїихъ царевъ³ възвѣхъ оуго-
днѣи. Сумемъ нже царствїа високоє смѣри-
вїи⁴, и великоє нноуство възлюбивїи. Сумемъ
добрїи кони великааго возводи. нже неѡбѣзѣ се

---

¹) нѣмъ. — ² три великимъ. — ³ и цркви. — ⁴ немъ
одъ „оугоднѣи“ до „смѣрнѣи“.

КАЗНАМИ ЖИТІА, ІЗ КОЄКОДЯ ОУГОДНЬ КМСТЬ. СУМЕШНОУ ОНОМУ БОГОПРІЄМНОМУ ВЪ ИСТИНОУ ДРОУТЬ. МНЮ ЖЕ И ВЕЛНУАНИШ. ЄАНКО БѢ БЛАГОДЕТЬ СЪНИ ВЕЛНУАНИША ЗАКОНА. ТОЛНКО И БЛАГОДЕТИ СЛОУЖИТЕЛЄ. ПАУЄ СЪНИ ТАНИНИКЪ ВЕЛНУАНИШ.

КОРЪНЬ ОУБѢ БЛАГЪ СІИ ЯКО ЖЕ РЪХЪ СУМЕШНЬ, ДОВОЛНІИ НАСЛѢДНИКИ НЗЪСТАКИ ЦАРСТВІЮ. ВЪ СВОЄ ВРЪМЪ ѠТЬ СІХЪ МОТОРАГОЖДО НАУЕЛСТКО ПРЪЕМЛЮЩА. НЕ ЯКО ЖЕ ВЕЛНКАЛГО КОСТАНТИНА СІНОКЕ ЖЕ И НЕТІЄ КЪЗМОУЩАЮЩЕ ЦРЬКОВЬ ЄРЕТНУСКИМИ КАЗНАМИ. И ЄЛЛУНСКИМИ СКВАРАМИ ЖЕ И БАСНЬМИ. ІЗ БЛАГОУЪСТІЕЗЪ И БОГОМОУДРЪНЪ ЖЕ И БОГОЛЮБЪЗНЪ ПРАВЕЩЕ ВОИИСТЕНОЄ И ПРОУЄЄ ВЪРОУЄНОЄ СТАДО.

НАУНИМАЮЩОУ ЖЕ МИ ПОВѢСТЬ О ВЕЛНКОМУЄНИЦѢ И ЦАРИ. ВЪНИМАТИ УСРЪДНО МОЛЮ. БОГОЛЮБЪЗНИХЪ⁵ ВАШИХЪ ДУШАХЪ⁶ ПРЪДЛОЖЕНІЄ. И АЩЕ УТО НЕДОСТАТЪНО БОУДЕТЬ. ПРОШОУ ВАСЪ МНОЛОСТИ СИНОДОБИТИ МЄ. ИНОМОУ НИЯКО ПОКЪДАЮЩИМИ МИ И КОТѢРОМОУ ЖЕ СІХЪ СКОД ОУТЕРЪДИТИ ХОТѢЩИ. ІЗ АЗЪ НА МЪУЄНИКА ОУПОВАВЪ, МИ ѠНЪМЪ⁷ ИИ ѠНЪМЪ БЛАГОДЕТЬ ИСПОВѢДОУЮ, ІЗ ТОГО ПОМОЩИ НАДЪВЪ СЕ, КЪ ТОГО ПОХВАЛНОМОУ ЖИТІЮ УСТРЪМИХЪ ПОВѢСТЬ.

МНОЛУТИНЬ ИЖЕ ПО ВЕЛНКОМОУ СУМЕШНУ УВѢРТИ РАЖДАЕТЪ СТЕФАНА, ВЕЛННАГО БЛАГОУЪСТІА СТАЛПА И ЦАРЬСТІА ВЕЛНЦЪ. И ЮЖЕ⁸ КЪ СЪКРЪШЕНОУ МЪРОУ ВЪЗРАСТА БЪШЕ, ТЕКОУЩИ НА МНОЗЪ ВРЪМЕНИ. ѠБРАДОВАНЬНЬ⁹ ЖЕ И СКЪТАЪ КЪ ВЪСЪМЪ.

⁵ боголюбезнѣвшихъ. — ⁶ доушъ. — ⁷ онѣмъ. —

⁸ оуже. — ⁹ обрадованъ.

страхоу господню поучае се присно. и тѣмъ ѡтъ
всѣакого оублаженіе се злато. и мнѡгаа убо иже
ѡтъ юности моужа исправаенїа благопрестоупни
къ бесѣдоущимъ. тихъ словѣмъ. мнѡгостнѣ къ
страждоушїимъ. грѣдїи же толїко възгноушаше¹⁰
се. ꙗко таковомоу ниже поне тѣго ѡумна ꙗвлѣ-
ти се. тѣмъ и въсѣмъ срдца и разоуми къ тѣ-
го людемъ распаахоу се. и въсь¹¹ бѣше вышнѣ-
го положикъ помощника себѣ, и къ томоу едино-
мъ зрѣше. нѣ что пострада. закысть дѣавѣль по-
двїеже доброе присно ненавїден. слоуженїю же
таковоу. жена тѣго въслоужитель¹². ѡ мѡнхъ
слѣзъ. аще прѣродителею¹³ къ раи великомоу-
дрїе прѣможе женскаа лѣсть. зде¹⁴ что нехотѣ-
ше сътворити ѡ¹⁵ тышлемыхъ. и слышнѣ. ¹⁶
Прихѡдитъ царица къ царюу. лице показоуетъ дре-
хло. неоукрашенъ и неѡбмынь кѣхѡдъ. слѣзы испоу-
щаетъ. и ниже ѡтъ вноутрь пламенемъ прѣсѣцаетъ
гласъ. и да съкратикъ рекоу. на ослабленїе ѡтца
подвїжетъ прѣвородномуу снѣ. Снѡу къ исти-
ноу пѡдобноу їсаккоу. благопокоренїемъ¹⁷ и по-
слоушанїемъ. не невѣдѣаше¹⁸ оубѡ онъ иже ѡ
немъ оумышлѣмѣла. нѣ и мнѡжанїимъ ѡтъ кне-
зѡкъ¹⁹ и великоужїи²⁰ тѣмъ оуимъ бѣше, къ
некоемъ ѡтъ ниже тамо странахъ съ мнѡжѣствомъ
вон оублаонити се. и ѡтъ ниже оубѡ нѣмъ съши-
ваемїе нѣзѣжати лѣсти. съкрѣшене же къ все съ-
дрѣжанїе царствїа ѡдѣати се. нѣ невѣсхотѣ снѣ

¹⁰ возгнѣша. — ¹¹ все. — ¹² того прѣсѣдателя. — ¹³ пра-
рѡдителя. — ¹⁴ зде. — ¹⁵ ѡгъ. — ¹⁶ слышнѣ. — ¹⁷ благо-
коренїемъ. — ¹⁸ не видѣше. — ¹⁹ княземъ. — ²⁰ великожъ.

ПОСЛОУШАТИ. БОЛШЕ СОУДНЬ БЖІЕ СЖЕ О НИМЪ
ОКРЪМЛЕНІЕ. НА ПОЛСОУ ВЪСАКОМУ БЫКАЮЩЕ. ИЖЕ
ВЪСЕДЫШНЕ НА ТВОГО УЛЪВЪКОЛЮБІЕ СЕБѢ ВЪДЛОЖИМЪ.
НЕЖЕ УЛЪВЪУСКАДОГО СЪКЪТА И ПОМОЩИ. И ПРЪЕМ-
КАШЕ ПРОУЕЕ ПРАВДЫ ДРЪЖЕ СЕ И НЕЗАРБІА. МНЛОС-
ТНИКЮ ЖЕ И МОЛНТКАМИ СЕБЕ ОГРАДИТЬ.

„ВЛАДИКО ВСЕХЪ“ ГЛАГОЛЮ „И БОЖЕ. ВИДИМІЕ
ЖЕ И НЕВИДИМІЕ ТВАРИ ЕДИНЕ СЪДЪТЕЛЮ. ВЪСН СРЪД-
ЦА СЕДЪТЕЛСТВОВАНИИХЪ ²¹. ВЪСН ПРЪЖДЕ ВЪСА
БЫТІА НХЪ. ПОМИШАЕНІЕ УЛОВЕУСКО ИСПОВЪСТЬ СЕ
ТЕБѢ И ОСТАНКЪ ПОМИШАЕНІА ПРАЗДНОУСТЬ ТИ.
ВЪЖДЪ АЩЕ ЕСТЬ НЕПРАВЕДА ВЪ СРЪДЦІИ МОЕМЪ. ВИЖДЪ
АЩЕ ПОУТЬ БЕЗАКОНІА КЪ МНѢ. ИСПИТАЕН СРЪДЦА И
ОУТРОБИ БОЖЕ ПРАВЕДНО. ВИЖДЪ АЩЕ ИСТИННАА СОУТЬ
О НХЪ ЖЕ ОГЛАГОЛЮЮТЬ ²² МЕ. И СОУДИ ПРАВЕДНАА.
И ОУТНИШИ НЕПРАВЕДНО НА МЕ ОЖЕСТОУМАННОЮ СЕ
РОДИТЕЛНОЮ ОУТРОБОЮ. И ПРЪОБРАТИ НА МНЛОВАНІЕ
МНЛОСТИ, ДЖИЖОУЩЕ СЕ СТЪМЛЕНІЕ, ИЖЕ ПРИ ЕС-
ФІРѢ ²³ ОУКРОТИВІИ ВЪСПОЛЪВШІИ СЕ ГНѢВЪ АССОУН-
РОУ ЦАРОУ МИДІНСКОМУ. СПАСИ ОУКО МЕНЕ ВЪСЕ-
ЗРИТЕЛЮ ВЛАДНЕО КЪ БІДѢ СОУЩА. И БЛНЪ ²⁴ БЛНКО
НЕ ОУ НЕПРАВЕДИИ ²⁵ СОУДЪ ПЪДЕТИ ХЪТѢЦА. ОТЬЦА
ЖЕ МОЕГО И ЦАРА ЗАХОРОНАГО ПРЪМЪНИИ И ПОРОУНАА-
ГО ДЪЛНІА. ТЫ БО ОЖЕВАНІЕ ИЖЕОДИШИИ МОУЖЪ-
СТЕОМЪ. И ТКОД МЫШЦА НЕИЖУЪТЕННО ²⁶ СИЛНАА
МНОГО ВЪТІИ ЦАРОУ.“

СИЦЕ ДОБЛЕИСТКИИ СТЕФАНЪ ТЪСНОТОУ СРЪДЦА
СВОЕГО БОГОУ ЕДИНОМУ ВЪДОМО ТКОРЕ И НАНѢ ВЪСОУ

²¹ съ дѣтельностью. вныхъ. — ²² оглаголаваютъ. —

²³ есфирѣ. — ²⁴ яко блнзъ. — ²⁵ оу праведнымъ. —

²⁶ неисчетно.

НАДЪЖДОУ СПАСЕНІА ВЪЗЛАГАЕ. ВЪ ЦАРАСНИИХЪ ХОЖДАШЕ БЛАГОГОВАНІЯ ОУБѢ И БЛАГОУМІЯ. РАДОСТЫМЪ КЪ КЪСЪМЪ ПОКАЗУЕ ОБЫТАН ИСТЪСТНЫМЪ. ВЪ ПРЯДОЛЫМЪ ЖЕ ИЖЕ КЪ ѠТЪЦОУ СМЪРЕНЪ ИЖЕАКОВЪ И СКОПСТЫМЪ ОКРАЗЪ НМЪЕ ПО ИСТІНЪ. НЪ ОУМАДЪА ПРОМЫШЛЕНІА СЛАА О ТАКОВЪМЪ НАУМНАИЪНЪ, ИЖО ДА И НЕПРАВЕДНОЮ КЪЗНОЮ ИСПОУШЕНЪ БЫКЪ, ПРАВЕДНЫМЪ ВЪНЦЪМЪ ѠТЪ ЖИВОУЩЕАИЪЕ ВЪНУДЕТЬ СЕ РОУКЪ. ЕГО ЖЕ КРОМЪ ТРОУДОМЪ И ПОТѢМЪ ЕЖЕ Ѡ ИСТІНЪ, НЕПЪХУМОЖНО СПѢДѢМЪТИ СЕ КѢМОУ. УТО ИЖЕ²⁷ ѠТЪ ЗДЪ. ДОСТОИНАА ОУМНАИЕНІА И СЛЪЗЪАМЪ ПОКЪЕСТЬ ПРЪХОДОЛЕ ЖЕНСКАА ЛЪСТЬ: ПОКЪЕДН СЕ ЦАРЕА ПРЪМОУДРОСТЬ. ЖЕНЪСНИМЪ ОУХЪЩРЕНІЕМЪ. ПОДЛАОНИСЕ ѠТЪАА МОУДРОСТЬ²⁸ ЖЕНСКОИ СЛАБОСТИ. ОУГАСѢ²⁹ РОДНТЕАНАА ТОМЪЛОТА ЖЕНИ БЕСТОУДІЕМЪ. ЕСТЬ³⁰ БЫКЪЕТЬ ПРАВЕДНИ НЕПРАВЕДНО. НЕЗАОБЫЕИ НАКЪТОМЪ АЮТОМЪ. МИЛОСТІЕИ НЕМИЛОСТІЕИНО. И Ѡ БЕЗЪМЪСТІА³¹, ѠУІЮ АНШЪЕТЬ СЕ. И ДА МЪ НЕКЪТО³² ѠТЪ ИЖЕ НЕ ДОКЪРЪ ВЪНЕМАЮЩІНЪ, ВЪЗЪМЪНІА МЪ³³ СІА СЛЫШЕ. СТЕФАНА ОУБѢ ПОХВАЛЪТИ. И ТОГО ЖЕ ДОСТОИНОХВАЛЪНАГО И СКЪТАГО НАШНИИ СЛОВЕСИ ѠБЪЗЪУСТЬЪКАТИ.³⁴ ДА НЕБѢОУДЕТЬ ТАКОВААГО ВЪЗЪМЪСТІА. ТОГѢА БО ѠТАЦА ИЖО БЛАГОУЪСТЫКА³⁵ И ПРАВЕЕ МАШЕЕ ВЪРЪ ПОКѢФНИКА. СЪ СКЪТЫМИ ИМАМИ И ИЖО ѠТЪ БОГА ТОГО МОЩЕМЪ ИСТАИНО СЪБЛАЮДЕНИМЪ. ПОКЛАНИЕМЪ СЕ ТЪМЪ И ЦЪЛЪЕМЪ ОСКЪЩЕНІЕ ПРІЕМАЮЩЕ. И МОЛИМЪ ТОГО Ѡ НАСЪ КЪ ВЛАДЫЦЪ ХОДЪАИСТЕОКАТИ. ИЖО ИМОУЩЪ МНОГЫХЪ РАДН ИСПРА-

²⁷ то же. — ²⁸ твердость. — ²⁹ оугасна. — ³⁰ мть.

³¹ безвѣтіа. — ³² кто. — ³³ възимнѣа. — ³⁴ обезчестовати. — ³⁵ иже честива.

ВЛІЕНІИ ЖЕ НИМОУ ДРЪЗНОВАЕНІЕ. ИЗЪ ЖЕНЬСКОЕ ОБ-
 ЛНУАЕМЪ ЕЖЕ СЪ ДІАВОЛОМЪ СЪГЛАСІЕ. И ЗАХОРОУ
 МАЛОУ ПОДЛЕЖИТЬ, ЗА НИЕ ПОСЛОУШАВЪ ТОУ. НЕМИ-
 ЛОСРЪДІА СОУДОУ ОУДАСТЬ ПРЪВРОДНААГО. ТА ЖЕ
 ТАКОАГО СОУЩА. ТАКОА СОЛОМОНЪ СКАЗУЕТЕ. РЕЧЕ
 БО СНИЪ ПРЪМОУДРЪ КЕСЕАНТЬ ОУЩА. ИЗЪ И О СЕМЪ
 НЕЗАХИРАТИ ЕМОУ ДЛЪЖНО ЕСТЬ ИЖЕ ДОБРЪ РАЗОУ-
 МЪКАЮЩІИМЪ.³⁶ НЕО И КЕАНКЪ КОСТАНТИНЪ³⁷, И
 ПРЪКІИ ХРІСТІАНОМЪ ЦАРЬ. ТОЛКЪ И ТАКО Е³⁸. БАН-
 КО БЪ БЛАГОУСТЬИИ И ПРЪМОУДРЪСТИ ИСТЪСТЕНЪИ ЖЕ
 И ВЪНЪШНИИ ЖЕНЫ ЛОУКАВЪ ВЪРОКАВЪ СЛОВЕСЕМЪ
 ЛЪЖНИИМЪ. СИНА СВОЕГО ПРИСКА ОУБЫТЬ. ДОБРА ЖЕ
 И БЛАГАА МОУЖА СОУЩА. ТА ЖЕ ПОСЛѢДЪ СІЮ ОУКЪ-
 ДКЪ СЛАГАВШЪ И ТОУ ЖЕИТЬ СОУДОМЪ ПРЪВЕДНИИМЪ.
 КЫДЪСТЕ³⁹ АИ ВЪЗЛЮБАЕННЫИ ЖЕНЫ ЛОУКАВСТВО.
 СЛЫШАСТЕ АИ ОУДОКЪ ПРЪЛЪСТНОЕ СНИХЪ КОКАРСТВО.
 ПОУТО ОУЕО ТАКОВІИ И БОГОПРОСКЪЩЕННЫИ ЖЕ И
 ПРЪМОУДРІИ КОСТАНТИНЪ НЕИЗЪОБЪРЪТЕ ПРЪЖДЕ СИ-
 НОКНИГО ОУБЫИСТКА ТОЕ ЗАО КЪЗНИСТВО. АЩЕ БО
 СІЕ ОУКЪДЪАЛЪ БЫ, НЕ БЫ НА ЛЮБЪЗНИИШАГО СОУДЪ
 ИЗЪНЕСАЛЪ, ИЗЪ НА ТОУ САМОУЮ БЪ ИНИИ ЖЕ ДІАВОЛА
 КЕСЪДОУАШЕ. ПОСЛѢДЪ ЖЕ ОУКЪДЪ⁴⁰ ЕГДА РАСКАА-
 НИЕМЪ. НИУТО ЖЕ ПОЛЪЗКАТИ⁴¹ МОЖАШЕ. НИИ ЖЕ
 СИНА ВЪСКРЪСНИИ МОЩНО БЪ. И ЕЖЕ НЕОУСМОТРИ
 ПРЪКЪЕ РАЗОУМНОМОУ ОКОУ ПРИКРИВШОУ СЕ ЛОУКА-
 НИИИ ГЛАГОЛИ ЗАІЕ ЖЕНЫ, ПО СЪДЪАНИ ОУБЫИСТКА
 ПОЖНА УТО СЪТВОРИАЛЪ ЕСТЬ. ТОЖДЕ ПОСТРАДА И АДАМЪ.
 ВЪДЪАШЕ БО ТАКО ДОБРО ПОСЛОУШАНИЕ ЕЖЕ ЗАПОВѢДА

. ³⁶ раздѣлюющимъ. — ³⁷ константиномъ. — ³⁸ таковый. —

³⁹ видите. — ⁴⁰ послѣдѣ увѣдѣ. — ⁴¹ пользоваться.

сѣздатель, и зло прѣслоушаніе ⁴². прѣмоудръ бо
бѣ, яко уюдноє діло роукоу божією. дѣшею сло-
весною и оумною поученьемъ. и вѣдѣаше добро и
зло. нѣ зрѣ съзвѣтника зла. како прѣвѣ женоу
злоуки. женою же адама повинноу косноути се
отъреуенномуу древоу. и еже прѣжде вѣдѣахоу
отъ естѣства прѣслоушаніа злоє сїє діломъ наен-
комѣ покоривше се зломоу съзвѣтоу. и многа
мѣла тѣлоуа и уислоу довола. отъ божѣствомъ
нхъ писаніи вѣдѣть. нже о снхъ оупражнѣюще
се. намъ же къ повѣсти слово да ѡбращаетъ се.

Іако оубо стефанъ сїє пострада оумнаенное
лишеніе зрака. мѣсто же бѣше нѣдѣ же сїє сѣдѣ
се, поле оубоє нменоемо ⁴³. нѣдѣ же и храмъ
моалтикии бѣше, великомуу архіерархоу хрістовоу
ніколаѣ. и люте отъ болѣзни страдалицоу проба-
даемоу, и нзиемогшоу послѣднее и лежещоу не
безъ мала мрътвоу. ноши скончавашу се съномъ
тѣномъ объетъ бываеть. и зрѣть моужа прѣд-
ставша емоу, свещеннолѣпно видѣніе ⁴⁴ нмоу-
ща. светителѣскою же ѡдѣждею оукрашена соу-
ща. благодети же свѣтлостъ на лицѣ моужоу сїа-
ше. носещѣ ⁴⁵ на дѣснои своєи длани ѡбѣ его
нзѣрѣженіе ѡун, и глаголюща къ нѣмоу. „не
сѣрѣмъ стефане. се бо на длани моєи тѣло ѡун.“
и съ словомъ понзубааше емоу носимое. ѡнъ
же яко мнѣше се глагола къ нѣмоу. и кѣ еси

⁴² нема одъ „еже заповѣда“ до „прѣслоушаніе“. —

⁴³ поле овчєє сїє сѣдѣмо. — ⁴⁴ свѣщеннолѣпна
видѣніа. — ⁴⁵ нема одъ „благодати“ до: „носещѣ“.

Гласиѣ XI.

ТЫМ ГОСПОДИ МОИ ИЖЕ ТОДИНОЕ О МНѢ ПРИЛѢЖАНІЕ
 ТКОРЕИ. И ПКАЕИ СЕ. АЗЪ ЕСМЬ РЕЧЕ⁴⁶ НИКОЛАЕ, МИ-
 РІАНКИНСКИХЪ⁴⁷ ЕПИСКОПЪ. ВЪСКЛОНИШЬ СЕ ОУБО
 ОТЬ СЪНА, БОГОИ БЛАГОДАРЕНІА ВЪЗНАШАШЕ СМЪРЕ-
 НІЕМЪ СРЪДЦА И ТОГО ОУГОДНИКОУ. ПОЗНАШАШЕ ЖЕ
 И ИЖКОЕ НЕ МАЛО ОБЛЪГУЕНІЕ БОЛЪЗНЕМЪ. ТАЖЕ ОТЬ
 ТУДУ КЪ КОНСТАНТИНЪ ГРАДЪ ПОСЛАЕШЬ СЕ ЗАТОУЕМЪ
 БЫТЬ. ТАКО И СЪ ДКОИМИ ЕГО ДЪТМИ. ВТОРІИ ПО
 МЛАДНЬСТВОУ⁴⁸ МОСЦІИХЪ ВЪЗРАСТЬ. И ВЪ ОБЫТЪАИ
 ВЪСЕХЪ БОГА И ВЪСЕДРЪЖИТЕАИ ПРЪБЫВАТИ ПОКЪЛЪЖИ-
 НО БЫШЬ. ОТЬ ИЖЕ ТОГДА ЦАРСТВОУЮЩАГО, АНДРО-
 НИКА ГЛАГОЛЮ ПАДЕШОГО. НИКОМОУ НИМОУ НЪ НИ-
 МОУ ПРИХОДИТИ КЪ БЕСЪДОУ ЗАКЪЩАКЪ, РАЗЪКЪ ИГОУ-
 МЕНОУ ОБЫТЪАИ. И НИМЪ ЖЕ ОНЪ ПОКЕЛИТЬ. И ТАКО
 ПРЪБЫВАШЕ ДОБАІИ ОУСРЪДНО ПРЪНОСЕ ЗАТОУЕНІА
 НОУЖДОУ. КЪ СЕБѢ ТАКОКАА ПРИСНО ВЪЩАЕ: „ТРЪПІИ
 СТЕФАНЕ. ВЪ ТРЪПІИИ ВАШЕМЪ СТЕЖИТЕ ДУШЕ ВАШЕ
 РЕЧЕ ГОСПОДЬ. ИЪ И ВЪ ПРЪМОУДРОСТИ ПИСАНО ЕСТЬ.
 ЯКО ЗЛАТО ВЪ ГРЪНИАИ ИСКОУСІИ НХЪ НАПАСТИ. И
 ЯКО КЪ СЕНАДОДІА ЖРЪТКОУ ПРІЕСТЪ НХЪ. И БЛАГОДАРЕ
 НИКАКОЖЕ ПРЪСТАШЕ, АПОСТОЛА ПОМИНАЕ ГЛАГО-
 ЛЮЩА: И БЛАГОДАРИИ БЫКАНТЕ. ИЪ И УЕСТО МОЛЪ-
 ШЕ СЕ. И КОЛЪЖНО-ПРЪКЛОНИЕНІА МОГОА ТКОРАШЕ.
 БРАТІАМЪ ЖЕ НА ПРАВИЛО СЪБЫРАЕМЪШЪ ТЪ⁴⁹ ПРЪ-
 ВІИ ОБЕРЪТАШЕ СЕ. СТОЕ ДО СЪВЪРШЕНІА ЯЗІІЮ НЕ-
 ПОДЪВЖНО. ЯКО И НАСТОЕЩОМОУ САМОЦОУ И ВЪСЪМЪ
 БРАТІАМЪ ДИКЕНТИ СЕ ТОГО БЪДРОСТИ И ТЪЩАЯІЮ. И
 СИХЪ РАДИ ПАЧЕ ОТЬ ВЪСЪХЪ ЛЮБИМЪ БЪШЕ И МИ-
 ЛОУЕМЪ. И ВЪСАКО ПРИЛѢЖАНІЕ О НИЕМЪ ПОКАЗОВА-

⁴⁶ нема „рече“. — ⁴⁷ ирѣланкейскихъ. — ⁴⁸ младен-
 чества. — ⁴⁹ той.

хоу. и уесто къ ниемоу бесѣдовахоу, полсоу немаллоу пріемающе. многаа ѿтъ писаніи въ въздрѣжанію тѣмъ изглаголющоу. Къ снмъ и апостола въ срдѣоу приководше зѣуща, неѡстонна быти страданіа нинкшинго вѣмене къ хотѣшон славу ѿтъ крити се въ насъ ѿтъ бога. и еанко вѣнѣшнїи нашъ уловѣкъ ѡбетшаваеть. толнко вѣнѣтрѣшнїи⁵⁰ ѡбнавають се. Снце онъ своа страданіа въ второ полагаше, приходящихъ къ ниемоу братїи полсоу промышлѣе. и словеси многосмыреное нмоущини множанше же оуунтелное. тѣмъ еже ѿтъ посннѣства⁵¹ ѡблѣгуакалаше болѣзны. Неоутанше се такова и самодрѣжа. нѣ и ѡнъ слышатель бѣ, похваломоу прѣбыванію моужа. и вѣсь бѣше въ оудивленїи, тѣго любовїю крѣпко объемлемъ. шко и уесто къ себѣ тѣго признати въ царьскаа и многаа ѡ ползѣ съ нимъ бесѣдовати. такова бо ксть добродѣтель. любодобротныхъ оубѣ влѣуеть къ себѣ злобныхъ же стыдѣти се сеи творитъ.

Тогда же нже на размынаа вѣмена разанунїи ннн ереси възмоутнїи црѣковъ врагъ. нетрѣпѣше тишиноу великоу црѣкви нмоущи. и хрїстокоу стадоу на пажнтехъ благоуѣстїа пасоущоу. нѣ нѣкоего варлаама изнесе акундннатьскы⁵² ереси науелннка. и снмъ многаа метежа исплѣни се црѣковъ. нмоуща съ собою единомоудрїе многы, пауеже едно погыбѣанїе и оууеникы, безъмѣстнхъ вѣлїи. нже оубѣ еднносоущное развращанїе по змокрѣдомоу

⁵⁰ въздрѣнїи. — ⁵¹ постычества — ⁵² акундннатьскыи.

СЪПНСОУЕ РАЗУРАЩЕНА ВЕЛНІА НА ЦРЬКОКЪ. И БОГО-
БОРИИ ОСТРЕ ЕЗЫКЪ НА ПРАКОСЛАВНОЕ.⁵⁸ ТАЖЕ НА-
ПРАСНО ПОДЪЕМО ДНІЮ ОСЛОУ СКОУНЪ. БЛАГОУЪ-
СТЫКОВЪ⁵⁹ СЪМОУЩАШЕ. И МНОГЫ СЪ ѠТЪТРЪЖЕ
КЪ ПОГЫБѢЛИ ЕЛИКО КЪ МОУЖЕХЪ И ЕЛИКО ВЪ ЖЕНАХЪ.
ИЪ И ѠТЪ ИЖЕ ВЪ ЦАРЬСКИНХЪ.⁶⁰ И САМЫНМЪ СКОП-
ЦЕМЪ ЦАРЕВИ СЛОУЖЬШИНМЪ.⁶¹ СЪМРЪТОНОСНАГО СВОЕЕ
ЕРЕСИ ИДА ПРЪИОДАСТЬ, И ПРОСТО, БЕЗЪ МАЛА ВЪСЬ
ГРАДЪ НЕПОСАДОВА.

СИМЪ ТАКО, ИМОУЩИНМЪ, ПО ѠЗЫУНОМОУ ЦАРЕ-
ВІИ, ПРИЗВАНА ТВОРИТЬ СТЕФАНА КЪ СЕБѢ. И МО-
ЗЫМЪ ОУЕО СЛОВЕСЕМЪ РЕУЕНИМОМЪ БЫВШЕМЪ. ЕЛИКО
О СПАСЕНИ ДУШЕ И Ѡ ЦАРЬСКИНХЪ ПРАВАЛЕНИННХЪ.
КЪСПРІЕМЪ БОГОДЪХНОБЕНИНН СТЕФАНЪ ВЪ ВЪСЪМЪ
МИНШИ МИ СЕ РЕУЕ Ѡ ДРЪЖАВНІИ⁶² ВЪ ЦАРЕХЪ
БОГОВИ И ЦАРЪ ЦАРЕМЪ БЛАГОУУГОДНЪ БЫТИ, ПРА-
ВЛІЕННН ЦАРЬСКИННН. САНОВНИННН И ВОИНСКИННН⁶³
УНННН. КРОТОСТІЮ. СМЪРЕНІЕМЪ. ПРАВОСОУДІЕМЪ. ИСТИ-
НОЮ. ПРЪИМЪДРОСТІЮ ЖЕ, МИѠГЫНХЪ ИЖЕ ПРЪЖДЕ
ТЕБѢ БЫВШІНХЪ ЦАРЕВЪ ПРЪВЪСХОДЪЩА. КЪ ЕДИНОМЪ
ЖЕ НЕВЪМЪ КАКО Ѡ БОГОВЪИУАННЕ⁶⁴ ПОГРЕШАЮЩА.
ЕЖЕ ИЕСТЬ ГЛАВА ВЪСЕЛІЕНННН И ВЪИЦЪ ЦАРСТВІЮ. Ѡ
ИЕН ЖЕ АПОСТОЛЫ ВЪСЕЛІЕННОУЮ ОБТЕКОШЕ, И КЪ
ПРАВЪИ ВЪРЪ ПРИВЕДОШЕ УЛОВЪУСТВО. ИЖЕ КЪ ѠТЪ-
ЦА И СИНА И СВЕТАГО ДУХА. Ѡ ИЕН ЖЕ ИЖУЕНИЦН
ПАЪТИ И КРЪИИ НЕПОЩЕДЪШЕ, ЕЖЕ ИЕСТЬ БЛАГОУЪ-

⁵⁸ ИЕНА ОДЪ „НА ЦРЬКОВЪ“ ДО „ЕЗЫКЪ НА“. — ⁵⁹ бла-
гочестивыма. — ⁶⁰ ИЕНА ОДЪ „КЪ ПОГЫБѢЛИ“ ДО „ИО
И ѠТЪ ИЖЕ.“ — ⁶¹ слоужащимъ. — ⁶² въ всенъ
иивси Ѡ дръжавнымъ. — ⁶³ воинъственнымъ. — ⁶⁴
благовѣнчанъ.

СТМЕ. И ЦАРЬ КЪ НИМОУ. И КАКО ОУЕѦ О БЛАГОУ-
СТІИ НАСЬ МИНИШИ ПОГРЪШАТИ. ГЛАГОЛИ Ѧ ДРОУГОЕ
И БРАТИИ ИЗРЕДИШИ. И СТЕФАНЪ, ЖЕЛІЕНО ІЕСТЬ
РЕЧЕ Ѧ ЦАРОУ ПРЪЗЫРАЮЩОМУ ПАСТІРОУ ВЪЗУІИ НЖЕ
ВЪ СТАДО ВЪХОДЪ И НЕѦТЪГОНЕЩОУ СЕГО, ТАКОВОУ
ЖДЕ БЫТИ И ТОМОУ СВЪРЪ. АЩЕ И ПАСТІРА НОСИТЬ
ИМЕ. НЕ БО ИМЕНА ДѢЛА ПОУНТАЮТЬ. НЪ ДѢЛА ИМЕНА
ПРОСЛАВЛЯЮТЬ.⁶⁵ И ЕЖЕ ЗЛОСЛАВІЕ ОСТАВЛЯТИ И
НЕѦТЪГОНИТИ МОГОУЩОМОУ, ЗЛОСЛАВНОУ БЫТИ СОУ-
ДИТЬ СЕ. ѦТЪ НЖЕ ДОБРЪ СЪМЫШЛЯЮЩІИХЪ. НЪСТЬ
ПРАВЕДНО НИ ЖЕ ПОДѦБНО Ѧ ЦЪРЕН СВЪТАШИ. И
ПРЪСТОЛѦМЪ ЦАРЬСТВІА ПОУЪТЪННОУ ТИ СОУЩОУ И
ТОЛНКОУ СТАДОУ ѦТЪ ХРІСТА ПАСТІРОУ ПОСТАВЛЯЕИНОУ.
ТѦГО ВРАГЫ ВЪ СВОЕМЪ ГРАДѢ⁶⁶ ДРЪЖАТИ. НЪ ІАКО
БЛЪКЫ ДУШЕ ТАКІИІЕ ѦТЪГОНИТИ. ДАЛЕЧЕ. И СЪ ДА-
ВНДѦМЪ ПЪТИ: НЕНАВИДѢЩЕЕ ТЕ ГОСПОДИ ВЪЗНЕА-
ВНДѢХЪ. И Ѧ ВРАЗЕХЪ ТВОИХЪ И СТАХЪ СВЪРЪШЕ-
НОЮ НЕНАВИСТІЮ ВЪЗНЕАВНДѢХЪ НХЪ ВЪ ВРАГЫ БЫШЕ
МНЪ. НЪ НИ ВЪ ПРЪДѢЛЕХЪ БОГОДАРОВАНІЕ ТИ ѦБЛА-
СТИ НИКАКО ЖЕ СИХЪ ОСТАВЛЯТИ. СИЦЕ АЩЕ СЪТВО-
РИШИ, ЦРЬКОВІЕ УЕѦ ОУСТАВИШИ РАЗДОРИ, И МИРЪ
ГЛЪБОКЪ ДАРОУЕШИ⁶⁷ ПРАВОСЛАВНЫМЪ. ЦАРЬСТВІА
ЖЕ СКУПТРА ВЪЗВЕЛІУИШИ, И ИСТИННЪ ЦАРЬ ИСТИ-
ННЪ ХРІСТІАНѦМЪ БОУДЕШИ. ІАКО ИСТИННЪ ПАСТЫРЬ
ѦТЪ⁶⁸ ОБЩАГО ВЛАДНИКЪ МЪЗДОУ ПРІИМЕШИ. ТАМО-
ШНИЦКО ЦАРЬСТВІА НЕПРЪХОДНОЕ.

СІА⁶⁹ СЛЫШАВША САМОДРЪЖЦА И СЛОВЕСНО-
МОУ РАЗОУМОУ МОУЖА ОУДЫКАВША СЕ И ПРЪМОУ-
ДРОСТИ МИѦГО ТѦГО РЪШЕ. БЛАГОДАРИТИ ЖЕ И ПО-

⁶⁵ нема одъ „нъ дѢла“ до „прославляютъ. — ⁶⁶ ста-
дѢ. — ⁶⁷ даеши. — ⁶⁸ и ѦтѢ. — ⁶⁹ сяде.

ХВАЛѢТН¹⁰ БОЖІА УЛОЖЕНА. И КЪ ИТКИМЪ ѿТЪ ИЖЕ
ТОМОУ ОУМУИИХЪ РЕЦІИ СЪ ОУДЪБАКИИЕМЪ: ве-
лики¹¹ МОУЖЕ КЪ РАЗОУМЪ ВЕЛИКЪ. И ОУМИИМА ПАУЕ
МНОГОУЧИТЕЛАНІИ ѿУИМА, АЩЕ И ТЕЛЕСИМЕ ЗА-
ТЕОРИ. И АЗЕМЕ ПОКАЛЪ ВАРЛААМА ОУЧЕО КЪ НИМОУ
СВЪЗАННА ПРИКЕСТИ. ТОГО ЖЕ СДННОМЫСЛНІЕ ИЗЪ-
ГНАТИ ИЗЪ ГРАДА И ПО КЪСЕХЪ ГРАДОХЪ ЖЕ И КЪ СЕ-
ЛѢХЪ ТОТЪЕМ ДРЪЖАЕМ НЕПРІСТНОМЪ БЫТИ. И ОКЪ
ОУЧЕО ОУЧЕДЪЕЛЪ ПОВЕЛАННОЕ. ИЗКТО БО ѿТЪ ИЖЕ
КЪ ПОЛАТЪ ТОГОЕМ ОРЕСЫ СІИ КЪЗЕЗСТИ СМЪ КЪ СКО-
РЕ. И КЪ КОРАЛЪ КЪШЕДЪ КЪ РИМЪ ѿТЪЕЖЕ. ЗА-
ТАСТМЕО ЖЕ ТОГО СЪИМИИРЕ, ѿТЪ СРЕДЫ ПОТРЕ-
БАКИИНО БЫСТЪ. И ТАКО БОГОУ СЪВЪТЪОМЪ СВОЕГО ОУ-
ГОДИИКА ОУИЩЕШОУ ЗЕМЛЮ ЛЮДІИ СКОИХЪ. СЪИМРЕ-
НІЕ ВЕЛИКО ЖЕ И НЕПОКОЛЪБАЕМО КЪСПРІЕТЪ ЦРЬ-
КОВЕ¹². И ИЗЪСА ГРЪЗУСКАА СЕУИЛТРА.

Такова ѿ благоуистіи стефану ревность. та-
коваа къ еретикомъ ненависть. таковаа же къ хрі-
стоу вѣра. и елма же къ тоужден странѣ и зато-
уеніи сїи таковоу дыхаше ѿ православїи ревность,
шко и цѣра къ еретикомъ изъгнанію поведенноути.
и только къзумеже ѿ оукрѣпляютюциимъ его хрістѣ.
тто оучео несхѣторити хотѣаше. ѿ своен воли дрѣ-
жакоу имѣе. ѿтѣсхѣ¹³ стефанъ любе добродѣ-
телии царски. множае любилии бѣше и уюдиимъ.
Патрїархоу же самомоу и црковномоу вѣсемоу
уиноу сконстимъ. иъ и вельмоужемъ¹⁴ и прѣкѣ-
нимъ града. бѣше во смѣреніемъ и ѿбщеніемъ сло-
ва срьдця вѣсѣхъ приедауе. шко аще и тѣкмо бе-

¹⁰ похвалити. — ¹¹ велика сїи. — ¹² церкви. — ¹³

всюди. — ¹⁴ великожанъ.

сѣдокаль бы кто къ немѣхъ велико приношѣтеніе
вмѣняше. Благодѣть же нѣкаа на лица моужоу
сѣаше. Вѣсѣхъ же любовь къ нѣмоу прилѣпаше.
таково бо есть лице унствыхъ сръдцѣхъ, яко бога
зрѣщихъ мисльнимъ оумомъ. и радости мензрѣуе-
ныи исполнити се. и ѿ соудѣ лицоу сѣтлостн
лоуе преподати⁷⁵. ѿ сѣмъ и Соломона мнѣ гдѣ-
голюти: сръдцоу веселѣнѣхъ се цѣкѣтѣть лице. нѣо
блаженъ ѿнъ просвѣщеніе вмѣняше оумѣ лише-
ніе. зѣтоуеніе же веліе зѣтѣшеніе. присно же къ
любви божіи тышаше се. и уесто моле се нѣхъ гдѣ-
быни дѣше въздыхалаше. яко къ оумнаенію и слѣ-
самъ прѣклонити слышѣшаго. и еже уюдитишес
обумнаго томоу дѣла и пае въсѣхъ богови прѣ-
стнаго. мнѣстниіе не оставаше. ѿтѣ нхъ же въ
емоу даше царь и нже ѿ⁷⁶ царн, малъ ѿтѣ се-
го останѣкъ сѣбѣ оставаше, моужде ради потре-
ніе. проуе же нгоуменъ къ роуцѣ прѣдаше⁷⁷
трѣбоующимъ раздати. Къ сихъ томъ соушоу нѣ-
кто ѿтѣ благородныхъ того ѿтѣуства. ѿтѣ на-
уела томоу въдомъ же и любви, въ память при-
шѣдѣ тѣговѣихъ обуман прѣвѣхъ и любви въспѣ-
меноу въ поболѣ дѣшею. И зѣла уестѣ не малоу
въдѣмъ, и въришѣмоу рабоу въ нѣдра въложнѣхъ,
въ оуши же его многаа нароушнѣхъ къ цариградоу
посла. Стефанѣ то⁷⁸ ѿнести повѣзѣхъ. нже и
пришѣдѣ принесе посланное и словесе изрѣуе.
много⁷⁹ оутѣшѣлаа коупно и мнѣстнѣа. и
самое то каменное сръдце къ слѣзамъ прѣклонити

⁷⁵ преподавати. — ⁷⁶ ѿтѣ. — ⁷⁷ даше. — ⁷⁸ того.

— ⁷⁹ многа.

МОГОУЩА. ОНЪ ЖЕ ВЪСТАЕЪ И РОУЧЕ НА ВИСОУОУ
 ВЪЗДРАЕЪ, ПОМОЖИ СЕ ѿ ОНОМЪ НЕПЪЗНАНИЕ ЛЮБИ
 ДЪЛАТЕЛИ. И БЛАГОДАРЕНІА ВЪЗДАСТЬ. ТАЖЕ ИГОУМЕНА
 ПРИЗВАЕЪ, ТОМОУ ЕЪ РОУЧЕ ПРИНЕСЕННОЕ ДАШЕ,
 НИЩНЫМЪ ТО ЕЪ ОУТАШЕНІЕ ОУСТРОИТИ. ѿНОМОУ ЖЕ
 ТОГО МОЛЕНІЕ ⁸⁰ ИЗКОУЮ УЕСТЬ ОСТАВТИ ПОУЖДЕ
 РАДИ. НЕВЪСХОТЪ. СНИЗЛА ЕЪ НИМОУ ѿТАВЪЩАЕ.
 „СІА УЪСТИИ ѿТЪЕ МЫ НЕСТЕЖАХѠМЪ. ИЪ ѿТЕРЪ-
 ЗАЕ РОУНОУ СКОЮ ИКО ЖЕ ПИШЕТЪ ДАВИДЪ И НАСНЦА-
 Е КЪ САКО ЖИВОТНО БЛАГОКОЛИНІА. ОНЪ ПОСЛА СІЕ ЕЪ
 ПОТРЕКОУ ЛЮДЕМЪ СКОНЫМЪ АНІАЮЩИМЪ СЕ. АЩЕ
 ХОТЪАШЕ ⁸¹ БОГЪ ТАМОШНИМЪ МНЪ ПИТАТИ СЕ. НЕ-
 ХОТЪАХЪ ЗДЪШНИКА ТОМОУ СОУДНИШОУ ДОСТИГНОУТИ.
 ИЪ ПОНИЖЕ ТАКО БОЖЬСТЪЕНОМОУ ЕГО ГѠДЪ БЫСТЬ
 ПРОМЫСЛОУ. ДОКАЗЮТЬ И ВИШЕ МЪРН НАШЕЕ СОУТЬ
 ѿБРАТЮЩА СЕ НАМЪ БЕЗТРОУДНЪ.“ ТАКОВАА И МО-
 ЖАНШАА ЕЪ ИГОУМЕНОУ. РЕКЪ. И НИУТѠ ЖЕ ОСТАВАЪ
 ТОМОУ ПРЪДАСТЬ ПРИНЕСЕННОЕ ЕЪ РОУЧЕ. ЮНОШОУ
 ЖЕ ПРИНЕСШАГО НА КЪМЪ ОУДРЪЖАЕЪ ЕЪ СВОЕМОУ
 ЕГО ⁸² ГОСПОДИНОУ ПОСЛА. МНОГО МОЛНТЕОКАЕЪ ⁸³
 И БЛАГОДАРСТВЕНЪ. ѿВЫУНІИМЪ ТОМОУ СЛЪСАМИ
 НАРЕКОВАЕЪ И СЕ, ЕЪ ПОХЕЛАННОМУ ѿНОМОУ ДРОУГОУ
 ИКО АЩЕ УТѠ ПАКЪ ВЪСХѠЩЕШИ ПОСЛАТИ МН. МОЛЮ
 ТВОЕ ЕМЕ ЕЪ МНЪ ВЪСРЪДІЕ. ТОУ ТРЪБОУЮЩІИМЪ ТО
 РАХДАН. МЕНЕ БО ИЖЕ ЗДЪ ПРИКЕДШІА ⁸⁴ СИЛА ПИ-
 ТАЕТЪ ОБЫАМО. УТѠ ЕМЕ ѿТСОУДОУ. НЕТОЕ ЛЪТО ТО-
 ГОКА ПРЪБЫЕАНІА ТАМО ОУЖЕ СЪВЪРЪШААШЕ СЕ. И УЪ-
 СТИЕН ПАМЕТИ НАСТАВШИ. УЮДОТВОРЕНАГО ѿТЦА
 НИКОЛАА. БДЪНІЕ ВЪСЕНОУНОЕ СЪТКАРААШЕ СЕ ПО

⁸⁰ ТОА МОЛЩЮСА. — ⁸¹ АЩЕ БО ХОТЪАШЕ. — ⁸² ЕНА.

⁸³ ИНОГОМНОСТНОВА. — ⁸⁴ ПРИВЕДЪШАА.

ОСЫТНОМОУ ОУСТЕЛОУ ОСЫТАН. И СВЯТАНЪ ЗАНА-
 ДЕНІЕ БЫШЕ МНОГО И КАДЕНІЕ. СТОИШЕ И СТЕФАНА
 ЕВ ОУНАРОУСЕНІЕМЪ СВОУ МЪСТЪ, НЪЗ ГЛЕНІЕМЪ ДУШЕ-
 ЕНІЕ ВЪХДНАС. И ПОДІЕНІА ТЕОРЕ СРЯДНА СЪКРОУ-
 ШЕНІЕМЪ. ДА МНОЖЕ СЪДОШЕ ПО ОСЫТАЮ, И УТЕНІЮ
 НА СРЯДЪ ПРОУНАСНОУ ПМОУРОУ ЖИТІЕ ПОУНО И
 ТЮДОСА БІАНКААГО СЕГО ОУТЪН. ОУТЪ ТРОУДА МНОГАА-
 РО НА СТОЛЪ СЕДЕ СТЕФАНА ВЪХДНА СЕ. И ЗРІТЪ
 ОУНАМА СРЯДНА СВОЕГО. ОНОГО БОЖЬСТЕНАГО МОУКА.
 НЪЖЕ ПРЯЖДЕ ТОМОУ МЕЛЪШАГО СЕ. И ПРЯДСТАВНА И
 РЕКНА ЕВ НІМОУ: „ИМАШИ ЛИ ЕВ НАМЪТИ СНЕ ПРЯЖ-
 ДЕ РЕХЪ ТИ МЕЛЪ СЕ“. ОУНЪ ЖЕ ІКО ЖЕ МНЪШЕ СЕ,
 НАДЪ НІ ЗЕМАЮ, ТОГО ОУЕО ПОЗНАЕТИ ГЛАГОЛАШЕ
 НИПОЛАА ЕВТИ БІАНКААГО. РЕУЕННАА ЖЕ ОУТЪ НИГО
 НЕПОМІНЪТИ. И МНЛОУСТІЕІН ОУНЪ: „РЕХЪ ТИ“ РЕУЕ
 „НЕСКРЪЛЪТИ, ЕВ МОСИ БО РЕУЪ ТКОЕ ЗЪНІНН. И
 СІХЪ ТЕБЪ НОНАЗАХЪ“. ОУНЪ ЖЕ ЕВ НАМЕТЪ СІХЪ ПРИ-
 ХОДІТИ МЕКАШЕ СЕ. И ЕВ ПОГАНА СЕУТИТЕАЮ ПРЯ-
 НАДАТИ И МНЛОКАНІА⁵⁵ ПРОСИТИ. И МЕКАН СЕ. „СЪЖЕ
 ТОУДА РЕХЪ ТИ“ РЕУЕ „НИННА ПОСЛАШЪ ЕСЕМЪ НСНАВ-
 НИТИ.“ И ІКО ЖЕ ПОДАКААШЕ КИДЪНІЕ ТОГО ВЪХДЕНІ
 И ПРЪСТНОЕ ХУАМЕНІЕ НА АНЦН СЪТЕОРЪ. ОУІЮ ЖЕ,
 ПРАН ПРЪСТИНЫМИ ПОСНУШЪ СЕ, РЕУЕ: „ГОСПОДЪ НАШЪ
 ІСОУСЪ ХРІСТОСЪ, НЪЖЕ СЛЪНААГО ОУЕ РОЖДЕНІА КЛО-
 УСЕНІЕМЪ.“⁵⁶ И ТЕОНИА ОУНИА ПРЪІН ДАРОУЕТЪ ХУАНЪ“
 И ОУНЪ ОУЕО НЕКІДІМЪ ЕМЕТЪ. СЪ ЖЕ ТРЕУЕТІНЪ ЕМЪ.
 И ЕВ СОБЪ ПРИНІДЪ. О НЕУЗРОУСЕННАГО ТИ МНЛОСРЪ-
 ДІА ХРІСТЕ, ЗРІШЕ ІКО ЖЕ И ПРЯЖДЕ. И ТАКО ЖЪЗЪЛЪ
 ВЪЗЪЛЪ ІКО ЖЕ ХОЖДАШЕ, ТЪМЖЕ ОБРАЗЪМЪ НСХО-

⁵⁵ НОНА ОДЪ „МЕКАШЕ“ ДО „ПРИПАДАТИ“. — ⁵⁶ ВЪОУЧІВЫИ.

ДНТЬ ИЗЪ ЦРЬККЕ. И БЪ КРАІН БЫЕЪ НА ЗЕМЛЮ ПАДЪ
САЪЗЫ ИЗАНЕДАШЕ, НА МНОГЫ УАСЫ ОТЬ МОКОДАРО-
ВАННЫХЪ ОНѢХЪ ЗЪМНЦЬ. САЪЗНІЕ ДАРЫ ПРИНОСЕ
ДАВШОМОУ И⁸⁷ ПРЪСЫ БІАШЕ. ЗЕМЛЮ И ПЕНЕАЪ ССЕЪ
КЪМЪИШАШЕ. НЕДОСТОННА СЕБЪ ТАКОКОУ БЛАГОДѢТЕ-
СТВЪ ГААГОДАШЕ. НЪ МНОГЫМЪ МОУКАМЪ И ТОМА-
НІЕМЪ. ТАКОВІН БО СОУТЬ СКАТІН. ЕГДА КЕЛНУАМННМЪ
СПОДОБАЮТЬ СЕ. ТѢГДА СМЪРЕННЪИШАА МОУДРЪСТКОУ-
ЮТЬ.⁸⁸ ДА ИКО ЖЕ ДОБОЛНО БЪ САЪЗАХЪ ИМЪШЕ.
ЗЕРОУСѢМЪ ОУН ЗАКРНЕЪ ЖЪЗДОМЪ НАЕМЪ БЪ ЦРЬКОВЪ
ПРІНДЕ СТОЕ ПО ОБЕМУНОМОУ. И ТАКО БЪСАХЪ ОУТАН
СЕ ПРЪМОУДРІНМЪ ОУМЫШЛЕНІЕМЪ. И НИ ОТЬ КОГО
ЖЕ ПОЗНАНЪ БЫСТЬ ЗРАКА ИМЪТИ СМАЪ, ДО ДНЬЕ ЕГДА
ИЗЪРА ЕГО БОГЪ ЦАРЪСТВОВАТИ ПРАЕДОЮ. И ПАСТІРА
ПОСТАВИ СВОЕМОУ ЕГО ОТЬУСТЬЕЪ. ИКО ЖЕ СЛОВО
ПОВѢСТЬ БЪ ПРЪДМННХЪ. НАМЪ ЖЕ БЪ ПОСАЪДОКАНІЮ
ПОВѢСТЬ ДА ОБРАТИТЬ СЕ.

НЕ МНОГО ПРЪИДОШЕ ДНІЕ ПО ТѢГО ПРЪСАД-
НОМЪ ПРОЗРѢНІН. И МАЛЪИШИ ЕГО СЫНЪ НЕДОУГОМЪ
ЗЪЛНОМЪ ОБЪЕЪ БЫЕЪ, БЪ МАЛНХЪ ДНЬЕХЪ ОУМРЕТЬ.
ОНИ ЖЕ НЕ ИЪКОЕ НЕЛЪНО ТѢГО БЛАГОРОДНІЕ ДЪШЕ
СЪДЪА. НЕПРОСТРЪТЬ РОУЦЪ БЪ КЛАСѢМЪ ГЛАВНІНМЪ.
НЕ ИСПОУСТИ ГЛАСЪ НЕКЛЮУНМЪ. НЕ ИЪКОЕ ИСПОЛЪЗНО
ПРОВЪЩА. НЪ САЪЗЫ ТЪКМО ДОКОАМН ПОНОУСТЬЕЪ
ИЕСТЬСТВОУ, НЕОУДОКНІН БО СОУТЬ БЪ ОУДРЪЖАНІЮ.
СРЪДЦѢ ОТЬ БЪНОУТРЪ СТРЕАМИ ИЕСТЬСТВА СТЪ-
УЕМОУ. БЛАЖЕННАГО ІѢКА ГЛАСЪ ПРОВЪЩА. ГОСПОДЪ
ДАСТЬ, ГОСПОДЪ БЪЗЕТЪ. И ИКО СЕГО ГРОБѢ ПРЪДАСТЬ,

⁸⁷ ДАВШЕМЪ И. — ⁸⁸ НЕМА ОДЪ „ВЕЛИЧАНИННМЪ“ ДО „ТОГ-
ДА“, НЕГО ОВАКО ИМА: „ЕГДА СМЪРЕННЪИШАА МНО-
СЕРЪДСТВАЮТЬ“. —

роуки на небо въздыахъ реуе: „тебѣ прѣдаю кладикѣ отрока. тебѣ прѣпослахъ ѿтрока. и спасе ми се⁸⁹ ѿ тѣхъ нини и до вѣка. тебѣ възвѣрихъ ѿтрока, и прочее въ мнѣ скръбъ и ѿдѣнна же. благодарю и славлю твое уловляющее промислителю блага. яко иенскѣсозлобѣи и еше моего урѣка изволии прѣети плоды.“ Сѣа и нна благодарственнаа ѿ отроуцѣ изреуе. яко въсѣмъ слышешимъ зѣлаа дикити се тѣмъ великодушнѣю. и словесе прѣмоудромъ и сѣа оубѣ тако нмѣхочу.⁹⁰

Ѿтъ соудоч⁹¹ дѣе лѣтѣ прѣпроводинъ мовѣи сѣи товѣти. прѣвсходя нже въ обѣтели многымъ врѣменемъ прѣтроужденнѣе мѣже; слѣзашаи коупно и смѣренною мудростѣю. въ поведенѣхъ же и ннмныхъ блнцн мноуѣскомоу клочають се жителствоу. нѣ нже ѿѡба прѣдасть проснѣшомоу его на толнокѣ и таковое страданѣе. и снновъ и дѣщерѣи лишихъ, и домашнѣихъ просто въсѣхъ. яко да снмъ нже прнсно светымъ заведѣщааго ратника посрамнѣ. того же свѣтлаа побѣднтелѣа покажетъ и пакы тѣмъ по мѣзѣ на велнчаншаа възведе. въса томоу соудочѣо даровахъ. тако и моего сего вънѣмнѣа. по еже искоуспити се томоу разланымъи страданѣи. и въ таковѣихъ и толнмъхъ бѣдахъ трѣпѣланѣоу и благодарственѣоу жыти се. яко ниже малъ нѣмъ негѣдѣканѣа испѣсити глаголь, пакы своимъ тѣмъ ѡтѣуствѣоу дарова. тѣмъ же ѿ свѣщеннѣаншѣе послоушаннѣе и богонзѣраннѣи⁹² люднѣ. Слышите молю се вашѣи людемъ. Како въ

⁸⁹ и спасе ми се. — ⁹⁰ нмѣхочу. — ⁹¹ Всюдѣ. —

⁹² благоузыбравнѣи.

ЖЕЛАЮЩЕЕ ТОГО ОТЪУСТВО ВЪЗВРАТИ СЕ. И КИМЪ
ОБРАЗОМЪ КЪ ЦАРЬСКИМЪ ПРІИДЕ СЯМЪ.

Послааше самодръжць грѣкомъ къ сетекы
своемоу сръбьскомъ царю посланники, да еже
послати емоу воинства помощь. Ико агартис то-
гда южнаа бѣса пѣдъ собою устронеше, съ мно-
жествомъ многомъ на вѣстоунаа⁹³ гредѣхоу. и
вѣсь въ пѣдензѣ бѣше царь. и юже къ варваромъ
пѣдензаше брань; и зволн се оуѣмъ томоу послати
съ ѡнѣми и настоателѣ ѡбытѣмъ къседръжнтеле-
ки. яко словесна соуща моужа и нмако⁹⁴ нскоу-
сна. дѡшѣдше же оуѣмъ царекы сръбьскомоу. ели-
ка самодръжць повѣзѣлъ бѣше, ѡтѣдаахоу. и мно-
гы уѣсты и дары⁹⁵ прѣймаахоу. на едине же ѡсѡбѣ
призвавъ царь уѣстнааго оного ѡтѣца. ѡ снѣ въ-
прашааше стефанъ. уюднѣи же ѡнъ: „ѡ много-
страданномъ и вѣторѣмъ іѡвѣ въпрашаешн ме“
рече „ѡ царюу. недѡстѡнна твоего царствѣа въса-
аще и тѣмѣмъ жнтіа твоего боудѡуть аѣта. къ
нищетѣ стефановѣ. екоже иѣкое многоцѣнноє скро-
еніе тѡго стежа наша ѡбытѣлъ. не тѣуію мын-
нѣ и вѣсь царствѣющюу ѡнъ и словеснымъ градъ. и
въспрѣемъ повѣдааше емоу о многыхъ исправае-
нѣмъ моужа, и непорѡчиномъ жнтіи. П како прѣмѣ-
дрѡ самодръжца пѣденже къ вретникомъ изъгнанію.
ѧ въздѣ рече яко елико тѡго ползѣкалъ⁹⁶ еси,
толико себѣ ѡтѣщѣтѣа еси, и аще послоушаешн
ме о блазѣ тебѣ съѣтоуща. вѣзврати съ уѣстыю
къ себѣ, кышѣша уѣлобѣуѣскыѣ уѣсты соущаго.

⁹³ вѣстокъ. — ⁹⁴ нмако. — ⁹⁵ честны дары. — ⁹⁶
плъзѡвалъ.

СѢ ИКО СЛЫША МНОГОСТІКА ОНА ДУША. ОТЬУЬСКИМ
 МИЛОСРДІКА. ТАКОВАА БО ІЕСТЬ УЗА ⁹⁷ ІЕСТЬСТВЕНЛА.
 НЕРАЗДРЪШАЮТЬ СЕ КРОМЪ СЪМРЪТН. ПРОТЕЖЕТЪ ЖЕ
 СЕ КРЪПУАНШЕ. И СЛЪЗЫ ДОВОЛИИ НЗЛІАВЪ, И КЪСТАВЪ
 КЛАНИШЕ СЕ МОУЖЕВЪ, И БЛАГОДѢТН ИСПОВѢДОУАШЕ.
 „ДА БОУДЕТЬ БОГОУ ХОТѢЦЮУ УЬСТНІИ ОТЬУЕ“ ГЛАГО-
 ЛАШЕ „ИКО ЖЕ ПОВѢЛЪ ЕСИ“. ТЪМЪ ЖЕ И ВЪ СКО-
 РЪ ОУГѠТОВАВЪ ХОТѢЦИНХЪ СЪ НИМИ ИТЪ. КЪ ЦАРЕВЪ
 ПОСЛА ВЪ ВІЗАНТІЮ СТЕФАНА ПРОСЕ КЪ НИМОУ ПОСЛА-
 ТИ. РАДОСТНЪ О СЕМЪ БЫВАЕТЪ САМОДРЪЖЦЪ. И ТѠГО
 ПРИЗВАВЪ КЪ СЕБѢ, ОБЪЕМАШЕ, ЦѢЛОВАШЕ СЛЪЗАМИ
 ОТЬСНАШЕ. ДАРЫ МНОГЫ ДАДШЕ. ОНЪ ЖЕ КЪЖЕ ОТЬ
 ЦАРА ТОМОУ ДАРОВАННАА, ВЪСА ОБЫТЪЛИ ДАДШЕ ВЪ
 НИЕН ЖЕ ПРѢБЫВАЛЪ ⁹⁸ БЪШЕ. И ИКО ЖЕ НА ПОУТН
 БЪШЕ ЮЖЕ ОТЬ ОБЫТЪЛИ НСХОЖДАШЕ, УЮДНЫ ОНЪ
 НАСТОАТЕЛЬ И ПАУЕ ЖЕ ТОМОУ ОБЫУНІИ СЪ МНОЖЬ-
 СТКОМЪ БРАТІЕ СЛЪЗАМИ ТѠГО ПРОВАЖДААХОУ, И ТО-
 МОУ СЪ ОУХОДЪШЕ МНѢХОУ СЕ ДУШАМИ. И ТОГДА
 ИСПЛЪНИШЕ СЕ НА НИЕМЪ ПРОРОУЬСКОЕ ОНО: „НЕЗЛО-
 БНІИИ И ПРАВІИ ПРИЛЪПААХОУ СЕ МНѢ.“ КѠНЬУНІЕ
 ОУБѠ ОТЬ НИХЪ ПРІЕМАЕ ⁹⁹ МОАМЕН И ТЪМЪ МИРЪ
 ОСТАВАЛЪ. ВЪДОУЩОМОУ ВЪ ПРѢДЪ КАСАШЕ СЕ ПОУТН.
 ДОВОЛИИ ОУБѠ ДЛИИ НРЪСТКОВАВЪ, ДОСТИЖЕ ОТЬУЬ-
 СТВО. И НА МЪСТѢ БЫВЪ НДѢ ЖЕ ЦАРЬ ТОГДА ПРѢБЫ-
 ВАШЕ. ТѠМОУ ПОВѢЛѢШОУ КЪ НИМОУ ПРИХОДИТЬ.
 ОНЪ ЖЕ ИКО ОТЬЦЪ ДОБРААГО ПРІЕМАЮТЬ СЫНА, ЛОВ-
 ЗДЕТЬ СЛЪЗАМИ. СЛОВЕСА ОУТЪШЕНІА ПЛЪНА КЪ НИЕМЪ
 ВЪЩАЕТЪ. ПРОСИТЬ ПРОЩЕНІА О ИХЪЖЕ ТОМОУ СЪДЪА,
 ИСТИНИНЫМЪ СМЪРЕНІА ОБРАЗѠМЪ. УТѠ ¹⁰⁰ ЖЕ ХРІ-

⁹⁷ юза. — ⁹⁸ пребылъ. — ⁹⁹ приемъ. — ¹⁰⁰ кто.

СТОЕ ПОДРАЖАТЕЛЬ. НАМЫСЛИМ СЛОВЕСИ ВЪСТРѢЩАЕМЪ
 ЦАРСКО РЫДАНІЕ ОУТѢШАЕ, И СЕБѢ ВМНОЖИЛА ТЕО-
 РАШЕ ОНЫМЪ НХЪ ЖЕ ПОДЪЕЛЪ. ИКО СЛОУЖИТЕЛЬ
 БОЖІИ РЕУЕ СІИ: „ОУТѢЕ, ПОБЕДЫМОЕ ТИ СЪБРАШИНА
 ЕСИ. НИЖЕ БО ПРЕПОДОБНО ИИ ПРАВЕДНО ПОБЕДЯЮ-
 ЩОУ БОГОУ ПРАСЛОУШАТИ ПОМОУ. ПОНИЖЕ НИЖЕ РО-
 ЖДЕНІЮ ИИ НИЖЕ КЪ МИРЪ ТИ ВМНОЖЕ БЫТИ ХОТѢШАЕ.
 АЩЕ НЕ ОНЪ ДААЪ БИ. ТѢМЪ ЖЕ ОУТѢЕ ОКОН¹⁰¹ ВЛА-
 ГОДАРИТИ РЕУЕ ДЛЖИИ ЕСИИ ХОТѢШАГО ТОЕ СЛОУ-
 ЖЕНІЕМЪ ЦАРЬСТІА СПАСТИ. ИЖЕ ЖЕ ЛШЕНІЕМЪ ХРА-
 КА ИНАОСТИ СНОДОЖИТИ“. СІА ЦАРА КЪ ОУДНЕНІЮ
 ВЪЛОЖИША. И УЮЖДАША. СЕ РАДОУМОУ МОУЖА; СТЫ-
 ДѢШЕ ЖЕ СЕ ДОКРОДТЕЛИ ЕГО БЕЗНАМЛАДНОЕ. ТАЖЕ
 ШЛО ДНІИ ПРЪЕМЕ, КЪ НЕКОТОРОМУ ДІОКЛІТИСЦУ¹⁰²
 МЕСТѢ. ОУ ЦАРА ВОУЩНО И ОУЦА СЪ ИМОГО У-
 СТЫЮ ПОСЛАЕЛЪ СЕ ПРЪЕМЕАТИ. ПОТРЕБАМЪ ТОМОУ
 КЪ КЪСАМОМУ ОУГОЖДЕНІЮ ОБЫАНО ПРИНОСИМОМУ.
 ОНЪ ЖЕ СЫНА, ИЖЕ ОУ КОСТАТИНОВОА ГРАДА СЪ
 НИМЪ ПРИНІДЪШАГО, СКОМОУ ЕГО ДЪДОУ¹⁰³ ПРЪ-
 ДАЕЛЪ. ОУ СОУДОУ БОГОМОУХЪВШИ¹⁰⁴ СТЕФАНА
 ИНОЖАНИИ ВЪСТЪ КЪ ХРІСТОУА ЛЮБИ. И ПИТАША
 СЕ КЪ ДУШИ БОЖЬСТЕНОЮ НЕКОТОРОЮ СЛАДОСТІЮ.
 БЛАГЪ ЖЕ НАДѢЖЕ КЪ ВЪСЕМЪ ИМАША. БАМИ ИНОГО
 ПРЪИДЕ ВРЪМЪ, И БОЖЬСТЕНОМУ ХОТѢНІЮ НАСТОАШЕ
 СЪВРЪШИТИ СЕ. БОЛЕЗНЬ НЕКАА ЦАРСКИ КЪ НАПРАСНУ¹⁰⁵
 ПРЪИДЕ И ЖЕО ЖЕ ОУРОУЩАША СЕ ХЪА НИЖЕ ЮЖЕ¹⁰⁶
 НЕ ЖИЕЛЪ ХОТѢ БЫТИ. КЪ СКОИ ОМОУ МОНАСТІРЬ ПО-
 КЪАЕ ОУНЕСЕМОУ БЫТИ. НДѢ ЖЕ И МАЛО ДНІИ ПРЪ-
 ЕМЕ. ЖИТІЕ ОСТАВАЕЛЪ. И ТОУ ПОГРЕБАЕЛЪ СЕ КЪ

¹⁰¹ оба и. — ¹⁰² діоклітістѣвъ. — ¹⁰³ дѣдъ. — ¹⁰⁴
 благолюбивѣиши. — ¹⁰⁵ напрасно. — ¹⁰⁶ уже.

ниже ѿ того създании оублаи. баяскаа оубо
 мьстѣ именѹемоу. ради текоущихъ топлѣихъ водѣ.
 прѣкомыеникаа же стефана именемъ поучена соу-
 щѣи цркви. и оубо къ нелицу царѣ послѣднихъ
 дыхаше. мнози къ стефанѹ елика иматъ ско-
 рость притнующе. быкаемаа же теордахѹ. тѣ
 же асть быти такоаа нелицекааше. ниже бо тако
 оудобнѣ бѣше къ прѣложенію. еже мнози стра-
 ждѹтъ азѣкостію разоума. да яко же ѿтѣхскою
 сырътъ истинно видѣ, аѣе оуберѹсь ѿтѣ ѿи
 поврѣгъ сѣхлъ аицѣмъ сѣхлъиши же ѿиима съ-
 брашнихъ се иелаетъ се и на достонное томоу
 сръхское царство прѣподсоуетъ се. и такомоу
 слоухѹ по въсоудѹ протенихъ еднихъ дроугаго
 нестыжѹще къ нимоу теудахѹ. Конистеное же
 безъ мала немала.¹⁰⁷ и ниже къ сѣхте¹⁰⁸ кельмоу-
 жіе. Сановиѣи же,¹⁰⁹ и ниже надъ царскими дѣль-
 ми поставленными. сѣи къси текѹще того нѣгамъ
 припадахѹ. и царская благохвалениѣа къздахѹ.
 Ома же въсѣхъ оубемае цѣлобаше. Словеса испѣи
 подзи коупио и прѣмоудрости къ нимъ въираше.
 и енаѹ изкоую всрѣдѣ въ тѣхъ сръдцѣ вѣлаааше
 никакѹ. и тѣхъ дѣлами любымъ бѣ и желателѣ.
 и много мнѣшество¹¹⁰ ороуженосимыхъ того
 окроужаше.

Въ сихъ стефанѹ соущѹ и хрѣстовою силою
 крепѣѹ се и въсеѹѹ. и ниже нѣдѣ нимъ въсѣмъ
 сѣмреніе келѣе нмоущимъ. Константинъ же того
 братѣ ѿтѣ нимѣ матерѣ, докоано кониство съ-

¹⁰⁷ не все. — ¹⁰⁸ въсѣте. — ¹⁰⁹ сановници же. —

¹¹⁰ нѣжество.

БРАТЬ ЕЩЕ ЖЕ И ОТЬ ПРИБЛИЖАЮЩИХЪ СЕ ПРЯДЪМЪ
МЕЛАЛОУ ПОМОЩЬ ПРИЗВАЕЪ, НАНЪ ГРЕДЪШЕ. И СКОРО
ЦАРСТВІА ОУКАОНИТИ СЕ ПОВЕЛѢВАШЕ ПОСАДЪ. И
ДО КОГДА ОТЬ ВЪКА СЛЫШАНОУ БЫТИ ГЛАГОЛАШЕ,
САДЪ СОУЩОУ УЛОВЪНОУ ПРИАНУНОУ БЫТИ ЦАРЬ-
СТВІЮ.

ІАКО ОУЕО СІА САМША И ЯКО ГОТОКО ИМАШЕ
ВОИМЪСТВОМЪ ПОВЕЛѢВАЕТЪ СЪВРАТИ СЕ. И НЕ ПРЪ-
КЪ РЕУЕ НА БРАНИ ПОНТИ ПѢДѢБАЕТЪ. ДѢНДЪ ЖЕ
НАУЕЛСТВОУЮЩОН ЦРЬВАМЪ ДѢСТОННОЕ КЪЗДАМЪ ПО-
КЛОНИЕНІЕ. И СЪ СЛОНОМЪ ВЪСТАЕЪ, ТАМО НДЪШЕ. СРЪ-
ТАЕТЪ ТОГО СЕВТИТЕЛЪСТВОУЕМ. ТОГДА АРХІЕПИСКОПЪ
СЪ МИНОГОЮ РАДОСТІЮ И УСТІЮ ЦАРЬСКОЮ, НИКО-
ДЫМЪ ТОМЪ ИМЕ; И ХРІСТОВЪ БУЕНИКЪ КЪ ИСТИНОУ
ПО ПРЪВОМУ НИКОДИМОУ. ДА ЯКО ЖЕ И КЪНОУТРЪ
ЦРЬКЕ БЫШЕ. ВАНЦЪ ЦАРЬСТВІА РОУКАМА КЪЗЪМЪ
АРХІЕРЕН УСТНОЮ ТѢГО ГЛАВОУ ВЪНУВАШАШЕ, СЪ-
ВРЪШЕННА ПОКАЗАЕЪ НАИРІУСКИМЪ ВЪСІМЪ ЕЗЫКОМЪ
ЦАРА. ТА ЖЕ ОТЬ ТОУДОУ ВЪСТАЕЪ КЪ БРАНИ НДЪШЕ.
ДА ЯКО ЖЕ БАНЪ БЫШЕ ОБОН ПАЪЦН, МИЛОСРЪДОУ-
ЕТЪ О БРАТЕ МИЛОСТИВА ОНА ДОУША И ТАКОВАА КЪ
НИМЪ ПИШЕТЪ ПОСЛАМІА:

„Стефанъ милюстію божією царь сръбляемъ.
братоу прѣкъждезвнимоу нашео дръжавн. Кон-
стантиноу радовати се. Еанка мнѣ слыунише се.
божѣственноу соуднешоу промыслоу нже доврѣ
къса устрацюшомоу, самъ по истинномъ слышалъ
есн. минѣ же шаны вѣждѣ, яко богомъ помнло-
ванъ быхъ и отъхъскомоу ждрѣію царь постав-
ленъ быхъ, страхомъ божіемъ и правдою тѣго
люди обладати яко же отцн нашн. тѣмъ отъ

оуъ же наупнавшн прѣставъ. оусрѣдно да узрѣмъ
дроугъ дроуга прѣиди, и самъ вторы царствѣа мно
смы въторы прѣимн. а не съ тоуждымъ съмыкомъ
своемъ ѡтъуство ратоун. довлѣтъ мнѣ же и тѣмъ
къ толнцѣ шпротъ земльнѣи жительствовати. не
бо азъ есмь каннъ братоубыцъ. нъ іосіфоу дроугъ
братолюбцъ. его же и слово къ тѣмъ провѣщаю
нимъ, яко же онъ тогда къ братѣмъ. некон се¹¹¹)
вожѣмъ бо есмь азъ. Кѣмъ съвѣщасте о мнѣ злая.
вогъ же съвѣща о мнѣ блага.

И сѣа оуѣво стефанъ. онъ же ни же прасемъ
слоуха восмоуѣтъ се. къ бранн оуреждааше скуп-
тра. и оземь сѣрауменнымъ се странами. поже-
денъ быкасть о неправѣдовати нашьди. и мнѣмъ
оуѣво коупнорѣдныихъ падають троугѣа. мнѣмъ
ни же на бѣгство ѡтълоуѣють се. и самѣмъ Ко-
стантинъ падають оумьмѣннѣ. таково приѣврѣто-
нѣ полоуѣнѣтъ своего несѣвѣтѣа. тѣмъ же оуѣво
людне укланѣють се къ стѣфанъ. Утѣ же по сѣмъ
ѣже блаженнаго моужа. къса въ роукоу нѣмѣше
проуѣе. никомоу же смѣюѣмоу противити се. нъ
въсн ѡкрѣстны кнѣзы съ мнѣмъѣннѣмъ дари мо-
лѣннѣмъ послааюѣе. къ нимъ миръ нѣмѣти мола-
хоу. и пѣдъ того роукоу пѣдкланѣхоу се поже-
лѣвати же яко рабѣмъ прощаахоу. и късакѣмъ бла-
гопокорѣнѣ томоу обѣщавлахоу. ѡнъ же еднѣ
царствѣа великое простирѣаше се и мнѣмъѣмъ
се¹¹² толнѣ смѣреннѣннѣ поммыль къ оземнѣе-
нѣ¹¹³ моуѣрѣванѣи оспѣмѣаше. постѣлю уѣсто сѣмъ-

¹¹¹ небойтесѣ. — ¹¹² неча ово: „я мнѣмъѣмъ се. —

¹¹³ обѣмънѣнѣ.

ре. мнозистиниѣ же яко нѣкоторѣе¹¹⁴ по въсоудѣу
распоущае лоуѣе. Слышаше бо писанное, мно-
сти хошоу, а не жрътеѣ, и мноуен нища, въз-
емь дасть богоу. Въспрїеть снхъ доволное Егв-
пль и Александрїа. Свещеннаа же Синаискаа гора.
нѣ же богъ ста нногда славою, людємъ захъща-
вае. нъ Іеросалимъ и Палестинна въса. Констан-
тиновъ же градъ и Фетталїа. и пауе же многымъ
томоу благомъ вымова вышїа обьмѣа въседръ-
жителека. нъ и афонскаа света гора.¹¹⁵ того бла-
годѣани обьмано поурѣпѣ. нъ о снхъ оубо дово-
лно. Елма же неизреуеннымъ желанїємъ ко-
стемъи крѣпѣае дрѣжнмъ. и уо въздаѣ госно-
деки о въсѣхъ нхъ же въздасть ми прїсно на срѣд-
ци нмѣе. нъволи храмъ здати въ славоу хрїстоу
въседръжителю. и тоу свое оусрѣдїе положити
въсе. и мѣста обхождѣ по въсѣи своемъ ѡбластн.
многааже и разанунаа, искааше таковоу дѣлу прї-
лїуное. Обрѣтаеть же нѣкоторое мѣсто въ прѣдѣ-
лахъ хвостънсимъи Дѣуаанѣ¹¹⁶ именоуемо. и яко
сїе дѣврѣ сыгладѣ. слѣзамъи многымъи благодарстен
божьстѣвное. и къ соушїимъ съ нимъ вельмоу-
жемъ обращѣ се: колы страшно мѣсто се реуе,
мѣсть се нъ домъ божїи, аю же реуе Іаковъ. ѡни
же, пророка оубо ѡ царєи свѣтѣиши въ фалмѣ
слышахѡмъ глаголюща къ богоу о царїи желанїе
срѣдїа его далъ еси емоу и хотѣнїа оустноу его
неси анишаа его. ннмѣ же самнмъи дѣланъи наенко-
хѡмъ. и царъ съ ѡбѣрадованїємъ къ нимъ. и уо

¹¹⁴ яко нѣкоторыя. — ¹¹⁵ афонская святая гора. —

¹¹⁶ дотенѣ.

мнѣ мно желательнѣе. ѿ другоу бо болюбѣхъ
ихъ изредны. ѿ таковаго мѣста моемъ съгла-
шающа се оусрѣдѣю. и тако съ слѣкомъ. на ско-
рѣ покѣзваше намѣнѣющѣмъ прѣйти. и ѿ по-
морскихъ градовъ науселники зданїа томоу пред-
ставити. Самъ же сынъ томоу поставленъ, тоу
прѣзѣдаше. мѣстоу красномуу удѣлѣе се. Есть
бо на высоудившихъ мѣстохъ лежеше. дряксы въ-
сауьскими сѣунѣнно. многозѣбно во и мно-
гоплодно¹¹⁷ есть мѣсто. равно коупно и зануно¹¹⁸
Води же въсоудѣу теноуѣ сладуишесѣ. велицѣмъ
тоу истотиникѣмъ издаемѣмъ. и рѣкою быстрою
напаеемо. Беже вода много убо прѣжде въкоуся
врасованїе подаетъ лицоу. множанше же по въкоу-
сѣу нагорастворенїе тѣлоу. яко никому же мо-
щи наситити се люкоустьїа воды. Высоудивши
же горами объемаемо ѿ западнїе страни и снхъ
стрѣминнами¹¹⁹ затвараемо. и ѿ соудѣу¹²⁰ здра-
вими въздоухы ѡбладаемо. ѿ въстоуиѣ же стра-
ни полѣ велико семоу приоупѣдѡблѣетъ се. то-
юже рѣкою наводнижаемо. и мѣсто оубѣ таково.
ѡбытъи же оустроенїе уѣстно и дѡстохвадно.
градъ прѣже съткараетъ окрѣсть. дѣлготою и ши-
риною доволя. уѣстими стѣпни оутвѣрждень. кра-
та же обытъи¹²¹ прямо црѣковномуу лицоу къ
южнѣ мало клонѣща се странѣ. Врѣхоу же снхъ
стѣпъ прѣвелїи оутвѣрждень. яко црѣковномуу
высотою сѣракиити се врѣхоу. по стенахъ же гра-
да окрѣсть кѣлїе никѣмъ прилѣплѣне, тако же

¹¹⁷ многоплодносно. — ¹¹⁸ злочно. — ¹¹⁹ стремни-
нами. — ¹²⁰ ѿтъ всюдѣ. — ¹²¹ неже: обытъи.

ижеа пятиїа гмихда. нмь же н кмоуасть се про-
роуьское слово „вмхь нмо пятица осовецїа се на
зхдѣ.“ трансзоу же великоу оубо хданїемь съдѣа
величїаншоу же хоудожьствомь дѣлаемь. Магїерѣ
же н магїинїѣ¹²². кѣ пространство хстроено. н
н игоуменїю, уюдно нзкое дѣло н повѣсти достоен-
но творить. н вѣса по рядуу н вѣ лѣпотѣу съ-
здавъ. оловомь покриваеть многомь. По средѣ же
сихь вѣсехь благолѣпїи онь н боголѣпїи въз-
днже храмь. ѿть вѣноубрь оубо дѣготѣу н ши-
ротоу¹²³ многоу нмѣе. Высотѣу же толнкоу, нко
н ѿн оутроуждавати¹²⁴ зрѣнїемь. мраморонзѣ-
киными стѣпы пѣддрѣжимоу. н камарамь разлї-
чїиными испїщренмоу. ѿть вѣнѣ же, хстроганиными
мраморы съставляемь многоуюднѣ. багровкнїиными
коупно н вѣлами. н котораагождѣ камене н дрѣ-
гомоу съхланїенїе¹²⁵. дмкно н хоудожьства висо-
чанше. нко єдинь мнѣти се камене вѣсего оного
храма лнѣе. прѣуюдно кѣ єдиному съраслѣства
вндоу съуетанно хытростїю. вѣ неизречениѣ нецѣи
нвѣаемо добрѣ. нко благодѣть ѿбѣаствати мно-
гаа зрѣнїемь. н прнсно каменаа добрѣта н вели-
чѣство. величїаншѣ прнткарасть храмоу красотоу
нзѣаешиїемь нзанимнѣ. Кѣ достоиннолѣпїю тѣго
сѣдѣавшиїемь. Златнхь же н сребрннхь сѣсѣдѣ. н
єанка свещенства одѣанїа. н снрїуьскаа тканїа,
высеры н многоцѣннѣе каменїе нмоуща. Кѣснѣнїе
недѣеть мн сѣписовати. толнѣ н такоѣ храмь
сѣздавъ. Вѣсѣдрѣжителю богу прѣдасть. та же н

¹²² magio. — ¹²³ ширина. — ¹²⁴ утверждать. —

¹²⁵ съхланиѣ.

НАСТОЯТЕЛЯ ПРИЗВАЕ РАВНО АГГЕЛЬНИКАГО ОНОГО БРАТ-
СТВА, АРСЕНІА ИМЕНЕМЪ. МОУЖА КЪ ДОБРОДѢТЕЛЯМЪ
СЪСТАВЛЯЕ СЕ. И ПОСТИНУЬСЯИМЫИ ЦѢТЫ¹²⁶ ДОКО-
НО ПРЪТРОУЖДЕНА. МНОГАА СЕЛА И ПРИХОДЫ ПО РАЗ-
ЛЮНЫМЪ МѢСТОХЪ ТѢГОВЫ ОБЛАСТЫ, ОБЫТЪЛИ ПРИ-
ЛОЖИ. КЪ ПОУРЪКАМЪ БРАТІИ. ИКО ЖЕ И КЪ ПРЪМОУ-
ДРОМЪ ТѢГО ХРОУСОКОЛЪМЪ СТОЕТЪ ДАЖЕ¹²⁷ И ДО ДѢ-
ШЬСЯ. ТОГОВО СЖЕ КЪ КОГОУ ПОКАЗОВАЮЩЕ. ЖЕЛАНІЕ
И ОУСРЪДІЕ И СІА КЪСА ТОМОУ ВЪРОУУИ. ТАЖЕ И ЦРЬ-
КОКЪ ВЪДЕНЖЕ ѿ ОСМОКАНІИ ДОБРОМОУ ПОСѢТИТЕЛЮ¹²⁸
ВЕСАИКОМОУ НИКОЛАОУ. БЛЖЪ ѿБЫТЪЛИ ѿТЪ БЛЖ. КЪ
ВЪСЪГДАШИМСЯ. ТѢГО ВЪСПЪКАНІЕ. ИЪ И ВЪИХЪТЪ ОБЫ-
ТЪЛИ, ѿТЪ ЮЖНІЕ СТРАНЫ ВЕСАИКАГО ОЛАРА, ДРОУГЫ
ОЛАРА КЪ УСТЬ И СЛАВЮ СВЕТАГО СЕГО ѿТЦА КЕСТЬ.
И СІА ОУСѢ¹²⁹ ТАКОМЪ ИМЪАХОУ ОБРАЗЪ. НЕНАДЪЖ-
ДЕНЪ ЖЕ ДРОУГЫИ ПѢДЕНГЪ ЦАРА ОУСРЪТААШЕ¹³⁰. НЕО
БЪЛГАРСКИИ¹³¹ ЦАРЬ МИХАИЛЬ. МНОГЫМИ ДОБРО ПО-
ЛОУУСИМИ, И СЛАВЮ ЦАРЬСТЕІА СЪБЪСХИТНИ СЕ,¹³²
ИА СРЪБЪСКОЕ ПѢДЕНЗААШЕ СЕ НАУБЛАСТЕО. И ТО ПОД-
ВЛАСТІЮ ОУСТРОИТИ ТЪЦААШЕ СЕ. И МНОГО ОУСѢ
ТОГО КОИИСТЕО СОУЩЕ. ИМОЖАНШЕ ЖЕ ѿТЪ РАЗЛЮ-
НЫМЪ ЕЗЫКЪ ПРИСЪБЪКОУПЪ. ЕЩЕ ЖЕ И ѿ ѿНОМЪ
ПОЛЪ РЪКЪ ДОУНАВА ЖИВОУЩИМЪ ГОТѢ¹³³ НЕМАЛОУ
ПОМОЩЬ СЪПРИЗВАЕ, ГРЕДЪШЕ ПѢДѢНО МОРОУ БЪЛ-
КОУЮЩИМЪ СЕ. И ТАЖЕ КЪ ОУМЪ ПООУУАШЕ СЕ СІА ДЪЛА
ВЪИТИ СПЪИДААШЕ. ТОЛИКО ЗРЕ УИСАА ВИШЬШЕ МНО-

¹²⁶ посты. — ¹²⁷ даждъ. — ¹²⁸ и у Московскомъ в
тако, а вальда треба: поспѣшнтелю, као што ѿ
печатаво у Агkivn. — ¹²⁹ и силъ бо. — ¹³⁰ оусрѣ-
таеть. — ¹³¹ болгарьскый. — ¹³² съхъ схити вса.
— ¹³³ ѿ объ онъ полъ днава живащидъ готѢ.

жъство. Стефанъ же сѣа ѿтъ писанїи оубѣдѣвъ. съ-
моути се оубо яко же и лѣпо бѣше. и воинствѣмъ
по немъ нѣи распославъ. самъ тыщаше се по
елнко чющно прѣдкарити коупно съ сыномъ Сте-
фаномъ. и на мѣстѣ бѣвъ велбоуждѣ снїѣ нари-
цаемъ. къ сардинѣмъ¹³⁴ же прилежешн. тоу зрѣтъ
дроугъ дроуга обое странн. и зѣло мала бѣхоу
наша. къ ѡнѣмъ множествѣ. яко же, аще бы кто
рекалъ пѣтъ къ тысоушн. Послааетъ оубо христїан-
ственъшии стефанъ царевн блѣгарѣмъ съмирнїю
быти: „поуто“ глаголю „троуждаешн се погоубла-
ти блѣгарскыѣ же и сръбьскыѣ рѣды. уесть бо твое-
го дѣстѡанїа къ роукоу нмаши юже богъ дарова
ти. доволнѣ сконни бѣди да благо ти боудеть. а
не дръгаа желан иже богъ ннѣмъ дарѡва. богови
бо приражаешн се. яко иже ѿтъ нѣго. добръ раз-
дѣленїаа съмоушае и ратѡе. и оубо аще толнко
воинственъ еси. на варвари вѡроужан се, а не на
христѡвы люди. нмъ же азъ пастырь по тѡго бла-
годети. таже ннуто же обѣдѣвшнмъ те. помысли
коликѡ крѣвы нзлїати се прѣдаежеть. колнкы ма-
тере ѡвѡзѡедеть се. колнка троупїа ѿтъ обою
странѡу птицамъ и звѣремъ на снѣдѣ прѣдложеть
се. колнко же ѡ снхъ нстесанїе быти хошетъ, снхъ
вѣсловеснѣ погоубльшѡмоу проуеетъ насъ мировати
оставъ. Самъ подѡбеное нмѣе къ своимъ обратн
се. нже бо тоуждаа тѣшоушен се вѣсхытити. и
иже ннѣтъ се нзвѣстное дръжати съ снми погоу-
бляють. тако вѣсезрнтелнѡмоу соудѣшоу оѡу.“

¹³⁴ кесардакіи.

Сїа онъ слышавъ , и яко же збѣръ рикнувъ . метежа многа исплани прѣдстоющихъ . безустїа и прѣшенїа езыкъ пѣдвизаше на Стефана , и конїи . яко аще непрїидеть рече . Слышоу ѿ вѣстоу швляющихъ се заоутра , и паде неповѣднїе наше дръжавы ногоу на своен выи поставитъ . свѣдѣнїа сїе безустїа того прїеждоу послаавъ . и по нынѣхъ многыхъ¹³⁵ и великихъ шоубахъ . шоужднїишоу тѣго смрти прѣдамъ .

Уто оубо Стефанъ яко сїа слыша . ѿ благо-роднїе доуше . ѿ блаженнїе надѣжде . нзъ глѣбыи въздохнувъ : „господь¹³⁶ мнѣ помощникъ . рече , и неоубою се что сътворитъ мнѣ уловѣнъ . господь¹³⁶ мнѣ помощникъ и азъ възроу на врагы мое“ . и воеводы призавъ , зрешдати повѣзъ конистка . и въ врани зготовати се . Самъ же въ ноутрь сїии единъ стое моливше се , шпороуїе роукы въздѣавъ къ богу и тѣго прїзубавше на помощь . и тако възроу ношъ стое съврѣши . Дни же быешоу , исходитъ свѣтлость на лицїи нмѣе . яко же моуши дръвїе . егда ѿтъ сїии свѣдѣнїа исхождааше . таково есть¹³⁷ дѣло молитва не швѣла же прїиметь¹³⁸ молещааго се . такова и ѿпоуцаеть . нзъ мно҃го свѣтлѣнїа . таже въ едно съкѣоупаъ бранное вѣсе . и сына Стефана по срьдѣ поставъ , томоу вѣроуи , ндѣте глаголюе уѣда въ нмѣ христѣѡ . да тѣго прѣведнїи соудъ испланитъ се . дръзANTE же пишеть бо : „Сїи на колесницяхъ и сїи на конїихъ . мы же въ нмѣ господа бога нашего прїзо-

¹³⁵ новыхъ . — ¹³⁶ богъ . — ¹³⁷ таково бо дѣло есть .

— ¹³⁸ прїимать .

ЕВМЪ“. ДА НЕ УСТРАШАЕТЬ СЕ СРЪДЦЕ ВАШЕ НА ИНО-
 ЖЕСТВО ОИЗЪХЪ ХРОЩЕ. ЕГДА БО ЁЕРОСАЛИМЪ ОБЪСТОМ
 ШЕ НАХИРИМЪ ЦАРА АССУРІЙСКАГО КОСКОДА. БОГЪ ВИ-
 ДЪМЪ СМЪРЕНІЕ И ѠЗЛОБАЕНІЕ ЛЮДИ СВОИХЪ. ПОСЛА
 ВЪ ЕДИННОИ НОЩИ ЕДИННОГО АГГЕЛА. И ОУЕМЪ ѠТЪ ПЯТНА
 АССУРСКАГО. РѢС. ТЫСОУЩЪ¹³⁹ И НИИМЪ ОУПОКАЮ СЯ
 ВАМИ ПОШЛАЕТЪ АГГЕЛА СВОЕГО. ВЪЗРАЗИТИ ГРЪДАГО¹⁴⁰
 ПРЪДЪ ЛИЦЕМЪ ВАШИМЪ. ПРИШЕШЬ БО: „ГРЪДИМЪ ВОГЪ
 ПРОТИВЕНТЬ СЕ. СМЪРЕННЫМЪ ЖЕ ДАЕТЪ БЛАГОДЕТЬ“. ТА-
 КОКЪМИ ПРЪМОУДРЫИ БОГОВЪЪВАНИИМИ СЛОВОСЫ ВЪ-
 СЪХЪ ОУСРЪДНІИ СЪДЪЛАВЪ. И НЕКОЮЮ СИЛОУ БОЖЬ-
 СТЕНОУЮ ТЪМЪ ВЪ СРЪДЦА ВЪЛОЖИВЪ. КЪ БРАНИ ѠУ-
 ПОУСТИ. ТЪ ЖЕ¹⁴¹ ПАКИ ВЪ ОБЫННОУЮ СЪНЪ ВЪШЕДЪ.
 КОЛЪНЪ ЖЕ ПРЪКЛОНИЪ И ЛИЦЕ НА ЗЕМЛЮ ПОЛОЖИВЪ.
 ИСТОУНИКА СОУДОМЪ СЛЪЗЫ ИСТЕКАЕ МОЛАНШЕ СЕ.
 БОГЪ ЖЕ СВОЕГО ОУГОДИНИКА ПОСЛУШАВШЕ. И ГРЪДИ
 ОНЪ СИЛАМИ СЯ ВЪСВОЮЖЕСТВОМЪ СКОНЫМЪ ПОБЪЖДАВ-
 ШЕ СЕ. НО ПРЪКОМУ АМАЛНКОУ. МОЛАНТЪМЪ ДЪИСТВОМЪ.
 И БОЖІЮ СОУДОУ НЕВЪЗМОГЪ ОУБЪЖАТИ. ИЖЕ БЪЛГА-
 РОМЪ ЦАРЬ, ѠТЪ КОИМЪ СРЪБЪСКИНЪХЪ ЕСТЬ ВЪШЕ. ПРИ-
 ВОДИТЬ СЕ КЪ СНИИ ЦАРЕКОУ СТЕФАНУ. ИМНОГА ТОГ-
 ДА ПОИЗООУЮЩЕ ОУ ВЪ РАТИ ХРАБРОВАНІА¹⁴² И ТОУ
 ЖИВОТА АНИИ СЕ ОУМНАЕНО. ЕЖЕ БО ѠНЪ ГОТОВАВШЕ
 СЕ ДРОУГОМОУ, НА СІЕ ПРИКЪДЪМЪ БЫШЕ ПРАВЕДНО.
 И ТАКО ОУБЕ БЪЛГАРСКАА СТОУДА ИСПЪЗНИШЕ СЕ. ИНО-
 ЖАНШИНЪ ЖЕ ПОГОУБАВШЕ СВОЕ НЪ СИЛЫ. И ТОГО
 МИХАИЛА ВЪЗЫМШЕ МРЪТВОЕ И ПОДЪБАЮЩА О НЕМЪ
 СЪКРЫШИШЕ, ОБЫННИИ ВЪ ЕЖЕ ПРЪОУДОБАВШАТИ

¹³⁹ р ѣ и ѣ и ѣ тысящъ. — ¹⁴⁰ нема: възразити гръ-
 даго. — ¹⁴¹ онъ же. — ¹⁴² многа тогда въ рати
 храброванія съдѣлавшъ.

устроение шрънаго. и Александра того негѣа царя
поставаше къ своя отълоуише се.

Поездитель же Стефанъ съзлыми красе се
поездами въ своя възврати се. Сретающими того
народомъ. и поездными пѣсньми възвѣщающими.
въсхваляющими, уюдешии се, благодарещими бо-
га. мно такова царя стежаахоу. прѣѣихъ въсхва
изроуишиша. таже въ омытѣи кмѣ съ славиѣи
инозы и много тѣми людскими ¹⁴³ поездисама
написовааше христе царю радости же неизречен-
ныя исплѣнише се. Зре таковаго своего оусръдѣа
зестросѣа. и отъсоудоу къ вѣланѣишии тѣмаше се.

Тѣмъ же и сътеараетъ омытѣа дроугоу отъ
вѣаниѣ омытѣа. ꙗ. стаѣа на далѣуб. Кмѣе оуи-
щенно добро състави; и одрѣиши оурѣдами уири-
шенъ. и въсѣи ными потрѣками зготоваиноу. ¹⁴⁴
таковаго ради трѣбованѣа. и тамъ же по оела-
сти его въсемъ оберѣтающихъ се снесѣннаго недоуѣа
братѣю съемраетъ. уислоу доволно множество.
съгнѣиша лица нмоуше: къзвѣиѣмъ крѣе. пѣтѣ
отпадаше. ¹⁴⁵ и отъ саммихъ отрѣише се востен
прѣстомъ оироуѣишии се и улановнаго състави-
нѣа радѣлишии се. Слеуеномъ до конѣа соу-
щиии и недѣиственомъ. и еже дыхати свободно
неммоушѣмъ. въсходѣише ради изъ въмоуѣрѣ лю-
тости. позоръ оумиленъ въ истинноу. и мноисти-
вниа оумиа слѣсамъ внноено зренѣе. ¹⁴⁶ тамъ
симъ покон прѣматѣи оустроиѣа шковъ оуѣа и хѣ-

¹⁴³ кнѣзи и моятъ ии людскими. — ¹⁴⁴ нема одъ:
и въсѣи ными до зготоваиноу. — ¹⁴⁵ отпадаша.
— ¹⁴⁶ винозрѣиѣ.

цять кѣждо. подає на нѣждо днь оемано нѣ тѣхъ
покою каюуиша. Коприинаа тканїа меккости ради
къ священнымъ пѣтєм онѣхъ възлаганїю. н мура
благовоина къ прохладженїю възходящаго расп-
ренїа. постаєи же тѣмъ н стронтеаи ѿ нолати,
благаа н добраа моужа соуѣра повѣзѣть вѣсѣмъ тѣмъ
оугажати. н оуже¹⁴⁷ ѿт недоуга тѣмъ оутоль-
вати боазни. нѣ н самъ тамѣ уесто прихощда-
ше. око оубо лицемѣре се нзкоемоу быти ѿт
вопнѣ. н смѣ доколаи нѣмезы дає. око же н нѣ-
ственно въ днѣс. Снѣмъ поканиє се, обѣмає оуспѣ-
дно. пѣтн страдатеанїє. онѣ, цѣлоує слѣзани.
словеса оутѣшенїа къ нимъ вѣсѣдоує. н снѣхъ по-
хѣдає; шко ради вѣременнаго страданїа. н скоро
приходнаго. бесконуномоу царствїю сподѣвише
се. н не тоако соломонѣ ѿ вѣсѣн слакѣ царствїа
своего красноуаше се. елико ѿнѣ страдалѣуьскимъ
снѣмъ събранїємъ. н многы ноѣи сконѣвалаше съ
нимъ вѣсѣдоує. Бѣхоу бо въ нмѣхъ моужїє н со-
жѣственнмъ нзкымъ сподѣблѣше се. Протѣс мнѣ
о снѣхъ сѣписовати. нннѣшнїєс некаюуаєтѣ се вѣ-
мѣ. нно о снѣхъ трѣбоуюшоу ѡяснѣнїєс оупра-
жнєнїє н расмотрєнїє. нннѣ же доспѣвши житїа
его повѣмъ конѣцї мѣуєннѣуьскѣ быти. н томоу въ
лицѣ мѣуєннѣкѣ вѣдѣвати се.

Къ єдиноу ѿт ноѣи по сѣврышенїи вѣтрѣ-
нмѣхъ пѣсмен. Вѣсклонїєсь се на оуєдинїєном¹⁴⁸
тѣго постѣли маа снѣмъ прїємааше. н зрїтѣ вели-
кааго ннколаа тацѣмѣждѣ ѡбразѣмъ. шкоже н прѣ-

¹⁴⁷ шже. — ¹⁴⁸ оуединвой.

ЖДЕ НАМ СЕ СМОУ. И ПАМЫ НИКОЛАЕ ПАМЫ ОБЫУНАА
ПОЛЗА. ПАМЫ ДОУУША ХОИРЕТЬ¹⁴⁹ БЛАГОВѢСТИТИ. ПРИ-
ШЕДЬШАА КЪ НИМОУ И ГЛАГОЛЮЩА: „ОУГОТОВИ СЕ
ПРОУЕЕ СТЕФАМЕ КЪ ИСХОДОУ.¹⁵⁰ ГОСПОДОМЪ БО НА
СКОРѢ ПРЕДСТАТИ ИМАШИ“. (И) ДОБРААГО ВЪЗЪВЪЩЕНІА.
ВЪСТАВЪ ОУЕО ОУТЬ СЪНА. СЛЪЗАМЫ РАДОСТЬ СМЪЩАА-
ШЕ. И НА ЗЕМЛЮ СЕБѢ ПОВЕРГЪ. КОГА БЛАГОДАРААШЕ.
И ДОБРОМЪ ПРЕСЛАВНІЮ ВЪСТНИКА. ТЪЩАШЕ БО СЕ
ОНИ ПРИСНО АЩЕ МОЩНО БЫТИ СМОУ ХОТЪШЕ. ЗЕ-
МЛЯНЫХЪ ПРЕМЪННИТИ СЕ МАТЬ. И СЪ ХРИСТОМЪ
ЖИТИ ПРОУЕЕ. ТАЖЕ НАСТОЯЩАГО ОБЫТАИ ПРИЗКАВЪ,
ПРЕДЪКЪСНОМЕНОВААГО АРСЕНІА. И ТОМУ МНОГО
ЗЛАТА ПРЕДСТАВИ. „ЖИТІА МОЕГО“ ГЛАГОЛЕ „УЪСТНІИ
ОУЕ ВРЪМЕ СЪВРЪШИ СЕ ПРОУЕЕ. СЕГО РАДИ СІА ВЪ-
ЗЪМЪ. СЪХРАНИ МОУЖДЕ РАДИ МОНАСТІРСКЫЕ. НЕ ВО
ВЪМЪ ХОТЪРЕЕ ПО НАСЪ ЦАРСТВОВАТИ. КАКОКЪИ ПРО-
ИЗХОДНИЕМЪ БОУДОУТЬ.“ И СІА ОУЕО ОБЫТАИ РАДИ
ДАСТЬ. ДРОУГОЮ ЖЕ ЧЕСТИ¹⁵¹ РАДИ СТРАЖДОУЩІИХЪ
ОИХЪ БЛАЖЕННИИХЪ. ПРОУАА ЖЕ САМЪ РАЗДААШЕ. МА-
ЛЫМЪ ТОВАГО ДѢЛАНІЕ ВЪДЪЩИИХЪ. МОЩЕ БО ВЪСЕ
ОУТЬ ТОЛИ ДО ПРАВИЛААГО ТАКА ИСТЪЩАВААШЕ ЯО
ГРАДОУ ХОДЪ И ТРЪБОУЮЩЕЕ ИЗЫСКОУЕ.

СТЕФАНЫ ЖЕ СЫНЪ ЕГО ПРЕДЪКЪСПОМЪНОУТЫИ, МНО-
ГАШН¹⁵² ОУПЪВЛЕНЫ БЫВЪ ЖЕЛАНІЕМЪ ЦАРЬСТВА. ВЪ-
МОУТРА КРАШАЕ ЗМІА¹⁵³ СТРАХОМЪ НЕМОХОУУСЕНІА.
ТАЖЕ ПРОУЕЕ НЕМОГЫ. ТРЪЛЪТИ СТЪМАЕНІА ПЛАМЕНЬ.
МНОГО СЪ СОБОЮ ВОИИСТВО ИМЪЕ И ѿ НАУЕЛЫИХЪ
ВЕДЬМОУЖЪ МНОЖАНШИХЪ. ВЪ АРКАННЪСКОЮ ПРЕХО-
ДИТЬ¹⁵⁴ ЗЕМЛЮ. ТРИМОУНА САНОМЪ ПОУТЕЙНОМЪ. И

¹⁴⁹ ХОТЪ. — ¹⁵⁰ НЕМА РЕЧИ: КЪ ИСХОДОУ. — ¹⁵¹ ЧАСТЬ.

— ¹⁵² МНОГАЖИ. — ¹⁵³ ЗМІА. — ¹⁵⁴ НЕМА: ПРЕХОДИТЬ.

ТАМО НА ВЪСЕ ЦАРЬСТЕІА ОПАСОУЕТЬ ¹⁵⁵ СЕ СЪДРЪЖА-
НІЕ. И ОТЬ ОУЛЪСКИЕ ОБЛАСТИ СІЮ ОТЕМАЕТЬ.

УТО ОУЕО БРОТКИ ОНЪ ИМО СІА ОУВІДЕ. ПО-
СПАСТЬ КЪ НИМОУ МНОГАЦИ НЕМОДЪЖНАА ОСТАВТИ.
И ВЪ ЕДИНО СЪ НИМЪ ЖИТЕЛСТВОВАТИ. ¹⁵⁶ ПО МАЛѢ
ЖЕ, МОЛНТЕЗ КОУНИО И ЦАРЬСТЕІА ПРІЕМНИНОУ
БЫТИ. НЪ КАКО ХОТѢШЕ ДОБРѢ ПОСЛОУШАТИ СЪКАТЬ.
ИЖЕ ЕДИННОЮ НА ЗЛО УСТРЪМНЕНІА СЕ ДУМА. ДА ИМО
ЖЕ СЕГО НЕПОКЫНОУЮЩА СЕ ОБРАТЬ. КОЕІЮ ИЖЕ О
ИМЪ СЪКРЪШАТИ СЕ ПОНОУСТИЕЗ ПРОВОМЫСЛОУ. ПРЪ.
БЫКАШЕ МНОЖАНШИНЪ СМАЕ СЕ ДОБРОДѢТЕЛН. ИМО
НЕ ВЕЗЪ МНОГА ТОМОУ ПРИБЫТЕА ОУЪ ХУДШИНЪ ПРЪ-
СВАНТИ СЕ. ТАЖЕ И ДАВІДА БРОТКАГО ВЪ СЕМЪ РЕ-
КНОУАШЕ. И СЫМОНЕ ГОНЕНІЕ УСРЪДНО ПОСЪШЕ.
ТАЖЕ И ИВАНЪ РЪШЕ РЕЧІА ВЪ НИМЪ, СКОМЪ-
НОЕ ИМО О МНОЗѢ ПОКАЗОУЮЩИМЪ: „УТО ТОЛНКОЕ
УКОЕ ОЖЕ О СИНЪ ЦЕДЕНІЕ. УТО ТОЛНКОЕ ОУЛЪЖИ-
НІЕ И КЪСНІНІЕ. МОЕ КОМЪСТНО ПОСЛАЕ. СІЕ КОРИ-
СТЫ МНОГЫ ИСПЪЛНИ. И СИНЪ КРЕПКОЕ ОУЕО СКОЕ
ПОКАЖЕШИ. СТРАХЪ ЖЕ ВЪ ТОГО КОСЪХЪ ВЪЛОЖЕШИ.
КЪ ИЖЕ НА ТЕ РАТИ НЕСМЪЗАТИ ПРОУКОЕ ПОДЪЖЕАТИСЯ.“
ОНЪ ЖЕ НЕМОКУТНО ИЪКАКО ИМО ЖЕ РЕЧЕ СЕ НА НИХЪ
КЪДРАЕ. ПОУТО ТАКО ЕІН РЕЧЕ КРОТКОУО ОЖЕСТО-
ТАВЛЕТЕ ДУШОУ. И ЗАКОНОУ КОЕІЮ ПОКЫНОУЮЩОУ
СЕ СЪПРОТИВТИ СЕ ПОУДНТЕ С. АПРЕ БЛАГАА ПРІЕХОМЪ
ОУЪ РОУКИ ГОСПОДИЕ. ИМО ЖЕ РЕЧЕ ІОСЪ. ХЛАА ЛИ
НЕПОТРАНИМЪ. НАСТОЕЩАГО ВО ЖИТІА ДОБРАІНЪ ДО-
ВОДНО НАСАДИХЪ СЕ. САЛЕМ ШЕЗ ИМО ПОЛОУТИЕЗ И
ИМЕНЕ ЦАРЬСКАГО. ПОДЪЖЕАТЬ ЖЕ И ЗЛО ПОСТРА-

¹⁵⁵ ОПАСЯЕТСЯ. — ¹⁵⁶ МОЛА ОДЪ: И ВЪ ДО ЖИТЕЛСТВО-
ВАТИ.

дѣти вѣсно. и извоуѣ уестъ имѣти дѣстопноу
тамошннго утѣшенїа. да не и къ намъ оно рететь
се по правдѣ. еше къ богатому рече се: „вѣспрї-
савъ еси валага сѣодъ въ животѣ своемъ.“ къ снмъ
онѣмъ оусрамнн се, и ннже имѣти ѡтноуѣоу ко-
тѣрѣи люво къ нмѣмъ сѣткорнн ѡтѣтъ. нбо ѡтъ
не ли же валаженнаго нсхода нзѣщенїе прїетъ,
упраженїе того ѡверѣе помнсь нно ннѣтѣже.
разѣтъ еше въ сѣкрѣшенн срдѣцахъ¹⁵⁷ и слѣзахъ
уестаа томленїа. и обнѣноое томоу ннѣнхъ жела-
нїе. тѣмъ же и благополоуѣно врѣме обрѣтъ нже
снмъ воуѣнно и наѣтннкъ и напрасно съ многымн
снлаамн нашьѣ. ѡтѣца въ роукоу нмѣше женоу
воуѣнно и уедъ. и снхъ оуѣѡ въ нномъ градѣ блю-
домъ творнть. тогоже въ хѣстанъ¹⁵⁸ градъ снѣе
нарнѣмъ послаавъ. по дннхъ нѣннхъ оудавленїа
гортаншон сѣмрѣтн осоуждаеть. ѿ несправеднаго
осоужденїа. ѿ немнаостнвалаго ѡтѣвѣнанїа. како
непомнаѡва ѡтѣуьскоу ю зтровоу. како неоуѣедрн
роднтелноу ю старость. како неоуѣстѣде съ сѣдннъ.
како невѣспомнѣноу ректаго въ законѣ: уѣтн ѡтѣ-
ца и матеръ. нъ и зѣлааго владнкы зѣнншее слоу-
гн, како снѣаше таковаа прїемше свѡбоднаама
нѣствѡкѡвн ногама. како неврѣложннше се гредоу-
ѣе къ мнѣстн. како ли на мѣстѣ бнѣше. снѣаше
вѣзрѣтн на сѣвѣеннолѣзнное ѡно лнѣе. нап како
дрѣзпоуѣнше свѣтѣн того внн, свонма роукама
сѣврѣнннма прнкоснѣтн се. ѿ вѣзмѣстїа. ѿ неп-
ствоуьства. како не нсѣзхоше злодѣнствнїе роуѣмъ.

¹⁵⁷ сердца. — ¹⁵⁸ вѣзачень.

КАКО НЕ ѠСЛЫНОМЕ ТЯХЪ ѠУН. ЯКО ЖЕ МНОГМЯХЪ
 СМЕТЯХЪ ПИСАНІА БЫТИ ГЛАГОЛЮТЬ. НЪ КАКО ХОТЯМЕ
 МЯУЕНИКЪ БЫТИ СЪВЕРШЕНЪ АЩЕ НЕ СИЩЕ. ЕДИНЪ БО
 ЖДРЪВЪ ІЕСТЬ МЯУЕНИКУСТВА¹⁵⁹ МНОЗЫ ЖЕ СЪМРЯ-
 ТЕМЪ ОБРАЗЫ. И ТАКО БЛАЖЕННУЮ ДОУШУ ГОСПОДЕВИ
 ПРЯДАСТЬ, ѠТЪ АГГЕЛЪ ПОДЕМАЕМУЮ И ВЪСХВАЩЕМЪ.
 МНОГОСТРАДАНОЕ ЖЕ ѠМО И УЫСТНОЕ ТѢЛО. ВЪ СКОИ
 ЕМОУ ПРИНОСИТЬ СЕ МОНАСТЫРЬ. И ДОСТОИННОА-
 ПНО СВЕЩЕННОСЛОВІИ ПОДЕМАЮЩІИМИ ПРОУДОКАМЕТЬ
 СЕ.¹⁶⁰ И ГРОБУЮ ПРЯДАСТЬ СЕ СКОБИЩЕ. ЕМОУ ЖЕ
 НИУТОЖЕ ТЪУНО. ЯКО ЖЕ ИЗКОТОРОЕ СЛЫЩЕ ПОДЪ
 ЗЕМЛЕЮ ЗАШЕДЪ. ѠБЛАУЕ О СЯХЪ СІА ДОВОЛНАА. АЗЪ
 ЖЕ Ѡ СВЕЩЕННИШЕЕ СЪВРАНІЕ И УЫСТИШНИ ѠТЪЦИ
 НИ ЖЕ СІА НЕПЩЕВАХЪ ВЪ ЗАБВЕНІА ПОГРЕСТИ ГЛЪ-
 БИШЪ. НЪ ВЪ ЖЕЛАНІЕ ПРИВЕСТИ. И ВАШИМЪ ПРЯДО-
 ЖИТИ СЛОУХОМЪ. ЯКО ХРИСТОАЮБЕНКОМЪ ЖЕ СОУЩЕМЪ
 И МЯУЕНИКОАЮБЕНКОМЪ. ЯКО ДА НЕ ВЪ ШЛЕХЪ НЪКЫ-
 НЪХЪ СЛОГИНЪХЪ. ТОЛКЛА ѠХОУДЕКАЮТЬ СЕ БОЖЬСТЪЕ-
 НААГО МЯУЕНИКА ЛИХОМАНІА. КУПИНО И ВАШЕ ВЪЗВЕ-
 СЕЛАНТИ СЛОУХЫ ТЪЩЕ СЕ. ѠТЪ СЛЫШАНІА ЖЕ ПОВЪСТЕН.
 И ѠТЪ ИЖЕ НИИИ ИЗЪЖЕЛАНІИХЪ СЕ МЯУЕНИКА УЮДО-
 ТВОРЕНІИ. СВЕЩЕННОЕ ОНО И СТРАДААЛЪСКОЕ ТѢЛО. ЗЪ
 АЗЪ ВЪ СКОИХЪ ИЗДРОХЪ ѠБЩАА МАТИ¹⁶¹ ЖДРЪЖА ЗЕМАН.
 ѠУСТЫДЪА ЖЕ СЕ ИЖЕ ВЪ ИЕМЪ ДОБРОДѢТЕЛАНІЕ СЛАН.
 СЪХРАНИ ТО ТѢЛО ПОВЪЛАНІЕМЪ СЪЗДАВШАГО ПОСЛЪ-
 ДОУЮЩАГО ІЕСТЬСТВОУ ТЪВНІА ѠТНОУДОУ НИКАКОЖЕ
 ИМОУЩА. НЪ ТАКОЧО, ЯКОЖЕ ЖЕ ВЪ ПРЯДАНІА ПОКА-
 ЖЕТЬ СЛОВО. ВЪ ПОФИ СЯЕРОУ ѠСЫТАИ ЕКАНСІАР-
 ХУЮ ЖЕЛАНЕТЬ СЕ УЮДЪА ИЖЕ И СЪВЪЛОСТІЮ МЕНУ-

¹⁵⁹ източества. — ¹⁶⁰ проудоволяется. — ¹⁶¹ тѣм.

РЕУЕМ. ПОКАЗЫВАЕТСЯ, ТОМУОУ ОТЬ ЗЕМЛЕ ИЗЪЕЗДЪ ТѢ-
ГО ТѢЛО. ОНЪ ЖЕ ВЪСТАВЪ И ПРИСТРАИВЪ БЫВЪ, НА-
СТОЯЩЕМОУ СКАЗУЕТЪ ВЪДАНІЕ. ОНЪ ЖЕ СЕГО ОУЧЕО
ОТЪЛЮЩАЕТСЯ. ДѢЛО БЫТИ РЕКЪ. МНОГОГО СЪНА ЖЕЛѢ-
ШЕЕ СЕ. САМЪ ЖЕ ВЪ МЫСЛИ МНОГО О СЕМЪ СЪМА-
ТРАШЕ. И ВЪСЬ ВЪ ОУЖАСѢ ВЪШЕ, ВЪДІИ ИЗВѢСТНО
МОУЖА ДОБРОДѢТЕЛИ И ЖЕ О ПРАВДѢ ТѢЛО СТРАДА-
НІА. И СМЫ ДО КОНЦА НЕОБЪЯВЛЕНОМУ ОСТАТИ НИКА-
КОЖЕ СОУДЪШЕ. И ПАКЪ МАЛО ШКО ПРЯНИША БЪХОУ
ДАНІИ ТА ПОКАЗЫВАЕ ЕКАУСІАРХЪ ЖЕЛѢШЕ СЕ. ОНЪ
ЖЕ И ПАКЪ ИЗВѢСТИ ВЕЛИКОМОУ. ТРЕТІЕ ЖЕ КОУПНО
ЕКАУСІАРХОУ И НГОУМЕНОУ СТРАШЕННЫМЪ ОБРАЗОМЪ
ЖЕЛѢШЕ СЕ. И ПОКАЗЫВАЕТСЯ ШКО НЕВЪРОВАЕША. И ТА-
КО О СЕМЪ МНОГОУ ПРОШЕДШОУ СЛОУХОУ, ДАЖЕ И
ДО АРХІЕРЕА МѢСТОУ ПРІИДЕ. ИЖЕ И ВЪ МНОГЪ СТРА-
СѢ И ОУДЪВЛАНІИ БЫВЪ. СЪВЪРАЕТЪ АРХІЕРЕНСКИМЪ ИЖЕ
ПОДЪ¹⁶³ ИМЪ СЪВОРЪ. И ЦРЬКОВИИ ПРНУТЬ. И ВЪ
МОАСТІРЬ ПРНХОДНТЬ. ТА ЖЕ И ВЪ ЦРЬКВѢ БЫВЪ.
ПРЪБОГАТОМОУ ГРОХОУ ПОВЕЛЪ КАМЕНЬ ОТЬЕТИ, И СЕ-
МОУ БЫШЕМОУ. О СЛАДКІЕ ПОВѢСТИ, НЕИЗРЕУЕННАД-
ГО БЛАГОУХАНІА СИЛА ИСПЛЪНИШЕ ВЪСѢХЪ ЯЕ ИЖЕ
ВЪ ЦРЬКВѢ ТѢМЪ ОВРАТЪШИХЪ СЕ. НЪ И ВЪШЕ ЦРЬКВѢ
ПО ОВЕНТЪЛИ ВЪСЪИ. И НИМѢ ЖЕ ОСТА ОТЬ ИЖЕ ТОУ
СЪВРАВИШАГО СЕ НАРОДА, ТАКОШАГО НЕНАСЛАДНЪ СЕ
БЛАГОУХАНІА. И ТАКО СКОУЩЕНЫМЪ АРХІЕРЕНСКИМЪ
РОУВАМИ. И ВЪ КОУЧЕВЪ¹⁶⁴ ПОЛАГАЕТСЯ СЕ, ЗАВЪТНЫХЪ
ОМЪКЪ СМРНЖАНІИ, СВЕТЪИШЕЕ ДѢЛО И УСТЬНЪИШЕЕ.
ХЪЗТИ СЕ ОТЬ ВЪСѢКЪ И ПОКЛАНІИ. СЪ ВЪРОЮ ЖЕ
ПРНХОДЪЩИМЪ ДААТИ НЕДѢТѢМЪ РАЗЛЮНЫМЪ ИСЦѢ-

¹⁶³ архіерей под. — ¹⁶⁴ роуками возносятся и въ ковчезъ.

аменѣа. Единъ бо нже оу кратъ монастырскихъ про-
 се присѣдешѣ. ѡгнницею колѣвъ нногда. Зрителиаа-
 го ѡуію лишень бысть уюкства. и на дъ къ десе-
 тымъ лѣтомъ таковою кѣзнію нскоуши се. Врадѣмъ
 мноѡгаа имѣніа давъ. бѣше бо ѡтъ нмѡвнтынхъ.¹⁶⁵
 и никакоже възможе полоуѣити оутѣшеніе стра-
 сти. нъ и сіа растоунѣвъ бездомнъ и проситель¹⁶⁶
 зстрои се. Съ оувадѣвъ яко уѣстное оно тѣмъ
 ѡтъ землѣ нзето бысть. и въсѣмъ предаждѣ про-
 тивѡу котораагождѡ кѣры, врадѣство не на зла-
 тоу коупоуемо. нъ оусрѣдіемъ приелаунмѡ. въстави
 къ црѣковнымъ приспѣ вратѡмъ. и яко же томоу
 въхѡдъ неспрашаемъ бѣше. нбо сътыцаахоу се
 множество на поклоненіе нестѣннааго тѣлесе. и
 дроугъ дроуга угнѣтааху стое ѡтъ вѣнъ слѣзы нз-
 ливаше топлѣн бѣе прѣсы роукама. езыкомъ же кѣ-
 щае молбоу къ мѣхѣнникъ жени оное нже въ еван-
 геліи гдѣри подражавъ. да яко же оноу надѣжда
 неспосрамн.¹⁶⁷ Снѣце и тѡго. нбо яко оуже божь-
 ственнаа сътвораше се слоужба. въхѡдъ нѣкако по-
 лоуунѣвъ оудѡбызнѣ. и вождемъ приведень къ све-
 щенннѣншѡмоу коуегѡу. главу прѣклоннѣвъ. лице
 съ ѡуниа на прѣси подождѣ светаго. и ѡ уюдесе
 въстави желаемыи зрѣше свѣтъ потѣмнѣніа прѣвѣла-
 го нзбавѣ се. и нже прѣжде тѡго коуѣроуѣмъ быкъ
 вождѣ. велнчїа божїа проповѣдааше ходѣ. Стефа-
 номъ дѣнствѡуемаа. Нъ и ныи мнозы хрѡми же
 и раслабѣленныи нѣмы и глауѡсы. такѡвїимъ стра-
 стемъ прїемаахоу свободоу. Кѣрою тѡго моуемъ

¹⁶⁵ именитыхъ. — ¹⁶⁶ бездомовенъ испроситель. —

¹⁶⁷ непогрѣши.

прикоснувши се. ихъ же и до скоро живихъ быти
рише нже снхъ вѣдоушии. и оубо уюдно ли сѣ?
никакожъ. Хрїстоу бо оуцѣннѣ естѣ рѣшааго:
„дѣла нже азъ творю н тѣ сътворитъ.“ Въ истинноу
бо дѣла вѣрѣ дѣстѣнна показа Стефанъ. вѣрѣ
оубо оуцѣннѣ дѣла. дѣла же вѣроу занеуатакъ.
и которѣа сїа: вѣра, надѣжда, любовь, незлобіе,
простота, милостинѣ, кротѣсть, дѣлготрѣпѣніе,
правосоудїе, сиринхъ¹⁶⁸ и вдовамъ попеченїе, еже
ѡ благоуцѣстїи пѣдвѣгъ, и еже высоуанше смѣре-
нїе. Сїе бо ꙗко же крїла нѣкаа неизреченнаа
проуны добродѣтелиемъ приложнѣ. прѣмирнаа азъ-
та достижѣ. съ мѣуцѣннѣ оубѣ вѣдѣраесе ꙗко ве-
ликомѣуцѣннѣ. съ благоуцѣствѣ же на землїи царь-
ствовавшини съвѣкоупае се. ꙗко снхъ многими
дѣлан прѣвѣзъшѣдъ. съ прѣподобнїини лихѣствоуе.
за нже и снхъ нѣкаа ѡтѣ великыхъ дѣланїи прї-
трѣже тѣмъ поразумѣваемомоу пѣдѣбе се. моан-
твами уцѣстїи и памѣтїю смѣртїною;¹⁶⁹ слѣсамн
же вѣсѣгдашнїини и смѣреннннѣмъ мѣдрѣванїемъ.
нѣ и съ моудрїини дѣлами съвѣннѣмъ въ уѣртогъ
оуготова се. Съсѣди бо многи испѣлннѣмъ масла
въ прѣоудѣланїю.¹⁷⁰ и свѣтланнѣмъ прѣдѣставѣ.
сааѣкааго жєннѣхѣ ождѣетѣ нже въ полоуноцїи
страшнїи прїхѣдѣ. и которїе съсоудѣ слышнѣте
вѣздѣюбѣлєнннѣ: утробѣ ннцїїнхъ, урѣвеса алуїюцїнхъ.
плѣцїи наготоуїюцїнхъ, слѣзы вдовамъ.¹⁷¹ моудѣ
сирїнхъ. снхъ лишєнїе оутѣшає Стефанъ. уготова
къ своего¹⁷² свѣтланнѣмъ оуцѣрашенїю. колѣннѣ бо

¹⁶⁸ сиринѣ. — ¹⁶⁹ сирѣтносноу. — ¹⁷⁰ прѣодоленїю.

— ¹⁷¹ вѣдовицѣ. — ¹⁷² своимъ.

рѣшени тѣмъ ѡбстояннѣи имоуть тогда на всеуловѣльному ономъ съборни. Страшному сѣдѣи тѣмъ показоюще тѣхъ оупоконеніа ради тѣмъ монке. и еже ѡтъ страданія обѣзгунѣна тѣмъ бѣлѣзны. Колицѣ езыци единѣмъ гласомъ пѣдвѣгше се мужа мнѣостнию¹⁷³ исиѣнше троубѣ обѣлуеть. и кже онъ къ нимъ съкрѣвенно твораше. Сѣа оми прѣдъ аггелы и уловѣкы кѣмъ прѣдстави. ѡ блаженнаго ѡбѣлуети. ѡ добрыхъ потезателѣи Стефанѣмъ. и помѣже къ снѣшоу женноу, ноужда иестьстенаа машѣ, въздрѣмати се късе творитъ и спати. нѣ и снѣшоу тѣмъ светѣ дѣше съсоудѣ дѣнствѣтъ прѣславнаа. и елма оубѣ толнѣмъ въ миннѣшнѣмъ врѣмени славою посрамленъ¹⁷⁴ кѣмъ какова и колѣка тогда¹⁷⁵ хотѣща томоу даровати се. кже око невидѣ ни оухо слыша, ни на срдѣце уловѣкоу кѣздыше, кже оуготока богъ любешии егѣ. Егда же ѡтъ усты оупразнитъ се по апостолю. егда съ владнѣю и женнѣмъ въ урѣтогъ въшѣдъ, дѣвы затворѣтъ се. Уто оубѣ уюднѣи йосифъ кѣмъ ѡтъ братіе проданъ и въ рокъ въерѣженъ въ образъ хрѣстоу. нѣ стефанъ не заточенъ нѣ¹⁷⁶ едино. нѣ и свѣта лишеніе прѣстъ. таковѣ кѣззи смѣрътъ быти прѣдпоуѣтениѣннѣи соудѣоу азъ. нѣ¹⁷⁷ ли царъ Египтоу онъ. и сынъ сръбленъ царъ. нѣ ѡнъ оубѣ прѣжде ѡбразнаго¹⁷⁸ благодѣти закона и езыкоу владнѣа безбожноу же и сивѣрнѣоу. Съ же въ самѣи благодѣти. и людемъ

¹⁷³ молитвенѣ. — ¹⁷⁴ прославленъ. — ¹⁷⁵ того. —

¹⁷⁶ не заточеніе. — ¹⁷⁷ тоо. — ¹⁷⁸ не оубѣ прѣшедъ ѡбразнаго.

избранниимъ. Езыхоу сестоу. царьскому священію. стадоу хрїстовау. шже соутъ пауче оногоу мнѣго высоуанша. іокоу многострадааному быкаеть дроугъ. шко же онъ встоуніе. тако н сѣ западнїе царє, благоустьїемъ н правдою вьсходѣ.¹⁷⁹ мнлостнїєю же н мезаовїемъ. славою же н богатствомъ зѣло пауче прѣодолець. н шзекъ приодолеаеть се¹⁸⁰ мь концъ нрлєнь обонмъ. ѡблѹе шко же н вѣ вѣсѣмъ снцє н зѣдѣ лнхонмьствоуетъ Стефанъ мѹе-ннѹекою сѣмрѣтїю.

Сѣ тѣмнѣаеть сѣ н нѣ ісоусоу навїнноу¹⁸¹ нѣзѹто н пауче же зѣло пѣдїнгомъ нже ѡ людѣхъ. н сѣставлєннмъ бранннмн. кѣ нахѣдѣшїмъ взы-комъ н озлоблїтн нѣцѣшїнхъ божїе дѣстѣанїе емоу же ѡнъ урѣдомѹєланнхъ вѣшє; не ороужїемъ нн лоукомъ. нн же вѣ на сїа оупока когда, нѣ вѣз-дѣнїемъ ынстѣхъ роуць. шко же дроугѣ мѣуєн, н молнтѣнїмъ. дѣнствомъ.

Давнѣдъ царъ вѣ їсрлїан н кроткѣ скѣдѣтел-ствоуетъ сѣ богоу о нїемъ глаголюшѣ. ѡбрѣтѣхъ давидѣ іесеова, моужѣ по срьдцѣ моемѹ. нѣ н пѣснннопнсцѣ н прѣдѣ ковѣєгомъ нгрѣє. Сѣ же царъ оубо н кроткѣ кѣ смѣренїн. н не словомъ свѣдѣ-телствѣемъ. нѣ дѣлан кѣ людємъ показѣемъ ѡтѣ бога. пѣснємъ ежє ѡнъ пѣвѣцѣ. ѡтѣ срьдѣннлго ѣргана вѣспоуцѣємѣмъ, н вѣ оушн бога¹⁸² слава-ѣа достѣжєщїмъ. молнтѣє шко¹⁸³ мѣлѣєщомѹ

¹⁷⁹ превосходя. — ¹⁸⁰ приобщается. — ¹⁸¹ стоневаетъ кѣ всѣмъ навѣннѣмъ. — ¹⁸² господа. — ¹⁸³ мо-литѣѣ шѣѣ шко.

всканцанію. нъ и духовное лихствоваше играше. не ногами нъ уювствомъ душевными.

Уюдмы Соломонъ въ премоудрости пате всьхъ иже въ їсраилы царствовавшихъ и въ лѣптоу.¹⁸⁴ нъ женскими сластемъ рабъ бывъ. порокомъ славоу нсказы. Съ же юже оубѣ по uest-ствоу премоудрость нмѣаше. таковаго же порока премоудро съхрани се. желательное бо душе, къ прѣмирїимъ прѣпослалъ бѣше. нъ ли црьковъ създа онъ много златноую и многославноую. нъ законными слоужбамъ въ потребоу¹⁸⁵, и жестокоу срьдомоу нїсранюу въ освещенїе. Съ же божьственными таннамъ благодети храмъ създа въ слаженїе и до-стоанїе хрїстова людемъ въ събранїе моантьвно-уто ми къ семоу дѣлоу кїзыуьскыи храмъ много-слохнмїи. и тѣго стѣны хмтросьлаженїи. и їѡсифовы житнице. нан иже на поли сенарьсцѣ недоверѣ съмышляемны стѣни стѣпа. нан иже въ ефесѣ домъ много оусрѣднѣ оубѣ оустроенъ. не на полсоу же сътворшмъ. бѣше же и по Данїилоу. моужь желанїи лоуушїихъ. и рекнитель по наїи. такова Стефанова исправажїи. такова благоухстїиваго цара лиховнице. Сицеки плоди боголюбзїнїе душе. не съвѣзеть се онъ толкынымъ самодръжавїемъ. не оукраде се грѣднїсю, не прѣ-поуьте уто ѡть видымїихъ пате мыслыныхъ. нъ кѣнцъ землянаго сего царьствїа. ходатанствы бысть томоу небеснаго царьствїа. и светаа оубѣ

¹⁸⁴ нема: и въ лѣптоу. — ¹⁸⁵ но ли церковнѣю по законнымъ слѣжбамъ въ потреба, нема одѣ: црь-ковъ до многославноую.

ЕГО ДУША, ВЪ НЕИЗРЕЧЕНИИ ВЪДВАРАЕТЪ СЕ СЛАВЪ.
 СВЕЩЕННОЕ ЖЕ ТОГО ТѢЛО ЯКО ЖЕ НѢКОЕ МНОГО-
 ЦЪННОЕ НАСЛАДІЕ. ТОГО ѠТЪУСТЬКОУ ИЗЪОСТАВЛЕНО
 БЫСТЬ. И ВЪСЕМЪ БОГОУ НАСЪ МИЛОУЮЩЪХЪ. АЩЕ БО
 НЕБЫЛО БЫ СИЩЕ. ХОТѢШЕ ВЪСАКО ЯКО ЖЕ ЕНѠХЪ
 ПРЕСТАВЛЕНЪ БЫТИ. ЕГО ЖЕ БО УСТЬНІЕ МОЩИ Ѡ НАСЪ
 СОУТЬ, ТОГО И ТРЪБЛАЖЕННЪХЪ ДУШЪ НЕВИДИМО СЪ
 НАМИ БЫТИ ВЪРОУЕМЪ. ПРОШЕНІА ЯЖЕ КЪ СПАСЕНІЮ
 ИСПЫЛЮЩА И ѠТЪ ПРИВѢПАДАЮЩИХЪ СЪБЛАЮЩИ
 ЗАБЪ. СЪПРОТЪВѢЩА ЖЕ СЕ И ШЛЕЯННЫМИ КАЗНЫМИ
 КАЗНЕЩА. ТОГО ОБЫТЕЛЬ РАДОУЮЩИХЪ. И НЖЕ КЪ НИМЪ
 АГГЕЛЬСКЫ УНЪ ОСКРЪБЛЯЮЩИХЪ. И СЛЫШИТЕ Ѡ ЛЮ-
 БЪЗДНИ ѠТЪЦИ ПОВѢСТЬ, ИЖЕ И ВАШЕИ ЛЮБВИ НЕ НЕ-
 ВЪДОМОУ.

НѢКО ЕНѠА ЦАРИЦЕЮ ЕЛЕНЮУ ЧЕЛНИКЪ ПОСТА-
 ВЛЕНЪ БЫСТЬ.¹⁸⁶ НЕПРАКЕДНО НИ ЖЕ БЛАГОУСТЬВЕНО.
 СЪ ВЪ НАУЧЕЛЪ ОУБО БЛАГОГОВѢНІЕ И СМЪРЕНІЕ ПРИ-
 ТВАРААШЕ. ЯКО ЖЕ БЫ РЕКАЛЪ: ВЛѢКЪ ѠКУЕЮ КОЖЕЮ
 ПРИКРЫВАЕ СЕ. ТА ЖЕ НЖЕ ВЪНОУТРЪ ЖИВОУЩАГО СВѢ-
 РА ѠТЪКРЫВЪ. ЛЮТЬ АБІЕ ПОКАЗОВААШЕ СЕ. И ВЪСАКОГО
 БЕЗУМЪСТІА ЖНАЩЕ БЪШЕ, ЯЖЕ ВЪ ѠБЫТЪЛН ВЪСА
 ШЕВСТВЕНО ОУСКОМЪ. И ѠТЪ МИРСКЫНЪХЪ ТА ПРАВЕННА
 БЫТИ ОУСТРОИВЪ. ПРЕДСТАТЕЛЪ ЖЕ ОБЫТЪЛН. ВЪСАКОЕ
 ДОУСТѠННІЕ УЕСТИ ѠТЪТОУЖДИ НЖЕ БЕЗУМЪСТІА ИДОЛЪ.
 ЯКО НИ ЖЕ ПОИЪ ИГОУМЕНОУ ИМЕНЕМЪ ЗВАТИ СЕ. ИЪ
 И СВЕЩЕННОЕ ОНО ИНОКОМЪ УНСЛО МНОГООБРАЗНЫМЪ
 ВЪДААШЕ СКРЪБЕМЪ. ЯКО НИЖЕ ПОИЪ СВОБОДНО ПО
 СРЕДЪ МОНАСТІРА ХОДИТИ. И ДА СЪКРАТИВЪ РЕКЪ ТЪМА
 НАТЕЛСТВОКАШЕ СВѢТЪ И КЛѢКЪ ПАСТІРЪ БЪШЕ ОВЦАМЪ.

¹⁸⁶ ИЪКО ВОД ЦАРИЦЕЮ ЕЛЕНЮУ НАЧАЛНИКЪ ПОСТАВЛЕНЪ
 БЫСТЬ.

и многоа нѣкаа и неоутѣшима бѣда всѣхъ при-
крываше дѹше. таже єдиною томоу гредоущу
отъ вѣнѣ на кони яко же ємоу обычно бѣше.
мнозѣмъ же прѣдѣдоущїимъ и послѣдоующимъ.
полоуднѣнїи же бѣше ѹасъ. егда и братїа шесты
поахоу.¹⁸⁷ тогда въ тѣ ѹасъ томѹ юже въ вратомъ
обытъи блызь соуцоу. клѣшетъ се томоу хри-
стоу воннѣ. срѣтѣе кростїю нже на тѣго людѣ
трещаго се. и казнѣ по праведномуу соудоу то-
мителя. мнѣше бо се тѣго срѣтъ отъ кони ни-
звергнути. дѣла же гвоздїа велѣка въ тѣго грѣ-
танѣ вѣноузнѣти.¹⁸⁸ прохѣдѣщихъ даже до гроудѣн
и стрѣниго съставляенїа. и ннѹто же нно отъ него
слышатѣ бѣше, развѣ коваѹа томоу на скорѣ прѣд-
ставити молаше ю. да яко же и въ монастырь
кѣнесенѣ бысть и коваѹъ юже прѣдста. гласъ же
къ вещанїю отноудѣ небыше. прѣстомъ помакае
тѣго призываше. и юже вѣноутрь праведнѹю на-
знамѣнавааше казнѣ. и таковымъ злолютьствомъ
окаанноу ю изверже дѹшоу.

Нѣ и дроугое вѣшен любен прѣдставляю сѣ-
дѣтелствоу.¹⁸⁹ паѹе прѣваго страшнѣше. єже и
сѣ вѣше ѡѹи нашн¹⁹⁰ вѣдѣше. и ннїи мнозы хри-
телие быше. Юница ѡного глаголю, нже дѣломъ и
нмѣ вѣдѣено стежакшаго. вѣдѣено бо юницѹ неоу-
моуѹенѹ и днѣїающоу въ монастырь прїнде. отъ
нже тогда благоуѣстнѣѣ ѡбладающихъ послашъ
бѣмъ къ съблюденїю мѣста. междѹсѣенѣ бо тогда
приаоуѹнѣши се рати. ненадеждѣнїи и ѹестїи пѣтѣ-

¹⁸⁷ братїа же свѣтѣи поахъ. — ¹⁸⁸ вонзѣти. — ¹⁸⁹
свѣдѣтельство. — ¹⁹⁰ єже и самѣ очн нашѣ.

ПОСѢ ТКОРАХОУ СЕ. И КРЪЗЕМЪ МОМАЛА НХЛІАНІА. И
 ЖКО БЕЗХОУМНЪ ПО ПИСАНОМОУ. РЕЧЕ ВЪ СРЪДЦІИ СКО-
 ЕМЪ НЯСТЬ БОГА. РАСТАЯ ЖЕ И ОМРАЗИ СЕ ВЪ НАУН-
 НАННХЪ. ВЪСА БО ЖЕ ВЪ ОБЫТІИ ВЪ РЪКОУ НМѢ.
 ОБРАЩААШЕ КМО¹⁹¹ ЖЕ И КОЛѢ СМОУ БЪШЕ. НГОУ-
 МЕНУ ЖЕ ТЪММО ЧЕСТЬ НЯКОУЮ МАЛУ ХЛѢБА И ННМХЪ
 ПОТРЕБЪ ДАДТИ ПОВЕЛѢ. И СЕ НЕ СГДА ОНЪ ХОЩЕШЪ,
 НЪ СГДА ПРОИЗВОЛИТЬ ДАЕИ. И НИКАКО ЖЕ КЪ ННМОУ
 ПРИХОДИТИ. ВЪСЪМЪ ЖЕ ВЪ МОНАСТІИ ЗАПРЪТЪ¹⁹²
 НЪ И АЩЕ КТО ПО ОБЫУНОМОУ КЪ НАСТОЕЩОМОУ
 ПОЛАЗЫ РАДИ ПРИШАЛЪ БЫ. ИСХОДЪ ОТЬ НГОУМЕНА. ВЪ-
 ПАДАШЕ ВЪ РОУКУ ТѢГО СЛОУГАМЪ. ПОДѢБНО ЛО-
 ВЕНТЬВІИМЪ ЖѢМЪ НАЗЫРЮЩНМЪ И ЖЕЛАЕМІИ ОЖИ-
 ДАЮЩНМЪ ЛОВЪ. И АЩЕ ОУБѢ ИНОКЪ БЪШЕ ТАКОВІИ,
 БЕЗЧУСТІА МНОГА ПРІИМАШЕ И ПРЪЩЕНІА. АЩЕ АИ
 МИРАНИИ, РАНЫ ДОВОДИИ ВЪЗЫМАШЕ. И ВЪ КЛАДЪ
 НОЗЪ ЕГО ОБЪЕМАХОУ СЕ ЛЮТО. НЪ БЛАЖЕНІИ ОНІИ И
 ВЪ ИСТИНОУ ХРИСТОВЫ ОУЩЕ СЪЗРА ОНОГО ПРЪЩЕНІА
 ИИ ВЪ УТО ЖЕ ПОЛАГАХОУ. ПАСТИРОУ ЖЕ ВЪНИМАХОУ
 ЖКО ЖЕ ЛЪПО БЪШЕ. ВЪРОЮ ТОПЛОЮ И ГОРЕЩНМЪ
 УСРЪДІЕМЪ. ПИЩУ ПРИНОСЕЩЕ ДОВОЛНО.¹⁹³ И ЖЕ НА
 ПОТРЕБОУ ОБИЛНОУ. И НИКАКО ЖЕ ТѢГОВИ ЛЮБЕЪ ИИ
 ПОНЪ ВЪ МАЛЪ ТРЪПЪХОУ РАЗЛОУУИТИ СЕ. И ПРЪЕМ-
 ВАХОУ ПРОУЕЕ. УАЮЩЕ ЮЖЕ СЪ ВНШЕ ОУТЪШЕНІА
 ПОМОЩЬ. СЪ НАСТОЯТЕЛЕМЪ ЕДИНО ДРЪЖЕЩЕ. ЕДИ-
 НОМОУДРЪСТВУЮЩЕ. ЕДННЪМИ ОУСТЫ, БЪДЫ ОНОЕ
 МОЛЕЩЕ СЕ ПРІЕТИ ОУЛОЖЕНІЕ. МАЛО НЪУТО ОТЬ
 СОУДЪ ПРЪИДЕ ВРЪМЪ. И ПИСАННН МА КОНИТЕО ПРИ-
 ЗЕМЪ БЫВАЕШЪ ЮИЩЕ. НХЪ ЖЕ ВЪ ОБЛАСТИ НМЪШЕ

¹⁹¹ ЖКО. — ¹⁹² запрѣщати. — ¹⁹³ нама: довольно.

ПОДВИГЪ СЪ ВЕЛНУАНІЕМЪ МНОЗЫМЪ ГРЕДЯШЕ. ЗАКЪЩАКЪ
НХЪ ЖЕ НАДЪ ВЪЩМН ОСТАВНАЪ БЫШЕ. МНОЖАШЕ
ПРѢДСТАТЕЛСТВОЮЩАГО ОСКРѢБЛЕНІЮ. ЯКО ДА ОУСТРА-
ШЕНЪ СЕ. ОТЬ ОБЫТЪЛН ОТЛОУУНТЬ СЕ.¹⁹⁴ НЪ АЩЕ
ТѢМЪ ОБРЪЩЕТЪ ВЪЗВРАТНЪ СЕ, СКОБО РЪКОЮ
ОУБЫТИ ТѢМЪ КЛЕТВАМИ МНОГЫМИ ЗАКАННАШЕ. И ОНЪ
ОУБѢ ЯКО ЖЕ РЕЧЕ ДАВЕНДЪ. НАЗЫРАШЕ ГРЕШНИИ.
НИУТО ЖЕ БЕСПРАВДОВАВШАГО. ГОСПОДЬ ЖЕ¹⁹⁵ НЕО-
СТАВАЛЪШЕ ЕГО ВЪ РОУКУ ЕГО. ЗАМЪ ЗРЯШЕ ЯКО ПРІИ-
ДЕ ДЕНЬ ЕГО.

ОМЪ ОУБѢ ТАКО НИМЪ ДОСТИЖЕ ВЪ ПЛЪКЪ. НАДЪ
ЖЕ ГРАДЪ НЪКЪ ОБСТОЕЩЕ ВЪХОУ. НГОУМЕНЪ ЖЕ ВЪ
ПОДВИЗЪ СІН, НОЦН МНОГЪ СКОУАКАШЕ МОЛЕ СЕ.
ТАЖЕ И ВЪ ЕДИННОУ НОЦЬ, ПО СЪВЕРШЕНІИ ОУТРАНИ-
ГО ПЪНІА, ОСТАЕТЪ ВЪ ЦРЪКВН. ЕДИННОМУ ПАНАМО-
НАРОУ¹⁹⁶ ВЪДѢМЪ. ОТКРЪЗЪ ЖЕ КОУЕГЪ ВЪ НИЕМЪ ЖЕ
МЪУСНИКЪ ЛЕЖИТЬ, СЛЪЗАМИ ТѢМЪ СВЕТАН РОУЦЪ ЦЪ-
ЛОВАШЕ. И ТАКОВА КЪ НИМОУ НЪЗЪ ГЛЪБНИИ ДУШЕ
ПРОВЪЩАКАЕ: „ВНЖДЪ ОБЛОБЛЕНІЕ НАШЕ ЛЮДИ ТВО-
ИХЪ ХРІСТОВЪ ВОНИЕ. ВНЖДЪ ОБЛАКЪ ПЕТАЛЫ НАСЪ
ПРИКРИКІИ. ВНЖДЪ ПОСЛѢДНІЕ ПОРАБОЩЕНІЕ ТВОЕ-
ГО ДОСТОАНІА. ВНЖДЪ ЯКОЮ ЖЕ ТЫ БОГОУ ВЪ ЖИ-
ЛИЩЕ СЪЗДА ОБЫТЪЛЪ. СІЮ СКЕРЬНИИ ЮНЬЦЪ ВЪР-
ТОПЬ¹⁹⁷ СЪДѢЛА РАЗВОННИКОМЪ. ВНЖДЪ И НЕПРЪМАЛЪ-
УИ.“ И СІА ОУБѢ ОНЪ ИЗРЕКЪ, ОТЬ ЦРЪКВН ИСХОЖ-
ДАШЕ.

ВЪ ТЪ ЖЕ ЧАСЪ ЮНЦОУ ВЪ ВОИНСТВЪ СПЕХОУ
СЪ ДРОУГЪ СВОИМИ. ЗРНТЬ КЪ СЫНЪ ЯКО ВЪЗВРАТНАЪ
СЕ БЫШЕ ОТЬ ВОИНСТВА. И ПРОХОЖДАШЕ МОНА-

¹⁹⁴ овде има іошъ: аще ли же не отяжчится. — ¹⁹⁵
не. — ¹⁹⁶ попомору. — ¹⁹⁷ вертепъ.

стырѣ¹⁹⁸ къ црькви гредѣи. и шко припрать¹⁹⁹
 минмондѣть, и въ глаголемая царьская врата вѣнн-
 де, мнѣше се къ столу²⁰⁰ настоѣщаго²⁰¹. и та-
 мо того оубыти. съ нже въ роуку его железною
 палицею. нзъсретаеть его страшнѣ нѣкы моужѣ
 царьскыни одѣждами оукрашени. ѿт мѣста нзъ-
 шѣдъ ндѣ же кокуеръ стонтъ брадою длъгою и
 просѣдою шко же и написанъ кѣсть, и оударн его
 по лицуу и прѣсехъ ламбадою юже въ роукоу
 имаше. да шко ламбада крѣпкыи оудареніемъ прѣ-
 ломыти се мнѣше. и полъ кѣе ѿпасти. Юнцоу же
 въспетъ ѿбратити се къ бегству. страшнѣи ѿнѣ
 того постигнзвъ, ударн шко же копіемъ съ остав-
 шимъ ѿт ламбади, по срьдѣ ледкѣи въ хрьбѣтъ.
 и въ десною мыщцоу рекъ: „Се тебѣ мѣзда шко
 да навикнешн нескѣрепнѣи се на мою обитѣль и
 людн.“ рикноукъ оубо шко свѣрь, нже томоу пѣ-
 дѣнѣи. и ѿт сына въскоунѣвъ прѣнимагаше на
 мнозѣ стѣнкѣ крѣпучише и роукоу на мѣста по-
 лагае уесто. шже богопоустноу²⁰² пѣдеше казнь.
 ѿбращаше се на десно и на лѣво постеле. соу-
 щимъ же съ нимъ дроугѣмъ, въ оужасѣ мнозѣ
 бывшимъ. и шко нзоумленномъ на многы уаси
 ставшимъ. Едва же послѣ нзкогда томоу въ се-
 бѣ пришѣдшоу. въпрашаахоу звѣдати ненадѣжд-
 наго ѿного прѣнимаганіа внноу. ѿнѣ же и нехо-
 тѣ повѣдааше истинѣ. и тако пламенемъ зѣлны-
 имъ дрѣжнимъ послѣднѣиа страдаше. да шко же и

¹⁹⁸ въ манастырѣ. — ¹⁹⁹ паперть. — ²⁰⁰ нема: къ
 столу. — ²⁰¹ овѣ има: принти. — ²⁰² благо-
 пѣстию.

въ монастырь принесенъ бысть лежа седмь седмиць
 сѣгнвающимъ платьемъ же и костемъ мѣсть про-
 бодѣннихъ. яко и самыи зрѣти се въноуѣрини
 и тѣмъ поѣдѣинымъ образѣмъ сѣгнвѣшнымъ. яко
 заосмрадїю изъѣ ѡнѣхъ по въсемоу монастырь
 обрѣтающимъ се стоужати. езыкоу же ѡтпадноу
 и зѡубѣмъ расцѣпальшымъ се ѡтъ зѣлааго за-
 лютства и бѣ видѣти нже прѣжде грѣлааго леже-
 ща поѣдѣено мрътвѣцоу нздавна бывшомоу и сѣ-
 ганкшомоу. змнѣено ѡумѣ видѣнїе. и неоутѣ-
 шимо слѣсамъ наумнѣнїе. разоумѣти же се оумно-
 тѣнностїю, много страшнѣше, и ѡ уюдо! не бо
 прѣжде нздасть дѣшоу по ѣствѣта длѣгѣ таже
 тѣлоу сконстеномоу поѣдѣжати тѣнїю.²⁰⁴ нъ тѣ-
 лоу сѣгнвѣшоу прѣкѣ грознѣ же и неѡбѣумнѣ, въ-
 ноуѣрѣ дѣша дрѣжнѣма бѣ ноуѣдею. къ наказанїю
 проумнѣ. та же и самѣю тоу послѣжде ноуѣдно²⁰⁵
 ѡтдасть. ѡ добрааго прѣдстѣтелства. ѡ скороаго
 проумнѣнїа Стефанова. ѡ сконстѣнааго ѡ сконхъ
 рабѣхъ поколѣнїа.²⁰⁶ абїе бо мѣтеже прѣстаахоу,
 мѣлѣн оутолнѣше се. козлогласованїа мѣлѣахоу по
 срѣдѣ монастыра вѣкаема безумнїа ѡтъ срѣди бѣ-
 хоу. и тѣго сѣлѣунаа чѣта ѡтгонѣма бѣ. и да
 сѣлѣкоуѣаь рекоу. оумнѣти господѣ зѣмаю люди
 сконхъ Стефана послакѣ. Слѣшнѣте нже богѣи при-
 ражающѣи се и цѣркѣи нѣа възхѣщати желающѣи.
 Слѣшнѣте яко же ѡтъ ѡгнѣ ѡтѣлѣганѣте. да оуцѣ-
 лѣмоуѣдрѣте васѣ нѣрѣдрѣсѣннѣе страшнѣе покѣсти.
 пѣае же по писанномоу. Сѣмѣрѣ брата тѣоего да

²⁰⁴ вѣлѣнїю. — ²⁰⁵ нѣждею. — ²⁰⁶ побѣдѣнїа.

ПАКАЖЕШЬ ТЯ. И ѿ СЯХЪ ОУБѢ ДОКОЛНО РЕШЕНОМЪ.
КЪ ПРАВІМЪ ЖЕ ДА ѦБРАТИМЪ СЛѢВО.

СЛАЖЕ И ТѢГО ВЪСЕСВЩЕННА НАСЪ ПОСТЯЖЕ
ПАМЕТЬ. ПРАЗДНОУНЫМЪ БРАТІЕ ПРАЗДНЬСТВНЫМЪ. И ЛЮ-
БЪЗДНІИ ПРАЗДНИКЪ ДУХОВНІИ. НЕО ПО СРЪДЪ НАСЪ
НИИКИ НЕВИДИМО ѦТЬ НЕИЗРЕЧЕННЫХЪ ВЫСОТЪ²⁰⁷ СЪ-
ШЕДЪ ПРЪДСТОИТЬ ПО МЪРЪ ОУСРЪДІА КОТОРАГОЖЕ
ВЪНУШАЕ. И НИУТѢЖЕ ѦТЬ НАСЪ ПРОСИТЬ. РАЗЪЕ
ЕЖЕ ДОБРОДѢТЕЛІЕН ДРЪЖАТИ СЕ.²⁰⁸ ПРАЗДНЫМЪ ВЪ
ѢЛМЪХЪ И ПЪСНѢХЪ ДУХОВНЫХЪ. ВЪ КРОТОСТИ И
ПРАВДѢ ВЪ ВЪРѢ И НАДѢЖДѢ. И ЛЮБВИ, ВЪ СМЪРЪНІИ
И ИСТИНѢ. ВЪ ЧИСТОТѢ И МИЛОСТИ. И НИИНЫХЪ ВЪ
ЕЛНІКЪХЪ БОГЪ ОУГАЖДАЕМЪ ІЕСТЬ. ОБЪИМЕМЪ ЖЕ И
СВЩЕННЫМЪ СЫНЪ КОКУЕГЪ. ВЪ ИЕМЪ ЖЕ СКРОУИШЕ БО-
ЖІИХЪ ЧЮДЕСЪ. БЛАГОГОВЪННО ПРИКАСАЮЩЕ СЕ ОУСТНА-
МИ И ѦУИМА: РАДОСТИИМЪ СЛЪЗАМИ ТѢГО СВЕТІЕ
ОКРОПИМЪ СТОПЫ. ВРАГЫ ДО КОНЦА ПОПРАВШЕЕ. И
ТѢГО ЗЛОКЪЗЫННОЮ КЪПѢСТЬ. ЯКО ПЛОУННОУ ІЕСТЬ.
НИИШЕЕ. ЧЪЛОУИМЪ РОУЦЪ. НАРДЪ²⁰⁹ МНОГОЦЪННАГО
БЛАГОГОВЪНИИШЕЕ.²¹⁰ ЕЖЕ КЪ БОГОУ ЧЕСТО ВЪЗДЪ-
ВЛАХОУ СЕ. И КЪ НИИНЫМЪ ПРИСНО ПРОСТЫРАХОУ СЕ.
ЕЖЕ ОУБѢ ЕГДА МОЛЪШЕ СЕ. И РОУЦЪ ВЪЗДЪВЪШЕ.
ЕГДА ЖЕ ОУИМЪ МОЛНТВЪ ДЪЛЪШЕ. ПАКЪ РОУЦЪ МИ-
ЛОСТЬ ДѢИСТВОВАХОУ. Ѣ ДОБРАГО ДЪЛАНІА КРАСИВЪ-
ШІИХЪ РОУКЪ. МИЮ СВЕТЪИШИ РОУКЪ СІЕ БЫТИ. ПАЧЕ
ѦИХЪ НА ГОРѢ ПРОСТРЪШНЪ СЕ. КЪ ПРІЕТІЮ СИИ-
ЖАЛЕН ЗАКОМЪ. ѦБЛОБИЗАНЪ ПРЪСН, МНОГЫМЪ БЛА-
ГОМЪ ХРАНИИЩЕ. ПАЧЕ МАНИИЕ ѦИОЕ РОУКИ. ВЪ-

²⁰⁷ нема одъ речи: ибо до: неизреченныхъ. — ²⁰⁸
овде има іошъ: и ради сихъ богови присводятся,
— ²⁰⁹ мура. — ²¹⁰ благовоишиша.

СОУАНШЕ ЖЕ И УЇСТНѢИШЕ. ВЪНУАНМЪ ТОГО УЇСТНѢИ
ВРХЪ БЛАГОУВААНМЪ. И ВЪСЕ ЕЖЕ Ѡ НАСЪ ПОПЕУСИѢ
ТОМОУ ВЪЗДѠЖИМЪ.

²¹¹ СѢИ ТИ Ѡ НАСЪ СТЕФАНЕ ТВОЕЕ НАМЪ ИЖЕ ВЪ
ДЪШН ЛЮБѢИ ЗНАМЕНІЕ. АЩЕ ОУКО ПО ДОСТОИНІЮ
ЕЖЕ НЕДАСТЪ МИ ПОМЫСАНТИ ВЛЮУНИМЪ ТЕБѢ Ѡ СЕМЪ
БЛАГОДАТЪ. НА ТЕБѢ ОУПЪВАЕМЪ ВЪ ЕЖЕ Ѡ ТЕБѢ СЪ-
СТАВНЪ СЛѠВО. ДА АЩЕ ЛИ Ѡ ДОСТОИНАГО ДАЛЕУЕ.
МНОГА БО ТВОИ УТО ПОДОБАЕТЪ ПОСТРАДАТИ НЕВЪЖДА
СѢИ ОУМНІЕ ЛИШЕНЪ ТЪНКѠСТИ. ТАЖЕ И СЪЛО МАЛИМЪ
ВЪДЪШИМЪ Ѡ УСТИ ЛѢТНОМОУ ОУМНОЖЕНІЮ СИХЪ
СЪЗДОСТЪ СЪДѢЛАВШОУ. ѠБАУЕ И БОГОВИ ЛЮБЕЗНО
ЕЖЕ ПО СНАЪ. ТЫ ЖЕ НАСЪ НАЗІРАН СЕИШЕ Ѡ БОЖЬ-
СТВЕНІИ И СВѢТАІИ ВѠННЕ ИЖЕ ПРАВЕДНО ГРѢХЪ РАДИ
НАШНЪ ПОДЕНЖУЩИ СЕ НА МЫ ГНѢВЪ БОЖІИ ѠКРА-
ЩАА, МОЛІТВАМИ СИ ВІДИМИХЪЖЕ И НЕВИДИМИХЪ ВРАГЪ
СИЛОЮ СКОЕЮ ѠГОНИ ВСЕБОГАТЕ. ВЪ СТРАШНІИ ЖЕ
ДЪНЪ СЪДА ЕГДА И ПАУЕ СВѢТЛѢ СЪЛНЦА ПРОСІАЕШИ
СЪБЕРЕШИ НАСЪ ОКРЕСТЬ ИЖЕ ТВОЕО ОГРАДИ СТАДО
НАРЕКШИХЪ СЕ. И СОУДІИ БОГОУ ПОКАЗАВЪ БЛАЖЕНІИ
ОНЪ ИСПОУСТИШИ ГЛАСЪ: СЕ АЗЪ И ДЪТИ КЪЖЕ МИ
БОГЪ ДАСТЪ. ЕМУЖЕ СЛАВА СЪ ѠЦЕМЪ БЕЗНАУЧАНЫМЪ
И ПРЕСВЕТЫМЪ И БЛАГЫМЪ И ЖИВОТВОРЕЩЫМЪ ДУХОМЪ
НИИЖЕ И ВЪ НЕИМОУЩІЕ КОНЕЦЪ ВЕКИ ВЕКѠМЪ АМИНЪ.

---

²¹¹ Овай свршетакъ у нашешъ рукопису тако е ситниъ
словина писанъ, да смо га само са помоу онога
другогъ преписа на жестина прочитати могли, и
уверити се да е овако, као што овде слѣдуе.

СВЕТЫЙ УРОШЪ ПЕТЫЙ,

ПОСЛЕДНЫЙ ЦАРЬ СРБСКІЙ.

*Изъ книги , коя излази у Русиѣ , подъ именою :
Житіе славянскихъ святыхъ , преемо редовный
чланъ Друштва Срб. Слов. архимандритъ
Враћевиничкій Гаврило.*

Лоза Неманића осушила се, пошто в последни нѣна гранѣца издайнички посечена. Младый царъ Урошъ завршио в брой прославлѣны србски независны владалаца, убіенъ бывши одъ честолюбивогъ велмужа Вукашина, грабљивца царскогъ престола. Споменъ овогъ невиногъ страдалца, цара Уроша, по имену петогъ, а по брою десетогъ на престолу србске државѣ, свршавасе у србскомъ народу 2. Декемвра, у кои в данъ као мученикъ завршио дане живота свогъ. Престоль, Мироточцемъ Неманьомъ првимъ основаный, славіо се крозь двеста година кралѣвима изъ лозѣ Неманића, а само крозь тридесетъ година имао в на себи два цара изъ исте лозѣ. Стефанъ Силный, отаць Урошевъ, распространивши свою државу освоенимъ знатниѣ областій грчкогъ царства, узъ царскій венаць приденуо в себи име цара и као таковъ владаше за двадесетъ година, истина славно, но нити в самъ быо дуговечанъ, нити в имао више наслѣдника одъ еднога. Види се, да га в устопце покарала правда божія, скративши му дане живота, уколико в нарушио пету заповѣдь, налажућу: поштивати отца и матеръ. Другій векъ обреченъ в само оной деци, коя поштую свое родители. Но Душанъ се іоштъ већма огрешіо, дигнувши руку на отца свогъ, св. Стефана Дечанскогъ, кои в за живота

свогъ толикимъ искушеньяма изложенъ быо. И кадъ се узвисио быо као кедаръ на Ливану, или по казиваню сръбски историка, кадъ се прославио быо надъ некадашньимъ царевима и предцима своимъ, ко бы мыслио, да ће се тако брзо испунити надъ ньимъ и породомъ му пророштво цара Давида: „мнѣмъ идохъ, и се не бя.“

Стефанъ сильный быо е войничкогъ духа и служіо му верно. Побѣда е ишла за побѣдомъ и предала му у рѹке Романію, Македонію са Солуномъ, Тесалию съ островомъ Негропентомъ. Притесниънъ кесаръ Андроникъ морао е ступити у погодбу, којомъ добіе Душанъ дванаестъ найтврѣи македонски градова и къ томѣ место Оридъ, као негдашню столицу сръбски патриарха. Овимъ побѣдама и прираштаемъ освоены земалъ осмиивши се, не буде задоволянъ именовъ краля, него зажели назватисе царемъ, и новый архіепископъ оридскій, Іоаникіе првый, одменившій блаженогъ светителя и лѣтописца Даниила, спустио е на главу Стефану царскій венацъ, у присутствіи своію тадашньи сръбски епископа и високи државны сановника у граду Скопљу, прогласивши Душана не само царемъ Срба, него и Бугара и Грка; самъ пакъ архіепископъ узведенъ буде на достоинство патриарха свеколике Сръбске државе. Ово се сбыво год. 1340.

Одсадъ се Душанъ подписивао: Божіомъ милости царъ Романіе, Славоніе и Албаніе. Своимъ властелима раздавао е титуле кесара и деспота, по обичаю грчкогъ двора, а смерно име краля задржао е сину своемъ Урошу, роѣномъ у браку съ Бленомъ, кѣри грчкогъ цара Іована Кантакузина. Душанъ, овимъ одликованѣмъ државны сановника мыслио е утврдити престолъ сину своемъ, твердо држећи, да ѿй е тимъ довольно обвезао, а не знае, да ће тѣхъ исти деспоти и кесари лишити сына

нѣговоѣ не само престола и царске власти, него и живота.

Ненадно е и неудобно было примѣно у Цариграду, што е Душанъ себе прогласио за цара, а архіепископа Іоанникія за патріарха, и затѣ вселенскій патріархъ Калистъ одлучи одъ единства цркве и цара и патріарха, и све остале чланове сабора, бывшегъ у Скопљу, па и цео народъ сръбскій, и то одлученъ, при свеколикомъ настояваню Душана о помиренью съ првосветителѣмъ, остало е на нѣму до смрти, и едва е за владе княза Лазара, обновившегъ распавшу се државу Неманића, дигнуто са сръбске землѣ. И овај догађай съ Душаномъ нѣе быо безъ тайногъ промысла божіегъ. Истина, царъ Стефанъ былше врло издашанъ према црквама и монастирина; алъ тимъ милостивама нѣе могла бити збрисана съ душе нѣгове она капля крви, коя е прснула на ню изъ родителъски жила.

Душанъ е срећанъ быо у войнама, вођенъ не само противъ Грка, него и противъ Бугара, и Мацара и Вошняка. Покоривши Босну, запроси одъ Бана босанскогъ Стефана кћерь нѣгову блисавету своемъ сыну Урошу за жену, захтевајући уедно узъ невесту и областъ Захумлѣ у миразъ; алъ неуступанѣмъ Стефана расквари се просидба, и ратъ се настави између њи двоѣ, кои трајаше позадуто, и ако се настаявало о нѣјовомъ помиренью како одъ стране млетачке и дубровачке републике, тако и одъ стране самогъ папе Иннокентія трећегъ, кои ништа нѣе оставио непокунамо, само да задобіе на свою страну сръбскогъ владоца.

Око овогъ доба испадне за рукомъ Душану добити одъ краля мацарскогъ Лудвика Београдъ, гди се састаю две реке, Сава и Дунавъ; варошъ

не давно населѣну и градъ добро утврѣненъ, и тако садъ Београдъ постане престолна варошь — Србіе. Затимъ сазида Душанъ близу Призрена великолепный храмъ и посвети га Архистратигу небесны сила, узаконивши сваке године одсадъ съ нарочитомъ свечаносѣу праздновати данъ аранѣла Миханла, као покровителя србске войске; къ томе даде изобразити ликъ аранѣловъ на своіой застави съ двоглавимъ орломъ, као знакомъ царства.

Урошу в садъ было веѣъ седамнаестъ година. Отацъ нѣговъ, не успѣвши съ просидбомъ коды босанскогъ Бана, запроси кѣрь французскогъ краля Іована сину свомъ за жену, но ни овде не бы среѣнанъ; ерь Стефанъ Душанъ, као верный синъ православне цркве, не хтеде примити услови, французскимъ кралѣмъ положену, да се, то есть, и отацъ и синъ подчине Папи, кое в значило: променити веру. И тако се царъ обрати къ влашскомъ кнезу Влади, бывшемъ за онда на гласу, и ожени сина свогъ кѣрю нѣговомъ Бленомъ. Алъ изъ овогъ брака не бы порода ни потомства, и тако се осуеи она лепа наданя за цркви и државу, на коя се могло рачунати према благочестивости србскогъ и влашкогъ народа. И тако надъ несреѣннымъ Урошемъ, нескривившемъ ни гди ништа, мораде се разбити облакъ гнѣва, кои бы имао пасти на главу самогъ родителя нѣгового; алъ в нѣму у замену спремлѣнъ быо другій сѣйніи венацъ на небу, према комъ в прославлѣнный венацъ Стефана Силогъ, коимъ се красіо на земљи, изгледао таванъ и бледиломъ застрѣъ. Толико в претежна мученичка смръть Урошева!

Што се распала Урошева држава, томе в кривъ самъ отацъ нѣговъ, поверивши управу земальску іошѣ за живота свогъ шесторици свои

властела, међу којима билаше и Вукъ или Вукашинъ, деспотъ, съ братомъ своимъ, кнезомъ Угљешомъ, кой ће после и устати противъ Уроша. Душанъ као да е сметнуо съ ума ове речи св. Евангелија: ксамо царство само къ себѣ раздѣлаа се, ханствуетъ. Лук. гл. 11. ѓ. 17. Бывши у власти за живота, и одвише се удао у свою силу, непомишляюћи, да синъ не наслеђуе отчина свойства, и не обазревши се на неискусногъ Уроша, за управу малолѣтнова, и неприправнога. Самъ га е Господъ обложио томъ слепотомъ, да не види, што му е најпрече было. Рука божія не оставља безъ казни отцеубилца, и ето види се, како собственимъ рукама спрема пропасть свомъ рођеномъ сину, кога е любіо као очи у глави; види се, како несмотреномъ деобомъ подкопава исту ону државу, око кое се тако крваво зноіо, и коју да бы разпространио, ніе штедіо ни труда, ни жертве, па ни собственогъ живота; да, којой е за любовъ и душу свою огрешио. — Пришедеиъ Господъ и правы суды егѣ!

Царъ и пророкъ Давидъ каже у своимъ псалмима, да човекъ, окалявшій руке туђомъ крви, не може далѣ живити одъ половине наменѣногъ му века. Тако е было и съ Душаномъ. У најбольой снаги, при усиљаваню, свое велике желѣ за разпространенѣмъ царства остварене видити, усредъ необычногъ труда и подвига на попришту славе и юнаштва, насданпутъ клону животъ у нѣму, изумру мысли, усану желѣ. Душанъ е пошао на Цариградъ съ войскомъ одъ 80 илада, желећи предварити Турке, кои су тада увелико притеснили были источно царство. Сви градови Румелие до самогъ Цариграда были су већ у нѣговимъ рукама; аљ изненадна грозница, изметнувши се иа яку врућицу, заустави га у селу Діяволи, гди наскоро и премине у 45. години одъ рођеня, месеца

Декембра 1356. лѣта. Владао е света 20 година, и то найпре за четири године као краљ, а после за остале шестнаестъ као царь. Чимъ, премине, войска се врати и престану походи. Мртво тѣло Душаново понесу свечано у Србию и положи га у гробницу при храму светы Архистратига, нѣмъ сазиданомъ. Съ тѣломъ сишла е у гробъ и слава нѣгова. Судеѣи по нѣговой даровитости за управу и државу, свакъ бы му радо пожеліо дужій векъ, ради общте ползе; алъ е другчіе наредіо високій Богъ, кои спушта венде на главу владоцима. И тако се распадае оно силно царство, кое е имало границе одъ сѣвера къ югу: Дунавъ и данашню Морею, а одъ истока къ западу: Црно и Адриатско море, дакле е имало подъ собомъ Србию, Босну, Далмацию, Албанию, Епиръ, Тесалию, Македонию, Бугарску и Романию.

Урошу петомъ было е 19 година, кадъ е сео на престолъ отца свогъ, о комъ се мислило, да врло твердо стон. Урошъ е бие тѣломъ виѣненъ, у комъ е сіяла красна душа; нѣгова разборность са благонаравношћу обрицала е много добра и давала изгледъ ласкавимъ надеждама. Само му е едно недостајало, а то е рѣшителность и постоянство, а безъ тога нѣ было могућно показати свою господарску власть како у старимъ тако и у новоосвоеннимъ областима, простиравшимъ се одъ мора до мора, кое е само крѣпка и снажна Душанова рука знала држати у строгой подчинѣности и врло нуждномъ единству. Душану се бояли и нѣгова е државна доминанта была: страомъ управлай. Урошъ напротивъ замінио е свою господарску строгость неуместномъ благошћу и изгуби царство, силомъ оружія основано. Сношенъ Силнога изтае врло брзо у памяти властела, кое е онъ подигао и узвисіо, и не боѣши се противъ

Уроша, почну свакій за себе самовластно господарити, чимъ е започета деоба царства, коя е затимъ подронила целу државу. Богу е угодно было подѣли лозу Неманића за кратко време, па е после опетъ понизити; угодно му е было прославити е у свету, па е после оставити неславну, у колико се у лицу Душана навршила мера грешеня. Одма прва година Урошева царства па зло е слутила; несрећный случай нагостіо е смакъ царства србекогъ. Гладъ, као казнь съ неба послана, опусти землю одъ едногъ края до другогъ, а у исто време продре изъ Азіе у Европу преко Дарданела страшна сила Османска, заграби предѣле грчкогъ царства и стане стра задавати Бугарской и Србін.

Првый бунтовникъ, уставшій противъ Уроша, быо е деда њговъ Сияниша, кога е Душанъ поставіо управителѣмъ Тесалие, и кои е правдао свой устанакъ тимъ, да е онъ найстаріи и да потоме њѣму припада царство и престолъ по праву старешинства. Рать се заметне. Сияниша продре у Зету и обседне Скадаръ, имаюћи узасе Грке и Албанце, алы га войска Урошева узбіе и Сияниша се певуче натрагъ.

Неки лѣтописци окривлюю царицу блену, матеръ Урошеву, жену врло честолюбиву, као да е она повдицѣ подстрекавала садъ едногъ садъ другогъ одъ велмука, само да іѣ завади, па да после она утврди свою власть и дограби себи све градове.

Ніе прошло много времена, дитне се деспотъ Никифоръ Ангелъ, оженившій се сестромъ царице блене, и са знатѣмъ и одобренѣмъ ове преотме већу часть Тесалие за себе. Овай поступакъ окужи и друге старешине, те се и они стану утврђивати свакій у своемъ граду, одказуюћи тимъ самимъ поданичку верность и оданость младомъ цару

Урошу. На челу овы бунтовника и одпадника было в деспотъ Вукашинъ и братъ нѣговъ кнезь Угљѣша, управительи Босне. Одна у почетку опоменуше цара Уроша нѣгови приврженици, да се добро узме на умъ одъ Вукашина и брата му Угљѣше, предложивши му советъ, да Босну повери омањимъ чиновницима, у кое се може поуздати, да га не ће изневерити; алъ младый царъ безъ искуства, не прими тай полезанъ советъ, него се јоштъ прилюби Вукашину, вешто одъ овога обмануть, позове га къ себи удворъ, излѣ на нѣга сву свою царску милость и наименоуе га кралѣмъ, мислећи, да е довольно безоопасанъ за свое царско достоинство.

Овако причаю неки лѣтописци; други опетъ наводе, да е Вукашинъ године 1371. самъ себе прогласио за краля Рашкогъ, и узевши тай насловъ, владао е независимо. Садъ е настало оно несреѣно време, да су подвластни ячи были одъ самогъ господара. Цару верни, боѣћи се напасти одъ осидливши се деспота и кнезова, предомисле се и стану о себи бригу водити, видећи, да царъ никаква корака не чини ради укроѣеня одметника, почевши владати на свою руку и на свое име, и зато е свакій грабіо што е могао залапити. Нѣ прошло ни десетъ година, а Србія, јоштъ за живогъ Уроша, распадне се на четири области, една одъ друге независне. Вукашинъ деспотъ узме Босну подъ именомъ краля Босанскогъ, братъ нѣговъ Угљѣша као деспотъ задржи Романію, кнезь Гойко утврдисе у Зети а кнезь Лазаръ са зетомъ своимъ Вукомъ Бранковићемъ предузме средину Србіе са Сремомъ и земляма дужъ Дунава. Ови нови господари имали су у рукама власть државну, и докъ се свакій у својој области утврђивао, турске ордіе плчкаше Бугарску. Наскоро затимъ

султанъ Муратъ, синъ Орхановъ, освои Адриано-поль и ту пренесе столицу свое растеће државе, која е пре тога была у Бруси, у Азиѣ. Грчки цареви, Палеолози и Кантакузини трли су се међу собомъ око владе и престола, дозивајући еданъ противъ другога саме оне, кои ће имъ скоримъ главе доћи. Раздробљена Србија нѣ предвидѣла, да ће и њо постићи судбина, подобна судбини грчкогъ царства; нѣ спасила карајућу десницу Господа, која текъ што се нѣ спустила.

Злосрећный царъ Урошъ, не имајући чимъ одупрети се снажнимъ своимъ властелина, и не знајући или не могући осуетити сплетке свое матере, која е виновница свему разстройству царства, рѣши се оставити престолъ и склонити се кодъ еднoгa одъ наймоћниѣ властела и ту живити мирно, не бы ли и земля остала мирна. Што е наумио, то е учинио, и дође найпре кралоу Вукашину, кога прими и одреди му еданъ малый предѣлъ за издржанѣ. Аль се Урошу ту не свидѣ, еднo што е доста оскудно живио, а друго што е врло притесниъ быо, и зато прибегне другомъ властелину, кнезу Лазару, съ коимъ е и родъ быо, ерѣ е Лазарова жена Милица была изъ рода Неманићевогъ; но ни овде се не могне станити сиромѣ Урошъ, те се опетъ врати къ бездушномъ Вукашину. И ако е царъ Урошъ остао безъ прихода, и ако е тако рѣши сиротовѣо, опетъ е зато и оно мало што е имао, радо приносио Богу, украшавајући свете храмове, а у Скоплю, као негдашней столицѣ своѣй, сазидао е нову црkvу и посветио е Богородици.

Нѣгова жалостна судбина яко се коснула срдца оданы му великодостойника и зато навале на нѣга, да силомъ оружѣ сметне пре свега Вукашина, као найопаснѣгъ свогъ супостата. Неки

лѣтописци увераваю, да є царь Урошъ послушао тай савѣтъ, и нападнувши на Вукашина, покушао срећу свою, аль га ова изневери и онъ буде зароблѣнъ и у станъ Вукашиновъ одведенъ. Предвидивши свою злоуду кончину, науми утећи у Дубровникъ подъ заштиту тадашнѣ Дубровачке Републике, аль му и у томъ бегству лоша срећа бы; потеря га стигне и ту као мученикъ издане одъ руке онѣга, кои є некада быо нѣговъ поданикъ.

Другчіє казує о смрти цара Уроша чувеный повѣстописаць србскій, Бранковићъ, и самъ изъ киевевске лозе. Онъ ништа не вели о битки каквой, него само то: да є Урошу дотужало сносити оно пониженѣ и сиротованѣ у стеги кодъ Вукашина, и рѣши се утећи у Дубровникъ. Аль Вукашинъ дозна за то преко свои людій и бежећегъ цара єдинимъ ударцемъ буздована састави са земљомъ. Патріархъ пакъ Србскій, Арсеніє четвртый, овако више: да убилаць Вукашинъ ніє убіо цара и мученика на путу, водећемъ у Дубровникъ, него га є познао собоимъ у лозѣ. само да га удали одъ матере, и ту у пустомъ месту изврши свою проклету намеру надъ божинимъ помазанникомъ и царемъ своимъ. Ово убійство догодило се на волю Косовомъ, на коимъ ће се мало доцнѣе толика честита кривъ србска пролити, да се освети ово цареубійство. И тако младый царъ Урошъ, у пролѣћу свого века, издане близу Неродимля, кодъ брдашца, кое се зове Никудинъ. Тѣло блаженогъ мученика буде превесено изъ доли Косова у обличный храмъ Успенія Богоматере, више Неродимля, не далеко одъ места Петрића.

По некоемъ времену, као што Бранковићъ приповеда, почео є царскій мученикъ явити свое светилище чуднымъ знацима, промстицавшиа изъ гроба, и услѣдъ того благоверни Срби ископаю

изъ гробнице нѣгове неиструнувшие мошти, кое се и данданасть сматраю и поштую за свете. Кады су Турци навалили на Србію, ове свете мошти пренесене буду у Сремъ и смештене у Фрушкогорскій монастырь Язакъ, где и данасть почиваю.

И ако в мати светогъ Уроша хотимице радла о пропасти сина, опетъ в зато горке сузе пролила за нѣмъ. Међутимъ што в сплеткама желла получить, промашила в; женско господарство нису хтели трпѣти надъ собомъ сръбске старешине, и ако в она была кѣи царска изъ Цариграда. И тако кое одъ туге за синомъ, кое збогъ проигране владе, склонил се у монастырь, постане монахиня и треће године по смрти сина умре и буде саранѣна у цркви, кою в подигла у Црној Гори више Жегликова.

Назови влада Урошева траяла в свега десетъ година, до 1367. лѣта. Споменъ овогъ невиногъ страдалца свршава се у сръбскимъ православнимъ храмовима другогъ Декембра, као на данъ нѣгове мученичке смрти. Тако в завршено владарство Неманића, траявше 212 година. Први осамъ владалаца носили су име краля: родоначелникъ Неманя Стефанъ у монашеству Симеонъ; нѣговъ синъ Првовенчанный Стефанъ и унукъ Владиславъ; Урошъ великій, Драгутинъ, Стефанъ Милутинъ, Урошъ и Стефанъ Урошъ Дечанскій, и два венчана цара: Стефанъ Душанъ сильный и последний Урошъ.

Правда божія нѣ допустила Вукашину наслађавати се плодомъ своего издательства. Само в четири године траяла нѣгова влада, па и та в была узнемиравана непрестаннымъ ратовима. Султанъ Сулейманъ пође на Србію са седамдесетъ влады воииника. Противъ нѣга стеку се сви кнезови сръбски са своимъ воиинствомъ до шесетъ влады

ратника и слегну се у Косово полѣ. Войску е предводіо Вукашинъ и Угљаша. Косовомъ полю суђено е было да се двапутъ обліе србскомъ крвљу; ту е запечаћена и слава и несрећа ратоборногъ србскогъ племена. Кадъ се првый путъ ударе войсне, Вукашинъ одржи побѣду, повалавши тридесетъ иллада Турака. Разстровни турски редови нагну бегати преко реке Марице, аљ ту подкрепѣни новомъ войскомъ, обнове бой у комъ погине десетъ иллада Срба. Остали потраже спасенія у бегству и до петъ тисућа нѣи подаве се у рѣци. Угљаша, *) Гойко, Реля и многи други витезови пали су на полю битке. Краљ Вукашинъ съ маломъ дружиномъ измакне и у мисли, да е ванъ опасности, спусти се на землю да одпочине; но слуга нѣговъ, бывшій му свагда веранъ, полакоми се на нѣгову богату огрлицу и за любовъ те пляче одруби главу краљву. И тако изданца погибе издайнички; цареубилцу враћено е равномъ меромъ!

Прва битка на Косову догодила се 1370. године, за којомъ е наскоро слѣдовала и друга. — Турци међутимъ нису мировали, него су све жешће налетали на Србию, палећи села и вароши и мирне люде сенићи. Султанъ Муратъ братъ Сулеймановъ већ е покорио быо и Грке, и Бугаре и купио данакъ одъ нѣи као одъ свои поданика. И Срби су му одчасти плаћали данакъ, а садъ е захтевао да и воюю узъ нѣга. Чаша гнѣва божіегъ была е пуна и Господъ е изліе на страдаюћу Србию. Турци унесоше у землю гладъ и поморъ и сместише се у опуштене куће као у свои. Бранковичъ съ горкимъ срдцемъ описуе страдания свое землѣ у трећей кнѣжки свое исторіе, и овако се

---

*) За Угљашу се зна да не погинуо, него се склонио у Свету гору.

изражава о причини тій страдања: „Погледайте съ умиленьїмъ, узмите добро на умъ, како е праведанъ судъ божїи! као што е дозвнала Бога крвъ Авеля, исто се тако потушила Богу крвъ краля Стефана Дечанскогъ, и Господъ е услышао гласа нѣногъ! Ако е за неко време и одсрочень быо жестокий судъ, то есть, за живота отцеубилца, цара Душана; алъ е доцнѣ извршенъ надъ нѣговимъ наслѣдницѣма; висока десница нѣ оставила безаконїя непокарана! — Ту исту чашу испили су и први у народу кнезови у време цара Уроша, представши на нѣгово убійство; и не само неверни нѣгови саветници и крвопици, него и савъ тадашнїй народъ Србскїй искусио е на себи гнѣвъ божїи.“ Па и самъ кнезь Лазаръ, имавшїй намеру уединити србску државу и све Србе єдномъ скиптру подчинити, пао е на истомъ Косову као жертва храбрости и мужества; а ту е издануо и Муратъ царъ турскїй на самъ данъ побѣде надъ Србима. Стога е Косово Полъ споменикъ славе и грозногъ крвопролића у Србскомъ Народу, кошъ съ тужномъ оданосѣу споминѣ незабрављно име кнеза Лазара, прослављеногъ међу светимъ божїимъ угодницѣма.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

Изъ рукописа XVII века кои в у подписанога.

Іоўніа. вѣ.

ш влaжѣннѣмъ и присно поминанѣмъ
кнѣзе лaзаре, и ѿже съ нѣмъ извѣиеныхъ
православныхъ шть нѣчѣстивыхъ ага-
ренъ и штьчести жѣтїа егѡ въспомѣнѣ-
тїе. и о страданїи егѡ, и мѡщен прѣне-
сѣнїе, слово. благослови оче.

Въсї оубо страдалъхъсѣи подвизи просла-
вленїи. и чюдимо єсть въсоудъ праведныхъ стра-
данїе. троудѣ ѡбо поуѣтникомъ, припоуѣтныє про-
хлаждають сѣни. и оутроужденїи приѣмше, шт-
поуѣтишьсѣаго оуласкавають троудѣ. ѣлма же
и мыи, ѣко же по поуѣтї нѣкоемъ въ житїи сѣмъ
шъствоуемъ. поуѣты же сего, страданїе мнѡго и
даровѣ намъ въсоудъ бога молитъвенныє сѣни. не тѣ-
чїю житїенскыє, нѣ и доушевыиє прохлаждати
троудѣ. молитъвенна бо сѣнь, мѣда сладчайшими
напоѣньми светыхъ моужїи чюдныими повѣстїи
оупокоиваетъ. и ѿже въ мнѡго печѣловнѣмъ поуѣты
жѣтїа ходѣвшихъ, прїемъ покѣтитъ различными ш-
дрѣ. аще бо грѣшнѣ възнїдетъ въ покаѣнїа сѣнь,
тогда въбѣдитъ те въ вѣчныє сѣны. аще шверѣме-
нїенъ боудеши жѣтїа сего и богѣтства печѣлїи,
ѣвѣ ти апостола вѣрѣмъ штїмаетъ глаголю. ничтѡ
же въ мїрѣ сѣи вънесѡхомъ ꙗвѣ ꙗко ниже изнестї

можемы: и аще егдами одрѣжимъ придоши повергы
свѣѣ на моантѣоу, яко шть одра мѣгьна вѣстанѣ-
ши. разлѣчана вѣсѣмъ христосъ страннопрѣмьца
и дѣлатель къ вѣсѣмъ спасенію бывасть. промышляе-
тъ ко чловѣчьскыи живѣтъ. яко же себѣ дѣмъ
дѣмоу владыка. комууждо почьсти противѣоу по-
даеае подвѣгома. сама во реча слзѣщѣне мѣ про-
слабѣлю. и хѣтѣи съ мною быти, да възмѣтъ крѣсть
и грѣдѣтъ по мнѣ. сего ради мнѣзи и нишци и мѣр-
сѣи послѣдоваши, и до нынѣ послѣдѣють, ихъ же
жѣтѣи на небесѣхъ вѣсть, мыи же оубѣ тѣхъ вѣспо-
минаніемъ своимъ чювѣствѣ... зѣло ѡслаждаема. едѣ-
ного бѣ. ихъ страданіа и троудѣи и по христѣ съ-
морѣтъ прѣдъ вѣмѣи прѣдстѣвѣнѣ, не мала чюда васъ
исплѣню сѣхъ тѣвѣлажѣннаго и великаго кнѣза ла-
зара пѣмѣтъ и страданіа вѣмѣ възвѣстити хѣщѣ.
едѣа во аще и мнѣгѣне и великѣне насъ повѣсти
вѣздѣишѣти мѣговѣтъ къ жѣтѣи исправленію. и прѣд-
лагѣтъ се оубѣ нѣмѣмъ слѣво прочитающѣихъ ради
пѣлѣзи, а не моужа ради похвалы. исплѣнѣ во бла-
жѣннѣи небесныхъ и аѣгелскихъ пѣхвалѣхъ, коую
хѣщѣтъ насъ вѣрѣннѣхъ, и страстьнѣи и оумѣи и слѣво
имѣщѣихъ пѣхвалоу. не пѣче ли блажѣнномѣ аще на
тоо дѣвѣидаъ вѣхъ вѣла вѣи дѣсада. нѣ прѣсто юже
ш нѣмѣмъ начинѣмо прѣѣсть:

Едѣ оубѣ блажѣннѣи сѣи моужѣ вѣлѣторшѣннѣхъ
и вѣлагѣстѣннѣхъ родѣтѣлѣи сынѣи и прѣвѣднаго
лазара и дрѣга христовѣ тѣвѣишѣнство шть родѣ-
тѣлѣи имѣи имѣе. и соупрѣжѣннѣхъ поимѣ. и сынѣишѣмъ
и дѣщѣрѣмъ штьцѣ: вѣлѣхъ, и разлѣчннѣхъ ради до-
прѣдѣтѣлѣи, вѣсѣне сѣрѣвскѣне земаѣ самѣодрѣжѣцѣ

высть. и мнѡгыи сестыи. и доухѡбныи моуже. кѣ
 шкрѣпленію жизни своеи наставники. севѣ и събѣ-
 тники имѣше. и мнѡгаа лѣта въ благодѣтельности
 пробаждае. имѡкихъ люде. нищихъ милосуде. старыхъ
 ѣко родителии почитѣе. срединихъ ѣко вратію. юныхъ
 ѣко сынови. црѣкви обнаблѣе. иные же шть осно-
 ваніа въздѣидае. и мнѡгыи творѣ милостыи и
 веселѣныи. ихъже нынѣ мыи ни изчисти, ни пи-
 санію прѣдати възмагавъ. нѣ иже въса добраа
 назырающіа зависть. видѣи наше благое, горкыи
 окомъ. и охѡде въселенноюю, и до насъ достиже.
 простѣрав слѣди скрѣвен, благополоучиѣ и нѣмъ
 приврѣже се. въстави во великаго и зѣло горкааго
 въсѣго языка тоурьчскаа амѣрѣ. моурѣти имѣ
 имоуща. иже мнѡгы покорѣе языки, и съ вѣсѣми
 имѣи приидѣ на насъ. мрѣ зѣло дѣхав и люте свѣ-
 репо рыкае на влаженнаго сего моужа. и на всоу
 его шть. кога данноюю имоу дръжавѣ. съи же зго
 молаше, своимѣ довлѣти се. и мирнаа ловѣзати. и
 съсѣдѣти нѣкогда крѣвоуѣнствѣнню десницѣ. и
 сътворѣти мѣръ съ нами христѣианъ. не во рече ра-
 доуѣти се. всѣхъ насъ владыка и господь зрѣ на
 всѣхъ дѣиѣ обонѣмъ крѣвѣмъ проливаемомъ. бжѣ ѣко
 же аспѣдѣ глаухын затѣкааше оуши свои и въсь
 готѡвъ еѣе кѣ оуѣнствѣмъ и крѣвопролитію. неѣдѣ-
 дыи окаянын, ѣко на се мѣчъ штрѣ еѣе. ѣко же
 послѣждае слабо мѣвѣти. съи же влаженнын кѣ сво-
 имъ смѣдѣ глаголаше. вратіе и чѣда. колаше жѣсть нѣмъ
 да вѣиѣ грѣбѣ въсѣхъ въкоупѣ прѣимѣти насъ. неже
 зрѣти родителии и сърѣдники наше въ тоуждоую
 штебѣннѣи землю. нѣ ѣко же сладкихъ наслади-

хшмь се, сѣце и ноужднхъ не штежнемь. нѣ по-
 лѣжимь доушъ свою за дрѣгы свои ѣко же рече
 господь. шни же вѣси вѣкѣпѣ штежшаше. гѣтovy
 есмь непрѣслоушати повелѣнїа твоего, нѣ и миш-
 жайша покажемь шть ихъ же рекъ ѡси. и бнѣ оубо
 мнѡгда потерждае ихъ глаголааше ѡмь. и шнѣ емѣ
 такѡжде. ихъже нынѣ штабавшемь слѡва ради сѣ-
 кращенїа. и прѣчистыхъ тайнъ причестїевъ се, и
 дрѣгы дрѣга лѣзавше. и прѣведныи оубо, прѣве-
 дноу и тѣи ѣростъ подвигъ сѣ вѣскѣи сѣми срѣтаеть
 шного лютааго войнства начелника, на нѣкоемъ зѣло
 велицѣ поли. и вѣе бѡицъ плѣкъ великъ зѣлѡ, зѣ-
 лѡ. сѣхъ оубо мнѡжае, р. (100) тѣсоушъ. шнѣхъ
 же вѣзѣкъ не мѣнѣ, т. (300) тѣсѡшъ. нѣ прикѡ-
 нѣи ми мѣсль вѣшъ, ш свещѣнныи и воголюбивы
 сѣвѡре. да сѣлѣшите страшныи и чюдныи шны пѡ-
 вѣсти. срѣтають ихъ ѣко же рече сѣ. и чѣдѣ вѣе
 вѣхътѣ нѣкыи и тоутѣнъ нескѣзанѣнъ слышааше сѣ.
 чѡвѣци вѣпѣахѣ. конѣ вѣскаахѣ ороужїа вѣкѣ
 тѣвѡаахѣ. стрѣлы лѣтѣхѣ слѣнце застоупѣающе. трѣ-
 скѡе шгнѣнныи трѣскаахѣ землѣи велимѣи вѡучааше.
 вѣздоушъ грѣмѣше. и ѣко же дѣлѡмѣи мѣрѣнѡмѣи
 ѡвѣнѡааше сѣ. и войнства шть ѡвѡудѣ дроугѣ на
 дрѣга наскакающе. сѣвѣща сѣ ороужїа и землѡ
 ѡзарающеаа. рѣкы же крѣвен шт вѣсоудѣ. и мнѡгда
 вѣсоудѣ трѣпѣа. ѣко же на жѣтѣѣ клѣсовѡмѣи, сѣце
 вѡишмѣ на землѡ шть бѡстрыхъ ороужїи пѣдаю-
 щѣимѣи. и пѡлѣи шно ѣко же ѣзеро нѣкое крѣви про-
 литѣемѣи ѡбѣгрѣно зрѣше сѣ. и тѣко лютааго ороуж-
 ника шного и крѣвопѣицѣ, сѣ мнѡжѣствомѣи егѡ
 мнѡгымѣи лютѣи сѣмѣрѣти штѣлааше. тогда же тогда

оубыи мнѣ, и благочѣстиемъ и блаженномъ и само-
 дражавномъ, великомъ кнѣзѣ лазарѣ главоу штѣ-
 коше и мншжѣство благорѣдннхъ и благовѣрныхъ
 христїанъ, приѣмъ извѣше. и вѣси коупно вѣнцѣмъ
 оубѣзбѣсе се. мншгаци бо и прѣвѣднїи, вѣ роуки
 нечѣстивнхъ попоушѣють се. не да шнїи прослѣветъ
 се, нѣ да сїи свѣтлїише вѣнчаннїи боудѣтъ. и ар-
 хїерейи штъ влїжннхъ тѣмо градовъ изышѣдъ съ вѣ-
 сѣмъ прїчтомъ своѣмъ. и блаженнаго я нѣвааго мѣ-
 зара тѣло съ мншгою чѣстїю вѣ црѣкви погребѣ.
 вогомрѣсцїи же шны измѣнїти, ѣко же тѣло по-
 ждавше. пакы ѣко же пчѣлы просыпаше се, и вѣсоу
 землю нѣшѣ протѣкше, не вѣ вѣе кѣ тѣмъ кѣго вѣз-
 бранїюща тѣмъ. не вѣ злѣва юже не сѣтѣбрише. и
 вѣе вїдѣти пророчѣское речѣнїе вѣторѣе вѣбѣающе.
 коже прїидѣше ызыци вѣ достѣянїе твоѣ. и негѣчїю
 осквернїше свѣтлїе црѣквы, нѣ и шнїю дѣло тво-
 раахѣ ихъ. и положише троупїа рѣва твоихъ вѣрѣшно
 птицамъ невѣсннмъ. пѣтїи прѣподѣвннхъ твоихъ
 зѣвѣремъ землїннмъ. не окрѣсть іеросалїма тѣлко
 нѣ по всѣи землїи сїи. и вѣе пѣчь и рыданїе не мѣнїе
 прѣвааго вїдѣти. швѣхъ во закалаахѣ. штѣвннхъ
 же жнвѣхъ штѣвѣждаахоу на свою землю. и не на
 рѣцѣ вавѣлѣнсцїи ѣко же шны тогда сѣдохоша.
 нѣ на вѣ негоже вѣсѣ рѣкы тѣалїе же и велїнїе
 вѣтїнїють, разлѣчѣемнїи вѣхшмъ и распрѣдѣемнїи
 вѣ всоу тѣхъ землю. и мати о чѣдѣхъ плакааше.
 и штѣць гѣрцѣ рыдааше. и вѣрта вѣрта ошѣемъ
 слѣзы лѣбѣе пролївааше. и сестры крѣтїю, и крѣ-
 тїа сестры. зрѣще се ѣного ѣнамо штѣвѣдїма, рѣуцѣ
 ш вѣншхъ дрѣгъ дрѣгоу оплѣтше, жалѣстнѣ крѣ-

чаахѹ. Ш земаіе растоупивши се живы прїимы въ-
сѣхъ насъ. и нынѣ инамо штебдимъ, възспѣтъ зрѣше
дондѣже очима зрѣшїихъ его невидимъ вкївааше. и
сїа вѣса и инаа мншжайшаа грѣхъ ради нашихъ
пострадахомъ. нѣ сїа штаблѣше, окрѣтитъ се къ
влаженнаго пѣмѣти егоже ради нынѣа трѣжыствѣ и
прѣздиннѣ твѣримъ. по сїхъ же възсѣхъ егда сѣде
на прѣстѣлѣ родїтеля своего благочѣстивымъ кнѣзь
стѣфанъ, и господинъ възсѣмъ срѣвѣемъ бысть. съ
вратомъ своимъ вѣкомъ. и съ матерїю своею, го-
спогне еугенїе (зіс) и съ сѣвѣтомъ светїишааго патрі-
арха шткрѣвають грѣбъ влаженнаго. и възсѣмъ
цѣло тѣло онѣо сѣрѣтше, и вѣлодатїю светаго доуха
сѣлагооухавѣемо, и възсѣмъ чїювьства оуслаждающе,
якоже и нынѣа възсѣмъ вїдимъ єсть. съ архїерей
и игоумены и съ чѣстнымъ инобци. и съ вѣсѣмъ
сїггаїтомъ чѣстнѣ прѣнѣсше, въ нынѣ шѣ нїего сѣз-
даннѣмъ монастїри, светые его мѣщи полѣжише. его-
же и сѣтлымъ прѣздиннѣ сѣтвѣраемъ днѣньсѣ. Оего
радїи и азъ нынѣа оусрѣдно и съ тыщанїемъ чѣсто
того въ своихъ словесѣхъ сѣзрѣцаю. и якоже нѣто
вѣньцѣ пѣтїи задѣтъ, таже вїсеръ приложївъ, и
мнѣго цѣнноє каменїе, сѣтлѣнїшѣ твѣрїтъ дїадїмъ.
сїце ѹбо и азъ похвалы его вѣньцѣ влаженнѣи того
главѣ слѣвомъ изѣткаваю, глаголю. гдѣ слѣдкаа его
очесѣ тїхость. гдѣ сѣтлоє оустнама шсклѣвѣнїе.
гдѣ любѣзнаа деснїца, и възсѣмъ шейланѣ простырѣе-
ма. оувѣи напраснааго прѣмѣнїенїа. како почрѣнѣ
доверота како окрѣде сѣ скрѣвище. Како вѣнезаапоу
штрѣванъ бысть цѣтъ. вѣистинѣ изѣшѣ травѣ и
цѣтъ штпѣдѣ. ѡскѣдѣ истѣчннѣ, изѣшѣ рѣка. пакы

въ крѣвь прѣложи се вода. Ш оумилѣнныѣ побѣсти.
 кто възвѣститъ чѣдомъ, тако осирѣше. нѣ еже въ-
 сѣмъ хранимое. что кости мрѣтвы. прѣжде сѣмрѣ-
 ти прѣдпочитѣлнаа мрѣтвость. и скрѣбѣнаа вѣдѣ
 нашене пѣмѣть. ш ѿкобѣ гласъ пакѣ въ рѣмѣ слы-
 шить се. рахѣль плачущѣ не чѣдѣ своихъ. нѣ зѣмля
 наша рыдаше въкоупѣ и чѣдѣ старѣныхъ и юныхъ,
 и въсегѣ възраста, швѣхъ оубо заклѣнѣа. швѣхъ же
 штедѣнѣа. и въсегѣ въкоупѣ зѣмля запѣустѣнѣа.
 мнѣшае же блаженнаго моужа сегѣ лишенѣа. шста-
 вите оутѣшающѣи, шставайте не възможете ко ѣтѣ-
 шити. тѣшко плачѣть шведѣвшѣа. Ш лютааго исто-
 пѣнѣа, како посрѣдѣ пристѣнища надѣждѣоу нашь
 истопѣхшѣмъ. како тѣмонѣсныи корабѣль сѣ всѣмъ вре-
 менѣмъ погрѣзши нагы насъ шстабѣи, ѣже ѣногда
 зѣло богѣтыѣ. гдѣ свѣтлоѣ ѣдрыло онѣ, ѣже доу-
 хомъ свѣтымъ въсоудѣ распрѣстрѣтѣе. гдѣ тѣрдѣе
 доушѣ нашихъ застоупѣнѣе. ѣмже нахожденѣа. езы-
 чѣскаа и еретѣчѣскаа безъ боѣзни прохѣждахшѣмъ. едѣ
 мааа приклѣчшаа се, и въсоудѣ страждемъ. наѣ по-
 вѣждаю сѣ страстѣю ѣще и мааа рѣкоу слѣвомъ.
 прѣмѣте наше брѣтѣе, прѣмѣте ѣже штъ мѣловѣнѣа
 слѣзы. плакаше ѣногда тоужди людѣе о патрѣарсѣ
 ѣакови и тоуждѣю вѣдѣ, свою сѣтворѣше, вгдѣ
 штѣа штъ егѣпта прѣкнѣше въсѣ наръданѣю вѣдоу
 тоуждоую, тако свою плакаше дѣнь, ѣ. и ношѣи.
 толѣкъ ш нѣмъ плачѣ съпрѣтѣгше. подражаѣте ѣнс-
 плѣмѣнныѣ брѣтѣе, и сѣплѣмѣнны. ѣвѣи вѣе тогда
 странѣныхъ и тозѣмѣльцѣ плачѣ. ѣвѣи да боудѣтъ
 и нынѣ. понѣже и страстѣ ѣвѣаа. дадѣте и мнѣ
 о сѣмъ рѣши, ѣвѣ безвѣдно ѣмамъ ѣже блажити прѣ-

чем сего не вою во се зависти. что во ми горше
имать съдѣати. призовѣте плачущіе іереміа рече.
нѣсть во інако полещю ѓтоити, и страстію сръдѣ-
це сверѣпеще се, тѣчію стенами и слъзѣми. слѣ-
шасте іереміинны гласы сътовныи и рыданіа. тако
всегда града іеросалима запоустѣвша плакалаше се.
такъ іна нѣкаа о вѣдѣ проше, и сее рече пѣснь
сіионскю плачевнѣю. сіа тогда оуво рѣше се, нынѣ
же мнѣшае исплѣни се егда во іавѣ воудеть вѣды
дѣнство, тогда іавленны вѣвають пѣсны плачущі-
ихъ. ниневѣскомѣ гласѣ страстію подбѣще се, паче
же шѣ шнѣхъ вѣднѣише волѣзѣюще. вѣмъ нѣким
іереміинъ и дрѣгы гласъ іже въ плѣнѣніи ісраильтѣ
сѣтвори. тако на врѣви рече шѣснхшѣ органы
наше. млѣчаніемъ севѣ же и тѣхъ шсоудивше. свою
творѣ пѣснь сію. аще во вѣждоу изычѣскы мѣтѣжъ
іеретичскы. вавѣлшнѣ же іестъ мѣтѣжъ. и аще вѣ-
ждоу искоушеніа и вѣды мѣтѣжа радѣ текоуща,
тогда шнаа глаголю вавѣлшнскаа рыданіа. іхѣже
сѣдѣше плакахшѣ, вѣдѣщаго насъ шсирѣвше. аще
врѣвѣ речеши и ѣже на нѣхъ органы, моѣ и сев
гадѣн- въ істиноу во врѣвѣ іестъ житіѣ. дрѣво во
всплодно врѣва іестъ. насъ штверѣже жѣзніи слѣд-
кыи плѣдѣ. тѣмъже врѣвѣ вѣвѣемъ беспашдноѣ.
праздни ѣ недвижѣмы лювѣе, іургани на дрѣвесѣхъ
шѣснѣвше. и шщѣцѣю конѣць потрѣбомѣ ш вѣдѣ.
жѣнскыи плакавѣ, и зѣло горѣцѣ рыдавѣ. и пакѣ
овратѣмъ се къ вѣлѣннаго сего светѣи мѣши. и
чѣстиѣи пѣмѣти и празникоу. егѣже радѣи и трѣжѣ-
ствоуемъ дѣньсѣ. емѣже нѣе по ішсѣфоу цѣломоу-
дрѣ. по давидѣ кротѣсть. по соломоу разоумѣ.

паче же высочайши солшмѡна сѣи. аще бо и прѣ-
взсхѡждааше мѣрѡ чловѣчьскаго кѣстѣства прѣмѡ-
дрость солшмшана (sic) нѣ въ ѣже потрѣба бѣе имѣ-
ти, штъщѣти се. и такоже шномѡ поношеніе сице
и блаженномѡ семѡ пѡхвала. не тѣчію въ землѣно-
рѡдныхъ, нѣ и въ прѣвѣшныихъ сѣлахъ. ішсѣфа же
въ єгѹптѣ скончавѣ се, сыншмѡ ісраилевшмѡ завѣ-
ща. посѣщеніемъ имѣже посѣтитъ васъ господѡ
вогъ, изнесете кѡсти моѣ штъ соудѡ. сѣи же бла-
женныи никѡмѡже завѣща. нѣ богомъ двѣжимъ
новы ісраиль сѣтѣкаетъ се. и не сынове єгѡ тѣчію,
нѣ и мнѡгъ наршдѡ штъ всѣхъ окрѣстныхъ и штъ
дѣлныхъ стрѣнъ, сѣвѣрѡдѡхѡу се мѡжѣе и жѣны и
дѣти. ѡво ѡво вѣдѣти, ѡво же осветѣти се прико-
сновеніемъ светаго тѣлесе. и оѹво сынове єгѡ прѣдѡ
кѹвѡтомъ нѣдѡше и жалосгно тако же сѹрѣны нѣціи
прѣкрѣсны поѡше и плѣчѡше вѣщаахѡ оѹвы нѣмѡ
господине и штче нѣшѣ. штънѣлн же тыи штѡоучи
се штъ насъ, мнѡгыѣ скрѣви и нѣпасти постѣгоше
насъ. сѣа и нѣнаа мнѡжайша, рыдающе глаголахѡ.
мати же ихъ іѣко вѣдѣ сѣа. пѣдѣши іѣко же исполѡу
мрѣтѣа надѣ светое онѡ тѣло, и на мнѡгъ часъ
истѡупѣвши оѹмомъ бѣе. посѣхъ же такоже штъ
нѣкогого главока снѣ възвѡуѣвши. и раздѣръши лице
и влѣсы своеѣ трѣзѡающѣи глаголаше. оѹвы мнѣ
свѣте мой, кѣко заидѣ штъ очѣю моѣю. кѣко почрѣ-
нѣ добротѣ моѣа. кѣко ѡвѣноу слѣдкынѣ мой цѣтѣе.
кѣко млѣче мимохѡдиши насъ. гдѣ сладко глаголивы
кѣзѣкѣ. гдѣ медотсчѣвыѣ оѹстны. ш гѡры и хлѣбни
и дрѣва дѣвѣбѣнаа, възплѣчите сѣ мнѡю днѣньсѣ.
штѣ нынѣ тѡчитѣ ѡчи мой слѣзѣ потѡкѣ шкрѣвѣ-

ВАЯНЫ. СІѢ И МНШЖАЙШАА СИХЪ РЫДАЮЩИИ ГЛАГОЛАША.
 СІА ЗРѢ ВАСЬ НАРѢДЬ БІЮЩЕ ПРѢСЫ СВОѢ И ПЛАЧЬ КЪ
 ПЛАЧЮ ПРИАГАЮЩЕ РЫДАХОУ. И СЪ СЕБѢЩАМИ И КА-
 ДІАИ СВЕТОУЮ РАКОУ ПРОВОЖДАХОУ. СІА ЖЕ ЗРѢ АЗЪ
 ЕКІВАЕМА. ХѢТѢХЪ АЩЕ МОЩНО БИ ШТВРѢЩИ СВОЮ
 НЕМОЩЬ. И СЪВЪЗЫТИ БЕЗМѢРІЮ ВѢДѢ, И НѢКЫ ВЪС-
 КЛІКНОУТИ ГЛАСЬ КЛЮЧИМЪ СТРАСТИ. НѢ ЧТО РЕКОУ.
 КАКО ВЪЗРОУ ДОУШЕВНИМА ОЧІМА, ВѢДЫ ТМОЮ ПОКРЪ-
 БѢНЫИМА. КТО МИ РАЖДѢНЕТЬ ГЛѢБОКЫ СЪИ И МРАЧНИ
 СКРѢБИ ШЛАКЪ. И ПАКЫ ИЗЫІВЕНІА СЪМИРѢНІА ЛЪЧЮ,
 ВЕСЕЛѢЩЪ СРЪДЦА ИСТАВШАА ЛЮТѢ СТРАСТІЮ. ТЪЧІЮ
 ТЫИ Ш СЛАДКАА И БѢЩИ И ІМЕ, И ПРАЗНИКОУ СЕМЪ
 ВНОБЕНЪ. ПОСРѢДѢ БО НАСЪ ВѢРЖЕМА БЫТИ ТЕБѢ. ІАКО-
 ЖЕ ТѢЛОМЪ, СІЦЕ ОУБЕ И ДОУХОМЪ, АЩЕ И НЕ ЗРІШИ
 СЕ ШТЬ НАСЪ. НЕ ШТІТЬ БО СЕ ШТЬ НАСЪ ЖЕНИХЪ. ВЪ
 НЕВЪХОДИМЫХЪ ІЕСТЬ БЛАЖЕННЫИ. НЕ КЪ ТОМЪ ВЪ ЗРѢ-
 ЦАЛѢ И ГАДАНІИ НѢ ЛИЦЕМЪ КЪ ЛИЦЪ ПРИПОВѢДЪЕТЬ
 БОГОВИ О НАСЪ, И Ш ЛЮДЬСКИХЪ НЕВѢДЕНІШЪ (SIC) ШТ-
 ЛОЖИ КОЖНЫЕ КОТІГЫ. НИЖЕ БО ТРѢБѢ СОУТЬ ВЪ
 РАИ ХѢДЕЩІИМЪ, ТАКОВЫЕ ОДѢЖДЕ. НѢ ІМАТЬ ОДѢВАНІА
 ІАЖЕ КРѢВІЮ, И ДОВЕРОДѢТЕЛІЮ ЖІТІА СВОЕГО ИЗЫТКА-
 НАА. ЧЪСТНА ПРѢД ГОСПОДЕМЪ ТАКОВААГО СЪМРѢТЬ. НЕ
 СЪМРѢТЬ БО ІЕСТЬ НѢ РАСТРѢГНѢТІЕ ОУЗАМЪ. ДА НЕ
 БЕСЪМРѢТНОЕ КОУДЕТЬ ЗАБЕ, ІАКОЖЕ РЕЧЕ ІЖЕ БОГО-
 СЛОВІА ТЪЗОИМЕННЫИ ШТАВН ЕГѢПЪТА МЪШЕЛНОЕ ЖІТІЕ
 ПРѢИДЕ НЕ ЧРѢМНОЕ СЕЕ, НѢ ТЪМНОЕ ШНѢ И МРАЧНОЕ
 ЖІТІА МОРЕ. НА ГОРѢ БЕСѢДЪЕТЬ СЪ БОГОМЪ. ПО СВЕ-
 ТѢИ ШѢСТВОУЕ ЗЕМЛИ, ВЪ НИИЖЕ ЗРІТЬ СЕ БОГЪ.
 ВЪНИДЕ ВЪ ОБѢТОВАНИЮ, ІДЕЖЕ ЖЕЛААШЕ. ТАКОВО
 ІМѢЩЕ ОУТѢШЕНІЕ БРАТІЕ ВЫИ ІЖЕ КОСТИ ІУСІФОВИ
 ВЪ СТРАНѢ БЛАГОСЛОВЕННЮ ПРѢНЕСШЕ. ИЛИ ПАЧЕ РЕЩИ

светоую мощь прѣведнаго съ кобчегомъ въ светаа светыхъ положыше. слышите пѣла засвѣдѣтельствоующа. да не скрѣвите тако же прочѣи не имѣшии оупованїа. рѣцѣте иже тамо людѣмъ. проповѣдите добрыѣ побѣсти. възкрѣснѣтъ во мрѣтвѣи рече пророкъ, и възстанѣтъ соущїи въ гробѣхъ, и възвеселѣтъ се иже соутъ на землѣ. тогдѣ радѣ радоуйте се слышатѣлѣ слова. такоже во слѣпце шѣ възтока чїсто възсходитъ, тако и доуша прѣведнаго тѣло шставлѣше съ чїстою свѣстїю сіѣть свѣтло. прїидѣте оубо и выи, ш священныи и светыи свѣсрѣ. и припадѣмъ къ застоупникѣ нашемѣ. егдѣже радѣ празноуемъ днѣмъ свѣтлѣмъ прѣзидникѣмъ. боудѣи оубо милостивнѣмъ молитвннѣмъ къ владыцѣ христѣ оу стадѣ своѣмъ. призовѣи и подвигнѣи апостолы и моученикы, и прѣподѣбныѣ и прѣведныѣ, и помолѣи се о цркви. да не прѣстанѣтъ сіѣ словослѣвїѣи и трѣжствѣ. да не въздвїгнѣтъ на ны глѣбѣ, еретїтѣское и езычѣское нахождѣнїѣ. прїидѣи нынѣ прїидѣи и стани посрѣдѣ насъ и прѣдначїиан трѣжствѣ. и къ вышнїемѣ трѣжствѣ роуководствѣи насъ. идѣже славити се иже въ трѣици покланїѣмы богъ. да и мыи стрѣстнїи, страстѣи и грѣхѣмъ разлїчнннхъ свободоу оулоучїѣше, и тамѣшнннхъ влѣгъ наслѣдннцѣи боудѣмъ. О христѣ їсоусѣ господѣ нашемъ. емѣже слава и дрѣжава и чѣсть и покланїѣ съ безначелнннмъ шѣцѣмъ и прѣсвѣтымъ и влѣгннмъ и животворѣшннмъ доухѣмъ и нынѣ и прїсно и въ вѣкы вѣкомъ. аминѣ.

преписао

А. Вукмановић.

МУРАТЪ I. НА НИШУ.

*Изъ Феридунъ-бегова зборника турскихъ спомени-
ка издамога у Цариграду године 1848.*

I

ПИСМО СУЛТАНА МУРАТА I.

писано у Бруси друге половине месеца зилхиде 118
турске године Караманли-оглу Али-бегу.

Знай да поданици опакогъ Лазара по речи
коя каже: „демонъ мрмля у срдцу смртника“ — бѣ-
ху оставили правый путь привржености и покор-
ности. путь верности и точне послушности, пре-
ступаюћи погодбе, коє су пре съ нѣима учинѣне
и презирући непријателскимъ поступцима власть
мом наместника безъ обзира на праведне опомене,
коє самъ се я постарао да имъ пошлѣмъ. Са свое
стране я имахъ веру у заштиту свевишнѣга, нѣ-
гова пророка и нѣгова четири избраника, па при-
зиваюћи ихъ себи у помоћъ, ставихъ се предъ єд-
ну войску правовераца да изиђемъ на бой овомъ
невернику непријателю. Поведохъ са собомъ мно-
логъ сына Баязита съ многомъ пратньомъ везира
и улеме; па пошто пређохъ морску узину на
Галиполю, уђохъ у землю овы невалялаца, съ вой-
скомъ, коя у своемъ ходу приличаше брзимъ стру-
яма реке валовите или таласима, коє валя море
безъ брегова, съ войскомъ, коє копля и саблѣ по-
мрачаваху своимъ блескомъ огнѣне мунѣ.

У првый махъ, непријателъ не смеюћи се у бой
упуштати, повуче се у своя тврда места и на стр-
мените врхове горске и ту као страшльиваць кои се

кріе у кутове, стаяше поћуленъ не показуюћи се живъ. За то време мои юначки войници паляху и араху землю односећи небровный пленъ. За тимъ се кренемо путь Смедерева. Преда мноъмъ иѣаше моя предня войска те обседнемъ градъ Нишъ, твердо место, кое приличаше змаю на кострешеномъ едовитимъ бодляма. Да ћемо га освоити бїаше намъ обећано речю у корану, где се каже: *„богъ дели победу, и часть славы и дорога гласа приближуе се мусломанима.“*

И доиста, после напрезання понавляны безъ одмора за 25 дана, лепа невеста победе одкрїе намъ наипосле свое чаробно лице; оборимо бедеме граду по речи, коя говори: *„понижено бы оно што бїаше узвишено,“* и заузмемо Нишъ подъ свою власть. После тога кренемо се натрагъ дома, мы и наша победоносна войска, коя готово бїаше недарнута и претоварена пленомъ.

Но у овомъ повратку Лаз-оглу запроси одъ насъ милость и понуди се да пригне главу подъ ярамъ нашегъ господарства, плаћаюћи намъ данакъ и признаюћи насъ за свога господара. Узимаюћи на умъ речъ, коя учи да *„богъ прашта прошле погрешке,“* мы предамо забраву нїгове заблуде и оправимо му едно аманъ-наме (опрощу повелю) украшено нашимъ сйнимъ именовъ, и коимъ се обећамо да ћемо се уздржавати одъ свакогъ нападаня на нїга, докле годъ онъ самъ остане у послушности и верности спрема наше особе.

И учинивши овай уговоръ, мы приспемо дома (у Брусу), и ту распустимо нашу войску. Тако вамъ све ово объявлюемо по племенитомъ витезу Айдинъ-бегу, нашемъ поверенику, коме и вы можете по потреби явити все што бысте желали да дође нама на знанъ.

II

ОДГОВОРЪ НА ТО ПИСМО.

(После титуле) То є было тренуће врло сре-тно и врло драгоцено, кадъ ми є Айдин-бегъ пре-дао писмо, кое ми є ваше величанство благоволе-ло послати. Оно є сладило мое срце, оно є раз-ведрило мое очи као зракъ светлости. Изъ пѣга самъ дознао да є освоєнъ Нишъ и да се покорно синъ Лазаревъ. Тай милый гласъ чини ми найса-вршеніє задовољство. Я желимъ сретну владу В. В. Нека се оно слави победомъ надъ свима сво-имъ непріятельима; нека поврати у дужность све оне, кои се усуђую подићи се противъ нѣго-вогъ господарєня! Нека нѣгови баряци свагда бу-ду осветлѣни светомъ речю, коя вели: *„богъ рас-полаже победама и време осваиваня приближує се.“* Нека милость божія руководи В. В. у свему, што намерава чинити! Нека се победа придружава ва-шой царской узєнѣи. Я одправлямъ ово честита-нѣ по господару Кицєру, момъ неѣаку, кои ће уєдно имати часть предати вашему величанству ове по-клоне: мисирске матеріє комада 18, карамански ѣи-лима велики 4 пара, мали 5 пари, коня чистого соя 7, соя бедуинскогъ 3, камила 9, мазге 2.

Молимъ В. В. да изволи милостиво примити поклоне вишензброєне и да изда палогє реченомъ Кицєру кое за добро наѣе учинити.

Писано у првой десетини месеца Ребюл-Еве-ля, године 779 у вароши Коняу.

III

ПИСМО, КОЕ Є ПИСАО СУЛТАНУ МУРАТУ КНЕЗЪ ХАМИДЪ КАДЪ Є УЗЕТЪ НИШЪ.

Дознао самъ да є много врагова и непріятеля свете Мухамедове вере, међу коима є и без-

божний Лазаръ, съ непріятельскимъ делима пошао противъ правовераца. Ваше величанство пошло е на нѣи съ многомъ храбромъ войскомъ и войницима испунѣнимъ духа и храбрости. Онда е зло, кое су учинили, пало нѣима самима на главе, ерѣ ихъ е В. В. казнило по речи, коя каже: *„зло се казни злима.“* При свемъ нѣиовомъ брою и помоћи нѣиови савезника, нису се смели упустити у бой него су се повукли у планине, осведочивши тимъ речъ, коя вели: *„нерадо се бию у отвореномъ бою него се повлаче за утерѣна места и зидове.“* Ђданъ део одъ нѣихъ уѣе у градъ Нишъ прибегавши лукавству свакоякомъ. Докъ е траяла обсада после многи биткій, они покушаю више ноћни излетаня да запале мусломанске убойне справе. Али по оной речи, коя каже: *„самъ богъ подиже да се нико не може надъ нѣимъ узвисити,“* они су были свагда узбіяни и са свимъ у нередъ и бежанѣ обраћани. Онда пошлю гласника да свогъ ѣаволскогъ войсковођу о томъ извести. Али гласникъ тай буде баченъ на дно пакла (убіенъ). За тимъ тданъ део обсађены повуче се у градићъ и науми искати милость (да се преда), да бы претекли да ваше величанство не нареди да се плени и да бы и войницима мусломанскимъ узели законитъ пленъ. Ваше величанство већ е было хтело дати искану милость, кадъ, по срећи, више нѣиови поглавара подбодоше ихъ да непріятельства понове, затискуюћи врећама пунимъ землѣ зидове, кои су были провалѣни, и тако олеть починиући нападанѣ.

Речъ вели: *„кадъ владалацъ кои пође у несрећу, све што починѣ обрѣе му се на штету.“* И доиста Мусломани као разярени слонови и лавови навале на различне провалине, растуре своимъ ударима оне вреће, коима су рупе на зидовима биде затиснуте, и наипосле продру у градъ. Тамо

поташане сабљомъ проклете узбунѣнике, увидаюћи у робство оне, кои су утекли одъ сече, и гонѣни предъ собомъ као стадо оваца люде и жене, натоварене заостатцима њине имаовине. После су издали петый део имаовине а међу собомъ поделе остатакъ, кои в ипакъ быо велико благо. Тако се наврши речъ коя говори: *„помиловано самъ ихъ.“* А да срећа до врха стигне, докъ се ваше величанство дома (у Брусу) враћало, синъ Лазаревиъ пошлѣ посланике съ даровима да моле за опроштенѣ, ваше величанство даде га съ погодбомъ да плаћаю данакъ (арачъ); и тако синъ Лазаревиъ изедначи се съ вашими слугама. Свима в пограничними властима быо по вољи овай славный добитакъ, те осташе са свими у миру.

Други народи, кои су се дояко бунили садъ су готови приклонити се милости вашего величанства. Овай скорашный миръ као што в на победи основанъ, ако богъ да, олакшаће да се расправе многи други сукоби и различна друга важна питаня, на чему захвалюемъ свевишнѣмъ съ одашошћу и признаванѣмъ найискренѣмъ.

Такође одъ срца самъ се обрадовао кадъ самъ чуо тай добрый и красный гласъ и хвалио самъ бога на томъ добру говорећи речъ, коя вели: *„хвала и слава ономъ, кои намъ дав таке милости“* У осталомъ размишляюћи о речи, коя вели: *„распростри божія добротинства,“* постарао самъ се, те самъ овай красный гласъ объявіо по народу и наредіо самъ светковине и явна веселя, коя су за 7 дана траяла на велико задовольство свію кои су были и кои сви желе вашему величанству срећу и господство. Надамъ се да ће свевишный испунити њине топле молитве, како бы ваше величанство идући одъ победе до победе, раширило своя крила надъ светомъ као звезда даница, и како бы за

престолъ свой имало найвиша места небеска. Тако да буде!

Съ овимъ честитанѣмъ усуѣуемъ се послати вашемъ величанству по момъ поверенику А. Чогцу (thogdou) два коня бедуинскогъ соя, и молимъ да благоволите примити ихъ као даръ одъ свогъ понизногъ слуге. Нека нѣюве узде почиваю у вашииъ узвишенимъ рукама исто онако као што е у нѣи снага и милость, нека нѣюва копита у брзомъ трку по воли вашегъ величанства промичу путь славе и победы! Найпосле молимъ ваше величанство да изволи опростити мою слободу и да ми да на знанѣ свое господарске заповести.

IV

ОДГОВОРЪ СУЛТАНОВЪ.

Приміо самъ поклоне, кое е А. Чогцу имао налогъ поднети подножю могъ престола. Тай посланикъ у исто време изявіо ми е задовольство, кое сте вы осеѣали кадъ сте дознали за среѣнный гласъ да е узетъ Нишъ. А особито ми е то мило што сте похитили честитати ми пре него што сте примили писмо кое самъ вамъ о томе оправіо. Донста ова последня победа не може се изедначити съ другимъ обичнимъ добиткомъ, ерѣ е она, тако рѣѣни, ключъ, кои ће ми отворити друге градове одъ Румелие. Уздамъ се у бога да ѣете ми свагда указивати свою любовь и да не ѣете пропуштати да ми е осведочите значима оданости. А я ѣу опетъ са свое стране знати држати рачунъ одъ ваши услуга, удвояваюѣи благу наклоность према вама. Остало што вамъ имамъ явити, казаѣе вамъ устмено поменутый А. Чогцу. Съ богомъ.

Писано у Бруси у последньої десетини месеца Цемал-Акира 779 године.

ЖИВОТЬ АРХИЕПИСКОПА МАКСИМА.

Изъ рукописа XVII века кои е у подписаного.*

Мѣсеца генѣаріа нѣ.

П а м е т ь ѿ ж е в ь с в е т ы н ь х ь ш т ц а
н а ш е г о а р х и е п и с к о п а м а ѣ м а н о в а г о
в ѣ в ш а г о д е с п о т а с р ѣ б л я е м ь.

Стихъ: новопрощаѣніе ѿвѣль се ѿси маѣмиме. новѣ обитѣль
швѣрѣль ѿси на невесехъ.

О ѣи блаженны и дѣвны маѣмимъ, бысть штъ
корена благочыстиваго сѣмешна неманы сынъ же дѣс-
пота стѣфана стѣфанъ же бысть сынъ геѡргіа дѣс-
пота. сѣи же стѣфанъ мѣдрѡстію и храбрѣствомъ
прѣвѣсходе мнѡгыхъ. красотѡю же прѣизаиха, іако
прослѣти се о храбрѣстве егѡ и о рѣзѣме до сѣмого
амірѣ амѣрата, онъ же вѣждеде вѣдѣти егѡ, коупно
и сѣ братѡмъ грѣгѡромъ. посилаетъ къ отцѣ ихъ
геѡргію. послѣти емѣ сыны своѣ на вѣденіе мѣре
царице. и вѣрою и клѣтвѡю ѡтверѣдивъ вѣзвѣратити
ихъ мѣрно вѣ своѣи си, штъцъ же вѣрѣ ѿемъ. посѣ-
лаетъ ихъ къ амѣре на посѣщеніе дѣщере своѣ. амѣ-
ра же весѣло и люкѡвно прѣѣмлетъ ихъ. они же мнѡ-
гѣ храбрѣсть показаше на кѡнскомъ рыстѣнію. іако
вѣ ненавѣсть подвѣгнѣти агѣрене храбрѣство ѿ кра-

---

* Оваѣ се живѡтъ архіепископа србскогѡ Максима
осимѣ възика готовѡ ни мало не разликуе одѣ оно-
га што е штампанѣ у Србляку. Али ово дело
србске кнѣжѣвности іошѣ нѣе штампано възикѡмъ
кѡнимъ е писано, за то се садѣ овде штампа.

сѡта ихъ. и тако съшинеають клевети завѣстныѣ. ш
 кезакѡннаго сѣвѣта, ш несѣтѣ дръзости. пристѣпа-
 ють къ царѣ глаголюще, аще пѣстиши здравѣ та-
 ковиѣ хравѣрце. мы ѹбо послѣжде шть нихъ повѣ-
 жденны бѣдемъ. аще ли исказиши ихъ, мы земаю и
 штьчство възмѣмъ въ наше достоѣнїе такоже и
 бысть. и тако окѡанны царь скврѣнѣ вѣрѣ свою и
 клеветѣ прѣстѣпивъ. огаа брата лишаетъ зѣнищъ
 ѡчныхъ. и тако къ штцѣ ихъ посѣлаетъ, штьцъ же
 слѣшавъ и видѣвъ ихъ жалости и рѣданїа недѣ-
 шимаа исплнивъ се. мнѡгаа нарицае глаголааше,
 послѣжде едѣа въ сѣкѣ вѣивъ, повелѣ привести
 мнѡжство йсмайлѣтель сѣдъ на земай рече иска-
 ти ихъ, дондѣже въсь огрѣзнѣ въ крѣвы ихъ. и
 тако въ таковети жалости по малѣ врѣмени житїе
 оставлѣетъ и ѹнениши сынъ егѡ лѣзарь на прѣстѡль
 господства възвѣденъ бысть. и томѣ едино лѣто
 царствовавшъ къ господѣ штьхѡдитъ нескврѣнна
 таа дѣша, и самъ грѣгоръ штьхѡдитъ въ хиландаръ
 влѣсы ѡстризаетъ. стѣфанъ же прїемаетъ деспотъ-
 ства сѣнь. и тако хравровавъ на агарѣне ѡлико мѡщ-
 но свѣта незрѣщсмѣ. оставлѣетъ отъчство и шть-
 хѡдитъ на западъ, кесаръ же ш нѣмъ ѡвѣдевъ, прїзы-
 ваетъ егѡ къ сѣкѣ жалѡе и любѣзно оучрѣждае дѣве се
 прѣмѣдрѡсти егѡ. и дѣетъ емѣ въ ѡпсѡеиѣ кѣль градъ
 йже въ фришлѣ, и тѣ бракъ съчетавае се поѣмлетъ
 сѣкѣ сѣупрѣжнищѣ, дѣщеръ кнѣза арѣванѣтскаго ар-
 нѣта хравраго куръ аггелїю, и тѣ раждаетъ благо-
 го и краснаго отрѡка влаженнаго сѣго маѣжима.
 и вѣдѣетъ се ѡчитѣ се свещеними кнїгами. он же
 скѡро извѣнкъ богѡдѣхновѣнаа писанїа до концѣ. и та-

но въздараетъ се въ дѣборѣ кесаревѣ. всѣи оубо красотѣ бгѣ и мѣдрѣсти дѣлахѹ се. и ꙗко и самон дѣщере кралевон възделети красотѣ бгѣ. и вѣдиноу вестѣдне къ немѹ рѣци, комѹ всмѣ ѡзъ подобнаа. влажѣны же рече, ѡномѹ иже адѣма и евеѹ изъ рѣга извѣдшомѹ. и тако посрамивъ ю и шть себѣ штразивъ и по сѣмѣ слышавъ ѡгрѣскы крѣль о немѣ и шъ вратѣ бгѣ їшанне. посылаетъ къ кесарѹ послати ихъ къ немѹ, и тако съ чѣстїю шгнѣщены бѣше. ѡставаляють фришлѹ, и възѣмше мѡщи ѡтца своѣгѡ и матери и приходеть къ краю, любѣзно приѣти бѣше крѣлемъ. въздѣаетъ ѡмѣ штьчѣство ихъ срѣмѣ, и тако ѡво довлаествѣнѣ хравровѣвше на агарѣне. похваляемы бѣхѹ крѣлемъ, даваетъ же крѣль сродницѹ свою сѣмѹ влаженомѹ мѣзимѹ ѡменемъ съвѣлѹ. ꙗко бѣти бмѹ въ женѹ, влаженны же рече. ѡще хѡщещи вѣрѣшъ оставити да възмѣмъ, она же не възхѡте. ѡн же чѣста шть нѣе себѣ съвѣлюдъ, и ѡтанѣ се всѣхъ ѡстризаетъ чѣстныѣ своѣ власы, приходитъ въ ѡже шть нѣго създѣанны монастѣрь, написавъ себѣ въ вѣшнѣи їеросалимъ, съвѣла же расказѣши се штхѣднѣ къ ѡже шть ныхъ ѡнѣкинымъ и тѣа ѡстризаетъ власы. їшаннѣ же вратѣ бгѣ и мати и всѣи властѣлы мншгъ плачь и жалость сътворѣше. онъ же слышавъ христѣ въ їевангелїи глаголюща, тѣѣна оставѣ и нетѣѣннаа възпрїѣтъ. не оставѣ мѣжскы поплъ конѣчнѹ жалость оставивъ рѣдѹ срѣвскомѹ. по смрѣти же вратѣ бгѣ понѣждѣнъ бѣваетъ мѣзимъ крѣлемъ и всеми властѣлы, пакы приѣти деспотѣства сѣна. онъ же не възхѡтебъ оубѣи приходитъ ѡноплемѣнникъ

въ дѣла ихъ и штьчство. иноплеменикъ же ѡнь
изгнати ихъ. блаженны же маѣимъ възъмъ мѡщи
ѡтца и брата своего и матеръ. приходитъ радѡль
стратилатѡ влашскомѡ, христолюбець же прїемаеть
ихъ радостною дѡшею и веселїемъ сръдца и тѡѡ
покой полѡчаютъ ѡко въ своихъ си. ненавиден же
дѡбраа дїаволь въздѡизаетъ рать междѡ стратилат-
ти овсѡ дѡкїе. радѡломъ и богданомъ боебѡдомъ и
близѡ сѡраженїю бѡвшѡ блаженны же маѣимъ ѡко
крилатъ притѣкъ посрѣдѣ овиныхъ пѡтковъ, и бого-
мѡдринимъ разѡмомъ своимъ. сѡтѡливъ ѡба стратилатъ,
и любѡвїю сѡтвердїивъ, мїрно вѡзвратїше се кѡждо
въ своѡ си, славеще бога и сѡгѡдника ѡго. ѡба же
боебѡдѣ любовъ положише кѡ светомѡ. ѡмѡже не
хѡтещѡ възвѣдше хѡротѡнисаше на прѣстоль архїе-
рейства влашкааго. и по крѣмени радѡль боебѡда
штѡдѡйтъ кѡ господѡ, милостиваа тѡа дѡша мѡло-
сти спѡдѡви се. и по немъ приходитъ злѡ нрѡвны
мѡхна боебѡда. светы же призрѣвъ ѡгѡво злѡо ко-
варствѡ. ѡко прѣдѡти хѡшетъ въ рѡцѣ амїре ага-
рѣнскомѡ. сѡхѡщраеть сѡво светын, и послѡдетъ
глаголати некои хѡ власть ѡже послѡти кѡ кра-
лю ѡгарьскомѡ мїрнаа сѡтворїти. ѡн же штѡщраеть
ѡгѡ сѡ вѡкѡами. светы же тѡи всѣхъ своихъ възъмъ.
и тѡшно рѣкѡ ѡльтъ прѣхѡдитъ, и тѡко безстраѡа
кѡрѡа достїзаетъ, и вѡса ѡже ѡ мїрѣ дѡврѣ ѡстра-
їаетъ, и кнїгы крѡлевїи кѡ мїхны послѡбѣ. к тѡмѡ
не вѡзвратїти се на свої прѣстоль, ниже пакы ино-
племеникъ ѡнь ѡстаѡи ѡгѡ въ свої ѡгѡ мѡнастырь.
нѡ испросивъ шть свѡихъ свѡтовъ ѡкшїкъ стѡфѡна и
мѡрка мѣсто дѡврѡ и вїдѣнїемъ крѡсна, крѡшѡдѡль

ТАКО ЗОВОМЪ. СЪ ПОМОЩІЮ ІШАННА НѢКТОГО ВОЕВОДИ
ТЪ ВЪЗДВИЗАЕТЪ БЛАГОЛѢПНЪ ОБИТЕЛЬ. ВЪ ИМЕ БЛАГО-
ВѢЩЕНІА ПРѢСВЕТЫЕ КОГОРОДИЦЕ. ИНООКЪ МНІШЖЕСТВА
СЪБРАВЪ ТРЪДОЛЮБНО ПОЖИВЕ И КОГОЛЮБНАА СВОЯ ЧЕ-
ДА СЪ СЛЪЗЪМИ НАКАЗЪЕ ГЛАГОЛАШЕ, ПОДВИЗАЙТЕ СЕ
ХРИСТОЛЮБНАА БРАТІЕ И ПОПЕЩЕТЕ СЕ О СВОЕМЪ СПАСЕ-
НІИ. СЕ ВРѢМѢ СЪКРАЩЕНО ЕСТЬ, И ПОСѢЩЕНІЕ СЪМЪРТНОЕ
ПРИБЛИЖАЕТЪ СЕ. МНІШГАА ИМЪ О СЪДЕ И Ш МЪЦѢ И
Ш ВЪЗДАНІИ ВЕСѢДОВАШЕ. КЪ ГОСПОДЪ ОТХОДИТЬ ВЪГОЖЕ
ШТЬ МАЛАДСТВА ВЪЗАЮБИ. МѢСЕЦА ГИЕНЪАРІА. НІ, ДАНА.
ПОВѢСТВЪЮТЪ ЖЕ ВЪСІ ПРѢДСТОЕЩЕМ НА ИСХОДѢ ДЪШЕ
ВГШ. ІАКО ВІДѢТИ БМЪ ДВАА АГГЕЛА ВЪ ШВРАЗѢ ПА-
ТРІАРХЪ АЛЕКСАНДРЬСКИХЪ, АДАНАСІА И КЪРІАА. ВЪ ОБРА-
ЗЪХЪ КРАСНЫХЪ СІАЮЩИХЪ, И НЕИЗРЕЧЕННЫМЪ СВѢТОМЪ
ОВАІСТАЕМЪ. И РЕЦИ БМЪ ШТЬ КЪДЪ КЪ НАМЪ ПРИДРОШЕ
БЛАГОЛѢПНЫИ СНИ МЪЖІЕ. ВЪГОЖЕ КРАСОТЪ НЕ МОГЪ СКА-
ЗАТИ, ПО МНІШГЫХЪ ЖЕ ЗНАМѢННИИХЪ И ВЪ СЪНѢХЪ ШТ-
КРЪВЕНІА. ВЪ 3-МОЕ ЛѢТО ШТИРКІВШЕ РАКЪ ВЪГО, Ш ЧЮ-
ДЕСЫ ОВРѢТОШЕ ТѢЛО ЦѢЛО И НЕРЪШИМО КЪПНО СЪ
ОДѢАНІЕМЪ. БЛАГОДЪХАНІЕМЪ ВЪСѢХЪ ЧЮВСТВА ИСПЛЪНІЕ
И СУДІВАНІЕ. ТВОРЕ ЗНАМЕНІА И ИСЦѢЛАНІЕ НАДЪЖНЫИ,
СЪ ВѢРОЮ КЪ НИМЪ ПРИТЕКАЮЩИХЪ. СЪВРЪШАЕТЪ ЖЕ
СЕ СЪВѢРЪ ВЪГО ВЪ ИЖЕ ШТЬ НИГО СЪЗДАНИИ ОБИТЕЛИ.

Преписао

А. Вукожановићъ.

ТРИ СРБСКЕ ХРИСОВУЛЪ.

Преписао Ђ. Даничићъ.

I

Године 1336—1346.

Краль србскій Стефанъ IV потврђуе некој цркви многа села.

..... дръжен ксифтра царьскаго .....
маурьтанна писмени избранине хрисоволи краљевь-
ства мн. Село доушнѣа .....ми правниами,
поуниае пернѣрь ѡдъ прѣслопа, тѣ съ селищемъ
костънь..... грѣде въ вѣлеко, ѡпирающе въ киръ
васнаево, ѡбъемающе сѣроуни и полог... црква
съ нивниемъ, съ вниограды, съ водъинициемъ, с коу-
пеница..... оунизерека конъ бѣлоу црквоу, и
дроуга ексефианнова конъ ..... приложи ... даде
калоши пѣукопоуль за доушоу, и село то съ
всами правниами. Сселище .....ми съ нивниемъ,
съ ливадами и съ брѣдомъ, а томоу мѣга до прѣ-
сиальскоу мегю ... оноваукоу. Метохъ светин
димитриѣ съ всеми правниами, съ нивниемъ, съ
вино.....ниемъ, съ коупениу...мъ и задоушни-
номъ и съ брѣдомъ ..... оу прилѣпѣ светин
феѡдоръ съ нивниемъ, съ вниограды и съ людьми
и съ всеми ..... ѡдъ бѣрокоу цркви, ѡдъ светого
инколе, та оузь доль ѡбъемающе светые петкоу,

ѡпирajúще до свѣт(а)го георѣгнѣ, въсходеще на на-
ковальную, ѡбъемающе карнакову, ѡпирajúще на
доуѣмницоу до крѣста, ѡбъемающе... оуши нexo-
деще нзъ тѣскавѣсца поутѣ гра(дѣ)скы, пакы до
црѣковѣ баровой, ѡбъемающе црѣковѣ продром..
вою дворѣ въноутрѣ оу градѣ с коукинемъ и съ
житницоу, коупеница ѡдѣ ексифелина. И дворнища...
исмани монахицево и грѣбенарево дворнище въ брѣ-
дникънехѣ бланзѣ... и до рѣу... поутѣ, дворнище мнѣ-
ца коньцинна бланзѣ ханѣдака и инсѣтефнла... зни-
ца на... адоу... ѡдѣ льбеницоу. И дровѣга водѣ-
мница мадѣ калевницѣ, нива подѣ еборниемъ... црѣ-
кен... пилевымъ дворомъ, кѣломъ .д.мѣ, тако и
с кокаѣевымъ дворнищемъ бланзѣ..... мѣ, такожде
и прѣз доль екрѣнскы бланзѣ арьсемѣ, кѣлоу
единицоу. И нива..... въ кѣломъ... .д.мѣ
при протоневелеснымъ конѣ..... .екъ... нѣуехѣ,
кѣломъ .л.н.с., при попѣ мавригн при бароу и при
стефѣ... дровѣга нива по срдѣ... и вниуехѣ
панскарева и конѣдрова кѣломъ .п. до поутѣ коуу-
ковѣ... и до рѣунища екрѣнскѣго и поутѣ ѡбрѣ-
шаньскѣго, и нивнѣ въ ѡбластѣ х(ор)оупаньскимъ
... хорѣпанѣ до старѣго поутѣ галанѣкѣго и до
мѣ... и до поутѣ хрѣщаньскѣго, кѣломъ.....
нивѣ мадѣ нѣю кѣломъ .с. при нѣгмыгоу, и до того
поутѣ нивѣ на селѣци, кѣломъ... .га и спанѣ-
доумѣ и до монопоутѣ и до гланзѣмѣ. И нивѣ го-
ламъ... страто. едархѣ кѣломъ..... .ге хороу-
паньскоу и до поутѣ крѣвогашкѣго мнѣца кѣломъ
мѣ. пансицѣстѣ грѣлѣ... .дѣнѣца драгова и до
бароу и до поутѣ крѣвогашкѣго и до старѣго по-

тока до .... кобоу ннѣа соу ... до радослава и
 хитреша кьѣломъ .м. плинштѣ спаньдоуиъ и до
 хитреш .. и до селнща полатни .. ннѣа хитрешѣ-
 ва въ ногоу тоужде .... ннѣа под... плинштѣ
 спаньдоуиъ и до хращаньскаго поут .. до стана
 .... ннѣдоуиъ и дѣдослава .. ннѣа ра ... ва ... та до
 поутѣ пенѣшка .... ѡбершани ннѣа ѡѡдора гла-
 ката на ме ..... рекомаго жеравъ и до нѣ-
 гыгоу. Мѣсто въ галнчанехъ коупеница .. на-ре-
 тока кьѣл. .... неукѡпоуль и стрѣз ... мада-
 ракъ ннѣа коупеница ѡдъ мншн... въ царевѣ
 зевьг ..... ѡѡдохова въ кленѣ .цехъ кьѣломъ .р.
 и ннѣа коупеница ѡдъ кнрнѣѡсвѣтхъ дѣтен ѡд..
 .... кьѣломъ ...., а томъ мегъ рѣка гангоровьска
 и бѣлевьска и поутъ како слази ѡдъ .....
 рѣка костаньска и доупничаньска и поутъ на-ко
 грьде ѡдъ прѣслопа и въ глн ..... коупеница
 въ малыхъ мраморѣнхъ ѡдъ д(а)в(н)да кьѣломъ .р.
 Стась въ вохорниѣ ... щемъ и съ людми, зѣмѣ
 зевьгаремъ д., водѣници .в, с винограды, съ пе-
 риколемъ, съ лнѣад ... съ ннѣнѣмъ, съ виноград..
 съ водѣнициемъ, съ лнѣадами, съ всамн пра .....
 емъ съ водѣнициемъ, съ брьдомъ, съ лнѣадами.
 Селнще боуиъ съ ни ..... съ брьдомъ, съ во-
 дѣнициемъ, засѣлькомъ съ долѣми и съ таронниѣ ...
 ... мѣ и знго... зѣмъ дѣломъ и спаньдоуиѣвѣмъ
 дѣломъ, а томъ мегъ до ватауекоу водѣницоу и
 до .. нгоури лоукоу и до прѣ(с)нѣльскоу мегю. Се-
 лище моголица съ ннѣнѣмъ, съ водѣнице... мѣ, съ
 лнѣаднѣмъ ..... съ всамн правниами. Стась въ
 крнѣогашанехъ коупеница ѡдъ аргиропоула з гра-

двиниѣмъ, съ вса . . . . Стасъ тоуждере маминноу
 съ всѣмъ правинами. Селище некрѣгоко съ всѣмъ
 правинами, с . . . . . ци ѿдъ него положинноу.
 Коупеница ѿ-д-оушиниѣхъ положинноу съ всѣмъ правинами,
 съ водѣниѣмъ . . . . съ ливадѣ. Въ градѣ
 метохъ светѣмъ димитриѣ (миснополитовъ панагиръ
 за . . . дѣнѣ*) съ нивниѣмъ, съ виноград(ы, съ во-
 дѣни)ѣмъ, съ всѣмъ правинами. Сселище коуу-
 ковѣне съ нивниѣмъ, съ водѣниѣмъ, съ виногра-
 ды, съ всѣмъ правинами. Селище мартаритъ съ
 всѣмъ правинами, съ нивниѣмъ, съ винограды, съ
 водѣниѣмъ, съ планиноу. Сселище дѣлга всѣмъ съ
 нивниѣмъ, съ винограды, съ водѣниѣмъ, с плани-
 ноу, съ зимокниѣмъ, съ ѿвоцниѣмъ, съ ливадоу,
 съ всѣмъ правинами, в селѣ ѿбѣжѣнѣхъ полѣ во-
 дѣниѣмъ, въ ѿбѣжѣнѣхъ .в. водѣниѣмъ, що не да . .
 н водѣниѣмъ подѣ светоу . . . . нѣ . . . оуниѣмъ,
 нивниѣмъ оу бѣлѣхъ, що приѣде ѿпснниѣмъ, к(ѣло)мъ
 .с. н водѣниѣмъ на бѣлѣхъ . . Село кѣлѣнѣмъ съ
 нивниѣмъ, съ винограды, съ водѣниѣмъ н съ ли-
 вадѣмъ н съ моуѣтнѣмъ дѣломъ, съ бѣлѣмъ, с
 кѣрѣ вѣслѣхъ дѣломъ, садомъ оу горѣхъ съ горѣ-
 гнѣхъ дѣломъ, съ нѣгославѣхъ дѣломъ, водѣ-
 ниѣмъ въ бѣлѣхъ герѣгнѣхъ на уѣнотнѣхъ стасѣ, н
 дроуѣмъ водѣниѣмъ коупениѣмъ ѿдъ моуѣтнѣхъ поло-
 винноу, а томоу селоу мѣгъ како теуѣ бѣлѣхъстѣмъ
 до мѣге мраморѣнѣхъ н до . . лѣнѣнѣхъ н до
 цѣрквоу . . нн. хѣрѣстокоу н до бранѣнѣхъ мѣ-
 ждоу н до мокрѣнѣхъ мѣждоу н до хоморѣнѣхъ

*) Што е овде заграѣно то е у оригиналу уметнуто
 вънѣмъ вѣста.

междоу и до дръновскоу междоу . . съ всьми правниами. Село оу боубоуиз хоморъне и заселькы и с тѣховомъ, а тѣмъ селомъ межд. . . царека кладеньца, оузлазеше на поутъ присадьскы и слазеше на крѣвавоу водоу, и ѡбьємлюще всѣ лоукавицоу, слазеше до мрамора, въсходеше на врѣхъ роуѣноу, ѡбьємлеше въсь роуѣнь, и слазеше оу дольню класоурѣ хоморъньскоу, и ѡбѣдрѣжоуше всоу правниоу хоморъньскоу, и въсходеше на . . оутѣ, и ѡбьємлюще . . . светоу карвароу, и ѡпирающе на простницоу, и слазеше до рѣкоу до быстрьского сннора, и въсходеше на . . . и ѡбѣдрѣжоуше всоу правниоу тѣховьскоу, и ѡпирающе въ мегю мокръньскоу, и възлазеше на лютѣ, ѡбьємлюще всоу правниоу ѡрѣхова доло, ѡбьємлюще планиноу братоню съ всьми правниами, ѡбладоующе урьноушемъ, слазеше въ мецню стѣноу, ѡбьємлюще боутынъ, ѡпирающе въ мраморъ, и въсходеше въ скръкоу, таре оу царекъ кладениѣ, ѡдѣ где се и здауело. Стась оу богомилѣхъ сндрофанева съ винограды, съ водѣницоу, с пернволемъ и съ планиноу. Метохъ оу порѣти манастириѣ света богородица съ людми, съ нивнемъ, съ винограды и съ планинами и съ вѣдоушемъ и съ мьломъ и съ всьми правниами. Селище птиѣи съ планинами и съ всьми правниами. Селище мо(гы)лица съ людми, с нивнемъ, съ винограды, съ водѣниѣнемъ, съ пернколемъ, съ всьми правниами. Селище калоугерсѣу коупениѣ пасарелова съ пернколемъ и съ врьдомъ и съ водоу и съ всьми правниами. Село вьлунѣ, цо (насе)ли светы краѣ, съ людми, съ

пламиньми, сънокосомъ и съ есъми правиньми, а
 томоу меръ ѿдъ любохьниа . . . . сходеще на пьси-
 кокъ долъ , излазеще на хридъ , ѿпирающе въ пе-
 камьца и въсходеще на мысловъ врьхъ , ѿбладающе
 мала корыта , въсходеще на дръмъ , кон иде ѿдъ
 попадию , ѿпирающе . . . . . хридъ , ѿбьемлеще
 късь присон , и ѿпирающе въ любекьскы долъ , ѿдъ
 коудъ се поув . Село къ положъ крьпен . . метохъ
 светы ннкола , що приложн светы крадь , съ ннен-
 емъ , съ винограды , съ людми , съ водъницинемъ и
 съ рѣкоу , бразда кнрь маномлока , бразда деснолока ,
 ливада на старымъ кладеньци , нива ннкифорокець
 ѿдъ царего кладеньца до того потока и до того
 и до царька дроума , ко-и-де ѿдъ полатиць на бьволо
 вродъ , лоуцинь виноградъ подъ хращаны и съ брь-
 домъ , ирьковъ , кою съхтиса попь мнхалиць , въ
 хтьтовъ на крьпеньсцѣ мьстѣ . Метохъ въ хлєрниъ
 въ урьтописѣ светы ннкола съ нненемъ , съ вино-
 грады , съ людми , съ водъницинемъ , съ брьдомъ и
 с рѣкоу , нива оу банию къбеломъ .лє., нива прѣзъ
 рѣкоу къбеломъ .к., нива въ сладькимъ полн къ-
 беломъ .л., нива въ лоужанехъ поредъ къбеломъ .л.,
 нива поредъ града къбеломъ .з., нива въ лъщынци
 къбеломъ .вї., нива въ гоумнициехъ къбеломъ .к., нива
 поредъ блатакъ къбеломъ .з., голъма нива къбеломъ
 .л., нива оу сранего тръна къбеломъ .г., нива подъ
 село баниъ падикта къбеломъ .ф., нива поредъ тж
 ѿдъ горьне страноу къбеломъ .д., нива въ могьлан-
 ци къбеломъ .к., нива въ пувекъ къбеломъ .с., ѿдъ
 поутъ вланикего грьдоуше въ кладороубы и въ кль-
 басинцоу земаъ къбеломъ .с. и .н. и ливада , стасъ

въ хлахолинъ и водъницѣ. Въ хасринъ въ мѣстѣ црѣкѣхъ свѣты никола, кою приложнъ вѣахо мѣнскопъ, съ нѣнѣмъ, съ вѣнограда, съ водъницѣмъ съ пернѣлемъ, съ рѣкоу, съ вѣсѣмъ правниамъ црѣкѣхъ тоу. водъница въ неволѣнѣхъ. мѣстохъ въ калнинѣхъ мати божия, съ нѣнѣмъ, съ лѣвадами, съ водъницѣмъ, съ рѣкоу, съ вѣсѣмъ правниамъ црѣковѣхъ тѣхъ. водъница въ крагѣуницѣхъ коупеница оудъ копрѣвоу николѣу. нѣнѣ въ армѣнохорѣ, що придаде царь, кѣлоу .р., до поутѣ, конъ гряде въ армѣнохоръ. .н до мегю мотнуннѣкоу и до рѣкоу и до мегю калнинѣкоу. стасѣ въ росѣхъ комѣсарина . . . . . кѣлоу .р., рѣбарнѣ въ прѣспѣ въ нѣнѣцахъ нѣнѣмъ амартолѣ и добре, що придаде царь, съ вѣсѣмъ правниамъ, рѣбарь оу прѣспѣ, що придаде кралѣ, оу накольцѣхъ нѣнѣмъ сопрѣсть сѣ вратниамъ, сѣ родо-м-оу, сѣ лѣкнѣмъ, сѣ вѣсѣмъ правниамъ. Мѣстохъ въ ѡхридѣ прохѣфимѣ. . црѣковѣхъ свѣты нѣлау богословѣцѣ, съ нѣнѣмъ, сѣ вѣнограда, сѣ лѣкнѣмъ, сѣ мѣнинѣ, сѣ вѣртоу, сѣ вѣсѣмъ правниамъ. (С)ѣлѣнѣе бѣла водѣца сѣ вѣсѣмъ правниамъ, що приложнъ тепѣнъ градиславъ. (С)ѣлѣнѣе кѣстинѣ, що приложнъ кѣстанѣдинѣ сѣвѣсторѣкѣнѣ, сѣ вѣсѣмъ правниамъ, ѡ-д-оуѣнѣнѣоу половѣнѣоу сѣ вѣнограда, сѣ мѣнѣмъ хотѣцѣвѣмъ и сѣ вѣсѣмъ правниамъ. (С)ѣлѣнѣе комарѣуѣнѣе, що придаде драгомѣнѣ кѣстрофѣламъ, сѣ вѣсѣмъ правниамъ. (М)ѣстохъ оу прѣспѣ оу лѣбѣнѣхъ свѣты никола, що придаде никола архѣнѣпѣскоуѣ, сѣ вѣсѣмъ правниамъ. (С)ѣло ѡберѣшѣмъ сѣ нѣнѣмъ, сѣ вѣнограда, сѣ водъницѣмъ, сѣ лѣвадами, сѣ вѣсѣмъ

правнѣнами села того, и въ градѣ виноградѣ бирн-
вокъ и другы виноградѣ спнахеритовѣ на песнѣхъ
брѣдѣ. и приложи краљь трѣвинноу всоу, що є по
метохехъ всѣхъ црѣвнѣхъ, да зѣбра црѣковѣ, а
ниѣ да нема псуаѣ ѡдѣ владоуѣнѣхъ. И молю ви
ѡ господи, ѡтци и братиѣ, ꙗкоже богъ изволи
по краљевствѣ ми господствоуѣющаго срьпскою
землею, или сынѣ краљевства ми или ниѣ кто ѡдѣ
соуродникѣ краљевства ми, сиѣмоу записаному
хрисоколоу мноу, стефаному четвѣртымъ, богомъ
поставленномъ краљемъ, сиѣмоу непотворенноу и
неразоренноу ни до ѣдинѣ урѣте быти. кто ли се
наиди и потѣшнѣ се разорити си божественнымъ хри-
согомъ и ѡтложити или потворити щѣ ѡдѣ него,
да ѣ проклетѣ ѡдѣ господѣ бога вседрѣжитнаѣ и
прѣхнѣстѣхъ уоудотворнѣхъ богороднѣхъ матерѣ ꙗко,
и .д.хъ ꙗвѣ(ан)г(ел)стѣ, и ѡдѣ .вѣ светыхъ вѣр-
хожнѣхъ а(посто)лѣ, и ѡдѣ .тнѣ. ѡтѣцѣ себѣра ни-
кенскаго, и да га порази сила уѣстнаго и живо-
творѣщаго крѣста христова, и ѡдѣ всѣхъ светыхъ
ѡтѣ вѣка богоугоднѣхъ, и ѡдѣ всѣхъ право-
вѣрнѣхъ архиеп(искоу)пѣ, пискоупѣ, нгоуменѣ
стола срьпска... и ѡдѣ мене, аще и грѣшенѣ
ѣсмѣ, да нѣстъ благословенѣ ни оу си вѣмѣ ни оу
придоуѣни. аминѣ.

Стефанъ въ христа бога благовѣрни
краљь и самодрѣжѣцѣ срьблемъ и помо-
рню и грѣкомъ и блѣгаромъ.

Печать одкинуть. Оригиналъ на кожи у на-
родной библиотеци при пошечительству просвете

у Београду безъ почетна, по краевина, окиданъ,
а и што га е, на првой му е половини писмо врно
ишчилело, те гдешто нисамъ могао прочитати а
гдешто може быти да нисамъ, добро прочитао.

II

Године 6888 = 1380 индикта 2.

Лазарь царь сръбскій дае села болници хиландарской.

Мыслымы съзатоу озарикъше си мысли боудущахъ прядъзрѣше божьствыни пророци, тамъже давидъ веле гласно глаголаше: приидоуть къси языци и поклонеть се прядъ тобою, господи; игоже събытнѣ зрѣши еже отъ языка цркви, ижеже блгренницею царьскою одѣвъши се крвню блдытнѣю юже отъ ребрь истекъшею, радоующн се красоуеть се, и повелѣнии съблюденнѣмъ надеждею оукрѣпаетъ се боудущнѣ ради жизни въсприетнѣ, ижеже славы и устн въждеахъ наслѣдникъ быти азъ, въ христа бога блгговѣрныи и самодръжавныи господни сръблемъ и подоумавню, стѣфанъ кнезь лазарь. прииде оубо къ господьствоу ми устьишиши въ иноцѣхъ кѣрь гераснѣ, и къспоменею господьствоу ми за болыицоу нже въ обнтѣхъ прѣсветныи богородице хиландарьскыи въ светѣхъ горъ афона, о нже тамо въ немощехъ сълещѣнхъ съетыхъ и устьиныхъ иноковъ, яко да мною въспримоуть оутѣшении и покон. блгопрнietoу же мнѣ семоу въспомененню бывшоу, и любовню къ светымъ и божьствынымъ црквамъ раждигаемъ, и съ съзатоу устьнаго отъца нгоумена и късве ера-

ТНІЕ ВЪСПОМЕНОУТНІЕ КҮРЬ ГЕРАСИМА ИСПЛЫННХЪ СН-
ЦЕ: ЯКО ДА СЕ ДАЕ ОУ БОЛЫННЦЮУ ХИЛАНДАРЬСКОУ
НА ВЪСАКО ЛѢТО СТО ОНГНН ОТЬ МОНАСТІРА ХИЛАНЬ-
ДАРА ИЗМЕСИ ВЪ ПОТРѢКОУ НЖЕ ТОУ ВЪ НЕМОЩЕХЪ
СТРАЖДОУЩИХЪ. СЕГОЖЕ РАДИ ДАХЪ ОТЬ ГОСПОДЬСТКА
МОЕГО ОБИТЪЛН ПРѢСВЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИЛАНДАРЬ-
СКИЕ СЕЛО КЕЛЪШАННЦЮУ ГЮРГМ НЕННШННКА СЪ МЕРТ-
МН Н СЪ ЗАСЕЛЬЦН Н СЪ ВЪСѢМН ПРАВННАМН СЕЛА
ТОГО, А ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ТОЛАНОВННА, Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ
ГЮРГЕВННКЪ, НА УЕМОУ СОУ СЕДЕЛН КРѢТШНН, Н ЗАСЕ-
ЛАКЪ МОУ РЕСННКЪ, Н СЕЛО КЕЛЪШАННЦА ГРАДИСЛАВА*
ТЕПАУНІЕ, Н СЪ ЦРКВЕНЮ Н СЪ МЕРТМН Н СЪ ЗАСЕЛЬ-
ЦН Н ПРАВННАМН СЕЛА ТОГО, А ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ГРАВАЦЪ,
Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ГРЫБЫ, Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ШНКОМЪ,
Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ОШАТКЪ, Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ ЗВНЗДАЛН,
Н ЗАСЕЛЬКЪ МОУ СЛАТННА. СНН ВЪСА ПРИЛОЖИ ГО-
СПОДЬСТВО МН ОБИТЪЛН ПРѢСВЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
ЛАНДАРЬСКИЕ ВЪСПОМЕНОУТНІЕМЪ КҮРЬ ГЕРАСИМА Н
СЪ ЗГОВОРЫМЪ ОТЬЦА НГОУМЕНА КҮРЬ НЕОФИТА Н ВЪСЕМ
БРАТНІЕ ЛАВРЫ ХИЛАНДАРЬСКИЕ; ЯКО ДА СЕ ДАЕ НЕ-
ПРѢСВЪКОМО НА ВЪСАКО ЛѢТО БОЛЫННЦН ХИЛАНДАРЬ-
СКОИ СТО ОНГНН. СНІЕ ЖЕ МОЕ МАЛОЕ ПРИНОШЕННІЕ,
НЖЕ ДАХЪ, Н ПИСАННІЕМЪ ПОДОБНЫМЪ ЗДѢ ВЪШЕ
ВЪПИСАХЪ, ДА НМА ХИЛАНДАРЬ Н ДРѢЖН ДО ВЪКА ЯКО
СОУЩЮУ СВОЮ БАШННОУ, НННЫМЪ ОТЬЕМЛЯЕМОУ, ВЪ
ПРОСВѢЩЕННІЕ ХРАМОУ ПРѢСВЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
ЛАНДАРЬСКИЕ Н ВЪ ОУПОКОЕННІЕ НЖЕ ТОУ ВЪ НЕ-
МОЩЕХЪ ЖИВОУЩИХЪ СВЕТАХЪ Н УБѢТНЫХЪ ННО-
КОВЪ, МЫНЪ ЖЕ ВЪ ПОМЕНЬ ВЪУБЫНН, ЯКО ДА МО-

* У препису съ козга ово преписахъ стои „Гри-
дслава.“

ЛНТЕЪ НХЪ РАДИ ВЪСПРИМОУ ПРОЩЕННІЕ МНОГЫХЪ МИ
 СЪГРѢШЕННИ. ПО НІЕЖЕ И АЗЪ, ВІДѢКЪ ШКО НИУЪТОЖЕ
 ПОЛЪЗОВА ПРѢЖДЕ НАСЪ БЫВЪШНХЪ ГОСПОДЪ ЗЕМЪЛНОЕ
 БОГАТСТВО, ПО НІЕЖЕ ОТЪ ННХЪ ВЪЗЕШЕ СЕ И ННМЫ
 ПРИПАДОШЕ, ТЪНІЮ ОТЪ СНХЪ УАЮТЬ ВЪСПРИЕТИ, ШЕ
 БОГОУ ВЪРОУНШЕ, СМЫ И АЗЪ РЕВЪНТЕЛЪ БЫХЪ, И
 ПРИНЕСОХЪ МАЛОЕ ПРИНОШЕННІЕ СІЕ, ШКОЖЕ ОНА
 ВЪДОВНЦА ДѢЪ ЛЕНТЪ НЖЕ ОТЪ ТЕБЕ НЕМЪЗРЕУЕМНО
 РОЖДЪШЕМОУ СЕ. КТО ЛН ДРЪЗНЕТЬ ОТЪІЕТИ УЪТО ОТЪ
 СНХЪ ВШЕ ПИСАНЫХЪ МЪНОЮ, ДА РАЗОРНТЬ ІЕГО ГО-
 СПОДЪ БОГЪ И ПРЪУНСТАМЪ БОГОМАТИ, И ДА ПОРАЗНТЬ
 ІЕГО СИЛА УЪСТНАГО И ЖИВОТВОРЕЩАГО КРЪСТА, И ДА
 ПРИНІЕТИ ГНѢВЪ И ПРОКАЕТНІЕ ОТЪ ВЪСѢХЪ СВЕТЫХЪ,
 НЖЕ БОГОУ ОТЪ КѢКА ОУГОДНШЕ, И УЕСТЬ ІЕГО БОУДИ СЪ
 ІНОДОЮ И АРНІЕЮ, И УЮЖДЪ ДА БОУДЕТЬ СПАСЕМЪНАГО
 ТѢЛА И КРЪКЕ ГОСПОДА НАШЕГО ІНСОУСА ХРИСТА, И
 ДА МОУ БОУДЕТЬ СОУПРЪННЦА МАТИ БОЖИИ ЗДѢ И
 ВЪ БОУДОУЩЕМЪ ВѢЦѢ АМІНЬ. ВЪ ЛѢТО .,СѦПН.
 ННЪДННЪТА .В.

ВЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОВѢРНЫИ СТЕ-
 ФАНЪ КНЕЗЪ ЛАЗАРЬ.

Съ преписа по руски писаного на свршетку
 прошлаго века, кои є у народной библиотеци у
 Београду. Што му є было руски то самъ му про-
 менно на сръбски да бы было ближе оригиналу.

Одъ ове хрисовуль има у Ф. Миклошића
 Мопит. зєгв. (CLXXXV) само изводъ по Раићу.

III

Године 1399—1408.

Гргуръ Вуковићъ съ браћомъ Ђурђемъ и Лазаремъ и съ майкомъ Маромъ дае Хиландару село Ораховацъ.

По признанъреченномуу милосердію влады-
ны моего прѣлагаго христа азъ рабъ христоу
моемуу грьгоуръ вльковинъ и брать ми Ђоураћъ
и лазаръ и благоустьникамъ и христолюбикамъ го-
спожда и мати наша мара пишемо въ свидѣніе
всѣмъ како приидоше къ намъ старыци отъ усть-
ныхъ и царьскыя лавры хиландарьскыя кұрь си-
монъ и кұрь ѳеофанъ и григоріе и исповѣдаше
намъ о ноужди монастырской како соу нмы тоуръ-
ци метохіе пооужимали а дроуге поплащали отъ
междоуособныхъ рати. мы о томъ съвѣщавше се,
и видѣвши вса красная мира сего яко снъ ми-
мо ходещи, и прѣжде насъ бывшихъ господъ, царь
же и краля многими лѣты господствовавшихъ, и
безъ памети бывшихъ, единѣхъ же паметъ нмоу-
щихъ нже добрымъ дѣламъ сътворившихъ, и божьствныя
цркъве въздвигшихъ, тѣмъ же и мы снмы ревнѣю-
ющіе протнвоу силѣ нашенъ и принесохомъ мате-
ри божіей хиландарьской малое снѣ приноше-
ніе: село ораховацъ съ винограды, съ нивами, съ
лнвадами, съ окоцінемъ, съ врытовы и съ водени-
цами, и съ всѣми мегамъ и правинами села ора-
ховьца, отъ кня и отъ цара стефана даныи. и се
мега ораховьцоу: отъ рыбьника нзъ реке мимо
лоукку станковоу, оузь врьдо на уохлаиноу главоу;

ТЕ НА НИКОУ БОИКА ДИШКОНА, ОУЗЪ БРЪДО МИМО
 ШОУМОУ НА КОЗМИНЪ ВИНГРАДЪ, ПОДЪ НИКОУ ИОМИ-
 КА БОГНИКА, ПРЕКО ПОУТА НА СТАРЫН СИНОРЪ, МИ-
 МО ХРАНИНОУ НИКОУ, ПОДЪ НИКОУ МИХОННИКА, ПРЕКО
 ПОТОКА ВРАНЕСТЯНЬСКАГО НА СЛАВНИКА НИКОУ, ЗА
 ВРАНИЮ СТЫНОУ, НА КАЛИНЫ ПОТОКЪ, НА КОБМАЮ
 ГЛАБОУ, НА МИЛАШИННОВЪ СТОУДЕНЬЦЪ, НА ЖИВУНИНСКИМ
 РОВЪНИКЪ ДО ПОУТА, КОН ИДЕТЬ ОТЪ ЖИВУНИЦЪ ОУ ХО-
 УОУ, ТЕ НА ПРОКЛЕТОУ НИКОУ НАДЪ ХОУОМЪ, НА ДОУ-
 БОКЫН ДОЛЬ, ОУПРАВЪ НА ДЪДОВЪ ДОЛЬ, НА ТРЪНО-
 ВАЦЪ, КАКО ИДЕТЬ ПОУТЬ ОТЪ ШАВНИЦЕ И ОТЪ БРЪШ-
 ЦЕ. МЕГЪ НА ВЕЛНЫН ДОУБЪ, И ОТЪ ДОУБА ОУ РЕКОУ,
 И ОТЪ ДОУБА ПАКЪ НА ДЪЛЪ, КОУДА ДРОУМЪ ИДЕТЬ,
 ОТЪ ДОУБАШНЪ ПО ДЪЛОУ ДО ПРОХОРОВЕ МЕГЪ ПОДЪ
 ШАВНИЦОУ ДО РЕКЕ. ТО ДА СНА ВЪСА ДРЪЖИТЬ ХИЛАМЪ-
 ДАРЪ НЕОТЫЕМЛЯЕМО ДО ВЪКА, И МОЛИМО И ЗАПРЪЩА-
 ЕМО, ЕГОЖЕ БОГЪ ИЗВОЛНЪ ПО НАСЪ ГОСПОДЪСТВОВА-
 ТИ СЕЮ ЗЕМЛЯЮ, НАН ОТЪ СЪРОДЪНИКЪ НАШИХЪ НАН ОТЪ
 ИНОГО ПЛЕМЕНЕ, СЕМОУ НЕ ОТЫЕМАЕМОУ БЫТИ МАТЕРИ
 БОЖИИ ХИЛАМЪДАРЬСКОИ, НЪ ПАЧЕ И ПОТЕРЬЖДЕМОУ,
 ЯКОЖЕ И МЫ КНДЪВЪШЕ ЗАПИСАННИ ПРЪЖДЕ НАСЪ БЫВЪ-
 ШИХЪ ГОСПОДЪ ЦАРЬ И КРАЛЬ НЕ ПОТВОРИСМО, НЪ ПАЧЕ
 ПОТЕРЬДИСМО. КЪТО ЛИ ДРЪЗНЕТЪ СНА ПОТВОРНИТИ, ВРА-
 ГОМЪ НАСТАВЛЯЕМЪ, ТАКОВЫН ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛЕТЬ ОТЪ
 ГОСПОДА БОГА ВСЕДРЪЖИТЕЛЯ, И ДА ПОРАЗИТЬ ЕГО СНАА
 УСТЬМАГО И ЖИВОТКОРЕЩАГО КРЪСТА ХРИСТОВА, И ВЪ
 МЪСТО ПОМОЩИ ДА БОУДЕТЬ ЕМОУ СОУПРЪНИЦА МА-
 ТИ БОЖИИ ХИЛАМЪДАРЬСКАЯ И ПРЪПОДОБНЫН СНИМЕ-
 ОНЪ И СВЕТИТЕЛЬ САКА ВЪ ДНЬ СТРАШНАГО ПРИ-
 ШЪСТВЕНА ХРИСТОВА, И ДА ПРИУТЪЕТЪ СЕ КЪ ВЪСЪМЪ
 ЕМУСТЬНИКЪМЪ И ПОПЛАЧУВАВЪШИМЪ НИСОУСА ХРИСТА СМ-

НА БОЖИЦА, И РЕКЪШНИМЪ: ВЪЗМИ, ВЪЗМИ, РАСПЪНИ ЕГО,
И: КРЪКЪ ЕГО НА НАСЪ И НА УЕДЪХЪ НАШИХЪ.

ВЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОВЪРЪНЫМЪ ГО-
СПОДИНЪ ГРЪГОУРЪ И ГОСПОДИНЪ БОУ-
РАТЬ И ЛАЗАРЬ И ГОСПОЖДА МАТИ НХЪ
МАРА.

Съ преписа по руски писаного на свршетку
прошлого века, кои е у народной библиотеци у
Београду. Што му е было руски, то самъ му про-
менио на србски да бы было ближе оригиналу.

ЛѢТОПИСЬ ЦАРЕМЪ СРЪБСКИМЪ.

Изъ рукописа XVІІ века кои въ у подписанова.

Въ лѣто, ҃сѣмъ (6240=733) штеуѣпи римъ шть православіа. съ прѣчимъ западньми странами.

Въ лѣто, ҃ѣтѣ. (6360=852) написаше се наша словеса кѣрилѣмъ филосѣфомъ оучителемъ езѣка вѣгѣрскаго. при цари михаилѣ, и матери егѣ деодоры, иже оутвѣрдѣше клѣнѣти се светымъ иконамъ.

Въ лѣто, ҃схѣмъ. (6647=1139) назва се немѣна господинъ срѣблемъ и царьствова лѣтъ, мѣ. (42).

Бысть же великий жоупѣнь шть племена вѣгѣчѣстѣваго и кѣренѣ вѣтъкѣ. прѣвѣноуѣкъ константѣ сѣстры великаго константина, шть племѣна рѣшѣкаго господѣства, и сѣрѣдѣства деоустѣ кѣсѣара. Бысть же егѣ въ захлѣмѣю теѣсѣмѣль, и стрѣа чюдѣмѣль. сѣхъ же родѣтель вѣла оуѣрошь емѣже вѣлѣсѣ вѣлѣы вѣрѣхѣ главы егѣ. и мати ихъ ѣнна, дѣщи краѣмѣ франачаскаго. Огѣгѣ же родѣтель и прѣдѣды немѣне, вѣгѣчѣстѣваго константѣна, и лѣкинѣа моучѣтеля шть нѣможе моучѣна бысть дѣщи ирѣна моучѣница. Тогдѣ царь константѣнъ въ цари градоу оуѣстрѣмѣ се на лѣкинѣа мѣчѣтеля, и сѣражѣнѣю кѣвѣшѣ. Вѣдѣвъ же сынъ егѣ вѣла оуѣрошь, и штеѣже въ землѣ захлѣмѣю. и штеѣдѣ въздѣвѣгѣ се стѣфанъ немѣна прѣидѣ въ отѣчѣство рѣшко въ црѣковь свѣтыхъ апостѣль пѣтра и пѣвѣла и тоу крѣсти се,

ЛѢТОПИСЬ. И ТѢ СЪЗДА ЦРКОВЬ СВЕТАГО ГЕОРГІА, ШТЬ ДВА СТАЛПА. И ОУ ТОПЛИЦИ ЦРКОВЬ СВЕТАГО НИКОЛА. И ПРЯМО КОСАНИЦЕ ХРАМЪ ПРѢСВЕТЫЕ. И ОУ ШИРОУ ЦРКОВЬ СВЕТАГО НИКОЛА. И ХРАМЪ ПРѢСВЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ СЪЗДЕНИЦЪ ИДЕЖЕ И МОЩИ ЕГО ЛЕЖЕТЬ. ТАКОЖДЕ И БРАТІА ЕГО СТАРШІИША НАЧЕШЕ ЗИДАТИ СЕТЕПЛЕ ЦРКВЫ. ДАВИДА СЪЗИДА ЦРКОВЬ НА ЛІМѢ ПЕТРА И ПАВЛА ШТЬ ДВАА СТАЛПА. ОРАЦИМИРЪ СЪЗИДА ЦРКОВЬ НА МОРАВИ. ПРѢСВЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ШТЬ ДВАА СТАЛПА. ПРЪВОСЛАВЪ СЪЗИДА ЦРКОВЬ ОУ БѢДІМЛИ СВЕТАГО ГЕОРГІА ШТЬ ДВАА СТАЛПА. СЪЖЕ СТЕФАНЪ НЕМАНА ІВЫСТЬ МАДЕН ВЪ БРАТІИ СВОЕИ. И ВЫСТЬ САМОДРЪЖАЦЪ ВЪСѢХЪ СРЪВСКЫХЪ, И ПОМОРСКИЕ ЗЕМЛИ И ПОМОСРІА ДІШКАІТІЕ И ДАЛМАТІЕ. И ТРАВЪНІЕ, И ЗХЪЛМІЕ. СЪЖЕ СТЕФАНЪ РАСІПА ГРЪКШМУ ГРѢДЪ СРѢДЦЪ И ПЕТРЪНИКЪ И СТЕВЪ И ЗЕМЛЕНЪ И ВЕЛБОУЖДЪ И ІНШЕ И ГРѢДЪ ПРИЗРІНЪ, И ГРѢДЪ СЛАВНЫИ ННШЪ. И ДРОУГІЕ ГРАДОВЕ, И ЗЕМЛЮ ПРІЕТЬ. СЪИ ЖЕ СТЕФАНЪ, РОДИ, Г. СЫНЫ. А. СЫНЪ ЕГО СТЕФАНЪ ІЖЕ ВЫСТЬ ПРЪВОСЛАВЧАНЫИ КРАЛЬ, Б. СЫНЪ ВЛѢКЪ ІЖЕ ВЫСТЬ ВЕЛІКЫИ КНѢЗЪ. Г, СЫНЪ РАШКО НАРЕЧЕНЫИ САВВА. ІЖЕ ВЫСТЬ А. АРХІЕПИСКОПЪ СРЪВЛЕНЪ.

ВЪ ЛѢТО, 2885. ПОСТРІЖЕ СЕ СТЕФАНЪ НЕМАНА И ШТИДѢ ВЪ СВЕДЮ ГОРЪ, И СЪЗИДА МОНАСТІРЪ ХИЛАНДАРЬ, ХРАМЪ ВЪВЕДЕНІЕ БОГОРОДИЦЕ.

ТОЖДЕ ЛѢТО ШКРАДІИ СЕ СЫНЪ ЕГО СТЕФАНЪ И ЦАРСТВОВА ЛѢТЬ, МБ. ІЖЕ ВЫСТЬ, Б. ЖОУПАНЫ. СЪЗИДА ЖЕ ХРАМЪ ВЪЗНЕСЕНІА ХРИСТОВА ОУ ЖІЧИ.

ВЪ ЛѢТО, 5432. (6727=1219) ПОСТАВИ СЕ САВВА АРХІЕПИСКОПЪ. СКОИМЪ ЖЕ РОУЖНОЛОЖЕНІЕМЪ ПОСТАВЛѢТЬ, А. ЕПИСКОПА ВЪ ХЪЛМСКОЙ ЗЕМЛИ, ВЪ ХРАМОУ

прѣсветыѣ вогородицѣ. Ё-го епископа оу стонѣ дїокантианскомѣ помѣрїю, въ храмѣ архангела михайла. Ѓ-го въ дѣверѣ, оу светаго никѣли. Д-го оу воудимли оу светаго гошргїа. Е-го въ ресавѣ оу светыхъ апостолѣ. Ѕ-го оу стѣдѣнїи въ храмѣ прѣсветыѣ вогородицѣ. Ъ-го ѡ призрїнѣ, въ храмѣ прѣсветыѣ вогородицѣ. Ы-го ѡ грачаници. А-го ѡ топлїи въ храмѣ светаго никѣли. Ї-го ѡ враничевѣ. Аї-го ѡ моравицахъ въ храмѣ светаго архїама. Вї-го ѡ вѣльградоу въ храмѣ прѣсветыѣ вогородицѣ. повелѣ же курь савва дрѣжати тврѣдѣ светѣю вѣрѣ.

Оуниже стѣфанъ рѣди, д. сыны. прѣвыи сынъ егѣ радославъ. Ё. сынъ прѣдиславъ. Ѓ. владиславъ. Д. стѣфанъ. иже высть сѣи стѣфанъ, д. оурѣшь.

Въ лѣто ,ѢлѣѢ. (6732=1224) прѣстави се прѣвовѣнчанїи крѣль стѣфанъ.

Тѣжде лѣто окрѣли се сыны егѣ радославъ, и царьствова лѣтъ, аї.

Въ лѣто ,Ѣѣмг. (6743=1235) прѣстави се крѣль радославъ.

Тѣжде лѣто шкрѣли се анеѣи егѣ драгославъ нареченыи хрѣпѣи крѣль и царьствова лѣтъ, лѣ. сѣзидѣ же црѣковѣ споѣѣни храмъ сѣшѣствїѣ светаго доуха. сѣниже драгославъ рѣди, Ё. сына. д. сынъ егѣ драгѣтинъ. Ё. милоутинъ, иже высть сѣи милѣтинъ, Ё. оурѣшь.

Въ лѣто ,Ѣѣої. (6778=1270) прѣстави се драгославъ хрѣпѣи крѣль.

Тѣжде лѣто шкрѣли се милоутинъ и царьствова лѣтъ. мѣ. много сѣи въ милостѣи высть и многои странами шевладѣшь. сѣзидѣ же црѣковѣ светаго прѣвомоученика стѣфана банска, идѣже и мѣѣи

его лежеть. и оу призринѣ митрополію святаго мученика стѣфана. и оу скѣпїю храмъ светѣю троицѣ. и въ цариградоу цркви мнѣгы, и бѣлище, и хроусѣволие оутвѣрди въ, дасть его въ шепастъ хиланьдарѣ. Сѣи же стѣфанъ рѣди, ѣ. сына. ѡ. сынъ его стѣфанъ. иже въсть стѣфанъ, г. оурѣшь. ѣ. сынъ его константинъ. сѣи же стѣфанъ мнѣгы скрѣви и шзловленїа прѣтрѣпѣ шть штца своего.

Въ лѣто, ̑шкѣ. (6825=1317) прѣстави се милѣтиъ крѣль.

Тѣже лѣто шкѣли се сынъ его стѣфанъ, г. оурѣшь. и царствова ѡї. лѣтъ. сѣзидѣ же храмъ възнесѣнїа христова дѣчѣни, идѣже и мѣщи его лежеть. сѣи же стѣфанъ родѣ ѣ. сына ѡ. сынъ его стѣфанъ иже въсть ѡ. царъ срѣблемъ, наричеть се доушѣна ѣ. сынъ сѣмешнъ кѣ грѣчкѣи землѣ въ градоу трикѣлѣ, и царствова тѣмо, и конѣца примѣ.

Въ лѣто, ̑шли. (6838=1330) оубѣи крѣль стѣфанъ, миѣайла цара вѣлѣгѣрскаго на вѣлѣоуждѣ. и прѣими вѣлѣгѣре.

Въ лѣто, ̑шмѣ. (6844=1336) прѣстави се крѣль стѣфанъ, оудѣви бѣ сынъ его въ градоу звѣчѣнѣ.

Тѣже лѣто вѣцари се сынъ его стѣфанъ доушѣна и царствова лѣтъ ѣ. сѣзидѣ же храмъ архѣстрѣтига миѣайла оу призринѣ. сѣи же стѣфанъ рѣди сына оурѣша.

Въ лѣто, ̑шзѣ. (6865=1357) вѣцари се сынъ его оурѣшь, вѣбѣро лѣто въсть глѣдна гѣдина.

Въ лѣто, 5шзѣ. (6867=1359) прѣидоше тоу рци на калипбю.

Въ лѣто, 5шзѣ. (6869=1371) оуеи царь штманы хрѣброга момчѣла, и прѣими перитѣрь.

Въ лѣто, 5шѣ. (6870=1372) прѣстави се царь оурѣшь декемвріа.

Тѣжде лѣто деи штманы крала вѣкашѣна, и дѣспота оуглашѣ въ македонїи на мѣрици септемвріа. кз. и прѣими дренѣполїе.

Тѣжде лѣто примїи начѣлство срѣбское кнѣзь лѣзарь.

Къ прѣжнимъ възвратимъ се. великаго жоупана стѣфанъ великы кнѣзь, братъ прѣвовѣнчаномъ кралу и светомъ сѣвѣ. сѣи же влѣкъ рѣди сына дмїтра жоупана ѣже высть ѣнокъ, нареченный дѣвидъ, сѣзидѣ же светаго боготвлѣнїа на лїмѣ. сѣи же дмїтръ рѣди сына вратка ѣже высть великы кнѣзь. сѣи же вратко рѣди сына вратїсава, ѣже высть тѣсть кнѣзь лѣзарѣ. сѣи же вратїсавъ рѣди дѣщери милїцѣ, ѣже высть монахїа. сїа же милїца высть шть племѣна благочѣстїваго сѣмѣшна неманїе. вѣданѣ же высть въ жѣнѣ кнѣзь лѣзарѣ. сѣи же кнѣзь лѣзарь ходїи въ иеросалимъ и въ светѣю гѣрѣ. высть же штьчѣство егѣ градъ прилѣць штьць же егѣ прибѣць. сѣзидѣ же великы храмъ равѣницѣ идѣже мѣщи егѣ лежеть. сѣи же лѣзарь рѣди, б. сына, и дѣщери е. а. егѣ сына стѣфанъ ѣже высть великы дѣспотъ, срѣбскон земаї, зѣтскон, восѣнскон и оугрѣскон. б. сынъ егѣ влѣкъ ѣже высть дѣвѣствникъ не имѣе жены. а. дѣщери егѣ мѣра, ѣже дана высть влѣкѣ вранїковѣ. б. дѣщери дана оу зѣтѣ за вѣш-

шѣ. г. царѣ шимманѣ влѣгáрскомѣ. д. на оутрѣхъ за
загáреѣа цѣлиша. е. дáна бысть царѣ папáзитоу.

Тогда расíпа кнѣзь лáзарь, никбáѣ ждпáма, и
ѡсаѣви его.

Въ лѣто, ,šwñз. (6887=1379) расíпа кнѣзь
лáзарь радíча вранковíѣа оу враничевѣ.

И дроу́ге лѣто бысть кѣропáсь.

Въ лѣто, ,šwñд. (6889=1381) оуемъ черепí
витомíрь тоу́рце на доуврбóнице.

Въ лѣто, ,šwщд. (6894=1386) помрѣче сáньце
но въсѣи землй, гíенвара д.

Тóжде лѣто примí царь моу́ратъ повдíнь (вís)
и дроу́ге градóве, и плѣни влѣгáрскоу землю.

Въ лѣто, ,šwщс. (6895=1387) повѣже царь моу́-
ратъ испрѣдъ кнѣза лáзара, шть плочнíка ис-топíице.

Въ лѣто, ,šwщз. (6897=1389) бысть же сáннítю и
сѣраженíю на кóсовѣ. тоу погыбе царь моу́ратъ, и кнѣзь
лáзарь шть нѣго влáженныи коньць примí, моу́ла бѣ.

Тóжде лѣто одѣспоти се сынъ его стѣфанъ и
царьствова лѣтъ лн. сáи же стѣфанъ сáзйда великы
храмъ светбю троицѣ на ресáвѣ.

Въ лѣто, ,šцá. (6901=1393) примí царь па-
пáзитъ трнбóвъ и дроу́ге градóве. нюлá. зí.

Въ лѣто, ,šцѓ. (6903=1395) разбí мíрчета
ковѣбáа влáшкы царá папáзита на рбѣйнахъ, и по-
гыбе мáрко кралѣвинъ, и костáдинъ, и драгáшъ.

Въ лѣто, ,šцд. (6904=1396) разбí царь ва-
пáзитъ крáля жигмоу́нта на никбóполю и трѣтíе лѣ-
то по томъ изгбóрѣ раваница.

Тóжде лѣто примí царь папáзитъ вѣдíнь и никбóполе.

Въ лѣто, ,šцз. (6907=1399) прѣстáви се влáкъ

кранковикъ. шктомеріа. ѿ. сѣнже рѣдѣ ѿ. сыны. ѿ. сынь его ѿораѣ ѿже вѣсть дѣспоть, б. сынь грагоуръ, г. лѣзарь.

Въ лѣто, ѿцаѣ. (6910=1402) царь дѣмѣрь оуви царѣ паѣзѣта подѣ тангѣромѣ. издѣде вѣ его дѣспоть стѣфанъ.

Тѣжде лѣто. свѣза дѣспоть ѿораѣ вѣзѣвѣна оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿцаѣ. (6911=1403) рѣзѣ дѣспоть стѣфанъ моуѣсю на трѣполю. ноемеріа, кѣ. и тѣ лѣто пѣни стѣфанъ сѣтѣницѣ. тѣже лѣто ѿкраде рѣдѣ ѿораѣ оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿцаѣ (6914=1406) прѣстѣви се кнегинѣ мѣлица иночѣскѣ еуѣнѣа, мѣти стѣфанѣ дѣспотѣ ноемеріа, аѣ.

Въ лѣто, ѿцаѣ. (6914=1406) прѣстѣви се грагоуръ вѣзѣвѣикъ. и дроуѣго лѣто пѣни воуѣ сѣ тѣрѣци сѣвѣле.

Въ лѣто, ѿциѣ. (6918=1410) заклѣ моуѣсѣа, вѣзѣа кнежѣка. ѿ лѣзара вѣзѣвѣика, сѣстрѣчѣка мѣ. вѣрата же ѿорѣгева оу пловѣнѣѣ, июлѣа, сѣ. и оуѣдѣви мѣсѣа вѣрата сѣ чѣлѣпѣю.

Въ лѣто, ѿцѣкѣ. (6920=1412) хѣдѣ моуѣсѣа подѣ нѣво вѣрѣдо, и дроуѣго лѣто рѣзѣви моуѣсѣа дѣспѣта стѣфана на вѣрѣвѣнѣце. и рѣсѣна кроушѣвѣцѣ, и пѣтроуѣсѣ и дроуѣга гѣрѣдовѣ. и вѣзѣсѣчѣсла рѣдѣа хѣристѣанскаго изѣсѣчѣе. тѣжде лѣто дѣндѣ ѿораѣ изѣ сѣлоуѣна.

Въ лѣто, ѿцѣкѣ. (6922=1414) загѣкѣ царь моуѣсѣа шѣ вѣрата кѣрѣшѣе и шѣ стѣфана дѣспѣта.

Въ лѣто, ѿцѣкѣ. (6927=1419) прѣстѣви се

мѣрчѣта воевода владимиръ. и по томъ дроуго лѣто
плѣни царь кришчѣа владхѣ.

Въ лѣто , ҃ѣцл. (6930=1422) оумре владѣша
господинъ зѣте.

Тѣжде лѣто змре соультанъ кришчѣа. по томъ
дроуго лѣто ходи дѣспоть стѣфанъ подѣ скѣдара.

Въ лѣто , ҃ѣцл҃г. (6933=1425) прѣстави се
мѣра владковѣца. и дроуго лѣто ходи моурачь подѣ
кроушѣваць, и плѣни сръване.

Въ лѣто , ҃ѣцл҃е. (6935=1427) прѣстави се
стѣфанъ дѣспоть, июліа, дї. мнѣгъ плачь сръванемъ
шстави.

Отефанъ же великий дѣспоть , яко вѣсти вѣдѣ
вѣзѣ сподствѣа (sic) вѣроучаетъ дѣспѣтство сестри-
чикѣ своѣмѣ гюргѣ владковѣцю.

Въ лѣто , ҃ѣцл҃с. (6936=1428) штеврѣже се
врѣмѣа оу гѣлѣвѣцѣ, и даде се тоурицемъ и плѣнише
враничѣво.

Тѣжде лѣто шдѣспѣти се ѣюраѣъ владковѣкъ и
царьствова лѣтъ .кѣ. сѣи ѣюраѣъ рѣди .г. сыны,
и дѣщери .б. ѣ, сынъ егѣ гѣргоурь .б. стѣфанъ .г.
лѣзари. ѣ, дѣщѣи егѣ мѣра, иже дана вѣсть вѣ же-
нѣ царѣ пѣлѣзѣтѣ .б. дѣщѣи егѣ дана вѣсть оу нѣм-
цѣ за шрхѣліа.

Въ лѣто , ҃ѣцл҃и. (6938=1430) приими царь
моурачь сѣлѣнѣ.

Въ лѣто, ҃ѣцл҃а. (6941=1433) помрѣче слѣн-
це по вѣсѣи землѣ, июліа зѣ.

Въ лѣто, ҃ѣцл҃д. (6944=1436) царь моурачь
плѣни сръване. и расѣпа шстрѣвѣцѣ, и монастирь
равѣницѣ. тѣжде лѣто змре крѣль жѣгмоуць.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6945=1437) ходи царь моу-
ратъ подь сибѣи, и бысть заи понедаѣльниѣ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6947=1439) примѣ моуранъ
(sic) смедерѣво. и дроуго лѣто ходи моуратъ подь
сѣлѣградъ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6949=1441) примѣ хадомъ
паша ново вѣдо, и дроуге градѣе. тожде лѣто
свѣя моуратъ царь грѣгѣра и стѣфана на вѣскр-
сеніе, и мѣсеца маіа шлѣпи.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6952=1444) извѣде дѣспоть
крѣпа владислава и танкоула на заатицѣ. тожде
лѣто развѣ дѣспоть и танкоула хадомъ пашѣ оу
кѣновици. и то лѣто врати моуратъ дѣспотѣ сме-
дерѣво и вѣсѣ сръбскѣ землю. и дроуго лѣто ѣви
моуратъ крѣпа владислава на вѣрновѣ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6955=1447) шженѣ се дѣ-
споть лѣзаръ, и постаѣи се дѣспотомъ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6957=1449) развѣ ашма
томаша крѣпа. тожде лѣто развѣ мѣратъ танкоула
на косовѣ и оумрѣ царь мѣратъ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6961=1453) примѣ царь
мѣхмедъ цариградъ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6962=1454) плѣни царь мѣх-
метъ сръбѣю, и расѣпа шстрѣвицѣ. тожде лѣто ѣви
дмитаръ радѣевиѣ пѣтра ковачевиѣ подь сребрѣ-
ниѣомъ.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6963=1455) оухѣти танкоула
ферѣзъ вѣга оу крѣшевицѣ. тожде лѣто примѣ мѣх-
метъ ново вѣдо и призрѣи и кѣхоръ и дроуге гра-
докѣ, и мѣшѣство рѣда христѣанскаго порази.

Въ лѣто, ̑ѣѣѣ. (6964=1456) оухѣти мѣх-

иахъ силагмѣиъ дѣспота ѱюрѱа оу кѱпниикѱ и свеза га оу вѣльградоу. въ то лѣто пави сѣ шпашита звѣзда. и чоумѱ вѣсть по вѣсенъ землай. тоже лѣто развѣи ѱинкоуль, цѱра мѱхмета подѱ вѣльградомѱ. и то лѣто ѱмрѣ ѱинкоуль оу вѣльградоу стономѱ.

Въ лѣто, ѱѱѱѣ (6965=1457) прѣстави се ѱюрѱа дѣспотѱ, декемврѱа .кѱ. тоже лѣто закла лѱслобѱ шрѱїла кнѣса немѱчкаго ѱ вѣльградоу. и то лѣто закла владѱславѱ лѱслоба оу боудѱмѱ.

Въ лѣто, ѱѱѱѣ. (6966=1458) прѣстави се дѣспотѱ лѱзарѱ.

Въ лѣто, ѱѱѱѣ. (6967=1459) примѱ царѱ мѱхметѱ смедерѣко вторѱи поутѱ. и то лѣто примѱ махмѱтъ пѱша вишесавѱ, и голоуѱвацѱ, и рѱсѱвѱ и жрѱновѱ, и вѣлѱ стѣнѱ. и то лѣто вѣсть кѱропѱсѱа. и то лѣто свеза матѣашѱ мѱхѱїла силагмѣиѱ ѱ вѣльградоу.

Въ лѣто, ѱѱѱѱ. (6971=1463) примѱ царѱ мѱхметѱ трапезѱнтѱ. и то лѣто ходѱ на амѱбрію.

Въ лѣто, ѱѱѱѱ. (6972=1464) идѣ царѱ мѱхметѱ на воскѱ (sic) и оухитѱ крѱлѱа стѣфѱна, и примѱ повѱбѱвѱцѱ, и ѱѱѱѱ, и дроуѱге градовѱ восѱнске. и прѱидѣ въ скѱпїѱ, июлѱа зѱ. и то лѣто прѣстави се ѱшмѱ шоуѱра ѱюрѱа дѣспота.

Въ лѣто, ѱѱѱѱ. (6973=1465) изнѱвѣри се царѱ мѱхметѱ градѱ ѱѱѱѱ.

Въ лѣто, ѱѱѱѱ. (6974=1466) ходѱ царѱ на арканѱсе на скендѣрѱ вѣга, и прѣдѱ нѱмѱ повѣже. и градѱ свѱїда конїюхѱ. и пакѱи ходѱ на арванѱсе.

Въ лѣто, ѱѱѱѱ. (6980=1472) ходѱ ахматѱ на карамѱновѱа. и оуѱи га и оузѣ мѱ рѱзницѱ. и

ТО ЛѢТО ХОДИ ХАДОМЪ ПАША ПОДЪ СКАДАРЬ. И ТО ЛѢТО ЗМРЕ РАДОУЛЬ ВОЕВОДА ВЛАШКЫ. ТОЖЕ ЛѢТО ПОИДЕ МЕХМЕТЪ ПАША НА СТЕФАНА МОЛДОВЬСКАГО, И НИЧТОЖЕ НЕ ПОЛОУЧИ РАЗБИЕНЬ ОУТѢЧЬ, А ВОИНСКОУ МЪ ВЛАСЫ МЯЧЮ ПРЕДАШЕ И ПОРОВИШЕ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦПѦ. (6981=1473) ХОДИ ЦАРЬ НА ОУЗОУНЬ ХАСАНА ПРЕЗЪ МОРЕ, И ОУБИ ГА, И ПРИМИ МЪ ГРАДЬ. И ПРЕИДЕ РѢКЪ ЭФРАТЬ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦПД. (6984=1476) ПРИМИ КРАМЪ МАТЕАШЬ, И ВСУКЪ ДЕСПОТЬ. ЗАСЛОНЬ ГРАДЬ НА СЯБЕ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦПЗ. (6987=1479) ХОДИ ЦАРЬ ПОДЪ СКАДАРЬ И НЕ ПРИМИ ГА, А ДРИВОСТЬ ПРИМИ, И КРИНЪ. И ПАКЪ ПРИМИ ГА ДРОУГО ЛѢТО, И ПО ТОМУ ДРОУГО ЛѢТО ЗМРЕ ЦАРЬ МЕХМЕТЪ. ТОЖЕ ЛѢТО ПЛѢНИ ВОУКЪ ДЕСПОТЬ ВРАНИЧЕВО.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦСВ. (6992=1484) ХОДИ ЦАРЬ ПАИЗИТЬ НА КАРАБОГДАНА. И ПРИМИ КИЕЛІЕ, И ВѢЛЬГРАДЬ НА МОРЪ ГРАДОВЕ СТЕФАНА МОЛДОВЬСКАГО.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦСГ. (6993=1485) ПРЕСТАВИ СЕ ВОУКЪ ДЕСПОТЬ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦСД. (6994=1486) ЗАГЫБЕ ВОЕВОДА ДМИТАРЬ ІАКШИНЬ ОУ СМЕДЕРЕВЪ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦСЗ. (6997=1489) ПРЕСТАВИ СЕ ВОЕВОДА СТЕФАНА ІАКШИНЬ ОУ ВѢЧЪ.

ВЪ ЛѢТО, ҃СЦСИ. (6998=1490) ОУМРЕ КРАМЪ МАТЕАШЬ ОУ ВѢЧЪ.

ДОЗДЕ ҃С. ЛѢТО.

ВЪ ЛѢТО, ҃ЗАГ. (7011=1503) ПРЕСТАВИ СЕ ИШАНЬ ДЕСПОТЬ СЫНЬ БЛАГОЧЪСТІЕВАГО СТЕФАНА, ДЕ-КЕМБРИ Г.

Въ лѣто, ҃зз҃. (7017=1509) оумрѣ радоуль
воевѣда влѣшкы.

Въ лѣто, ҃зні҃. (7018=1510) оуби дмитръ
ѣкшикъ мѣхнѣ воевѣдѣ оу сѣвинѣ.

Въ лѣто, ҃зді҃. (7019=1511) высть вси цѣра
паѣзѣта съ сыномъ селѣмомъ.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7021=1513) оудави цѣрь се-
лѣмъ, коурта, и ахмѣта. и вѣсѣ братѣю своѣю, и
вѣсѣ родъ свои до корѣна. тѣже лѣто зѣи мѣхметъ
вѣгъ, влѣда воевѣдѣ на влѣсѣхъ.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7024=1516) оумрѣ крѣль влѣ-
дѣслава.

Тѣже лѣто прѣстави се мѣзѣмъ владѣка, братъ
ишѣнна деспѣта гѣнварѣ .и҃. дроугѣ лѣто примѣ
цѣрь селѣмъ мѣсѣрь.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7028=1520) оумрѣ цѣрь
селѣмъ.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7029=1521) цѣрь соулимѣнъ
сынъ егѣ примѣ вѣчъ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7031=1523) примѣ цѣрь соу-
лимѣнъ родѣсъ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7034=1526) ходѣ цѣрь соу-
лимѣнъ на лѣсѣша крѣли. и оуби га на моухѣчѣ
и примѣ мѣ воудѣмъ стѣлѣнѣ грѣдѣ. и вѣсѣ землѣю
згрѣскѣ расѣпа.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7037=1529) ходѣ цѣрь соу-
лимѣнъ на вѣчъ, и не полѣучѣ ничтѣ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7049=1541) оузѣ цѣрь соу-
лимѣнъ воудѣмъ.

Въ лѣто, ҃зѣ. (7060=1552) примѣ ахмѣтъ
пѣша тамѣшваръ, июліа .кѣ. и тѣ лѣто примѣше и

липоуѣ и ѿиѣ градоуѣ. и то лѣто на есѣнь ꙗви се
шпашита звѣзда.

Въ лѣто, 733ѣ. (7062=1554) высть кѣро-
пѣсѣхъ.

ДОДАТАКЪ.

Въ лѣто, 733ѣ. (7169=1661) помръче сѣнце
въ полѣ днѣ и выдѣше се звѣзды. мѣсеца марта
.к. днѣ. въ срѣдѣ крѣстопоклонѣнѣ чѣстнаго поста
и высть мрѣкъ .а. часъ и выше: ∞

И пакы помръче сѣнце. въ лето, 733ѣ. (7171=
1663) месеца юуна (или юула? тешко се виде
остала слова послѣ юу . . .) .кѣ. днѣ .г. часъ
днѣ. и ста изощрено ꙗко чрѣно .а. часъ и тогда
се выдѣше звѣзды.

За ово седамъ година моего професорованя,
збогъ слабости здравля сваке године морао самъ
лѣто провести ѣгоуѣ подалѣ одъ Биограда. Исти-
на да е главный узрокъ одласка моего бываю по-
правлянѣ здравля, али поредъ того я нисамъ мо-
гао у путованю своемъ задржати се да опетъ су-
сретаюѣ ми се споменике старине српске не пре-
гледамъ и штогоуѣ о нѣма у свою путничку кнѣгу
не забилѣжимъ.

На овай начинъ скупио самъ у путованю сво-
ме 1854, 55, 57, и 1858 год. по югозападной Србѣ,
а 1856 по Фрушкой Горѣ, различне натписе са
старихъ црква и манастира, многе записе изъ
различитихъ кнѣга по црквама и манастирима, а
неѣ написавши и повеѣе комаде рукописа препи-
сао ихъ цѣле.

Све ово я самъ мислю временомъ довести у
редъ и издати у особенной кнѣзи, али засада мо-

раюћи збогъ слабости очію одрећи се свакогъ књи-
жевногъ рада, а поредъ тога желећи да се баремъ
важніе ствари изъ мое збирке наштампаю пошлѣмъ
Друштву Српске Словесности нешто, съ молбомъ да
бы оно то наштампало у своје Гласнику. Друштво
прими послате му рукописе и нареди да се штампаю
одмахъ у идущемъ Гласнику, и тако садъ штампаю
се у XI кнѣзизі Гласника: 1) Слово кнезу Лазару;
2) Слово Архиепископу Максиму; и 3) Лѣтопись
царемъ српскимъ. Ова сва три комада іошъ 1852
год. я самъ переписао изъ едне мале србульице пи-
сане одъ прилике у почетку XVII вѣка, и нахо-
дивше се у приватниѣмъ рукахъ. У србульици ис-
той находе се различите молитве изъ Требника,
кое су понайчешће потребне свештенику у раз-
личниѣмъ приликама, а ова три комада находе се
управо у срединіи исте србульице, исписани еданъ
за другиѣмъ али у ономъ ряду: найпріе лѣтопись,
за нѣмъ слово Максиму, а послѣе слово Лазару.
Као што самъ онда мислио више на лакше читанѣ,
а не на вѣрность одговараюћу изгледу споменика,
я самъ и переписао сва три ова комада попунава-
юћи сва скраћенія и све надметке сводио у врсту.
Премда самъ доцнѣе видно и увѣрио се да е за на-
уку наше филологіе засада одъ приеке потребе, да
се оваки споменици переписую и штампаю онако,
као што су се нашли, али за сада ови комади
штампаю се онако као што самъ ихъ я переписао
іошъ у 1852 год.

Да е у наше вриѣме приеко потребно штам-
пати све оваке споменики онако управо као што
се нађу, навели су ме поредъ другіѣхъ досадъ
штампаніѣхъ споменика особито іошъ жичкій на-
писъ и копривничкій лѣтопись, кое е Шафарикъ,
као што се мисли найвѣрнѣе штампао у своимъ
достопамятностехъ. 1851. у Прагу. — Познато е да

е Шафарикъ добио на неку прилику факсимилирану копию жичкогъ надписа, па опетъ споређуюћи оно што е штампало Шафарикъ са самиѣмъ натписомъ у Жичи, а самъ нашао многе ерове у Шафарика, а у натпису на зиду ихъ нема. Нашао самъ на много мѣста дебеле ерове на зиду а у књязи Шафариковой нема ни еднога, нашао самъ на зиду у многѣмъ речима ѣ а у Шафариковой књязи свуда стои оу.

У Шафарика стои наштампано доубоко гам, а на зиду стои доубокогане, тако у Шафарика на страни 7, у врсти 5 стои батина, вр. 7 даша, вр. 16 крашмиръ, а на зиду е: батини, даша, крашмиръ; у Шафарика одмахъ у почетку у врсти другой стои божиє, а на зиду е божиини. Я нисамъ могао споредити цио надписъ те да видимъ колико и каквихъ јошъ разлика има између самога натписа на зиду и онога што е штампано у Шафариковой књязи. Али изъ ово мало споређенихъ врста види се да бы натписъ жичкѣй требало јошъ едномъ людемъ преписати и наштампати. Друштво Српске Словесности учинило бы велику услугу историји езика српскога, кадъ бы што прѣе натписъ жички највѣрнѣе преписало и у своме Гласнику штампало, онако као што е на зиду. Што се тиче пакъ копривничкогъ лѣтописа одъ 1453. штампаногъ такође Шафарикомъ, а самъ имао прилику споређивати штампано Шафарикомъ са ономъ истиниъ рукописомъ наодећимъ се у манастиру Крушедолу, изъ кога е Шафарикъ копию за себе правіо. Нашао самъ опетъ разлике у еровима дебелиемъ и танкиемъ а тако исто ѣ и оу и паєрцима, кои су кодъ Шафарика поизостављани. Особито јошъ важно е што е кодъ Шафарика па неколико мѣста испропуштано или другѣе наштампано по неколико речи и по цела врста, безъ чега се управо

у лѣтопису што в Шафарикъ издао и не разумѣшта ли в то лѣтописаць хтео да каже. Тако на страни 51 врсти 27 послѣ рѣчи „боголюбивъ“ пропуштено в „милостивъ, благо, кротивъ.“ На истой страни у врсти 34 у Шафарика стои „благоуствивно“ а у рукопису „благотуство.“ На страни 54 врсти 18 послѣ рѣчи „пострада“ изостављена в цѣла врста „Подобно же и сѣ“ отъ своего хранила пострада.“ Па опетъ на истой страни а врсти 20 послѣ рѣчи „его“ пропуштена в цѣла врста „посади же и сѣрши его съ престола отъчиста своего.“ На истой страни юшъ у врсти 22, у Шафарика стои „брани“ а у рукопису стои „страны.“ Засада споминѣмъ ове разлике и погрѣшке као важнѣ само.

Обадва овѣ споменута слова сада штампая се првый путъ колько ми в стваръ позната. Истина да в слово Максиму онако исто, осимъ малихъ разлика, као што в штампано у Србляку рускимъ црквенимъ езикомъ 1765 год. у Москви, али за езикъ нашъ оно изъ Србляка слово као и цю Срблякъ ние ни одъ каке користи и нема никака значеня. Лѣтопись пакъ може быти да ѣ имати врло мало штогоѣ што ние досада познато изъ штампанихъ веѣ досада у различитѣмъ кнѣгана, и особито у Шафариковнемъ достопамятностехъ, али я мислимъ да оваке ствари за сада треба штампати колько ихъ се гоѣ ѣ наѣ, те ѣ се тако само моѣ временомъ издати уредно и критично разраѣени зборникъ српскихъ лѣтописа.

Београдъ 9 Маѣ 1859.

А. Вукомановић.

ЗА ЦРКВЕНУ ІСТОРІЮ СРБСКУ.

*Изъ рукописа XVII века у бібліотеци Друства
Србске Словесности.*

Сказаніє о архієпискупехъ србь-
скихъ нже въ пекни бывшихъ.

архієпискупъ сава прьвосвѣтитель.

архієпискупъ в. арьсеніє.

архієпискупъ г. сава в-го.

архієпискупъ д. еустатіє.

архієпискупъ е. ннкоднмъ.

архієпискупъ з. данимъ.

архієпискупъ з. їоаннкіє.

архієпискупъ н. ефремъ.

архієпискупъ ф. спирндонъ.

архієпискупъ і. їаковъ.

архієпискупъ ал. еустатіє.

архієпискупъ вл. сава.

до зде быше архієпискупн въ пек(н) до ца-
ра стефана, и поставлюют се патріарсін. и зде
изъвнмъ како быше и како се поставише.

Благоуѣстникъ царь стефанъ възимаєть власть
и науѣлство въ земай ѡтауѣства своего и поста-
вляєть свога логофета на прьстоле светаго савн
архієпискупа курь їоаннкіа, и прьвмьсть въ архіє-
пискумьстве .м. азть. тогдаже гѡсподинъ кралю сте-
фану въ томъ врѣменїи прїемьшъ многїи землє и

градоу грьускѣ, прѣсѣ прѣсть градъ славыи охридъ и градъ славыи примѣпъ, идеже и царским дворъ себе въ прѣзивианѣ съгради и въздвиге, и градъ славыи костуръ, градъ стрѣмицѣ, градъ хлериинъ, градъ железницѣ, градъ водни, градъ умирень. сѣа вса прѣсть въ .л. лѣта мраластва своего, и кени-та се на царство оу граду сѣопѣи, архіепискупъ куръ ѿданикѣа постави патрїархѣмъ, и пожне въ свѣтительстве на прѣстоле свѣтаго сави лѣтъ .51. и мѣсѣцъ, и съ мирѣмъ успе о господи мѣсѣца сѣк(тебра) .л. днѣ, въ .3. часѣ ноци.

о поставленїи вѣтораго патрїарха сръбленѣ куръ сави.

И по прѣставленїи патрїарха куръ ѿданикуа стефанъ царъ събра съборъ сръбскимъ и грьѣскимъ оу градоу сѣрѣ. и постави савѣ патрїархѣмъ на прѣстоле свѣтаго сави. и прѣзивиающѣ же емѣ въ домѣ спасѣвѣ, сѣже царъ стефанъ кени-та се на царство и патрїарха сѣбѣ нзѣбра сръбленѣ не по законѣ ни съ благословенїемъ цареградскаго патрїарха, якоже подобаетъ, нѣ понска благословенїе бесунно на архіепискупѣ* трѣновскомъ и на архіепискупѣ охридскомъ, и съборѣмъ сръбскимъ. сице выжари се и постави патрїарха, якоже не подобаетъ. Сицева повѣсть о цари стефанѣ. Мужъ же великъ и въ крѣпости силѣ, и въ прѣмудрости силеннши, богоданнѣю власть възпрїемъ распро-странѣет се къ востоку и западу и сѣверѣ и югѣ,

* Прво е стало „патрїархѣ“, па е онда онако по-прављѣно.

гради же грѣѣскыи не мало възспрїетъ. заимаетъ же се и тѣ общаго врага. възвншае се срьдцемъ, и прѣродитѣланъ властъ краіевѣства оставль, царскы сынъ възделекъ, възвнѣ се на царство, и по сѣмъ оставлетъ еме ѿтѣ прѣродителѣ и свѣтаго савы прѣданное емѣ архїепискупѣство ѿтѣ патрїарха цариграда, поставлетъ себѣ поснлїемъ патрїарха їѡаннѣва. таже съ савѣтомъ сего ѿтгонити начетъ цароградскїе митрополити нже подѣ области тѣѡго градехъ, и биваетъ бѣда и злоба не мала. патрїархъ бо царствѣющымъ градоу тогда възселїенскы куръ клаетъ поснлаетъи отлѣуетъ царѣ съ патрїархѡмъ їегове архїереѣ. семѣ же бывшѣ на раскаиїе прихѡдитъ царь, и понска о злобе сен раздрѣшенїе, и не възможе обрѣсти сѣна радн и градовъ. и по сѣмъ раздрѣшаетъ се ѿтѣ жнтїа сего и грѡбѣ прѣдаѣт се, злобѣ же сїю непогрѣбеннѣю оставль.

По сѣмъ же прїетъ царство сынъ его урѡшъ, и мало благодѣнѣствовавъ и бѣдѣ прїетъ велнкѣ ѿтѣ властель сконхъ, и мало лѣтъ царствова, и тѣ ѿтѣ жнзнн сен прѣстави се, ннѣтоже ѡ прѣдреуеннѣннѣ злобе сѣтворъ.

Царство же его прїетъ їедннѣ ѣестъ кнѣзь ладарь, дръгѣю же ѣестъ вѣлкашннѣ, нже на краіевѣство дръзнѣкъ, ннѣсоможе не брѣгъ ѡ проклѣтн свѣтаго савы, грѣѣаскїе же страны и гради прїемъ оуглѣша. и по сѣмъ сѣвѣзѣплѣше се нзѣдоше въ македонїю, и ѿтѣ тѣракъ ѣбїенн быше, и тамо сконѣѣаше се. Ѹстнѣнши же стараць куръ нса на злобѣ сен нераздрѣшеннѣое вндѣвъ, ревнѣно-

СТІЮ РАЖДЕТЬ СЕ БОЖЬСТВЕЮЮ, ПРІНДЕ КЪ КИЗЪХ АЛХА-
 РЪ, И СКАЗУЕТЬ СМЪ О ВЪЩИ. КИЗЪ ЖЕ АЛХАРЪ, БОГОЛЮ-
 БНИКЪ СМ, И МНОГЫМИ ДОБРОДѢТЕЛЬНЫМИ УКРАШЕНЬ, СІА
 САМШАКЪ НЖЕ О ПРЪДРЕЧЕНЬНЪХЪ ЗЛОБЪ, КЪ МНОЗЪ ПЕЧА-
 ЛН БЫСТЬ. ПОСЛАСТЬ СТАРЬЦА КҮРЪ ИСАІЮ КЪ ПАТРІ-
 АРХЪХЪ СРЬБЬСКОМУ САСЕ, И ПРІИШЬДЪ ЕДВА ОУМОЛН ЕГО
 О СЪМЪ РАЗДРЪШЕНІИ. ОМЪ ЖЕ ПРЪКЛОНИВЪ СЕ И МОЛН
 СТАРЬЦА ИСАІЮ ПОИТИ КЪ ЦАРНГРАДЪ ПОНСКАТИ О
 СЕМЪ РАЗДРЪШЕНІЕ. ОМЪ ЖЕ СЕМЪ ПОВНИВЪ СЕ ИМО
 ПОИТИ, И ПРИШЬДЪ КЪ КИЗЪХЪ, ВЪЗЪТЪ ОТЬ НИЕГО НЖЕ
 НА ПОТРЕБЪХЪ ДОВОЛЬНАА, И ТАКО ЕМАЕТЬ СЕ ПОУТИ.
 ПОЕТИ ЖЕ СЪ СОБОЮ УЪСТНАГО КЪ ДОБРОДѢТЕЛИХЪ
 БЫВШАГО ПРОТА СКЕТІЕ ГОРЪ КҮРЪ ФЕОФАНЪ И ДВА
 ХУЕННИКА СНАНЕСТРА И МИФОМЪ, СЪ НИМИ И НИКОДІ-
 МА ГА(АГОЛ)ОМЪ ТЛЪКОВАТЕЛЪ, И СЛОВОРЪ КЪСЪМЪ ОПО-
 ВЪДАЕТЬ, СТАРОН ЦАРНИИ КҮРЪ ЕЛНСАВЕТИ И ВСЕМЪ
 СЪЩІИМЪ ВЛАСТЕЛОМЪ. ТЪЖЕ КЪ СВЕТИЮ ГОРЪ КЪШЬДЪ,
 И ОТЬ ТОУДОУ КЪ КОРАБЛАА КЪШЬДЪ, ЦАРСТВУЮЩАГО
 ГРАДА ДОСТИГЪ, СТРАХЪ И БЪДН МНОГЫЕ ПРІЕТЪ, ЦАР-
 СТВУЮЩЪХЪ ТОГДА КАЛАКНЪХЪ ПАЛЕСЛОГЪХЪ И СЫНЪ ЕГО
 КҮРЪ МАНОМЪ, ПАТРІАРХЪ КҮРЪ ФИЛОФЕЮ, МУЖЪ ДО-
 БРОДѢТЕЛЬНЪХЪ И ПРЪМУДРЪ. ТАЖЕ УВЪДЪНО БЫСТЬ ПРІ-
 ШЬСТВІЕ СТАРЦА ИСАІЕ И КЫНА, ИЕЖЕ РАДН ПРІНДЕ, И
 ПРІЕТЪ СЕГО ПАТРІАРХЪХЪ И КАСЬ СЪБОРЪ, ИМОЖЕ ІЕСТЬ
 ЛЪПО, СЪ УЪСТІЮ МНОГОЮ. ТАЖЕ СЪКЪТЪ СЪТВОРЬШЕ О
 СЕМЪ, ПРАЩАЮТЬ ПРЪЖДЕ БЫВША ЗАПРЪЩЕНІА И
 ОТАХУЕНІА ЦАРА И ПАТРІАРХА И ВСЪХЪ ЖИВНЪХЪ И ПРЪ-
 СТАВЛЪШНХЪ СЕ, И ПРІЕМЛЮТЬ ВСЪ АРХІЕРЪЕ КЪ ПРІОБ-
 ЩЕНІЕ И СЪСЛОУЖЕНІЕ. ВЪКЛАЕТЬ ЖЕ ЗДЪ НЕУТО ЛХУЪШЕ
 РАДН СІНЪХЪ ПРИШЬДЪШНХЪ, ПАХЕ ЗА КҮРЪ ИСАІЮ, ПО
 ИЕЖЕ БЪ ЗЪЛЪ КЪЗЛАЮБАВЕНЪ ПАТРІАРХЪХЪ, ТОГО РАДН

дають не и тому нмѣти архієпископа срѣблемъ, и патріарха самогластна и никимже обладаема, еди-
нъ о сѣмъ давьше заповѣдь, яко аще укрѣпѣть се
срѣбае, и грѣускыѣ пакы страни прѣимуть, митро-
политъ и помѣнь тѣхъ рекьше патріарховѣхъ да не
прѣиметь, якоже и съборьма повѣлеають правила.
и сѣмъ бывъшъ, написають къ потвържденію снѣ-
гелѣа и ѡтпущають его съ любовію и уастію и са
нымъ два уловѣка изъбрамяна къ лхуышемъ изъвѣ-
щенію къ священномнощехъ курь матфеа и курь
моксеа, иже прѣишдыше въ призрѣнь яко ѡтъ ли-
ца патріархова, и вышдыше въ црьковъ царевъ,
служише и приѡбѣщише се светителямъ и священ-
никомъ срѣбьскымъ ѡтауєннымъ прѣжде.

Въ тоже врѣме прѣстави се сава патріарахъ,
прѣбывши на прѣстоле свѣтаго савен .к. лѣтъ и
.в. мѣсець, и сконьча се мѣсеца апрѣлѣа .жѡ. днь
на антѣпасхъ въ .г. уасъ днь.

Сѣнже пришдыше изъ цариграда, працюють
царя стефана, ѡданику патріарха и савъ патрі-
арха и уроша царя и всѣхъ малихъ и великихъ, и
бываєть радѡсть велика и веселѣе, съединише во
се оуды къ главамъ и прѣють пакы црьквы своѣ бла-
гозпѣе. и тако быше срѣблемъ патріарсы:

- патріарахъ .г. ефремы.
- патріарахъ .д. спирѣдонъ.
- патріархъ .е. даниль.
- патріархъ .с. савва.
- патріархъ .з. курѣиль.
- патріархъ .и. никонъ.
- патріархъ .ѡ. арьсениѣ.

ПАТРІАРАХЪ .І. НИКОДИМЪ.
ПАТРІАРХЪ .АІ. МАКАРІЄ.
ПАТРІАРХЪ .ВІ. ПАУЛЬ.
ПАТРІАРХЪ .ГІ. АНФОНІЄ.
ПАТРІАРХЪ .ДІ. ГЕРАСІИМЪ.
ПАТРІАРХЪ .ЄІ. САВАТІЄ.
ПАТРІАРХЪ .ЗІ. НИКАНУРЪ.
ПАТРІАРХЪ .ЗІ. ІОАННЪ.
ПАТРІАРХЪ .ИІ. ПАУСЕН.
ПАТРІАРХЪ .ФІ. ГЛАВРІИЛЪ.
ПАТРІАРХЪ .К. МАХУМЪ.
ПАТРІАРХЪ .КА. АРСЕНІЄ.

Речи самъ у рукопису скраћене исписао цело
и стављао њ где место нѣга у рукопису стонъ.

У Београду месеца новембра 1858.

В. Даничићъ.

ШТА Ђ ПИСАО ВИСОКІЙ СТЕФАНЪ.

Старе кнѣиге кажу да є деспотъ високій Стефанъ, синъ кнеза Лазара, писао кнѣиге: „многа писанїа превѣдѣ отъ грѣхъсимихъ писанїи, наѣче нїихъ прѣжде вышїихъ того“ (Шафар. *Ramátky děv. písemn. jihoš. okázku obč. písemn. 62*). Ђ ли се одъ дела нѣговихъ што до насъ дохранило?

I.

У Београду у народной библиотеци при попечительству просвете има еданъ рукопись на хартиѣ у 4 одъ више руку, за коя мислимъ да є изъ XV века. У нѣму су различне богословске ствари, а међу нѣима еданъ акростихъ „деспота Стефана.“ Ане є овай рукопись тако старъ као што се мени чини, онда јошгъ може быти да є у нѣму овай акростихъ писанъ рукомъ самага деспота. Акростихъ гласи овако:

к р а ю г р а н е с е с е м о у : с л о в о л ю б ѣ в е .

.а. Стефанъ деспотъ сладуаншомоу и любѣзньишомоу и срьдѣца моего неѡтлоуѣншомоу и много соугубо вѣждезньишомоу и въ прѣмоудрости обнѣишомоу, царствїа моего нескрьнемоу .їме рекъ. о господи любѣзньное цѣлованїе, вѣкоупъ же и милости нашею нескоудниом дарованїе.

.в. Дѣто и весноу господь сьзда, шкоже и пѣвць реує, въ нїхъже и красоти многыє, пѣтицямъ

спороу и веселїа испльнї прїлїтанїе, и горамъ
връхъ, и лоуговомъ пространства и польскыи
широты, и въздоуха тмьлаго днєвнымъ нїїмъ гла-
сы оглашенїе, земьная же дароносїа еже цєтєвъ
еже благоуханїа и златоносѣице, нѣ и самого уло-
вѣуьскаго їєстьства обновленїе и възыгранїе ¹
достойно кто исповѣсть.

.г. Обаче всѣа силѣ и нїа уюдождїа божїа,
иже и острозрительныи оумъ съзрьцовати не до-
елїеть, любовь прївѣсходитъ. и не уюдо, богъ
бо любовь нїменюїеть се, шкѣе рече їѡанъ гро-
мѣе.

.д. Вѣсѣаа лѣжа вѣмѣщенїа въ любови не
нїмать, каинъ бо тоуждїи любови рече авелѡу: нїз-
дєвъ на полїе.

.е. Остро и зѣлако и бїстрѡтеуьнѡ дѣло любови,
вѣсѣакоу добродѣть прїнїти могуще.

.с. Лѣпотнѣ снїю давндѣ оукрашають шкѣ мѣ-
ро, рече, на главѣ съходящеи на брадоу ларонїю,
и шкѣ рѡса лєрьмоньскаа сходящїа на горы сї-
ѡньскїе.

.з. Юноше и дѣвы, къ любєамъ прикладїи,
любовь възлюбїте, нѣ правѣ и незачорнѣ, да не
нїмако юнѡтьство и дѣвѣство покрѣднѣше, нмѣ-
же їєстьство наше къ божьственному прїскаєт се,
божьственноє негодѡуєть. не ѡскрѣблїте, рече апо-
столю, доуха скєтаго божїа, нмѣже знаменѣте се,
плѣкѣ шкѣ въ нрѣщенїи.

¹ Где што е писмо нїшчїлєло, па га е неко поно-
вно; тако е и овде, алї за цело нїсїлїмъ да е погрѣш-
но што е место ове рєчи ставлѣно „възыгранїе“.

и. Бяхомъ въкоупе, и дроугъ дроуга баче, или тѣлесн или доухомъ, нѣ аще горы, аще рѣки расцѣпише насъ, давидъ да речесть: горы гольвоуи-скыя да не сынидеть на васъ ниже дѣждь ниже рѣса, яко саоула и їоанифана не съхранисте. ѿ беззаконїе давидово, слышите царїе, слышите, саоула ли плауешн обрѣтеньнымъ? ѿбрѣтохъ бо, рече богъ, давидъ, моужа по срьдцоу моемоу.

ѡ. Вѣтри же да приразеть се рѣкамъ и да изъсекноуть, якоже при моуеръ море, якоже прїїсоуся соудни кїѡта ради їѡрдань.

ї. Єще да съвъкоупниъ се, єще да оузримъ се, єще любовнѣхъ да съеди(ни)мъ се о ѡмъ самомъ христѣ боуѣ нашемъ, ѿмоуже слава съ ѡтцемъ и съ скетымъ доухомъ въ бесконъуныя вѣны. аминъ.

II.

Друштво Србске Словесности има рукописъ XVII века на хартии у 8. У нѣму су различне ствари, између осталихъ и оно што є напредъ у овомъ Гласнику штампано и за „древену историю србску“, а на другой страни листа 127 има ово:

Мудрѡсть и пророуаствїе скетаго
стефана ладзаровића.

Съплатѡхъ слово полазъно къ разумевающымъ и вѣнимающымъ гаданїа, о еже съенти се всакомъ пророуаству до прииастїа господни. събрахъ ѡтъ всехъ пророковъ и приложихъ здѣ въ кратъце нѣрзѣни-сїи речѣ. на згрехъ слышѣхъ яко клѣплютъ развѣзъ памѣять и рѣкають и гласи испѣсѣають, крила потресѣють съ старницю лисицю, еже паде и съ-

рѣши се, и придонесе два мужьстенаа да ю хотѣть въздвигнути съ срьбниомъ палѣтѣниомъ и алмазскими копѣемъ...

Штета што не можемо знати шта е далѣ, ерѣ е еданѣ листѣ одсеченѣ. А на листу кои иде иза нѣга стое загонетке, за кое се веѣтъ не зна за цело есу ли и оне деспотове. Али ѣу и ѣиѣхъ исписати, ерѣ е и ово напредѣ наликѣ на загонетку, па се може мислити да су му оне наставакѣ.

Првой кои иде нема почетка:

ѣдинѣ. по иже прѣво два и послѣ ѣдинѣ ї еше двѣ сте и петѣ и нї ѣдинѣ и толнко и тако.

с з а о х у н.¹

Немѣ покансарѣ книги неписанїе ка градѣ приносятѣ и градѣ стое и нѣ нмн пѣти ка себе.

с п а в у н г и.²

Небо бѣ а земае не бе, село бе и пѣти не бѣ.

Мужѣ мон ѣтыцѣ твои, и ѣтыцѣ твои ѣтыцѣ мон, аз же мати твою сестра ти се наричѣ. Ы тол н р о в т ѣ с ѣ щ н т е д н с ю о н с (н) р п ѣ с ю н р е щ а д.³

¹ Што е штампано овако растављениѣ словина то су одгонетлиа. Прва два одгонетлиа стое на среди, и мислиѣ да су предѣ загонеткама своиѣ. Трекој, кадѣ се не бров она безѣ почетка, одгонетлиа стое иза нѣ. А како се може читати оваѣ првыи и другии и последнии одгонетлиа, види у другомѣ чланку о „тайной буквици“.

² Види далѣ чланакѣ о „тайной буквици“.

³ Овоме одгонетляю треба сваку речѣ читати съ десна на лево. Само после прве три речи треба читати шесту па пету па четврту. Дакле: а е т ѣ с ѣ т в о р и д е т и щ ѣ с ѣ п р ѣ с н о ю с и д а щ е р и ю.

И сїе глагола нїшад акотол¹: кто не рождѣ се
и поетъ искрїною си матеръ мѣжа. а. а в е
а м а д а.²

Бахъуоханъ нерождень, свещеникъ неосве-
щенъ, дїаконъ христа ѿтвержень, певаць блудникъ.
Тлькь семъ: ф з ф з в к ѣ з ф ф в к ѣ ц ѣ ф к о ѣ л о
в з ф н з ѣ к ѣ ѣ л п ѣ.³

Речи самъ у рукописима скраћене исписао це-
ле и ставляо ѣ где место нѣга у рукописима стон¹.

У Београду месеца новембра 1858.

Б. Даничићъ.

---

¹ Ове су две речи и у загонетци писане съ десна на
лево, може бити за то да се не. бы по нѣма по-
годила предня загонетка. А кадъ се читаю съ де-
сна на лево, излази: дѣши лотокъ.

² И ово се чита съ десна на лево, дакле: в дѣ-
ша е в а . ѣ.

³ Види далѣ чланакъ о „тайной буквици“.

ТАЙНА БУКВИЦА

У СТАРИМЪ РУКОПИСИМА.

Читао у Друштву Србске Словесности 22 апр. 1859
Б. Даничић.

У неколико самъ рукописа налазио на записе словенскимъ словима писане, кои се не могу прочитати кадъ имъ се слова читаю обичнимъ гласовима своимъ. Три така записа знамъ да су до садъ већ и штампана: еданъ у В. С. Караџића Даница 1826 стр. 10, другій у истой Даница на стр. 20, а трећий у Ф. Миклошића Monumenta serbica стр. 19. Неколико речи тако написанихъ има и у загонеткама Стефана високогъ штампанимъ у овомъ Гласнику напредъ на стр. 169, 170.

Може быти у такимъ записима што знатио;
како ћемо ихъ прочитати?

1. У рукопису изъ коега е напредъ у овомъ Гласнику штампанъ животъ Стефана Дечанскогъ има на другој страни листа 128 записъ тако писанъ, па е исподъ њѣга неко кои е знао тайну подписао слова која кадъ се прочитаю обичнимъ гласомъ своимъ даю смисао и тако показую кои гласъ има кое слово у тайной азбуци, кое се назави у томъ запису.

Ево записа заедно съ подписанимъ словима
коя се могу прочитати:

●●●●● ●●●●● ●●●●● ●●●●●

С Н М С Д Г Г Н О М А Б У К О В Ы С П И Ш Ъ

Ща е подписано исподъ оба и и исподъ ѣ не могу разабрати.

Одавде дакле дознаємо за десетъ слова на-
навѣ имѣ е гласъ; дознаємо да

у тайной буквици		в	гласи	и
—	—	є	—	и
—	—	з	—	г
—	—	и	—	в
—	—	к	—	п
—	—	л	—	о
—	—	п	—	к
—	—	х	—	ѡ
—	—	ѡ	—	с
—	—	ѣ	—	а
а	—	ѣ	остае	ѣ

Одавде се за неколико слова види да су по
два променила међу собомъ свое праве гласе и
тако постала тайна: в е у тайной буквици и, а и
е в; к е п, а и е и. По томе кадъ у тайной аз-
буци е гласи и, можемо мислити да и

и гласи є

о чему ћемо се јошъ уверити; тако намъ остае
у овомъ запису само едно слово ѣ, кога не знамо
прочитати, а остало све гласи:

СМЕ ЛИСА ГЕ.ГН ЛОНА БУКОКЪ СНИЪ.

Овај е записъ овако тайномъ буквицомъ пи-
санъ јошъ године 1543, ерѣ до нѣга однакъ стои
настављено истомъ рукомъ: ѡтѣ вѣтна е лето .ѣѣ.
а ѡтѣ рождества христека .ѣѣѣѣ. (1543).

2. Истыи овај записъ одъ исте године има
јошъ у једномъ рукопису, и то у ономъ изъ кога
е у овомъ Гласнику напредъ стр. 166—168 штампано
„слово любе“ деспота Стефана, али нема исподъ
нѣга подписано како га треба читати. (Ваља на-
поменути да е у оба та рукописа само ове записе
се писао „ЛОНА БУКОКЪ СНИЪ.“)

**гласъ дознати изъ смисла. По оное што знамо
можемо**

запись: $\chi_{\text{нн}}^{\text{нск}} \text{ сенсат } \omega_{\text{нн}}^{\text{нн}}(n) \dots \tilde{x}. \text{ зсцен}$
 прочитати: $\omega_{\text{нн}}^{\text{нн}} \text{ нннн} | \text{стенн}(n) \dots \tilde{x}. \text{ го ннн}$

Изъ смисла се види да последня речъ „го-ни“ не може ништа друго бити него „годни“, одакле дознаемо да у тайной буквици

з гласи д.

■ в у запису у речи **стапа(и)** надметнуто надъ край-
нѣ слово и задржанъ му правый гласъ. Изъ смисла
се види у речи **школ(я)** да

2 OCT 26 2,

КАО ШТО СМО ВИДЕЛИ ДА И СЛОЖЕНО ЈЕ ОСТАВ ЈЕ.

7. Седмий самъ запись нашао на хартии која е прилепљена на предњу корицу изнутра у рукопису подь бр. 26 у библиотеци друштва србске словесности. Ево га:

Сїа книга житїе святаго касхїїа нокато мнє пона
мѣла 1748.

Овде нема ни единога слова коему не бисмо знали тайнога гласа. Само се ваља опоменути да се **ѣ** и **у** правој буквици у гдеконимъ рукописима чита као **ш**. Тако ћемо

речь: 071264

ПРОЧИТАТИ: СТОЛНА, Т. 6. СТОЛНА.

8. Осмый самъ записъ нашао у рукопису друштва сръбске словесности подъ бр. 24 на другой страни листа 285. У нѣму имамо еданъ путъ в надметнуто надъ в. Често у рукописима треба два пута читати слово надъ коимъ в друго надметнуто а у тайной смо буквици већъ видели да се гдешто надмеће слово съ правимъ гласомъ своимъ. За то љу преписуюћи овај записъ место едного в ставити два и међу нѣхъ в, кое љу съ еднимъ в заградити. Јошъ има у овомъ запису ѱ, коега у пређањимъ записима ние было. Знајући да не-

у	тайной	буквици	Ѹ	гласи	Г
—	—	Н	—	Б	
—	—	К	—	П	
—	—	Л	—	О	
—	—	М	—	Е	
—	—	О	—	А	
—	—	П	—	И	ков гласи и Ъ.
—	—	Р	—	Ц (?)	
—	—	С	—	Ѧ	
—	—	Ѹ	—	Х	
—	—	Ф	—	У	
—	—	Х	—	Ѹ	
—	—	Ц	—	Р	
—	—	У	—	Б (?)	
—	—	Ѧ	—	С	
—	—	Ѫ	—	М	
—	—	Ѭ	—	Т	
—	—	Ѯ	—	Д	
—	—	Ъ	остае	Ъ	
—	—	Ь	—	Ь	
—	—	Ѣ	—	Ѣ	ков гласи и Ѧ
—	—	Ю	—	Ю	
—	—	Ѧ	—	Ѧ	
—	—	Ѩ	—	Ѩ	

Мислимъ да е погрешка што у едномъ запису (подъ 12) Ъ гласи Ѹ, као што е погрешка што е слову Ѫ остављенъ правый гласъ.

У овимъ записима нема свију гласова кое има езикъ коимъ су писани; по томе за сва слова праве буквице јошъ не знамо како су се писала тайно. Али нема више него три гласа потребна србскомъ

езику, која не знамо како су се писала тайномъ
буквицомъ а то су ж, ш и ф.

Између овихъ тайнихъ записа за које се зна
кадъ су писани најстарији е јошъ одъ године 1543,
а најмлађи одъ године 1748. Съ више е страна за
народъ србскій знатно што е ово тако стара стваръ
и што се тако дуго држала

Б. Даничићъ.

ФЕРМАНЪ

СУЛТАНА МАХМУДА, СИНА СУЛТАНА МУСТАФЕ-ХАНА,
СРЕБСКОМЪ ПАТРИАРХУ АРСЕНИЮ

одъ године турске 1143, а после Христа 1731.

*Съ турскоєъ оригинала, кои е у Карло-
сачкој архиви.*

(ХАТЬ).

Налогъ, кои е у овомъ номъ високомъ ферману, ово е:

Срећно ступивши на высокій престолъ царства османскогъ, (кои е и калифатъ) разаслао самъ високе фермане да се сви берати понове. У кога е овај мој ферманъ царскій, избраний између месійногъ народа Арсениѣ патриархъ пећскій и околны места, кои су подъ њимъ, поднесавши свой бератъ молио ме, да му се понови. Пошто се на ту молбу његову теветери епископски прегледаше, нађе се, да е пећска патријаршія са својомъ околиномъ овоме патриарху Арсенију дана съ погодбомъ, да у име махтуд дав сваке године по 70.000 акчи и 100.000 акчи, нао даръ за бератъ; и пошто истый патриархъ махту што припада и 100.000 акчи у готовомъ новцу азии мојој положи, я му 19. Ребаулевела 1143 године овај ферманъ издадохъ и наложихъ, да га ђаури, попови, калуђери, владике и митрополити, кои живе у Пећи и у околини, Крушевцу, Лесковцу, Урђубу, Косову, у окупзима вучитрискогъ санцака, у окупзима и околини смендерскогъ санцака, Припштини, Новомъ Брду, Якови и околини, Ђустендилу и око-

лини, Дупници, Казанлуку, Ихтиману, Самокову, и околини нѣговой, херцеговачкомъ санџаку съ околиномъ нѣговомъ, Ушћубу, Врацѣи, Егридере-Паланки, Калканделену и околини, Нишу и околини нѣговой, Радомиру и нѣговой околини, Новомъ Пазару, Новой Вароши, Трговишту, Протиѣу, Митровици и нѣной околини, Прісполю, Таслици и нѣной околини, Ужицу, Ршави и околнимъ окрузима, нахиѣма и селима, а тако исто и свештенство латинске цркве у Босни, по канону и по нѣннымъ невалялимъ законима и вери, сви дакле велики и мали кои живе у горе реченимъ местима да га за свога патріарха признаю и да слушаю нѣгове речи кое се тичу нѣнове вере, и нѣму се обраћаю за свествари кое се тичу закона; далѣ:

1. Да оны горе речены 70.000 акчи у нше нахтуа на годину не изоставляю азни предавати.

2. У патріаршіи овой не ће се смети нико у послове патріархове мешати и у личностъ нѣгову дирати.

3. Нико не ће смети узнемиравати овога Патріарха нити нѣгове већиле, ни владике ни митрополите, кое онъ съ своимъ братомъ буде одређивао, да купе одъ народа, попова и калуђера, кои живе у нѣговой патріаршіи, мирію, таксе за визитаціе, милостинѣ, таксе кое се за прво и друго венчанѣ даю, после тога 12 акчи одъ сваке куће и по 1 цес. дукать одъ свакогъ попа за патріарха, и 12 акчи одъ куће и по 1 дукать одъ попа за митрополите.

4. Зани и тимариоти, кои су у области патріарховой, не ће смети казати за оне христіане кои се на нѣннымъ читлуцима, селима и кишлацима налазе, и живе, да су то нѣнии момѣи, башчовани, и слуге, да бы ихъ тимъ ослободили одъ горе означены такса.

5. Патріархъ ће имати властъ по досаданѣмъ обичаю све иманѣ ков после смрти попа, калуђера, калуђерица, владика и митрополита заостане, узаптити, а да се у то смею мешати бейтул-мали, войводе, субаше, тимариоти, заими и остале цивилне власти.

6. Митрополіѣ се не могу никоме дати на предлаганѣ кадинно, него ће се давати само на предлаганѣ патріархово, и ово предлаганѣ треба да буде потврђено патріарховимъ печатомъ.

7. Попови, калуђери, владике и митрополити могу на смрти свое иманѣ завештати сиротинѣи свое цркве и патріарху, и тада вреди сведочба ђаурска на суду.

8. Ако каква ђаурка одъ свогъ мужа побегне или се мужъ узхте другомъ ђаурцомъ женити, а прву пустити, онда у расправлянѣ и суђенѣ тихъ ствари нема се нико другій мешати осимъ реченогъ патріарха и нѣгови владика, кои имаю мой берутъ.

9. Сеоски попови не смею ђаурину, кои ние по цѣновомъ закону за женидбу, допустити да се омене безъ одобрена патріархова.

10. Заими, тимариоти, спахис, яничари, и остали богатаци не ће смети нагонити патріарха и нѣму казати оно што е поганичкој вери противно, као: отерай овога попа, а нѣгову цркву подай овоме; или: ову жену съ тимъ и тимъ ђауриномъ венчай.

11. Ако митрополити, владике, попови и калуђери не бы хтели патріарху потребну мирію и остале таксе и ресуме положити, па бы ихъ онъ морао збацити и друге люде на нѣова места поставити, онда ће онъ ту стваръ и мени явити, и потребно предложенѣ учинити, и а ђу по томъ нове

потврдити своихъ бератомъ, пошто жи они даръ за берутъ положе.

12. Кадъ бы патріархъ каквомъ владици, митрополиту, калуђеру, или попу, за какву кривицу и преступъ узео чинъ и браду му обрѣао, у то се нема нико другій мешати.

13. Ако бы се кои митрополитъ, владица, попъ или калуђеръ противіо и не бы хтео патріарху мирію и остале таксе платити, онда ће онъ то мени явити а я ћу онда дати потребный ферманъ, по комъ ће му мирію и остале таксе власть наплатити и предати.

14. Патріархъ или митрополити кадъ пођу, да годишню мирію одъ ђаура купе, могу путуюћи крозъ опаснія места хальине променити, а и оружѣ носити, и онда ихъ не смею узнемиривати и у миріи оштеђавати они, кои ђупрѣ и друге богазе чуваю, ни остали мирмирани, мирливе, мутеселини, войводе, субаше, заими, тимариоти, спаѣв, янъичари и цивилне власти, и то не само нѣи, но ни нѣове момке и люде кои съ нѣима путую. .

15. Кадъ бы реченый патріархъ или митрополити, кои имаю мой беретъ, изашли у села, кои су у реченой патріаршіи да мирію и остале ресу-ме купе, онда цивилне власти, ємини, кадѣ и наѣби не ће смети казати имъ: докъ ми толико новаца не дашъ, не ћу те у моя села пустити да мирію купишъ.

16. Ако бы патріархъ по своіой поганичкой вери каквомъ ђаурину аѳорозъ учиніо, у то се нико другій не може мешати.

17. Именованный патріархъ има власть венчати и развенчати по своме закону, и двоє венчано кадъ се сваде помирити, у цркви заклети, и аѳорозъ учинити, и за то га не смею кадѣ и наѣби гнобити.

18. Кадъ бы патріархъ изашао да купи своєю мирію, онда му не смею цивилне власти казати, да га оглобе: „твоя су люди наоѣ псовали“, или: „мы смо ти дали новаца у займъ, дай намъ сада врати, ерѣ ћемо те глобити“.

19. Патріархъ купеѣи мирію може по досадашиѣмъ начину водити и ясакѣв, а да га у томе не може нико узнемиривати, и нико му не сме казати: „мы ћемо наше люде за ясакѣв дати, и ако ихъ не примишъ, не ћемо те пустити у наша села и шахію да мирію купишъ.“

20. Патріархъ може носити штаку и друге своє чину пристойне ствари, и у томе га нико не може узнемиривати.

21. Манастирски и црквени веѣили, кои мирію купе, не смею мирію повести ни упропастити.

22. Патріархъ има власть на свакогъ оногъ калуѣера, кои нема цркве, него коєкуда тумара и сплетке прави, пазити и оваково тумаранѣ забранити му.

23. Арсеніє патріархъ докле годъ буде на годину по 70.000 акчи царской азни плаћао, моѣи ће, као што су и преѣашњи патріарси чинили, съ ономъ истомъ погодбомъ све, што црквама као вакупъ припада, а на име: винограде, башче, читлуке, воденице, чаире, нѣиве, родна и неродна дрва, аязме, манастире, куѣе, дуѣане, стоку и друге све ствари држати, а да га нико у томе не сме узнемиривати.

24. Патріархове парнице, коє буде имао, у Цариграду ће се расправляти.

25. Мирмирани, миралиєе муселими, войводе, субаше, баждари, мартилозбаше, займи, тимаріоти, и други люди кои стое на ѣупріяма и богазіма, не смею конѣ и мазге, коє патріархъ и нѣгови люди ашу, дирати и забранѣивати имъ да ихъ не ашу,

єдномъ речю не сме нико никако мирію патріархову отимати.

Тако нека се зна и моме светомъ знаку верує.
Писано у Константиніи.

Оригиналь є писанъ у свитку на хартіи 3 педи широкої, и 8 педи дугачкой, врло лепо, тако да султанскій хать или тура, знакъ имена султана, найбогатіє златомъ и разнобойнимъ цвѣтємъ исписанъ и украшенъ, самъ има четири педи дужине; а текстъ є тако писанъ у 35 врста, да є свагда єдна црвена нарминомъ писана, и єдна црна тушомъ писана врста горе и доле златномъ врстомъ ограђена; има дакле свега црвены врста 9, црны врста 8, а найфиніимъ златомъ писаны врста 18.

ИЗВОДИ

изъ турскихъ документовъ у Карловачкой архиви.

I.

На предложенъ патріарха Арсенія султанъ Махмудъ давъ 1146 г. (турске) берать митрополиту да може по своіой епархіи путовати и мирію купити, и узъ то препоручуе ѣвима турскимъ властима да митрополиту не сметаю у томъ послу.

II.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе бератомъ одъ последиѣгъ Муарема 1147 г. (турске) потврђуе како му се патріархъ Арсеніе жаліо на неке люде, кои тражише одъ нѣга некій дугъ, за кои е истый патріархъ на суду доказао да ние истинить, и како е на ту жалбу добио пресуду одъ турскогъ суда, коіомъ е ослобођенъ одъ дуга за кои е парница была; сврхъ тога султанъ наређуе пећскомъ кадин да ту стваръ добро извиди и люде кои дугъ траже одъ тогъ траженя одбіе.

III.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе, 1148 (турске) године 10. Сафера, бератомъ потврђуе Ђорђа за нишкогъ митрополита, когва е патріархъ Арсеніе поставіо по смрти нишкогъ митрополита Панћелоса. За овай е берать платіо новый нишкій митрополить султану у име пешкеша 4.000 акчи (аспри).

IV.

Нишкомъ митрополиту Ђорђу дає султанъ преписанъ ферманъ да га собомъ носи кадь по епархіама своимъ путув купећи мирію, да му не бы турске власти досађивале.

V.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе, на предложенъ патріарха Арсенія 1148 године (турске) дає беретъ, у коме препоручує свима турскимъ властима да не чине никакве сметнѣ митрополиту нишкомъ кадь бы по своіой епархіи пошао да купи мирію, и допушта митрополиту да на томе путу може носити и патарицу епископску.

VI.

Абдула паша, валія румелискій, године 1148 дає бурунтію патріарху Арсенію да може ићи по епархіама своимъ, коє су у подручю истога паше, и мирію купити и народъ у вери обучавати.

VII.

У берату се дає право патріарху да може наплаћивати одређене таксе одъ люди кои се жени и то: кои се првый путъ жени да плати 400 акчи, кои се по другій путъ жени, да плати 800 акчи, а кои се по трећій путъ ожени, да плати 1200 акчи. Кои бы се одъ свештеника успротивіо плаћаню ове таксе, патріархъ има право узети му чинъ и обріати га.

РУКОПИСЬ
АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА.

Читао у Друштву Србске Слозесности 13 мая 1859
Б. Даничићъ.

У народной библиотеци при попечительству просвете у Београду има рукопись на кожи одъ 180 листа величине као што е садашня оманя четвртина. У нѣму е као што прве речи на другомъ листу кажу:

ТИПНІКЪ ЮР(ОУ)С(АЛН)МСКИМЪ СВѢТАГО СЛѢВН.

Иза тихъ речи иде овай знаменитый предговоръ:

Божьствыныхъ пророкъ прореуенихъ скръш(е-
ниѣ) приѣше, шкоже бо реуе нсанѣ свѣтн се. . .
приде бо свѣтъ твои, и възведи шкрѣсть шунь твои
и вниждѣ събраньна ти уѣда, пондоуѣ бо ц(а)рниѣ
въ свѣтъ твоимъ и юзыци въ зари востока твое-
го. прьвомоу оубо нз(ран)лю нзнемогшоу нескръ-
ствомъ реуе тѣжде пророкъ штъ лица господни
глаголе: нарекоу не люди мое люди мое, и не
възлюбленіе мое възлюбленіе; ндѣже реуе се
нимъ: не люди мои есте вы, тоу нарекоуѣ се сы-
нове бога живаго. видимъ бо ѡ насъ велика божня
смотрениѣ милосрѣднѣ, шви бо намъ новаго авра-
ма, свѣтаго нашего господина снмѣшна и новаго
мироуоуѣца въ новорожденнѣхъ нз(ран)амъ, рекше
въ сръпсцѣи земли, штъ того бо намъ все-

краснь плодъ сынъ его кѹрь сава божьственнымъ
 многымъ поти и троуды ѡтѣрьгы пльтьскою те-
 жести яко нѣкон небопарны ѡрьль въ породоу при-
 шьдѣ, породѣ, еже есть ѡбнови, не тѹню себе
 нь и всю срьпскоу землю доухомъ светымъ яко
 нѣкаѣ устьнаѣ плула ѡтѣ всѣхъ краснымъ цвѣ-
 тѣцъ събракъ, и испльни своѣ ѡтѣуство . . . . ски-
 нѣмъ и самодръжавнымъ вѣнцемъ . . . . стѣа оукра-
 снѣмъ, и правокърною вѣрою оутвѣрднѣмъ, и вели-
 кымъ архіерѣнскимъ саномъ поухѣмъ; подобе же
 се боговѣдцоу монсею, умоуже хотещоу створи-
 ти скиннию, рече умоу богъ: створиши вса по
 ѡбразѹ явленн(о)мѹ ти на горѣ, тако и съ богобла-
 женни оучитель нашъ сава, вѣдѣвъ нже въ светѣмъ
 градѣ нѣр(оу)с(али)мѣ ѡбразѹ цркви славнаго снѡи
 и светаго савы нѣроусалимьскаго, въ тѣже ѡбразѹ
 створи сию великоу црквѣ. ѡбрѣтохомъ же въ
 светыхъ его словесехъ, еже ѡстави намъ въ оу-
 тѣшеніе, яко рече: молю по мнѣ хотещихъ бѣ-
 ти, за маловрѣменьныѣ ради жизни недокончѣль-
 наѣ мною, испльните. тѣмъже оубо азъ смѣренн
 никодымъ, многостію вседръжителѣа бога и молн-
 тками светаго савы и светыхъ хтиторъ и светыхъ
 светитель срьпскыѣ земле възведенъ быхъ
 на си светын великын прѣѡсвещеннымъ прѣстолю
 архіепп(нско)пнѣ срьпскыѣ земле, потѣшахъ се,
 аще възможно, нѣуто мало испльнити въ дѣни
 богомъ хранимаго светороднаго прѣвнскоаго и
 крѣпкаго самодръжца и храбраго краля стѣфана
 оуроша. бывши оубо нѣкон распрѣ вели по нскоу-
 шенію стараго злодѣѣ, и разньствоу бывшоу ме-

ждоу господиномъ ми прѣвысокимъ краа(е)мъ оу-
рошемъ и между братомъ моу краа(е)мъ стѣфа-
номъ, мнѣ же тогда соуцроу нгоуменову устьнаго
монастира светые богородице хиландара нже въ
светѣхъ горѣ, нхволеннемъ обою братоу и себѣ
сръпльскыи земли посланы быхъ въ новѣ рни, въ
царьскыи градъ, тогда царствоу правокъри-
моу цароу къръ андроникоу доущѣ ангелоу ко-
мнѣноу палеологоу и сыноу его цароу къръ ми-
хилоу и вноукоу его цароу къръ андроникоу,
правешоу же прѣстолю вселеньскыи патриархоу
царя града къръ нифоноу, тѣгда же тоу соуцроу и
патриархоу светаго града нѣр(оу)с(али)ма къръ
афанасию и антиохинскому патриархоу, видѣхъ же
и поклонникъ се мензреченьнымъ благымъ соущимъ
тамо и оуставъ троудолюбъзнымъ тѣхъ моужн, дръ-
жещихъ типикъ по обмыаю светаго града нѣр(оу)с(а-
ли)ма, по оустакоу светаго сави поустнижителя,
прнемъ же оутѣшению доуховно и смиренню и
единьство еже единьствовати по словеси бого-
отца братомъ въкоупѣ и всѣхъ сръпльцѣхъ земли.
егда же възведенъ быхъ на сѣ светымъ великимъ
прѣстолю светаго сави, всегда имѣхъ въ оумѣ па-
мѣть подвига и троуда ѡнѣхъ блаженныхъ и усть-
ныхъ моужн, пауче же и оучителю и наставнику
нашего светаго сави въслѣдствоуе словесемъ, потѣ-
щахъ се понѣ малое снѣ приложити, послахъ въ
царьскыи градъ въ монастырь светаго прѣдтече и
крѣстителя нѡана, и принесемъ ми бмѣсть сѣ ти-
пикъ нѣр(оу)с(али)мьскы, и прѣложихъ и въ нашъ
языкъ ѡтъ писменъ грѣчьскаго языка. слышнымъ

же господа нашего, рекшаго въ свѣтъ его
 ю(ан)гелн: аще би вѣдалъ господинъ домоу къ
 ни уасъ татъ придетъ, бѣдалъ би оубо, и не би далъ
 подмопати домоу своего. бдите, яко не вѣсте къ
 нѣже уасъ господъ нашъ придетъ. пророкъ же ре-
 уе: оусноуше сномъ своимъ, и не обрѣтете ни-
 чегоже. немощъ же уаовъскоую сѣсть владыка
 нашъ, нъ любещимъ бога вса поспѣють се къ бла-
 го. не новихъ бо нѣкихъ вънесохомъ, нъ свѣ-
 тыхъ оуставъ и ѡбнуанъ аври свѣтаго савн, къ нѣже
 ѡбразъ подобенъ и снѣ свѣта цркви създана
 бысть, да якоже есть въ ѡбразъ създаннъ, аки
 есть да подобенъ се и оуставомъ на савнословие
 богоу, якоже видѣхомъ въ царьствѣ градъ ти-
 ннъ свѣтаго савн. яко оубо есть протнбоу
 мощнн, поденгнѣмъ се еже бѣти и трѣзентн се
 къ савнословие богоу. мын оубо потѣшимъ се
 брати се съ ествомъ и ѡбнуаемъ пльскимъ.
 благи же дародатель и поденгодавецъ, всемоген
 богъ, вѣдн немощъ нашоу, ть подаетъ намъ мощъ
 доуховноу, нъ аще прѣже троудъ покажемъ. вса
 бо дѣла добра съ троудомъ съннскають се. якоже
 бо олово, къ уесомоу боудеть прнвезано, долоу
 къ глаубенноу вѣруеть, тако акиность и снѣ въ
 глаубенноу геонн сводитъ доуше наше. бѣннне же
 и молнтеа крнлома доуховннма насъ на высотоу
 възноснтъ, якоже свѣтыхъ жнтнхъ авъ намъ ѡ томъ
 нѣхъсннше. нъ оубо молю, ѡцн и братнѣ, нхже
 богъ сподобнтъ быти пастнре и оуунтелеа словес-
 снаго хрнстоа стада, помннте ме въ свѣтыхъ си
 молнтеахъ, доухъ же свѣты оутѣшителъ якоже

КОМОУЖДО ВАСЬ ДАСТЬ, КЪ НЕЖЕ ЗВАНЬ БЫСТЬ, КЪ
ТОМЪ ПРЕБЫКАЮТЬ. И ВАСЬ УЕДА БОЖЬСТВЕНА МОЛЮ,
НЕ ЛЪНИТЕ СЕ Ѡ СВОЮМЪ ДАРѢ КОМОУЖДО ВАСЬ, ЯКО
ДА БИ ВЛАДЫКА НАШЪ ПРЕЗРѢЛЪ НАША ПРЕГРЕШЕННИ
И ВЪ ѠНЪ СТРАШНИ ДНЬ СОУДЪ СПОДОБИЛЪ ДЕСНАГО
СТОЯНИКА СЪ ОУГОЖДЫШНИИ КМОУ, КМОУЖЕ СЛАВА
ѠТЦОУ И СЫНОУ И СВЕТОМУ ДУХУ, НЫНѢ И ВЪ ВСЕ
КЪКЫИ КЪКОМА АМИНЬ. Сн же типикъ написанъ бысть
въ азто .,s.Ѡ.kz. (6827=1319), слънъунаго кроу-
га .kg., лоуиънаго же кроуга .s., индикта .в.

У овомъ драгоценомъ споменику сръбске књи-
жевности има и записа важныхъ за исторію на ви-
ше места. Ево ихъ:

На првой страни листа 33, где в мѣсець сеп-
тембарь:

Мѣсеца сего .г. прѣстави се пръвѣ патриархъ ѡманиинъ.

На другой страни листа 54, где в мѣсець окто-
барь:

Мѣсеца ѡи(тебра) .ки. прѣстави се архимп(иско)пъ
скеты арсанинъ.

На другой страни листа 63, где се починѣ
мѣсець декембарь:

Мѣсеца сего .в. днь прѣстави се царь оуросъ .в.
сръбскъ.

На другой страни листа 68:

Мѣсеца декемра .ѡ. прѣстави се архімп(иско)пъ
даниль.

На првой страни листа 69, где в мѣсець де-
кембарь:

Мѣсеца сего .к прѣстави се .д. царь стефанъ ср-
бскъ I гркомъ.

На другой страни листа 77, где в мѣсець
януарь:

Мѣсеца сего .д. память скетаго еустаѣи архиепископа сръскаго. слоужба скетитвѣска.

На другой страни листа 83, где в мѣсець януарь:

Въ .дѣ. иже въ скетныхъ ѡтъца нашего прѣкаго архиепископа сръскаго скетаго сакм.

На првой страни листа 91, где в мѣсець фебруарь:

Мѣсеца сего .г. прѣстакм се архиепископъ ѿномъ.

Мѣсеца сего .кѣ. прѣстакм се архиепископъ скети сакм кѡторѣ.

На другой страни истога листа:

Въ .гѣ. прѣподѡбнаго ѡтъца нашего прѣкаго сѹмесона мѣротѡуѣца сръскаго.

На првой страни листа 105, где в мѣсець априль:

Мѣсеца сего .кз. прѣстакм се архиепископъ скети ѿниинѣ.

На другой страни истога листа:

Мѣсеца сего .кѣ. прѣстакм се .к. патрѣархъ сакм.

На другой страни листа 107, где в мѣсець май:

Мѣсеца сего .кѣ. прѣстакм се архиепископъ скети никодимъ.

На првой страни листа 110, где в мѣсець юнѣ:

Мѣсеца сего .кѣ. прѣстакм се иже въ скетныхъ патрѣархъ .г. сѣремъ.

На првой страни листа 116, где в мѣсець юлѣ:

Мѣсеца сего .кз. прѣстакм се архиепископъ сакм.

На првой страни листа 121, где в мѣсець августъ:

Мѣсеца сего .зѣ. прѣстакм се архиепископъ .к. еусѣлѣне.

Листъ в 10 и 176 у дну подсечень: ямачно в было што написано, па немо одсекао.

На првој страни листа 14 има молитва за жива владоца, и у нjoj се споминѣ краљ Стефанъ Урошъ:

Спаси господи люди свои и благослови достойнии стои, и посати миръ свои милостию и щедрѣтами, и оупрости державоу краля нашего стѣфана оуросъ итд.

На другој страни истога листа има молитва у којој се споминѣ и краљ Стефанъ Урошъ и архиепископъ Никодимъ:

И еще молимы се за отъноушении грѣховъ краля нашего стѣфана оуросла и архиеп(иско)па нашего никодима и исхъ ѿ христа брати нашени итд.

За языкъ сръбскій има у овомъ рукописеу писаномъ пре 540 година много знатнихъ ствари.

1. а стои место странѣга о: въ гѣлгатахъ 56; манастирь 59; 75, 90 (и на много другихъ места), охтаниъ 45; — место и: парамии 79, 99, 132; — место е: въ метафраста 85. — Међу два сугласна слова има по данашниѣмъ говору уметнуто а у 2-гомъ пад: мн; па е юшъ и на краю додано а: сира и шѣца не амыи 42, сира не въноушае ни ми 175. Тако е а уметнуто по нарѣдноиъ говору међу р и д: сарадскы 73.

2. е стои место а: талеламъ 108 (20 мая), мавеси 117, генькарь 18; — место и, па кадъ е у почетку речи добия юшъ j(i) преда се: крими 104 (16 апр.), испакоти 10, 17, 68, 112, 121, 144; крмось 10, лекетниъ 31, паремии 110, паремию 132, коренѣомъ 125 (има на више места н. п. 37, 53 исписано само кѣре, а остало скраћено); — место о: на кирданъ 77, въ кирданъ 79, 80, 81, октѣбрь 49.

3. и место е: манахара 117; — место странѣга в: микнута 113, милафни 51 (10 окт.); тако мислимъ да и у имену спамикестръ 77 стои гласъ и (писанъ

словима **ми**) место **странога в**, па **е** онда међу два самогласна **и** и **е** уметнуто **и** да не буде зева.

4. о место **а**: **полата 69**, **сотона 173**, **шлѣтаръ 12**; — место **е**: **кнѣзѣмъ 73**; — место **оу**: **шлѣнна 110**, **пророка симона 121** као што и данасъ народъ говори, **шиофрѣ 109** (12 юн.), **на херокимѣхъ 90**, **на херокимѣхъ 144**, **на херокимскомъ писми 23**, **агатогеа 87** (гледай § 19).

5. оу место **о**: **канѣмъ 17**, **испакѣн 66**, **71**, **152**, **проспоуѣ 129**, **фроспоуѣ 156**, **проскоуѣмѣхъ 70**, **78**, **93**, **103**; на листу **89** добро се види да **е** было написано **трифоуѣ**, па **е** неко састругао **ѣ**; — место **странога в**: **оуѣпастѣхъ 125**, **триѣпастѣснаго божѣства 34**, **ноуѣфодорѣ 37**, **хроуѣсѣнта 95**, **искоуѣмѣхъ 7**. — Има оу по народномъ говору место **вѣ**: **оу всѣмъ годѣмъ 18**, **уѣмъ оу свѣтомъ иѣремъ 127**, **оу метафрастѣ 88**, **оуѣдѣниѣ свѣтымъ вѣгородѣмъ 18**, **61**, **оуѣторѣмъ 99**, **145***; **поуѣтарѣмъ 23**.

6. предъ **р** избачено **е** **страно е**, па **р** постало самогласно: **срѣмъ 50**, **срѣмѣхъ 50**; овако се избацуе самогласно и између **д** и **м**: **дѣмѣхъ 54**, **дѣмѣхъ 54**, то чинимо и данасъ говорећи *Дѣмѣхъ*; — и се избацуе и између **т** и **м**: **тѣмѣхъ 21** (два пута), и то чинимо и данасъ у тој речи, па међу **т** и **м** уметнемо **а**: *тамѣхъ*; — избацуе се **о** у имену **шѣмѣхъ 35**, **шѣмѣхъ 37**, као што се и говори *Јаѣмѣхъ* место *Јоаѣмѣхъ*.

7. у почетку речи одбацују се самогласна **а**: **лаѣмѣхъ 115**, **по ѣѣмѣхъ 119**, као што се и данасъ говори, — **полѣмѣхъ 67**, **ѣѣмѣхъ 167**, **ѣѣмѣхъ 107**, **ѣѣмѣхъ 145**, **на ѣѣмѣхъ 16**, **40**; — **е**: **ѣѣмѣхъ 62**, **ѣѣмѣхъ** се и данасъ чини у народномъ говору.

8. **ѣ** има и на овакимъ местима: **ѣѣмѣхъ 106**, **ѣѣмѣхъ 68**, **ѣѣмѣхъ 108** (Helenae), **ѣѣмѣхъ 14**, **15**,

* Исписано **е** само **оуѣ**, па **е** надметнуто **и**.

54, 63, 103, 114, 118, андрѣи (2-гій пад.) 63, андрѣи (5-тый пад.) 63, едѣи (2-гій пад.) 121, маѣтъи (2-гій пад.) 120, нюдѣи 117, ианѣи 110, талѣи 108, корѣи (благого) 31, 32, 65.

9. domehe ce *j* (i) y почетку речи предъ самогласнымъ а: правъ 110, ииникта 120; — предъ е: иегенна 66, 86, иудѣи 34, икспостиларъ 17, оу съборнымъ иинистолнимъ инокѣи 105, ип(иско)па 73. Да не бы было зева стои *j* (i) измеѣу два самогласна у имену: сиаѣи (2-гій пад.) 116 (30 юл.), где в узето самогласно оу место латинскога в а грчкога ou.

10. гласъ се *j* предъ самогласными често налази иза сугласныхъ у коима в шуштанѣ: врюю 55, уюдѣи 55, притю 94, прою (4-тій пад. жен.) 92, итею 24, ииѣи 87, ждѣи (3-тій п.) 50, и после р у: затѣи 32. А често га нема иза л и и где бы требало: илоуаръ 16, раздѣи 156, зѣи 119, иѣи 67, иѣи 173, расиѣи 29, дѣи 110, иѣи 151, иѣи 152, вѣи 115, коѣи 72, иѣи 5, иѣи 147, иѣи 141, сѣи 108; — тако га нема после р: ѣи 109.

11. гласъ ѣ по народномъ говору има у овомъ рукопису место словенскога ѣ, писанъ словомъ в: вѣи (plus) 25, 139.

12. у в в претворено и иза м: иѣи 11, 12, (на врло много места); иѣи 116, иѣи 57 (10 нов.); иѣи 104 (10 апр.); — тако и место в (странога в, в) иза м: иѣи 78, 100, 135, 137; иѣи 65; — иза м посталога одъ в, дакле иѣи место вѣ: иѣи 63; — в овако постало одъ в остае и кадъ се избаци м кое в учинило промену: отуда иѣи да в: иѣи 87, 88, 149, сѣи 29, дѣи 18, као што данасъ у народномъ говору остае д место т и кадъ се избаци и испредъ нѣга у имену *Костадинъ*.

13. да не бѣ было зевъ, страно се *ов* (и) предъ самогласнымъ претвара у в: *генъкаръ* 18, *фенъдеръ* 19; у последнѣй в речи испредъ *р* изъбачено *в*, кое одговара страномъ *β*, *в*.

14. у г претворено *е* к иза в: *панъграмъ* 114, — у почетку се речи *страно* *ј* стврало у г, кое в ямачно гласило *ђ*: *генъкаръ* 108; *фвф*, *е* было ямачно, онако као што намъ данасъ у, *страницы* речима *и* *ђ* постав юшъ тврђе *и*: *ценерао*, *цардинъ*; — г има и место страногоа предъ самогласнымъ в: *ѣд* *травъ* ги 96, 134, 136, ту в г дошло место д ямачно за то, што в гласило *ђ*, као што гласи данасъ у имену *ѣднисиъ*; — г долази међу два самогласна да испуним зевъ: *пандоугиъ* 43, 44 (и на, више другихъ, места), *адноугириъ* 28, 35, *ивгоу* 99, (где в стои место *у*), *исоусъ* *паугиъ* 31, 56 (*пангума*).

15. у д в претворено т иза в: *андонимъ* 19, 84, *андонимъ* 52, *востандиъ* 54, *мостандиъ* 114; — после в имамо уметнуто д: *мвнда* (2-гій пад.) 92; тако и *смвдце* 36, 45, 80, 90, 106, 161 (колико самъ годъ пута нашао све в надметнуто д); тако се данасъ умеће т у глаголу *иментовати*; — нашао самъ д место т и у предлѣту *мдъ* 54, 158 по садашнѣмъ говору.

16. и имамо место страногоа *х* *ch*: *пасиъ* 30, 144, *пасиъ* 152, 154, 162, отуда *пасиъ* 102, кое има и у данашнѣмъ црквенимъ кнѣгама; — в место в: *сентеъръ* 10, 29, 31, 40, 117.

17. л место *р* као што се и данасъ говори: *глигоринъ* 48, 60 (три пута), 61 (два пута), 74.

18. у м претвара се в предъ к, ца се онда, као што в веѣхъ казано, иза м претвара и друго в у в: *амвмоуцъ* 63; — *ѣ* в додано предъ в, место коега стои *ф*: *амѣфимъ* 62 (26 нов.), *у* томъ имену и, данасъ умећемо и *говореѣи*, *Амвмѣи*, *фамѣфимъ* (2-гій пад.) 51 (13 окт., данасъ *вдвхимъ*); — *ѣ* се изъ-

ставля изъ с а предъ с: сентерь 29, 31, 49, 117, октябрь 87, 149, декебрь 19.

19. н с избачено: костанътинъ 108, 39, 58, 60, 93, 106, као и данасъ у имену *Коста*, логинъ 52, ага-терода 87 (23 ян.); — а уметнуто с: нонъдратъ 94 (10 марта), андринъ 122 (26 авг.).

20. н има место ф: пилитмовъ 62, пилиноу 59, пилософъ 109, покын (2-гій пад.) 115, потни (2-гій падежъ) 120, 90, ковинатни 69, песталины 77, неопитъ 86, просноуре 129, сепоини 63, тропина 43, тешана 51, сеопина 115, сеопиникитъ 93, тропины 104, квинанин (2-гій пад.) 108. — ф место н: фамъфлани (2-гій п.) 51 (данасъ: нангалъ, 13 окт.), фаломни 107, фаремни 79, фелагинъ 51, фигасни 55, фудн (2-гій пад.) 104 (15 апр.), агафни (2-гій пад.) 94, агрифа 108, мумфни 62, архифъ 92 (19 феб.), афонидисни 16, кифритма 49, фалифа 51, хардамафни 91, миламфни и мламфни 51 (10 окт.), мфимада 55, амфлини 55 (31 окт.), — н у две словенске речи: етефени 17, манастира неоу-смифакимидъ 75 (29 дек.). — У еднимъ речима обое едно место другога: авестоль нъ пилифис(писъ) 144, 36, фамъилами (2-гій п.) 91 (16 феб.), форпирни (2-гій п.) 57, фресноура 156, мифидинора 55 (2 нов.), мфинанин (2-гій пад.) 152. — Место агрипини пице овако: агрипини 16, 18, 19, 20, 35, 85, агрифини 18, 19, 58, 85, агрифина 110 (агрифини 11), агрифни 101, 102, 127. — ф има место ф: логофеть 29, место т кифини 104 (9 апр.). — ф место т: леономъ 37 (12 септ.), подикифа 82 (9 ян.), тифа 103, фимосоу 73, 76, фимосои 92, 106, и еданъ путь у словенской речи: факжеде 95.

21. х место н предъ т: охтанъ 45.

22. с место т предъ самогласнимъ им: домесни-ва 82 (10 ян.). т в известъно после н: тефарона 108 (27 мая).

маю што се и говори: раздвинете га 135, ако ли га
часть 169. Тамо по народномъ говору имаю и при-
деви одређени а после г, а о или е предъ г: дѣ-
вшиа дв(о)столаьскаго 17, великаго 20, 135, 142, тетер-
ьскаго 32, 71, редокнаго 133, 142, 158, врьхонкаго 174.—
Овде ђу споменути да рукопись нашъ има по на-
родномъ говору а и у ништа: ниша къскрьсна не по-
миа 68, не помиа ниша 164.

29. женскій 2-гій пад. ед. има доста често по народномъ говору в место словенскаго **ы** (место словенскаго **д**, **у** овомъ пад. сви сръбски рукописи имаю **е**): **и**мѣ **и**сѣдѣ 157, **с**оу^зо^те **и**зѣрѣе 139, **о**и^е 113, **и**а^ир^ии^е **и**сѣрѣ **и**а^ии^иа^и **и**а^ии^ии^иа 115, **и**а^ии^ии^ии^иа 115.

30. у 3-ћемъ и 7-момъ пад. ед. женскомъ при-
ложн имаю по народномъ говору он место словен-
скога ти и ни: на прѣдѣлѣшомъ агринимимъ медѣльскомъ
24, на херувимьскомъ пѣсан 23, на слѣужѣхъ ксон 143,
великомъ 175, дроуѣгон 169, прѣкомъ 175, сирномъ 177,
южномъ, сѣверномъ странѣ 169.

31. у 7-момъ пад. вѣ. муш. по народномъ говору има омъ место тмъ: въ снахъ испалномъ 130.

32.у посесивной заменици по асимилацин одъ
оѣ постав оо (= ѳ) са свимъ као данасъ: на ско-
ѣнъ мѣстѣ 131.

33. наставакъ е тѣ трећега лица сад. вр. до-
ста често одбаченъ: нехироѹи и не приима 177, има
23, 28, 33, игда отпоустни литоѹргии 151, покележа и
више 172, игда се слоѹи 167, кои годѣ се дѣиъ слоѹи
93, ако се прилоѹи 23, 50, аше се прилоѹи 32. —
Тако и у мн., али само одъ глагола быти: соѹ 90,
146, 163. — И истѣ има по народномъ говору безъ
наставка тѣ, узѣ кои одпада и с: гдѣ ѣ кола предста-
теля. Тако и кадѣ е то лице сложено са ѣ: иѣ,
коѣму се иѣ (= источ. *не*, зап. *ни*) данасъ у за-
падномъ и источномъ говору народномъ іошѣ еданѣ

путъ, додав и, као да се заборавило да е оно већ у самоме ми и ме па се говори: *ми ме*, као што се у *озго* и *оздо* заборавило шта значи з (предлогъ съ узъ другій падежъ) на му се додало истото значења *од*, коме в *д* одбачено ради сугласнихъ слова коя иду за њимъ, а већ се заборавља и оба предлога, шта значе у тимъ речима, па се — јошъ еданъ путъ додајући *одъ*, дакле три пута едну *ни* еао изричући — говори и *одозго*, *одоздо*. Где се по источномъ говору говори *ни*е, узето е изъ западнога говора; а јужно *ни*е могло е постати по правиду одъ и. *

34. у другомъ се лицу ед. сад. вр. опетъ по народномъ говору одъ наставка ми одбакуе и: *пишъ* 174, *обришъ* 150, *поишъ* 146, *створишъ* 172, *оуирадешъ* 172, *оулоутишъ* 171, 177, *хошъ* 88, 157, 158, 171, 176.

35. у првомъ лицу мн. сад. вр. налази се по народномъ говору о на крају: *исмо* 30, *поклимаше* сс 141 (два пута), *иснамо* 14, 15, 16. У последњимъ е и уметакъ и између личнога наставка и основе избаченъ као што се чини и у народномъ говору.

36. За реченикъ има у овомъ рукопису прекраснихъ ствари. Између много речи споменућу само

* Што е 1857 године еданъ књижевникъ у „Срб. Новинама“ бр. 137 доказивао да е *ни*е сложено одъ савеза (conj.) *ни* и *е*, то е мислилъ да не може бити, еръ, простоме порицању не приличи копулативный савезъ *ни*, кониъ се по две и више поимсли поричу а не само една; простомъ порицању треба само прилогъ (adv.) *не*. Осимъ тога — што е гледио, — после савеза *ни* не бы могло стати скраћено *е*, него бы морало бити цело *е*гъ као што после *и*гъ не стои друге скраћене речи (*ми* *ме* итд.) него цело (*мени* *мене*).

неколико, кое су народне србске па е врло знатно што се налазе у овој црквеној књижи:

ино (vi) 23, и на више места.

годише (аппис) 16, 21.

дори: дори до иѣнигори 79.

дали: отъ илцелии драгаго. Изъ псал. 20, 4, где у данашинѣмъ псалтиру стои устнаго=устьнаго.

ѣи, кое се додае демонстративнимъ заменицама: тѣи дѣи 25, 103, тѣи недале 159, тѣи кингоу 154, тѣи 28, 79.

краль, поминѣмъ га за то што га рукописъ нашъ има у стиховима изъ псалтира: господи сиаси краля и оуслыши ны 5 (псал. 19, 10); силою твоєю кѣхеселитъ се краля 5 (псал. 20, 1); ино краля оуниамъ на господа 5 (псал. 20, 8); дѣи на дѣи кралю приложити лѣта 8. Мислимъ да е у овимъ стиховима ова речъ само за то што су применѣни владоцу, кои е онда бѣо краљ.

оди 25, 39, 90, 123, 142.

пото (initium) 23.

връѣ: връѣ ксе лѣто 174.

ре, где е р постало одъ ж (нао *more* место *more*), и кое се додае некимъ речима да бы лѣто было ово што значе: нинаноре 19.

игои 107, 152, 174.

Не могу се растати съ овомъ драгоценошћу нашомъ, старіомъ одъ шиматовачнога апостола, а да не додамъ јошъ само тропаръ на цвѣти, да се види како га е превео архиепископъ Никодимъ (на листу 143):

ѡбщѣе въскръшеніе прѣжде своею моукомъ извѣщае изъ мрътвыхъ въскръси ладаръ христе боже нашъ, тѣмже и мы жко ѡтроци побѣдныи ѡбразыи приносѣше тебѣ побѣдителю смръти възѡупниемъ: ѡсанѣна въ вышнихъ благословенъ греди въ нмѣ, господне.

РАЗМАТРАЊА О СТАРИМЪ СРБСКИМЪ ПРАВИМА

на основу старихъ писменихъ споменника и
Душановогъ законика
*написао Др. Никола Крстићъ, редовный чланъ Дру-
штва Србске Словесности, професоръ права при
лицею Княжества Србскогъ.*

III.

О ЦРКВЕНИМЪ ЗАКОНИМА.

У правномъ животу негдашнѣ србске државе знатно место заузимаю закони, кои се тичу цркве са сваке стране. Ти намъ закони представляю у поединимъ цртама многе занимљивости изъ ондашнѣ црквено-правне организаціе; упознаю насъ съ некимъ новимъ особитостима нашега прошлога живота; уче насъ, да сазнамо оне наредбе, коима су ради были наши стари утврдити православну веру, распространити іой власть, и увеличати іой славу. Едномъ речи ови закони, које ћу укратко црквенима називати, показую намъ у новимъ појавима јавный животъ србске државе, и излажу намъ нову струку законодавне деятельности нашихъ стари.

Проматрајући, и испитујући ове законе довольно се уверавамо, како мало могу учинити законодавне власти, да се укину зла, укоренѣна у духу времена; како добра воля поединихъ людій, па были ови и сами владоци, врло редко, и само мало може одклонити и уништити зла, која су се у народу, поединимъ круговима држављана, државной

и црквеной управи съ временомъ завела и утврдила, и коя владаюћи обичаи трпе, и подпомажу. Србски извори ясно сведоче дела србскихъ владаца и властеле, коима су они хтели, да православну веру утврде, уздигну, прославе; а заоставши правни споменици увераваю насъ, да су, при свемъ лепомъ стараню црквенихъ, и грађанскихъ властей, одъ пређашњихъ времена у србскомъ народу было многе мане и пороци, и да су врло яко заузела ма зла у црквенимъ делима и у народу, и кодъ самихъ црквенихъ властей.

Бсть, была су злоупотреблѣня у ондашњој нашој црквеној органинаціи, то се не може претати, о томе у законима довольно и ясныхъ сведочба имамо. Али кадъ помислимо, да су у то доба у црквенимъ организаціама своју земаля владала многа зла, и кадъ се сетимо, да су ове врсте зла кодъ другихъ народа была јошъ већа, него кодъ насъ; онда ћемо у нешто извинити ондашњи наше незгодно станѣ.

Да бы лакше могли промотрити законе, што се односе на цркву, црквена лица, црквено иманѣ, и у обште на црквене предмете, морамо црквене законе проматрати по главнимъ предметима, коихъ се тичу. По овимъ предметима изложићу најпре законе, кои су имали одржати и утврдити православну веру; далѣ законе о црквенимъ лицима; и напоследку законе о црквеномъ иманю, О свимъ овимъ предметима придржаваћу се само домаћихъ извора; да не бы случайно преобширанъ постао.

І. Закони чисто и строго црквени.

Рекао бы да е Неманя быо првый, кои е у србској држави поставіо законе за обрану православне вере одъ распространѣннихъ ереси. Пре Неманѣ не налазимо никаквогъ репштелногъ политич-

ногъ и религиознагъ парактера ни кодъ сръбскихъ државныхъ властей, ни кодъ сръбскога народа. Унутрашнѣ борбе сръбскихъ држављана изжећу себе, подпальивае себичнимъ тежнѣма поединнихъ лица изъ разнихъ сръбскихъ владалачкихъ породица; и напада-
 на разнихъ странихъ народа на сръбну државу јошъ нејку, одржавала су сръбскій народъ у непрестаној привремености политичнога стања, и нису дала, да се сръбска држава стално утврди, развије, и осли. Сръбскій народъ у ово време забављаше се спољашњимъ и унутрашњимъ ратовима; сръбски владо-
 ци узъ бригу о овимъ ратовима морадоше се старати, да утемелъ и утврде свою владу; да обезбеде будућностъ своимъ породицама. У оваквомъ стану нѣ могао имати ни сръбскій народъ, ни његовъ владалацъ сталне државно-политичне цели; народъ се стараше, да одржи свой физичкій животъ; његови владоци тежише да се утврде у власти, коју су задобили. Што е политичкій животъ бие овако привременъ и неизвестанъ, то е единъ узрокъ, те се пре Неманъ политичне, ни религиозне идее у сръбској држави у некомъ определенъ правцу не моглоше развити, да се државный и религиозный животъ у Србији не могаше утврдити. Непрестани немири, кои владаху у Србији и суседнимъ земляма, не даше людма, да се упуштаю у религиозна проматрања. Што државна организација нѣ была добро уређена, то е сметало, те се религиозно јошъ неутврђено уверењ нѣ добро развијало; то е крчило путъ погрешной религиозна науци; и јко е помагало, да се разне погрешне религиозне науке у сръбскимъ пределима распро-
 стране, и нешто утврде.

Другій узрокъ неподпуногъ развитка религиознихъ идеја у комъ определенъ правцу есу непрестана религиозна комешања, која су непомало ве-

кова сѣмо потресала и истоку и западъ, па тако све Србѣи суседне земљѣ. Одъ четвртогъ века, кадъ се у Александрији появила аріѣва ересь, коѣ се после далеко по истоку и западу распрострањила, и коѣ су се у свези са другимъ сроднимъ ересима у Бугарској и у Босни многи придржавали, растрзавала су више стотина година христову цркву непрестана неспоразумљѣна, коѣ су се у нѣдринама христове цркве появљивала едно за другимъ. Поглавице поединихъ расколничкихъ секта промѣняху еданъ другогъ; и стално се држећи своихъ погрешнихъ наука упињашу се са свимъ средствима, да нѣјова наука преоблада надъ наукомъ нѣјовихъ противника. Човеку се стужава, кадъ, читајући историју црквену дозна, како су збогъ незнатнихъ узрона поедини люди, имајући у рукама властъ, и умотреблюјући удесне околности, чинили у цркви расколе; како су на зло умотребљивали важностъ положаја, у комъ се налазише; како су по своимъ себичнимъ целима кварили, и промѣњивали божанствену науку, наменѣну да усређи люде. Препространъ бы быо, кадъ бы се упустіо у описиванѣ црквенихъ догађаја онихъ времена; овимъ, што самъ рекао, хтедохъ напоменути, какво е зло было онда станѣ, у комъ се црква Христова на истоку и западу налазила.

Осимъ тога, што су расколи скоро непрестанце постојали на све стране, заподѣле су се распре о разнимъ предметима јошъ у прва времена христіјанска између истока и запада. Починуюћи одъ прве распре, коѣ се јошъ другогъ века између истока и запада появила о томе, кадъ треба славити ускрсъ, растао е брой распрѣй непрестанце, а ове распре вођене су съ огорченѣмъ, коѣ властолюбиви римски епископи, и погрешке обе супарничке стране непрестанце подпалѣва-

ше. Распра, која се између епископа цариградскогъ и епископа римскогъ заподела о првенству год. 381. растла е одъ дана на данъ све већма и већма. Покушавало се много пута, да се завађене стране измире, и изравнаю, али ови попушан остадоше безъ успеха. Распре су ове о првенству јсанъ доказъ, како е гадно: своелюбіе кадро общте ствари употребити на постизанъ своихъ приватнихъ користій, не мотрећи на рђаве последке кои могу одтудъ настати за общту стварь.

Расколи и распре између Рима и Цариграда произвеле су велико колебанъ кодъ разнихъ народа. Особито оне землѣ, кое су у близкомъ суседству биле Риму или Цариграду, искусиле су збогъ тихъ распрій веће потресе. При оваквомъ усколебаномъ станю, кое е одъ 4. па до 11. а гдегде и до 13. века трајало, нѣ чудо, што видимо, како поедини владеоци, па и читави народи примаю садъ едну садъ другу веру, по околностима, у којима се кадъ налажаху. Лично уверенѣ, лично пріятельство, или лична мрзость поединнихъ владалаца, као и приватне користи, кое црквени и светски великодостојници постићи желяху, бѣху знатни разлози, кои ихъ приволеваху, да садъ едну, садъ пакъ другу религіозну партаю у своимъ областима трпе, подпомажу, и могућнимъ начинима укрепляваю. При овако усколебаномъ станю науміо е Неманя, да се држи православне вере, и да ю брани; и у свему нѣговомъ животу и деланю у овомъ погледу не опажа се никакво колебанъ. Требала е строгость за то, да се сръбскій народъ сачува одъ ереси, кое су га са своју страна окружавале, а кое су у непрестанимъ распрама између Рима и Цариграда имале и налазиле велику и живу подпору.

Изъ црквене исторіе знамо, да се Аріева наука, поставши у Александриѣ, за неколико стотина

граница распростраља јавно на истоку и на западу; и да е дала повода многимъ новимъ вѣресима, кое се у главној науци лажећу себе слажу; а у поединостима, и до имеку разликују, и кое су, особито у Босни и Трацији, имале доста присталица.¹ Познато е уедно и то изъ црквене историје, да е ересъ Богумила постала у почетку 12. века у Вугарској. (Лекарь Василије, основатељ ове ереси, био е у Цариграду 1118 одъ цара Алексе Комнениковъ јавно спадливъ, нехотећи своју лажну науку цркви). Србија е тако лежала у средъ оныхъ земаља, у којима су ереси поглавито владале. У Србији за време Неманѣвића была е међу властеломъ разпространѣна лажна наука ариѣзаца. Јавно што пише св. првоженчанинъ краљ, Неманю е најпре извѣстѣи чинѣи войничъ, да се у вѣгровој држави похитѣи распростирати лажна религиозна наука; а у томе га е упредила нека властелска пѣи, која уда-та была ад некогъ еретика. Ню е Неманя предъ самъ саборъ извѣо, да тако донаме скупљенимъ црквенимъ и оветскимъ властелима, да се занста уземљѣи распростанила лажна црквена наука. Одъ тудѣ, што св. краљ вели,² да су ти еретици при-

¹ У Босни ея знаше еретици Богумили, и Патарени. Као што е Ариѣзде у Србији гонио Неманя; тако су Патарени под вѣгровимъ наговорима босански, и маѣарски краљѣви у Угарској и Босни гонили богумиле и патарене. Види Майковъ: Историја Србскогъ Народа. Београдъ 1856. Fessler: Geschichte des Ungar. Reichs, II. 247. Wachsmuth Geschichte der politischen Parteien. II. 420.

² Животъ св. Симеона, написанъ вѣгровимъ синомъ Стефаномъ, првоженчанинъ краљѣмъ; а печатанъ одъ Р. Шафарика: у делу: Památky drevního písemnictví Jihoslovánuv“. Prag. 1851.

носили хулу на св. духа, да су разделили неразделное божанство, и да дотична кѣи властелска нѣ могла трпѣти смрада глѣхъ нѣмъ увиѣа се, да е у Србїи распространѣна была ересь Аріева, у свези са старомъ незнабожачкомъ религіомъ; ерѣ „глухи кумири“ кое св. првовенчаный краль споминѣ, и „бѣсовскіе храми“ кое наводи Дометіанѣ, занста немогу друго значити, него последнѣ остатке негдашнѣга незнабоштва.³

Може быти, да е у Србїи было и пристаица богумилске ереси; али се у нашиха изворима о томе ништа не споминѣ. Чудно е, што се не споминѣ у изворима, да е Неманя быо противникъ пристаицама римске цриве; а може се узети скоро за известно, да е у ово време было у Србїи людѣ оданихъ римскимъ црквенимъ обредима. Узрокъ тога у томе можемо тражити, што су се римскихъ обрѣда придржавали западне србске области, кое су у ближѣмъ додѣру съ Римомъ быле; и тако пристаице тыхъ обрѣда нису были распространѣни по свѣму народу, па ихъ зато вальда Неманя нѣ сматрао за опасне православной вери. Далѣ Неманя самъ истомъ у 30. години примивши обрѣде православне цркве нѣ вальда быо решителный противникъ онихъ обрѣда, коима се навикао быо у годинама свое младости. Напоследку Неманя е быо великий државникъ; србску државу истомъ е основао; заузимаѣмъ разнихъ грчкихъ градова веѣѣ е живіо у неприѣтельстве съ Грцима; морао се дакле чувати, да у пріѣтельстве остане съ осталимъ суседима; а добро е знао, да бы гонѣѣи послѣдователѣ римске цриве задобіо у римскимъ папама, и нѣма ода-

³ Майковѣ. 19, 20; Гласникъ Друштва Србске Словесности VIII. 135. Ранѣѣ: Исторіа Србского Народа II. 406.

нимъ владоуцима велике, неумитне, и вечите не-
пріятелѣ. Оваквихъ непріятеля требало се дакле кло-
вити, и Неманя се занста одъ нѣихъ и сачувао; а
ипакъ нѣ одъ православне вере никада одступіо.

Арієва ересь, као што ю самъ св. краљ на-
зива, морала е яко распрострањена бити међу
властелима; ерѣ св. краљ вели, да е была велика
распра на сабору, надъ е Неманя почео противъ
ове ереси говорити: „си же глаголющоу скетомоу се-
моу, и распрѣ велицѣхъ выхъши“. Но Неманя нѣ хтео
сврнути съ пута, којимъ е пошао, него изобличив-
ши кривоверѣ властела „и съвестдокавъ се съ ске-
тичюуъ си, иже ѿишѣмъ, и съ устыими урьшѣи, и
съ кельможами сконми, и ми мали ханьситѣвъ, посла ва-
мъ, въѣроуѣиъ ѿтъ славыиъхъ сконъхъ „....“ и ѿвѣиъ
ижеже и дроуъхъхъ казиъми рахлѣиъми показа, нѣмъхъ
ѿземльстѣи ѿтъ кидѣиъстѣиъхъ сконго, и домоке въхъ
и нѣиъиъхъ нѣхъ въсе съкельмоуѣиъхъ, раздахъ пронажѣиъхъ
и шѣиъиъхъ, оуѣиътѣаю же и нѣуѣиъиъхъхъ въхъ нѣиъиъхъ оуѣиъ-
хъ оу грьтѣиъхъ нѣго, неисконѣхъхъдѣаюѣи христа сына вожиъхъ,
и книгы нѣго неустѣиъхъмиъхъ нѣже и того въ нѣиъиъиъхъхъ
сътворѣи, хъпръѣиъхъ неисконѣхъхъдѣи ми поменѣхъхъдѣи ѿтъ-
ноуѣхъхъ трьиълѣтѣаго имене.⁴

Као што се види изъ овогъ што рекохъ; Не-
маня е врло строго казнио еретике, желећи тимъ
начиномъ уништѣи свакиъ трагъ *кривоверю*, и
стати на путь расколима, кои бы могли настѣи.
Ово е тимъ лакше было учинѣи, што се ересь
само међу властелима држала а у самъ народъ она
нѣ была продрла. Неманя се тимъ начиномъ др-
жао свогъ религіѣозногъ правца: бранѣи и подпо-
магѣи православну веру, и зидаюѣи на све стра-
не цркве, и подижуѣи манастире, а уважаваюѣи
и подпомажуѣи црквене власти быо е достойный

⁴ Рамѣкы: Животъ св. Симеона одъ краля Стефана.

предходникъ св. Саве у заведењу народне хієрархіе, и први у прокрѣо путъ народномъ религіозномъ развитку. Да се ніе Неманя тако ревнисто и решително заузео бы за православу веру, зацѣта ни св. Сада небы быо могао оцаке много учинити за нашъ народъ, колико е учинио.

Оно, што е Неманя урадио, было е за Србін одъ велике користи. Кадъ Неманя постави онако строга наредба, еретичи тако умуклоше, да ѿишъ подъ Неманьомъ, а и после нѣга никадъ више никаква трага неналазимо. Ніе веровати, да е Неманя самъ пронашао, и изкоренио све еретике, ерѣ као што се изъ говора св. краля извести може, Неманя ніе ни знао, да ѿишъ има у нѣговој држави, па е тимъ манѣ могао знати колико ѿишъ има, и где се састаю и т. д. Но почемъ е ересна наука распространѣна была само међу властеломъ, и то по свој прилици само одъ елора; властели сами оставише се лажне ове науке, и обратише се у крило православне вере, и обрелише е оа найвећомъ любви. У србској држави у време Неманѣ I. морао е бити малый брой еретика, а то се одтудъ увиђа, што се еретичи после Неманѣ I. неоявлюю; а србске државне околности доста су были повольне, да се ересъ међу Србима развѣе, утврди и распространи⁴).

⁴ Бреску науку подпомагаа е особито та околностъ, што су еретичи у босанскиѣ бановина одъ времена Неманѣ I па до самогъ 15. века нешто трпѣлци, а нешто и покровительствовани были. Баџади Кулинъ и Нинославъ јавно су брадили патарене (Майковъ: 153, 157). По Майкову Цитирена е и у Србін было јошъ за Младутца, ерѣ се онъ обећао Папи, да ће ихъ изъ Србіе истерати, и принити римске обреде; (Майковъ 36) али ове

Али се умножише послѣдоватељи римске цр-
кве. Рекао самъ, кои су были узроци, кои су и
Неманию I. и остале србске владатоце приволевали,
да се не понажу ивни противници римске цркве.
Они нису истина запланали тежињ римскихъ папа —
баръ на знаке таквога закланя не налазимо —
али и незабранљивате јавно службу божію одправ-
ляти по обредима римске цркве. На тај начинъ
знатно се умножише лица римске вере, коихъ в
много у Босни и Далмаціи было, а одтудъ су и у
праву Србию одлазили, и ту се настанљивали.

Душанъ заузевши владу надъ србскомъ др-
жавомъ, и развивши свою снагу споља и изнутра,
ніе могао равнодошно гледати умножаванъ людій,
кои су православію противну религіозну науку ис-
поведали. Заузимајући одну по одну грчку областъ,
и тако распростирући свою државу на истокъ, гди
є готово сама православна вера была, ступао є
ближе и ближе великой предпостављеной цели:
срушити ондашню ослабљену и изнемоглу римску
имперію, па на њнимъ развалинама подићи срб-
ско царство. Душанъ є врло добро разумео одъ
колике є важности религіозностъ у државномъ жи-
воту; па за то и видимо, да башъ у онај ма, кадъ
є најбрижљивіе уређивао освоене землѣ, издає
за свою државу законикъ, па у овомъ на прво место
ставља законе црквене, да „**сунсти христїанство,**“ а
као што изъ самихъ закона увиђамо, и да га укре-
пї. Душанъ ніе толико стрепїо одъ власти рим-

казиванъ неоснива се на домаћимъ изворима; нити
га можемо усвоити. У Босни є и Стеф. Котрома-
новић бранио патарене (Майковъ 157); па іошъ
и сивъ Стефанъ Томашъ своимъ декретомъ изда-
тимъ у Ковњицу 1446 забранио є само панихена,
да нове цркве неподяжу, а старе да неоправляю.

скихъ папа као нѣгови предходници; па при свемъ томъ, што се и онъ овда онда послужио давнашњомъ политикомъ србскихъ владалаца: да се покаже римској столици оданъ, опетъ се стално придржавао религиознагъ правца, кои е назначио Неманя I; па е зато и тежио, да се заведу законъ за одржанъ чистоте православне вере⁶). Што е Душанъ овако радио, съ тога су му растле силе, и то му е олакшавало посао; връ се Душанъ све више приближавао најкрепчійој столицѣ православне вере, Цариграду, ступао е у срдце грчкогъ народа, кои бы се безъ сумнѣ решителниѣ быо противио душановимъ намерама, да у Душану ниѣ познао владоуца, кои ће и хтети и кадаръ бити православноу веру противу свакихъ напасти одбранити. Грчко више свештенство противно е было Душану збогъ завођења у Србию народне ерархіе; а да е Душанъ быо у религиозности млакъ, оно бы се было съ огорчености противило Душану; а такво противленъ могло му е учинити многе незгоде.

Душанъ, желећи постићи предпостављену цель — очистити християнство — наредио е: да се сви они православни християни, кои су прешли „*латиньство*“ т. е. кои су се одали латинској ереси, мораю опетъ повратити у крило православне цркве. А да бы се то лакше у свој царевини могло учинити, бы наређено, да архіереи (цркви великии) поставе по свимъ местима, где су были тргови — вашари, панађури — протопопе, кои су были об-

⁶ Майковъ ясно казуе, да се Душанъ у више прилика приклонявао римскомъ Папи; али да е јошъ и 1354. хтео примити римске обреде, чинили се невероватно; връ е јошъ у својмъ законнику одъ 1349 издао строге законе противу „латинске ереси“.

везани поучавати оне, кои су были заблудили, и кои су одступивши одъ православне вере у ересь латинску прешли. Кои се нису хтели покоравати овимъ саборскимъ и царскимъ наредбама, они су бивали назнѣни по законима светыхъ отаца.⁷) То се на трговима зато чинило, што су се на трговима састајали люди изъ разныхъ краєва србске државе, што и на тргове долазила множина людѣй, па зато и у тимъ местима црквени служители съ већимъ успехомъ могли делати; а одпадници, гледајући тако, где се еретици јавно обраћаю, и сами су добивали волю, да се поврате у православно веру; и свакидашњи примери прелажења изъ ереси у православѣ побуђивали су, да и они постану православни, кои бы се иначе законскимъ опредѣленьима дуже противили. Што се у законима спомињу закони св. отаца, то показуе да и у душаново време у србској држави доста развиена и распрострањена была била привена књижевность, и да и србско свештенство познавало дела св. отаца, и то јачино не само по изворнимъ делима, која су грчкимъ езикомъ била писана, него и по преводу србскомъ. На жалость, мало имамо драгоценихъ овихъ споменика негдашнѣга нашега књижевнога живота сачуванихъ, или намъ баръ нису сви познати. Кои су сачувани, они се које изгубише, које сасвимъ покварише, а које јошъ које где у прабини леже.

На горњимъ законима придати су други закони, кои су опредѣљавали нека физична зла за оне, кои се или небы хтели повратити у православно веру, или кои бы своимъ делима осуђавали намере државнихъ и црквенихъ властѣй, и одвра-

---

⁷ Законъ 5. 6. Душановогъ Законика по Шафариковомъ изданю у делу: Рамѣткы.

ѣали люде одъ православія. Нїе ми потао другїе быти. Деланїе црквенихъ людїй безъ пошоти државне власти само бы малый успѣхъ имало у почетомъ делу, црквенимъ е властима требало дати физичне снаге, да могу више радити, и да та радня произведе користна следства. Наречепо е вато было, да се еретици не могу вадржавати межу православнимъ христїянима, а ако бы се неко задржавао, бывао е жигосанъ по образу, и прогнанъ. Православни христїяни немогоне быти равнодушни према еретицима, они їйхъ мораше прїлвити државной власти, иначе ако су їйхъ ваташвали, и прикривали, были су и сами жигосани по образу, као еретици.⁸) Рекао бы, да е државна власть овимъ закономъ хтела одвоити православне одъ онихъ, кои су были латинске вере, да бы се тако православна вера тимъ лакше у чистоти одржати могла; али никако неверуемъ, да е латинцима уобште забранѣно было живити у србској држави. Они кои су были римске вере, могли су имати свое свештенике, по свой прилици сачинявали и читаве общине, кое уживаху сва общинска права; али само у скупу и у едномъ месту съ православнима немогеше се задржавати. А да е у Србїи было латинскихъ свештеника, одудъ се увиѣа, што су казнили црквенимъ казнима, опредѣленимъ одъ светихъ отаца, оне, кои су некогъ православного христїянина *превратили у вѣру латинску.*⁹) Државна власть дакле была е доста блага, она нїе латинске свештенике гонила, она нїе забранявала латинску службу божію, она е трпила у држави оне, кои су были римске цркве, само е пазила, да се неразпростире латинска ересь, и да латински

⁸ Зак. 9 Душ. Зак.

⁹ Зак. 1 Душ. Зак.

свештеници немогу ништа радити, што бы было на штету православной вери. Брѣ, да е државна власть хтема на свакиј могућий начинъ изтребити ове, кои су были римске цркве, она небы за нѣмѣхъ, и за нѣюве свештенике определявала казни, налагаеће се у законнику светыхъ отаца; него бы поставила строге законе, и забранила бы была свѣта, кои су были римске цркве, задржавати се у ербской држави.

А да бы се у православной вери утврдили ерѣтици, кои бы у ню прешли, па и сами православни, наређено бы закономъ, да свакиј човекъ у црквенимъ стварма мора бити покоранъ своимъ архiereю. И за то ако е неко нарушио црквене заповѣсти, морао се покаяти, и искати одъ цркве опроштеня; нѣ ли се такавъ преступникъ хтео поправити, и испунити црквене законе, бывао е одлучиванъ одъ цркве. Но пре него што бы преступникъ одлученъ быо одъ цркве, архiereи были су обвезани кротко съ нѣмъ поступати, неколико путій („дваѣи или триѣи каже се у законнику) призывали су преступника къ себи, опоминяли су га, саветовали га, и обличавали га; па текъ онда, кадъ су сви покушай остали безуспешни, одлучивали га одъ цркве. Одъ Архiereя захтевало се, да не проявитню християне за „доуховно съгрѣшеніе.“¹⁰⁾ Ови закони показую, да су ербски законодавци — црквенци и светски — високо мислили о религii. Они су хтели овимъ законима стати на путь ирелигiозной разузданости, одъ кое настав гаженъ и занемаренъ свою црквеныхъ предписа; а опетъ да бы се та цель постигла, употребили су блага средства, удесна, и успешна онде, где люди нису были морално помзарени, и ирелигiозни.

¹⁰ Зак. з. 4. Дум. Зак.

Кадъ благе ове предписе наше државне власти сравнимо съ неописанимъ нечовечнимъ свирепствима, коима су на западу црквене и мирске власти тежеле постићи еднаке и исте цели; онда съ правомъ можемо рећи, да су наши предци узвишеніе мислили о христовой науци, него ли западници 14. века.

Противу благости србскихъ закона према еретика не може се навести 21 законъ душановогъ законника, коимъ се определява „И што прода христїанинъ къ иноцрпоу кзроу, да моу се роука отсече, и сзметъ отрже.“ Овай законъ ніе управлїнь быо само противъ еретика, него противъ свїю, кои бы покушали учинити злочинство: одузети србскомъ државлянину, православному христїанину личну слободу, и продати га за роба у туђу државу. Речь „прода“ у овомъ закону неможе се односити на промену религіе, него означава губитакъ грађанске и религіозне слободе; па зато „продати христїанина къ иноцрпоу кзроу“ уподоблявало се вольномъ убиству;¹¹⁾ па е за то и одређена за то злочинство подеднака казань, као и за хотимично убиство; и зато наведеный законъ и ние изъ реда црквеныхъ закона, него е законъ чисто криминальный.*

¹¹⁾ Овомъ подобне законе налазимо и на западу, што изъ много равїнхъ времена. Тако е црквеный саборъ, сазванъ 992 у Кобленцъ (*Concilium Confluentinum de anno 992. cap. 7*). донео ово решенїе: „Item interrogatum est, quid de eo faciendum sit qui christianum hominem seduxerit, et sic vendiderit; responsumque est ab omnibus, homicidii reatum, ipsum hominem sibi contrahere“. *Die Staatskircho Russlands, pag. 200. Schaffhausen, 1853.*

* Сравный наведеный 21. Законъ са 47. Закономъ Душановогъ Законника. Можда ће ко наведеный законъ овако разумети: забрањено е было ро-

На овомъ месту треба споменути јошъ и оне законе, кои су управљени противъ предрасуда и обичаја заоставшихъ одъ времена, кадъ е у Србији незнабоштво владало. Оваква два закона налазимо. Бднимъ (131. зак.) се определява казанъ за магичнике и отровнике и то по законима светыхъ отаца; а казнићи су были само онда, кадъ ѿмъ се доказало, да су противъ овогъ закона згрешили. Кадъ се сетимо, колико су силне разпре постојале на западу о вештицама, магичницима, и т. д. и како су свирепо казнићи были кодъ судовъ инквизиције

ба, православногъ христјанина продати слободногъ човеку, неправославногъ христјанину было у србској држави, или ванъ ѿ ѿ. Но я мислимъ, да бы овакво разясненъ тогъ 21. Душ. Зак. было погрешно. Я самъ се трудю у VI. св. Главнаго доказати, да у србској држави нѣ было робова у ономъ смислу, као што ихъ е было у осталој Европи. У Србији су најманиъ права имали отроци, али већъ зато, што су имали права, нису были тако понижени, као по другимъ државама робови. Я нигде, ни у едномъ споменѣку нашемъ ненаѣохъ написано, да е некій властель могао продати свое отроке. У споменѣцима споминѣ се, да е неко поклонѣю люде цркви, или манастиру; али међу поклонѣнѣима споминю се не само отроци, него и кнезови, и меропси, и власи, и разне занатлиѣ. Покланѣнѣи су дакле, као што я мислимъ, бывали само са земљомъ заедно, врь су сви за земљу мѣнѣ иди више незани были. Тако е могао неко и продати свою земљу заедно са людемъ, на земљи настанѣнѣима, али саме люде безъ землѣ нѣ могао нико продати, баръ се у споменѣцима нашимъ таква продаж неспоминѣ. Та 134. Законъ Душановогъ Законѣка забранѣнѣвао е, да се отрокъ ни у прѣѣю никада недае.

сви, на коѣ в само сумѣл пала, да у свези стое съ нечистимъ духовима; онда ћемо и ову наредбу нашега законодавства подпуно моћи извѣстити.¹²

Другій законъ односи се на стварь, коя е у народу нашемъ безъ икакве сумнѣ остала одъ давнашнихъ времена, кадъ су нани стари были незнабожци. Овимъ другимъ закономъ (20) забранює се, да се „съ вѣровѣствомъ“ неизнопаваю и спалюю мртваци. Овај законъ опомињ насъ предврасуда о вампиру, коє су се до данасъ у нашемъ народу сачувале, показуюћи да су одъ старина остале. У незнабожаца заиста е био обичай спаливати мртваце. Но како се христіанство већма оснажило, люди су ређе мртваце спаливали, еръ су христіани радили по науци светыхъ апостола* и цр-

¹² У средњимъ веку владала е кодъ свию народа у Европи заблуда, да има вештица, и нечистихъ духовъ на земљи; а западна црква ову заблуду јошъ е подпомагала. У Лондону јошъ у половини 15. века была е у цвету заблуда о вештицама. 1432. была е обтужена Елеонора, люба херцога Глоцестерскогъ, да стои у свези съ некимъ вештицомъ, и съ магичникомъ, некимъ свештеникомъ. Судъ е вештицу, и свештеника осудио на смртъ; а Елеонора морала е три дана едно за другимъ съ горећомъ свећомъ у руду или по улицама лондонскимъ, а после тога осудили су ю на вечити затворъ. Wachsmuth: Geschichte der polit. Parteien, II, 421. На многимъ местима, и. п. у Мађарској јошъ у другој половини прошлогъ века сажимали су живе оне жене, коє су биле обтужене, да су вештице. Неку Катарину, коя е была обтужена, да е вештица, спалили су у Немачкој (auf dem Körpenberge vor Arendsee) 5 Августа 1787. Hexen und Hexenprozesse von Köppen. Leipzig. 1838, 86.

* Дела Апостолска Гл. V. стихъ 6. 10.

ивеныхъ учителя, између коихъ лепо вели Оригенъ на единомъ месту: „Ми знамо поштовати умъ души, па зато у гробъ сарањемо мртво тело, као душино оруђе. Брѣ стани умне душе заслужи, да не поступимо съ њомъ као съ безумномъ животињомъ.“¹³⁾ Што се у Душановомъ законнику спомињу обичаи, кои насъ опомињу незнабожачке религіе Срба, одтуда неки учени људи изводе, да ни подъ Душаномъ јошъ нје было незнабоштво са свимъ искоренио, и христјанство свуда распространјено. Но я мислимъ, да ове нестони. Брѣ при свемъ томъ, што е наука христјанска у Србји са свимъ была овладава, могло е бити, да се задрже и сачуваю неки обичаи изъ незнабожачкихъ времена. То се тимъ лакше може мислити, надъ се узме на умъ, да се и данъ данашњи вальда подъ своју народа налазе некакви обичаи, и неке предрасуде, које се съ христјанскомъ наукомъ не слажу, па ко бы одудъ извео, да е подъ тыхъ народа и садъ јошъ незнабоштво? Они законски предписи постављени су противъ еретика, а незнабошци немогу се назвати еретицима, него неверницима. При сажизаню мртвыхъ телеса често су были и сами свештеници; што такође сасвимъ јасно доказуе, да се тај законъ нје однео на незнабошце, коихъ за Душана у србској држави нје было. За преступнике противу овога закона налази се определѣна казанъ; прави злочинци као да су суду предавани; село е плаћало глобу, сигурно зато, што е сажизанъ быо обичаи, кои су сви жители села одобравали, и бранили; а свештеникъ, ако е быо на сажизаню, вальда ако е у

¹³⁾ D. Jo. Mich. Heineccii: Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche Leipzig 1711. III. 430. Origenis lib. 8. adv. Cels. p. 397.

томе и самъ нешто радио, губіо е као што законъ вели „власнѣство“¹⁴ Ако е неко рекао „власнѣство речу“ т. е. ако е речма врачао, а био е властелинъ, плаћао е знатну новчану казанъ одъ 100 перпера; а кои нѣ властелинъ, плаћао е само 12 перпера, али е био и бѣснъ. (72. зак. Душ. законника.)

Напоследку къ законима, съ којима е србско законодавство радо было одржати чистоту нравѣй, придаћу законе о браку. Ове законе по нѣову предмету неможемо никако назвати „Законима чисто и строго црквенима,“ и кадъ бы ѣхъ више было, или кадъ бы ѣхъ више познавали, свакојмо бы требало, да о њима на особитомъ месту говоримо; но како ми мало закона о браку имамо, и како су ти закони донесени, као што се у закону вели зато, „да ѣтнствѣ се христѣанство,“ то и ове законе ставлямъ међъ црквене.

Првый законъ душановогъ законника налаже, да никакавъ бракъ не може бити валянь; докъ nebude у цркви одъ „архѣреа“ или одъ „доухоникъ“ благословень; па зато су властели, и сви остали државляни упућени были, „да неженетъ се несласноишми се оу своего архѣреа или оу доухоникъ.“ А ако бы неко у браку живіо, стои далъ у 2. закону, „всѣхъ кнѣзѣвѣ, всѣхъ благословенѣ и оупрошенѣ цркве, такои да раздоуунѣ се.“ Изъ ова два закона увиђа се доста ясно, да е у србской држави до самыхъ душановыхъ времена осмиъ црквеныхъ бракова было и грађанскихъ, кои су заостали кодъ србскогъ народа одъ прастарыхъ времена, и кои су основани были на давнашнѣимъ народнимъ обичаима. Ови обичаи заостали су кодъ Срба одъ

¹⁴ Сравни 20. зак. Душ. Законника по изданію шафариковомъ са 43. закономъ истога Законника, печатаногъ у Исторіи Радѣ IV. 265.

оно доба, кадъ су они съ осталимъ Славенима у заједници живили; еръ модъ овию Славена, и после кадъ су већ христіанство примили, налазимо грађанске бракове.¹⁵ Ови насъ закони и о томе увераваю, да су се Срби тврдо придржавали своихъ старихъ обичај, еръ се спомонѣ, да се већъ св. Сава трудоу исморенити грађанске бракове, а утврдити само оне, кои су црквенимъ благословомъ освећени были.¹⁶ Деланѣ св. Саве было е врло поспешно за православну приву; али ни сама ревностъ народнога светителя ніе могла уништити народный обичай, мон е свое жиле дубоко пустио у народно уверењ, и кои се толико осилио, да се у цуной снаги одржао до душановыхъ времена, као што се изъ наведенихъ закона извести може. Г. Маѣѣовски вели, да е Душанѣ опредѣлио, да човекъ и жена безъ црквеногъ венчани нису были сматрани за брачне другове; то естъ нису уживали права, коя су брачни другови могли потраживати на основу нѣовогъ брака; но я на оваква опредѣлѣня у душановомъ законнику нисамъ могао наићи; еръ се у 2. душ. закону ясно каже, да се они, кои невенчани у браку живе, мораю разлучити; нѣма е дакле и заједничкій животъ быо забранѣнѣ, нити су сръбски закони трпили наложничества, па башъ да су се дотична лица и одрѣкла права, коя бы ѣмъ припадала као брачнимъ друговима да су были венчани.

Да се небы ереси увлачиле, а я оне, кое су се увукле, да бы се уништиле, сръбски законодавци морадоше обратити особитый позоръ на бракъ. У 8. душановомъ закону стои: ако е еретикъ (мелетаръ) случайно живіо у браку съ православ-

¹⁵ Maciejewski Slavische Rechtsgeschichte. Stuttgart und Leipzig. 1856. II. 194, 197, 198, 199, 200.

¹⁶ Гаагинѣ VIII. 187, 188.

номъ христїанномъ, морао се одрећи ереске науке, и прећи у православно веру; ако ли то не хтео учинити, био е одвајањ одъ мене, и деце; увидањ му е неки део њмана, и био е изгнанъ. Одузето одъ еретика њманъ по свој прилици давано е было њговој жени и деци ради издржаниа, премда се о томе у законима не налази никаква спомена. Не сувишно споменути, да у овомъ закону изразъ „да крстити се въ христїанство“ незначи, да су се полуверци, т. е. кои су были римске вере, прелазећи у православно веру, морали наново крстити, еръ су ови полуверци већъ едногъ крштени были; а по науци св. оца православно цркве само су они еретици, ступајући у православно веру бивали крштени; кои нису познавали, и подпуно употребљавали св. тајну крштења, као што се споминъ за аријанце. Полуверци бивали су дакле само помазивани светимъ миромъ, а у закону изразъ „да крстити се“ употребљенъ е у говорномъ значењу; еръ и садъ кажемо, кадъ мо у православно веру пређе, да се пократио.¹¹

¹¹ Ово, што самъ рекао о значењу израза „да крстити се“ оснива се на црквенимъ законима, и на обичајима цркве православне; али у Историји налазиш више доказа, да су у средишњимъ некимъ местима Грци едакогъ еретика, прелазећегъ у православно веру, изнова крстили, ма да е св. крштењ тајна, која се у животу кодъ едногъ истогъ лица не понавља. Тако неки Каукусъ, владика римске цркве у Крѣу јасно сведочи, да Грци крсте оне, кои изъ латинске цркве прелазе у православно веру (Helneccius II. 257. Caucius: Historia de Graec. recent. haeres. haer. I). А и у актама латеранскогъ сабора цркве римске одъ 1215. налази се споменъ, да грчки свештеници једоу хтели окупити службу

Душанове законе о браку попуњавамъ некимъ законима, кои се исписани налазе у дипломи манастира Жиче, и кои се на зиду у цркви истога манастира и данасъ јошъ читати могу. Ове е законе поставіо св. првовенчаныи краљ, кои е, као што е познато, са своимъ синомъ Радославомъ овай манастирь сазідао. Ови закони морали су постојати кодъ србскогъ народа далеко пре св. првовенчаногъ краља; еръ се по гдечему у њима може мислити, да су врло стари, и св. краљ по свой прилици само е поновіо ове законе, и оштріе заповедіо, да ій люди испуњаваю. Ови су закони важни за то, што се тичу таквы предмета, о којима се у душановомъ законуку ништа не спомињъ; те тако ови закони попуњаваю Душановъ законикъ. Можда за то и нису србски законодавци подъ душаномъ о овимъ предметима ни говорили, што су сви ти предмети доста јаснимъ законима одъ прошлыхъ времена были решени. У обште у Душановомъ законуку налазимо о браку врло мало законскихъ опредѣлѣня.

Првовенчаныи краљ забраніо е да се нико не може оженити: скатенцомъ, т. е. сестромъ свој умрле прве жене, еръ е то законъ забранѣвао;

на олтару, на комъ су пре тога служили свештеници римске цркве; нити су поштовали крштѣнъ, свршено по обредима римске цркве; него су дотичне люде по другій путъ крстили. (Wachsmuth II. 511. Nota 11) Између истока и запада владала е велика раздраженостъ у 12. и 13. веку, па за то самъ Папа Инокентіе III вели за Грке „Gens, quae Latinos omnes non hominum nómine dignabatur, sed canum, quorum sanguinem effundere paene inter merita reputabant.“ Gesta Innocentii III. cap. 92. Wachsmuth II. 511. Nota 5.

па за то ако е неко узео сватвицу, ако е было властелинъ, или войцникъ, плаћао е глобу као преслушникъ закона, и то два вола; а ако е было убогъ, светитель е тада те глобе половину узимао, дакле само едногъ вола. Овакви бракови противъ закона заключени, бивали су уништавани, брачни другови распуштали су се; а распусть е бывао съ некимъ церимоніама. Но да се не бы ови распусти често догађали, дотични младенци доводили су сведоке свештенику, можда за то, да сведоче предъ свештеникомъ, да нису у сродству, и да се по закону могу узети; и свештеникъ, рекао бы, текъ после такве сведочбе венчавао е младенце. Сведоци су често свое сведочбе и писмено давали, утврђено своимъ печатима, и такво писмо и печате чувао е свештеникъ при себи. Брачни распусти были су строго забранѣни, и дозволявани су само одъ црквеныхъ властей. Ако ли, као што св. краљ вели „*котори обрѣцеть се сию страшною заповѣдъ престоупивъ*“ т. е. ако бы неко своевластно свою жену одъ себе одагнао, ако е было властелинъ, плаћао е глобе краљу у име казни шесть коня, а властеличићъ (у дипломи каже се: *или конници*) давао е глобе два коня, а убоги люди, т. е. себри, а управо отроци и меропси, два вола. И саме женске бывале су на истый начинъ казниѣне, ако су своевольно оставиле свое мужеве. „*Аще ли котора родители отемлет се или иныи кониъ сими, то такои да наказуеъ се противкоу сивоу скокмоу.*“ Овде мислимъ, назначава се равна казанъ за оне родителѣ и сроднике, кои бы противъ мужевлѣ волѣ свое кћери и сроднице одводили одъ мужевлѣ куће своимъ домовима; а можда су тако были и они казниѣни, кои су наговарали жене, да оставе свое мужеве. Ако ли е жена сама оставила свогъ мужа, плаћала е глобу, ако е ина-

ла иманя („ако има добитна, добитномъ да напашоуєть се“); а ако нїе имала иманя, мужъ ю е по своіой воли казнио телесно, и водіо ю в своіой кући, али на то нїе было строго обвезанъ, могао ю е и не повести своіой кући (ако ли добитна немала, то сконь тѣломъ да напашоує се, множе боудеть изколеніи моужа же. напашає ю, да ю водить. ако ли небоудеть емоу оугодна водити, то напашає ю да ю продаєтъ тамо емоу годнѣ“ Речь продати на овомъ мѣсту, рекао бы, не треба узети у обичномъ данашнѣмъ значенію; него у смислу: оставити. Мужъ, кои е одпустио было свою жену, па е за то было казнѣнъ, морао е, одржавши казанъ, жену опетъ прижити у свою кућу, иначе е бывао казнѣнъ; („тако-ки и оутъ кожъстаниѣе цръкве да боудеть хазедаѣ, и оутъ господина си да небоудеть оу милости“) а ако е међутимъ узео нъ себи другу наиву жену, морао ю одъ себе одпустити. Мислимъ, да е споменуту глобу и онай плаћао, кои е свою кћерь или сродницу дао за лубу човеку, кои се одъ свое жене неправедно развео, па е онъ за тай разводъ знао. Женама е забранѣно было, оставивши свое мужеве съ другима живити („и женамъ же симъ озражомъ хазрѣнни да еналють, да немать области естепени ского моужа много оудети). Изъ свега се овогъ види, да су то остатци прастарыхъ србскихъ обичая, кои су се одъ незнабожачкихъ времена задржали у србскомъ народу и онда, кадъ су Срби веѣъ были примили науку Христову, коя е ове обичає у гдечемъ изменила. Напоследку и самимъ црвенимъ властима (скетителамъ же и господствуючимъ) было е забранѣно разводити бранъ „разкъ словесе прѣводниаго“ па и тада се држао строгъ испитъ. А ако е неко томъ приликомъ было упоранъ и непослушанъ, плаћао е глобу, коя е за „оукоге“ одређена была у два вола; па за то, ако е

убогій стаяо подѣ области архіепископа, онѣ е узимао та два воля; а ако е стаяо подѣ власти епископа, тада е едногѣ воля узимао епископѣ, а другогѣ „господѣсткуюѣи.“

Ово, што е нареѣено было о разводу брака, постало е упливомѣ св. Саве, и есте производѣ и лепѣ примерѣ утицаѣ, кои су црквени канони на србско граѣанско законодавство имали. Сви пакѣ ови закони ясно доказую, да се србско законодавство трудило дати и одржати браку ону светиню, коя му пристои као основу породице, и темелю свега држаного быѣа и напредка.¹⁸

II. црквенимѣ лицима.

У душановомѣ законнику употреблюе се изразѣ „црквины людѣ“ у трострукомѣ различномѣ смислу. Црквенимѣ людма називаю се 1-во люди духовногѣ чина, и то сви безѣ разлике, были они на кога реда и степеня. 2-го Црквени люди были су они полувластели (*vassalli ecclesiastici*) настанѣни на црквеноѣ землѣи као неки закупници, кои су надгледали обдѣляванѣ црквене землѣ. Овакве црквене вазале налазимо у средиѣмѣ веку у свой Европи. 3-ће црквени люди по Душановомѣ законнику были су они селяци, кои су црквену землю обделавали, работаюѣи цркви, и даваюѣи їѣи неке приходе, а ослобоѣени будуѣи одѣ различныхѣ државнихѣ терета. Я самѣ науманѣ овде само о „црковницима“ у строгомѣ смислу, т. е. о клиру говорити; ерѣ закони остала два разреда црквеныхѣ людѣи иду у граѣанско право.

¹⁸ Наведену диплому манастира Жиче печатао е Г. Шафарикъ у своемѣ делу: *Praváky: podlé naslovovъ: Okázky občanekého písemnictví.*

Познато є, да унашемъ клиру има мирски свештеника, и духовника или калуђера. У србској држави за времена Душанова мирско свештенство ніє имало оне важности, кою данасъ има, па за то и закони о црквенимъ лицима спомину већиномъ правне односе духовника; па и у самимъ поведенимъ повелема и хрисовулама о мирскомъ свештенству редко кадъ налазимо каква спомена.

Србско законодавство, старајући се, да се утврди у држави религіозностъ, морало се особито побринути о томе: коме се поверава важно званіє духовнога пастира. Закони наређую, да су „свѣтителѣ“ дужни постављати „доуховнике по вьсакъ порѣхъ, по градовехъ и по селехъ.“ Па за то су само она лица могла извршавати свештеничке дужности, „иже соуть прѣси благословеніє на доуховникустѣ козати и рѣшити оуѣ своихъ нмъ архіерси.“ Свештеникъ дакле у туђој дієцези посвећенъ за свештеника, или онај кои свештеничкій чинъ ніє као што треба примію, ніє могао извршавати ни у цркви, ни ванъ цркве свештеничке дужности. А да є морало бити случаєва, да су и люди несвештеници, неке свештеничке дужности на супротъ црквенимъ законима одправляли, увиђа се изъ послѣднихъ речій наведеногъ закона, у комъ се изрично каже „а ѡими доуховници, коихъ не соуть поставили доуховники, (т. є. кои нису постављени у духовничкій чинъ одъ епископа) да ижедоуѣ се, и да ихъ кедѣхъса (управо педєкса, казни) црква по закону“¹⁹ Свештенике в свакој у црквенимъ делима морао слушати.

Изъ истогъ се закона види и то, да су, удесно црквенимъ канонима, епископи имали неограничено право постављати свештенике у поведи-

---

¹⁹ Зак. 10. Душ. Законика.

нимъ парохіѣма. Но ипакъ нису све цркве подчинѣне были овой неограниченой власти епископа. Властели и остали люди, кои су имали свое баштине, и на нѣма су сазидали цркве, имали су право бирати себи по воли свештеника „да си поставишь своего наложника и да га прикде къ светителю, да га благословить светитель, оу чѣмъ боудеть миръ.“ Но међу ове баштинске цркве не треба ставляти оне, кое су се налазили истина у властельскомъ селу, али кое нису сазидали властели, па кое су за то са свимъ были подчинѣне архіерейма.²⁰ У духовнимъ делима све цркве были су подчинѣне епископима. Али е властелинъ само едаунуть подложію свою баштинску цркву подъ другу цркву, или подъ манастирь, вели законъ „неки да нескладають црковію тою;“²¹ онъ е даиле губію тада своя права, и нѣгова баштинска црква изравнала се съ осталимъ црквама. Законодавство ишло е на руку црковенимъ властелима, да се осмаже, и да свою делательность што веѣма развию. Рекао бы, да су и царске цркве были у нечемъ изузете исподъ архіерейске власти, еръ се у 27. зак. каже „цркви царске да нескладають се подъ цркви епископа.“ Но архіерей су имали право пазити, да се ни у овимъ црквама не поставляю за свештенике лица, недостойна свештеничкогъ чина, и неспособна точно извршавати свештеничкіе дужности.

Права, коя е мирско свештенство уживало, нису была врло велика; али ипакъ свештеничкій е чинъ давао свакоме нека особита преимущтва. У старимъ споменицима мирски свештеници називаю се „иерей“ а Душановъ законикъ споминѣ

²⁰ Сравни Зак. 43. са 10 и 31. закономъ Душ. Законника.

²¹ Зак. 44. и 192. Душ. Зак.

само изразъ „попокъ;“ кои су само тако одъ властела независни и слободни были, ако су были „попокъ кшипици;“ а ако су были приватни свештеници дотичнихъ властела, стаяли су подъ нѣювомъ влашћу. Свештеникъ нѣ смео самовольно отићи одъ свогъ властелина, него, ако се властелинъ нѣ хтео старати о издржаню свештеника, тужіо се овај архіерею, кои є властелина опоменуо на нѣгову дужнотть. Ако властелинъ нѣ послушао опомене, свештеникъ є постаю слободанъ, и могао є ићи кудъ є хтео; „да єсть поплскободнъ, коуде моу хотиѣ“ вели 32. зак. душ. законика. Свештеници за свою личностъ были су слободни одъ државныхъ терета „да єсть кша поплскска скободна“ (зак. 31.); али нѣюви синови, ако нису изучили кнѣгу, поступали су у мѣропхе, као што се изражава краљ Дечанскій у своіой дипломи, то єсть постаяли су селяци; ако ли су поповски синови изучили кнѣгу, было є наређено „да стон сь оцемъ на скоемъ ждрѣію.“ Само свештеничко дете могло є постати свештеникъ: „да се попл оть попл стани.“²¹ Свештеници стаяли су, рекао бы, подъ непосредномъ управомъ протопопа, коима су морали и нешто давати. У закону Душ. нема о томє никаква спомена. У дипломи манастира Жиче споминѣ се „протопопа дворьски.“

Колико се пазило, да свештеничке дужности одправляю само люди, одъ архіерея посвећени; толико и іошъ већма пазило се, да се на виша прквена достоинства не узвишаваю люди, кои су

²¹ Наведена диплома манастира високихъ Дечана печатана є у делу: „Споменица Србскогъ Народа Београдъ 1840. бр. 176. Дечанскій Првенацъ Нов. Садъ стр. 47. Monumenta Serbica edidit Miklosich. Viennae 1858. бр. LXXXIII.

неспособни и недостойни да управляю цривеннѣмъ делима. Изрично су законѣ забранили, да се: митрополити, епископи и игумани не поставляю по миту. Ко е поставляо митрополите и епископе, не знамо за цело, али можемо доста поуздано рећи, да е поставляо архіерейскій саборъ; па за то се и определяваю казни за оне, кои бы при поставляню, управо при избору овыхъ высокодостойника узели мито, и по миту давали свой гласъ. Игумана бирало е братство дотичногъ манастира²³ еръ имаю

²³ У рукопису Душ. законника печатаномъ у Историји Ранића (IV. 264. Зак. 39) ясно се виже, да ће игумана бирати сва братија саборно; а и у дипломи, коју е св. Сава дао манастиру св. Николе у Вранѣни споминѣ се, да ће по смрти првогъ старешине, когъ е епископъ хтиторъ тогъ манастира (Иларионъ, епископъ зетскій) поставіо, старешину бирати све братство, а избраногъ потврђиваће архіепископъ србскій (Miklošić Monumenta XXII). Съ овимъ се слажу опредѣљия, како да се бира старешина у многимъ пирговина светогорскихъ манастира; еръ и те старешине обычно бирало е све братство (Аврамовићъ: Описаніе древности србски у св. гора. Београдъ 1847. бр. 3, 4.) Но одъ овыхъ правила было е изузетка. Тако у манастиру Жичи самъ е краљ поставляо Игумана, а архіепископъ е постављеногъ благословіо у томъ чинѣ „а ѿ поставлени игоуменьскомъ, игоже по правди ижекои краљевство, сего архіепископънъ благославляеть божьствомъ, а краљъ дѣлаеть سموу жьдѣ, и челоу иго поставляеть его игоумена“. Кнезь Лазаръ, даюћи многа села манастиру Раваницы, опредѣлио е „и да не ставитъ се игоумень ѿхъ иноудѣ, тѣхю ѿхъ монастырскихъ братіе, съ съхътомъ господарствъ егоже ижекоути благоговѣднѣхъ на

некихъ. писменихъ споменима, у монаха се изрѣчно каже, да ће игумана брати у скупу сви калуђери тогъ манастира; па е зато и могао бити случай, да е неко подмитіо меке чланове братства, да за нѣга даду свой гласъ. Патріархъ е постављанъ на земаљскомъ сабору, и то подъ упливомъ самога владаоца, па за то се и не споминѣ у закону, да се и патріархъ може поставити митомъ.²⁴ Кои су у наведенимъ случајима примили мито, были су проклињани; па ако е неко митомъ заишта до споменутихъ црквенихъ достојанства дошао, обонца изгубили су свой санъ „да изгърже-

---

кратствѣ ѣи и постављаше роуки на скетое евангеліе и рекоуѣ съи достоніи естъ быти наставникъ обществителствоу нашему, и власти стадо христово кезъ есаніе кини“. (Срб. Лѣтописъ за 1847. IV. 46—56). Душанъ, дајући свою диплому на села келіе св. Саве, која е была „ѣ карамѣ“, и дозволивши, да нѣгова любя царица Елена буде друга ктиторка те келіе, задржао е за царьцу право „да си изенри оуѣ всега ѣнии хиландарьскаго старьца, коьго хощеть, и молагѣ въ тои скетѣи неси, нѣ съ зирошѣнѣи и благословѣнѣи хиландарьскими и по е воли и хотѣни, а оуѣ ниоудѣ да не боудѣ, кромѣ црькии хиландарьские“ (Mikloschih: Monumenta CXVII. Аврамовиѣ: Опис. древ. срб. у св. гори бр. 10). Наведени примери доста ясно показую, да се у манастирима игумани, и по пирговини старци нису постављали по едномъ истомъ сталномъ правилу.

²⁴ Познато е изъ црквене исторіе, да су у Цариграду у изборъ патріарха решителный упљивъ имали цариградски цареви; па су за то често за патріархе постављали люди нецрквени, као што ни самъ Фотіе, знаменитый цариградскій патріархъ, нѣе быо духовникъ пре, него што е постао па-

ти се бже оуь сѣдѣ, и постанѣмъ и постанѣнимъ.“²³ За игумане се особито наређуе, „да ставѣтъ се добри убожци и искуси, пои хотѣтъ быти строгѣше до моеу божию.“ Пазило се дакле како на науку, тако и на вѣштину црквенимъ добримъ управљати, а да се и побожностъ, и остале религіозне добродѣтели имало у виду, само се по себи разуме. Игумани су се непрестанце задржавали у манастиру, живѣли су „къ кѣновѣхъ по закону“ и губили су свою власть само онда, кадъ су што велико згрѣшили.²⁴

тріархъ. Неизвѣстно е, ко е постављао архіепископе у Србїи у прва времена Неманића; али већъ подъ краљемъ Драгутиномъ налазио споменъ, да е архіепископа бирао „саборъ земљи срѣдскимъ“, а одъ Драгутина починуюћи и у напредакъ архіепископа, а после патријарха бирао е савъ земаљскій саборъ. Види мой саставъ у Гласнику Друштва Србске Слов. IX. стр. 86.

²³ Зак. 12. Душ. зак. На западу е такође врло рано овладао порокомъ симоніе кодъ вишегъ и нижегъ свештенства. Продаванѣ црквенихъ достојанства бмо е еданъ одъ главниѣхъ узрока оныхъ реформа, кое е Хилдебрандъ, као Папа Григоріе VII. предузео. Wachsmuth II. 162.

²⁴ Зак. 13, 15. Душ. законика. У некимъ дипломана наређуе се, да се старци, коима е поверена управа пиргомъ, не уклањаю са своихъ места безъ велике кривце „некъ великаа оуѣрена да неизнимет се“ водѣ се у одной дипломи; а ако е стараць заиета што велико згрѣшио, бывао е збаченъ са свога места, а братство дотичногъ манастира бирао е другогъ монаха за старца у пиргъ. Аврамовићъ: Опис. древ. срб. у св. гори. бр. 3. 4.

Манастири были су освећена места нарочито построена у славу божию за люде, кои су тежили за спокойнимъ животомъ, и кои су се решили, избегаваюћи светскій жуборный животъ, побожно и религиозно одани служити Богу. Познато е, да су на западу были манастири често уточишта людма, кои су, изгубивши светска блага, подъ скромномъ калуђерскомъ хальниномъ хтели и далѣ проводить свой разузданный животъ; па за то су многи манастири препуни были лицима, коя су произлазила изъ најодличниѣхъ властелскихъ породица.²⁷ На тай начинъ манастири су на западу постали збегъ раскалашнихъ людѣй, а манастирска добра была су неисцрпљивый изворъ, изъ когъ су они узимали средства да продуже свой невалялый животъ.²⁸ Истина, и у србскимъ манастирима

²⁷ На ономъ месту вредно е навести, да е 1143. у некомъ манастиру у Литеху између монаха было: 9 краљвиѣа; 14 кнежевѣа; 30 грофовска, в 1 баронски синова. Wachsmuth II. 278.

²⁸ На западу врло рано почели су монаси проводить непристојанъ њиловъ чину животъ. Већ Карлъ великій пребацуе монасима, да су њима овладали пороци „*formicationes, abominationes, immundities.*“ Нена таквогъ гадвогъ порока, за когъ не бы нашамъ примера у животу монаха на западу у средњѣмъ веку. Иощъ при концу 15. века Бонифацие Венлоо (*Bonifacius Venloo*) настояникъ манастира Ламбурга бие е такавъ пѣшацъ, да се јавно съ людма надметао, и облађао, ко ѣе више јавно подметнѣ. Едномъ га е у пиѣу надмашіо некій селякъ, и честитый настояникъ бы принуђенъ уступити благородномъ победителю по смислу обладе неку манастирску земљу. *Staats-Lexicon v. Rotteck und Welcker. 1847. VIII. саставиѣ: Kloster. стр. 252.*

бывали су често монаси люди изъ найдличинхъ породица, па и сами владалачни синови стунали су у редъ смиреныхъ калуђера; али се опетъ не може рећи, да се манастирима и манастирскимъ добрима служили люди, кои су се наситили свою светскихъ услада, и кои су у манастирь дошли, кадъ су проарчили све свое иманѣ. А да бы се учинило, да се не догађаю никаква зла, бы наређе-но закономъ, да съ благословомъ архіерейскимъ у монашкій чинъ пострижени калуђери и калуђерице не живе у своимъ приватнымъ домовима, него по манастирима съ осталимъ братствомъ;²⁹ и само пустиньницама допуштено є было, да живе у самоћи, удалѣни одъ осталогъ света. Калуђери, рођени у селу, кое є близу манастира, нису могли остати у томъ манастиру, него су премештани у друге манастире; а башъ ако су и оставлани у манастирима, нису у њима никада могли бити игу-мани „немогућъ бо въси оудржати єстьство, кно недати тто людо комоу оуъ срьединъ и злиеминхъ“. Ко є єд-номъ ступіо у брой монаха, томе закони нису до-зволявали, да може свргнути инокчу расу, т. е. престати бити калуђерь; а кои бы то самовольно учиніо, бывао є казнѣнъ.³⁰

На овомъ месту треба іошъ да споменемъ, да се међу црквенимъ людма спомину *ексарси*, кое су митрополити и епископи шилили по своимъ епархіјама, да по смислу црквеныхъ закона прегледе црквена добра; да надгледе како иду парнице, кое су се предъ црквенимъ судовима налазили; да надгледе станѣ своју црквій у епархіа, и да по свой прилици покупе одъ свештенства архіерейске приходе, то єсть „декодѣнъ црквенъ да

²⁹ Зак. 17, 29, 198. Душ. Законника.

³⁰ Зак. 18, 19. Душ. Законника.

вѣдѣть оутѣ поповъ, кои естъ оутѣ бѣщине," као што законикъ (38. зак.) вели. Ексарси морали су быти лица духовна, по законнику *калуђери*.

Проматрајући досадъ изложене законе строго црквене, и законе о црквенимъ лицима, не можемо да не приметимо, да су у цркви за време Душаново бавала разна зла, кадъ е Душанъ такве законе поставіо. Душанове законе не треба сматрати као правила, поима е законодавство хтело спречити, да не могу быти зла; него ове законе морамо сматрати као следствие неповольныхъ околностей, у којима се тада сръбска црква налазила; и којима е Душанъ хтео учинити, да престану зла, која су била, и да се нова не чине. Забрана бракова, кое црквене власти нису осветиле; наредба да само они духовници извршаваю свештеничке дужности, кои су одъ архіерея были посвећени; а кои архіерейскогъ благослова нису добіяли, да буду прогнани и казниѣни; забрана, да се митрополити епископи и игумани не поставляю по миту; да црквени „кладальць“ „скетителіе“ „игоумены“ и калуђери не узимаю мита одъ людій на црквеной земљи настанѣнихъ (зак. 24. 196. душановогъ зак.); да игумани буду поставляни „добри уложци;“ да и игумани и калуђери и калуђерице не живе по своимъ приватнимъ домовима, него у манастирима, то су све, као што се мени чини, ясни докази, да су се у сръбску цркву увукла била грдна зла, и да се тадашній сръбскій клиръ яко быо осиліо, па су за то црквене власти слабе были нѣме владати, него се грађанско законодавство морало уплести у ова дела, да тако у свези са црквенимъ властима искорени и поврати цркви чистоу науку, а клиръ да примора живети по предписима св. црквеныхъ сабора и по науци светыхъ, отаца. И у западной цркви у ово време, а и раніе па и доцніе,

налазило многа зла, и често већа и страшнија него ли кодъ насъ. Гроза чисто човека спопада, кадъ са зна како су биле покварене нрави римскогъ свештенства.³¹ Што су римски свештеници били

³¹ Ваксмутъ у својој исторіи политичкихъ партия у II. књизи наводи многе доказе, како е римско свештенство било покварено. „Das Papsthum war von der Weiberlaune abhängig, und im Zustande der tiefsten Erniedrigung“ при концу 9. века (Wachsmuth II. 154). У 13. и 14. веку и мађарско е свештенство било развратно. Ваксмутъ, говорећи о порочномъ животу мађарскогъ краља и мађарске власти, вели „Eben so (т. е. развратно су живели са Куманкинями) thaten viele Grossen des Reiches, selbst der Erzbischof von Gran; es gab Magnaten, die gegen Kirchenthum, und Priester frevelten; ja Priester selbst ergaben sich heidnischer Sittenlosigkeit, und verläugneten Ehre und Würde ihres Standes. Wachsmuth. II. 34. Engel Geschichte der Ungarn. 1813. 1, 4, 6. У Италији у 11. веку држали су римски епископи јавно наложнице. Anselm da Badagio, Landulf, и Ariald, противници Гандона архиепископа у Милану (Meiland) старали су се, да поправе нрави, и да прогнају архиепископове наложнице; но клиръ е стајао узъ Гандона. Wachsmuth. II. 159. А за епископа у Литиху ово пише: Bei dem Bischof von Lüttich aber war im 12. Jahrhundert eine wüste Sittenlosigkeit zu Hause, Simonie ward auf unverschämteste geübt; der Concubinat schamlos, am Pfingsttage wurde die schönste Pfaffenmetze auf einem Thron gesetzt, und von Pfaffen und Laien ein Reihentanz um sie aufgeführt. Wachsmuth. II. 279. Кадъ е оволика поквареностъ овлада свештенствомъ на западу, можемо ли се чудити, што еу и у србској држави могла постојати у црквенимъ делима нека злоупотреба?

овако покварени, и што е црквена наука била изопачена, то е био поглавитый узроиъ црквеномъ покрету, кон е много година потресао западъ, и разцѣпио западну цркву на више делова.

Ако е и было зала у србскомъ свештенству, и у србской цркви, опетъ е србско законодавство подарило србское клиру велика права. Архїерем и игумани, па и само ниже свештенство имало е уплива у решаваю државнихъ послова;²² виши црквени великодостоиници были су свакадъ тайни саветници србскихъ владаца, кон нису ништа радили а да се не саветую са архїереима. Црквена е управа била са свимъ независна одъ грађанскихъ властей; те се тако црквене власти одъ дана на данъ све веѣма у народу крепиле, и утврђивале; и кадъ е дошло време тешкихъ испушени, србски патриарси и архїереи были су србскомъ народу не само црквени учители, него нѣгови браніоци и управители и у самимъ грађанскимъ делима. Шта више, србскій клиръ имао е и у саму судску струку знаменита уплива, еръ спорни и правни предмети по градовима пресуђивали су се предъ „кадальцемъ градскимъ и предъ црковнымъ клирсомъ по закону.“ Архїереи и игумани судили су людма, кон су настанѣни были на цр-

²² У најстаріа времена на западу клиръ ніе имао уплива у државна дела. У Француской се овај уплавъ почео подъ владомъ Хлодвига. Кадъ су доцнѣ у многимъ државама владоци радѣ саветовали се са властелима, него ли са народомъ у зборовима, почеше владике и манастирски настояици имати уплива у државна дела; еръ се владоци и съ нима саветоваше. Wachsmuth. II. 39. У србской држави одъ времена Немањ I свакадъ е клиръ имао знаменитый упливъ у државна дела.

квеной земљи. Србскій клиръ имао е дакле врло пространо полъ да народу чини различна добра.³³

На овомъ месту треба да споменемъ, да су за суђењъ црквенихъ предмета (доуховни дѣла) были особити црквени судови. У овимъ судовима были су судіи само духовници, и законъ е изречно забраніо, да светски люди (вѣлци, козмици) несуде за црквене распре. Ако ли се неко нашао, кои се мимо овай законъ, плео у суђењъ таквихъ распрій, коє су спадає подъ црквене судове, плаћао е велику новчану казанъ одъ 300 перпера.³⁴ Кругъ деланя овыхъ црквенихъ судовъ само е генерално означенъ; али ипакъ овай судъ различанъ е быо одъ оне судске власти, кою су, као што е горе напоменуто, архіереи и игумани имали надъ людма, настанѣнима на црквеной земљи.

На последку говорећи о клиру, треба да напоменемъ јошъ неке законе, изъ коихъ се види, да се србско законодавство брижљиво старало о томе, да клиръ буде у одличномъ поштованю кодъ народа. То особито доказую закони, у којима се предписую казни за оне, кои бы неку увреду нанели нижемъ и вишемъ клиру. У 30. закону Душановогъ законика ясно се каже, „отселъ да не оурукетъ ни едина власа калюгѣра, или удохѣна црконика.“ Ако е неко шта одъ црквенихъ людій имао потраживати, упућенъ е быо на судъ. Овай намъ законъ и то казує, да ни самъ клиръ ніє быо у грађанскимъ делима изузетъ исподъ общтихъ закона. Ако е неко осрамотіо „светителя“, „калуѣра“ или „попа“, плаћао е 100 перпера. Јошъ и другихъ овимъ подобнихъ закона налазимо о овој

³³ Зак. 33, 34, 173. Душ. Законника.

³⁴ Зак. 11. Душ. Законника.

ствари, али они спадаю више у казнително, неголи у црквено право; па ихъ за то овде и не наводимъ.

III. О црквеномъ иманю.

Подъ овимъ називомъ могу се разумети сва добра, која е црква имала и сви различни приходи црквенихъ людій. Найглавни део црквеногъ иманя была е земля, кою су цркви дали владоци, владетели, остали држављани, па и сама држава. И ја ћу за то најпре говорити о црквеној земљи, па ћу после укратко споменути и остале изворе црквенихъ прихода.

Ја мислимъ, да се црквено иманѣ на ова три разреда може разделити: на иманѣ црквенихъ високодостојника: патријарха, митрополита, и епископа; на иманѣ манастирско; и на иманѣ грађанскогъ свештемства. О свакомъ овомъ иманю была су у нечемъ особита и специјална правна одредѣња.

У прва времена црква нѣ имала никаква иманя. Служитељи црквени издржавали су се добровольнимъ поклонима, које су добијали одъ своегъ пастве. Христјани, гонѣни збогъ религијозне науке, коју су исповедали, кришомъ су свршавали службу божію. Христјанске цркве биле су расуте по пустинама, шумама и пећинама; побожни христјани съ пожртвованјемъ свога живота долазили су на ова усамљена места, да се помоле Богу. При оваквимъ незгоднимъ околностима нѣ се могло пазити на то, да се цркве богато украшавају; и да се црквени служитељи поставе у такво стањ, да могу безъ бриге и угодно проводити животъ. Сви верни старали су се о томе највише, да нјови непријатељи не сазнаду тайна места, посвећена служби божіој. Црквени служитељи, прави пастири стада христовогъ, задовољавали су се

съ маленимъ приходима, кое су примали одъ побожне свое пастве. Но после три века престале су ове патиѣ християна, и црква христова у прѣђашњимъ своимъ гонительима задобила е найвеће свое поборнике, пріятелѣ и браніоце.

Познато е, да е одъ четвртогъ века већъ быо у християнской цркви обичай, по комъ су верни могли уступити свое иманѣ цркви безусловно, или и подъ некимъ условима, да то иманѣ употребе црквене власти на определѣне цели. Напре су цариградски владоци дали примеръ велике штедроте према цркви, а на њихъ су се утледали сви редови држављана често надмећући се, ко ће веће и знатниѣ дарове цркви учинити. Накоро су црквене власти располагале знатнимъ иманѣмъ, коимъ су пре свега подмиривале преие црквене потребе, а после су цркве съ поля и изнутра богато украшавале, а напоследку на честе опомене светыхъ отаца обраћале су црквене приходе и на друге добре цели. Тако су цркве прешле изъ пустиня у вароши, изъ пећина у палате, изъ усамљенихъ места у храмове.³⁵ За кратко време подигнути су были съ голенимъ трошковима, и съ особитомъ вештиномъ великолепни храмови, кои су съ поля и изнутра тако богато и раскошно украшени были златомъ бисеромъ и драгимъ каменѣмъ, да е св. Іованъ Златоустый за добро нашао опоменути люде, да е Богу угодниѣ, ако ће они чистимъ срдцемъ извршавати њгове заповести, него ли што ће частну трпезу увіяти у свилу и кадиву, и свете цркве обдаривати златомъ и серебромъ.³⁶

Кадъ су Срби примили науку христову, црква

³⁵ Heineccius. I. 61.

³⁶ Chrysostomi homil. 51, in Matth. conf. ejusdem homil. 81. in eundem. Heineccius III. 111.

є христіянска была на истоку богато одарена светскимъ добрима. По примеру грчкихъ владалаца и грчкихъ државляна и остали владоци на истоку и западу подизали су велелепне црквене храмове, обдаривали су богато свете цркве, и установљавали су побожне задужбине при манастирима, и другимъ црквама. Србскій народъ по себи религіозанъ, ніє могао заостати иза осталихъ народа; и србски владоци, па и многи властели почеше зидати велике храмове, украшавати ихъ съ поля и изнутра, и обдаривати ихъ великимъ добрима, па тако обезбеђавати имъ знамените приходе. Побожна ревностъ србскихъ владалаца, подпомагана срдачномъ религіозномъ оданошћу србскогъ народа, учинила є, да су у періоду Неманића у Србїи подигнуте многе цркве, и да су установљени многи манастири, одъ коихъ су неки и до данасъ остали, казуюћи негдашню силу, славу и побожностъ србскихъ владалаца, и србскогъ народа; а неки, разорени одъ Турака, съ своимъ развалинама најяснїє казую свету грдне патнї и муке, коє є србскій народъ подносио за неколико векова, и коихъ се савъ ни данъ данашнїй ніє опростио.

Исторїя црквена учи насъ, да є у првимъ вековима христїянства самъ епископъ употребляо црквене приходе особито на издржанї своє и свештенника. У петомъ веку, кадъ се наука хрїстова распространила далеко на истоку и западу, и кадъ є црква богато была одаривана одъ христїянскихъ владалаца и своє пастве, црквене приходе делили су на четири нееднака дела: нешто є задржавао епископъ на своє издржанї; нешто є давао свештенству на ужитакъ; нешто є обраћано на зиданї и украшаванї новихъ и поправљанї старихъ црквї; а нешто є на последку давано на свротиню. Ово су были први обичаи, кои су по-

стояли у цркви за црквено иманѣ.³⁷ Изъ овихъ обичаѣ развѣсна су доцнѣ сва правна опредѣлѣня о иманю, коимъ су располагале различне црквене власти. Кадъ су Срби усвоили свету науку христове цркве, наведени правни обичаѣ о црквеномъ иманю были су у свой цркви познати, усвоени, и утврђени законима, коѣ су државне власти о томе предмету издаде были; па за то за ове ствари нису издаване у србској држави никакве уредбе, противне обичаѣма, кои су већъ были у православной цркви.

Колико ѣ мени познато, у србскимъ се изворима црквени приходи првѣй путъ спомину подъ великимъ жупаномъ Стефаномъ Неманьомъ I. Св. Сава, описуюћи животъ свога отца Неманъ I. генерално споминѣ црквене приходе „*нацѣстѣи данѣи смоу ѡтъ своихъ людѣ праведныхъ*.“ Ово ѣ истина было само на науци старога завета³⁸ основанѣй

³⁷ Cherrier: *Enchiridion Juris Ecclesiastici*, editio tertia 1848. Posonii. tom. II. §. 50. pag. 56.

³⁸ Изъ исторіѣ цркве старога завета познато ѣ, да су Евреи приносили Богу на жртау прве плодове, коѣ имъ ѣ земля донела. Они плодови были су особито: пшеница, пириначъ, грождѣ, смокве, урмѣ и улѣ. Одъ овыхъ плодова еврейски свештєеници инаѣху велике приходе. Они еврейски обичаѣ пренесени су и у христїанску цркву; па се за то већъ у канонима апостолскимъ каже „*Omnium aliorum primorum primitiae episcopo et presbyteris domum mittuntur, non super altare. Manifestum est autem, quod episcopus et presbyter inter diaconos et reliquos clericos eas dividunt (Canones Apostolorum. Can. IV)*“. По вѣредбѣ некогъ картагенскогъ сабора обвѣзани су были верни првине жита и грождѣ давати цркви; па одтада јошъ вѣльда постоѣи

саветъ, кои е отаць своіой деци (Стефану, прво-венчаноме кралою; и великомъ кнезу Вуку) давао, кадъ се спремао оставити престолъ и покалуђерити се; али кадъ помислимо, да е іошъ царъ великій Константинъ установіо, да свештенство добія неке приходе одъ плодова земальскихъ, што е доцнѣ царъ Іовіанъ потврдіо, — у наведеномъ отчинномъ савету можемо сматрати цривеный обичай, вековима освештанъ, и у животъ уведенъ и у самимъ србскимъ земляма. Я бы рекао, да се у наведеномъ обичаю налазе први почетци обичая, по комъ су свештеници узимали одъ свое пастве некій део земальскихъ плодова; кое православни христіани гдѣде и данданасъ свештенству даю подъ именомъ бира.³⁰ Стефанъ Неманя поди-

---

садъ обичай кодъ Срба, да се о Преображенію доноси грође у цркви. Св. Григоріе Насіанзинъ спомињъ, да су верни обвезани прво вино поднести Богу на жртву. (Gregorii Nazianzeni epist., 80).

- ³⁰ У прва времена христіанства, бмо е обичай, да верни сваке неделѣ донесу храну божіемъ осимъ леба, и вина, и друге за ужитакъ потребне ствари, па кадшто и новаца; и све то узимали су свештеници као свое приходе; а нешто су употреблявали на оправу цривеныхъ зграда, на набавку цривеныхъ стварій; и на подпомаганъ сиротинѣ. У овомъ обичаю треба тражити прве почетке бира, и свештеничкогъ десетка, уобичаеногъ особито у црквама на западу. Великій царъ Константинъ, примивши веру хрстову, богато е одаріо цркве, и између осталого наредіо е, да свештеници узимаю нешто (по наредби цара Іовіана трећину) одъ земальскихъ плодова, кое су люди у њме порезе морали давати државной влади. Heinemann I. 68, Thomas Broughtons: Historisches Lexicon aller Reli-

гнувши многе цркве и манастире, обдаріо ихъ е земляма, и другимъ приходима.

Подъ Неманићима е црквено иманѣ было веѣъ разделѣно међу црквене високодостойнике, манастире, и мирско свештенство. Власть архіерея была е дакле, што се црквеногъ иманя тиче, ограничена; нити су архіереи могли одузети или преначити права, коя су по грађанскимъ законима или по особитимъ црквенимъ уредбама припадала манастирима и мирскомъ свештенству.

gionen etc. Dresden und Leipzig 1756 речъ: Einkünfte der Kirche I. 951—955. Овај обичай прешао е съ истока на западъ, где се нешто другіе развио; и появио као црквений десетакъ. На црквеномъ сабору, сазваномъ по другій путъ у Массонъ (Maçon, Concilium Matisconense) 583 године решено е, (5 прав. тогъ сабора) да верни буду обвезани давати цркви десетакъ. Карлъ великій закономъ одъ 779 заповедіо е, да се свештенству дае десетакъ; а по примеру карловомъ и остали владеоци издали су у своимъ земляма таке исте законе, а имено и кралѣви угарски св. Стеванъ (libr. 2 cap. 52) и св. Владиславъ (lib. 1. cap. 27, 30. 40). Овај десетакъ давали су люди некада одъ своію плодова, а доцнѣ само одъ некихъ; некадъ су давали саме плодове, а после су ихъ замѣняли новцемъ; некадъ су сви люди, и сами властели плаћали десетакъ, а доцнѣ су властели одъ тогъ плаћаня были изузети; некадъ е десетакъ узиманъ само за црквену потребу, а доцнѣ кадшто употребљиванъ е, да се набаве за ратъ потребне ствари, да се подигну и укрепе замци и градови. — Римске папе присвојавале су себи право пресудивати све распре, коє су бывале о десетку; а доцнѣ су те распре расправљиве предъ надлеж-

Безъ сумнѣ, найзнатнѣе е црквено иманѣ бы-
ла земля, коя е црквенимъ людма давала найвеће
и найзнатнѣе приходе; па за то о овомъ извору цр-
квеныхъ прихода и има найвише издатыхъ за-
кона. Као у обште што е све иманѣ припадало
или црквенимъ високодостойницима, или манасти-
рима, или мирскомъ свештенству; тако е и земля
была или архіерейска, или манастирска или све-
штеничка.

Я се не сећамъ, да самъ и у едномъ домаћемъ
споменику спазіо, да се изрекомъ каже, да е неко
село, или нека земля была патріархова, митропо-
литска или епископска; него се обично у споме-
ницима каже: село црквено, люди црквени (кои су
настанѣни на црквеной земљи), планине цркве-
не.⁴⁰ Но да се подъ овимъ изразима мора разу-
мети таква земля, одъ коє су споменути црквени
високодостойници узимали приходе, нема никакве
сумнѣ. Зна се за цело, да су србски властели по-
дигли многе цркве и одарили ихъ многимъ зе-
мљомъ и селима, којима су цркве по праву могле
слободно располагати. Овакове одарене цркве пи-
су бые свакадъ манастири, него обичне цркве, у
коима су службу божію обично свршавали све-
штеници, одъ епископа поставлѣни, изузимајући,
ако су те цркве бые царске, или властелске, ерѣ-
тада, као што е споменуто, нису епископи могли
сами по својој вољи постављати свештенике. Ако
е узъ овакве цркве была епископска столица, цр-

нимъ земальскимъ судовима. *Enchiridion Juris ec-
clesiastici* edidit Nicolaus Cherie. Paponii 1848. Tom.
II. § 181. pag. 188—190. Колико е мени познато,
у православној цркви никада нѣе завоѣнъ быо
десетакъ.

⁴⁰ Зак. 34, 35, 70, 132, 159 втд. Душ. Зак.

кве се називаху „село“ или саборне. Свештеници имали су закономъ определенъ просторъ црквене землѣ за свое уживанѣ; одъ остале пакъ землѣ, коя е была у црквенимъ селима, узимали су безъ сумнѣ приходе сами архіереи, кои су се сматрали за црквене властеле оныхъ земаля, које су подчинѣне были црквама, којима су они управљали. Люди на оваквой црквеной землѣ настанѣни, ставили су према патријарху, митрополитима, и епископима исто тако, као селяци према своимъ властелима; па за то су у грађанскимъ парницама долазили на судъ своихъ архіереев; и као годъ што су остали селяци работали своимъ властелима, тако су и люди на црквеной землѣ настанѣни, съ малимъ некимъ изменама работали цркви, то естъ дочинимъ архіереима.⁴¹

Архіереи су осимъ прихода одъ црквене землѣ имали јошъ и неке друге приходе. Вероватно е, да е патријархъ одъ времена душановогъ, а пре тога србскій митрополитъ имао неке особите приходе одъ епископа, кои су были подъ нѣговомъ влашћу. Извори намъ не казую колики су были ови приходи. Богатый изворъ архіерейскихъ прихода было е оно, што су свештеници у земаљскимъ плодовима давали своимъ надлежнимъ архіереема, и глобе, које су плаћали сви люди, кои су се у некимъ парницама судили предъ црквомъ. Оно, што су свештеници давали своимъ архіереима, зваше се рекао бы „поповска вирѣ“; или „крѣпокини“.⁴² У душановомъ законнику нема ясно назна-

⁴¹ Сравни законе: 22, 33, 34, 35. Душ. Законника.

⁴² У дипломи кнеза Лазара одъ 1381. дарованой на-настиру Раваницы, између осталогa стои „и зѣръ брагунескимъ и коуескимъ на поляхъ съ митрополитомъ“ Срб. Лѣт. 1847. IV. стр. 35; а у дипломи св. Пр-

чено, шта су дужни свештеници својим архіереима давати; само се изъ законика то зна, да су архіереи шилили своє ексархе, кои су, осимъ другихъ дужностей, купили одъ свештеника архіерейске приходе. Свештеници су пакъ за то обвезани были нешто архіереима давати, што су имали на обделавањъ земљу одъ црквене баштине, па за то се и споминѣ у изворима „земљна поповска бирь“, коју су свештеници по свој прилици давали у земаљскимъ плодовима.⁴³

Глобу плаћали су они люди, кои су неко црквено иманѣ притаяли, или украли, па су се после изговарали, да су га купили, а нису могли доказати предъ судомъ, одъ кога су то иманѣ (особито се конѣ крадени спомину) купили. На кога е оваква сумња пала, особито ако е настанѣнъ быо на црквеной земљи, (црквени люди) морао е доћи

вовенчаногъ, датой манастиру Жичи, каже се „да оуѣзми протонопа дѣорски попокиноу бирь поповске“ а епископъ е узимао „крѣховкиноу“ „а ире и крѣховкиа попом, да ѿд тога неоуѣзме протонопа тѣстѣ, но исе то пискоупъ да оуѣзме“. И у дипломи краля Дечанскога, датой манастиру Дечанима, зове се „крѣховкиа“ оно, што су попови давали архіереима „а попоке да даю крѣховкиноу, како ю сѣ и оу пискоупа давали, ире коупи крѣховство ми тоуѣи крѣховкиноу оу пискоупа хвостѣиьскога“. Miklošić: Monumenta LXXXIII. Сада, као што е познато, бирь узима свештенство одъ своє пастве; и тако бирь е најглавнии приходъ сеоскихъ свештеника; а свештеници што владикама даю, то е врховина, или као што се садъ каже: главница.

⁴³ У 18. зак. Душ. Законика ово стои за ексархе: „и доходиъ прѣпостѣи да вѣзметъ ѿтъ попова, кои естъ ѿтъ вѣрине“.

на судъ свое надлежноме архіерею, да се правда; па ако се нѣе оправдао, узъ повратакъ краденихъ стварій, плаћао е глобу, и то седамъ пута толико, колико е украдена стварь вредила. Архіерей поставіо е црквене люде — свештена лица — за глобаре, кои су глобе одъ осуђеника скупљали, и цркви, управо манастирима, и архіереима давали. Царь и нѣгове власти (изрекомъ се спомину юе-фалие) нису одъ овихъ глоба ништа узимали.⁴⁴

Манастири, особито они, које су србски владоци као свое особите задужбине сматрали (Студеница, Жича, Дечани, Раваница и т. д.) уживали су особита права како што се тиче управе манастирскимъ делима, тако исто што се тиче управе и уживања манастирскогъ иманя, и особито манастирске землѣ.

Неки манастири, н. п. Жича, Дечани, Раваница, и т. д. имали су врло много землѣ, и силна села подъ собомъ. Манастирскимъ иманѣмъ управљали су особито игумани манастирски, па за то се и вели изрекомъ у законнику „и прѣдаде царьство мнѣ игумену цркви, да обладоють кьсамъ нѣмѣмъ манастирскимъ,“ али, почемъ се у другомъ закону каже, да се игуманъ мора договарати са старцима у манастиру „свѣтъ имоуще съ старци,“ рекао бы, да власть игумана у манастиру, особито што се манастирскогъ иманя тиче, нѣе была неограничена.⁴⁵ Воля хтитора, кои е манастирь сазидао, и

⁴⁴ Зак. 195. Душ. Законика, сравни са зак. 193.

⁴⁵ У дипломи краља Дечанскогъ, датој манастиру Дечанима ясно се споминѣ договаранѣ игумана са братствомъ: „где и игумену хъговорѣю съ хъкоромъ“ Miklošić Monumenta LXXXIII. Изъ диплома, дарованыхъ парговица манастира Хиландара може се

одарио иманѣмъ и селима была е главно правило, по комъ се одређивало, ко ће манастирскимъ иманѣмъ управљати.⁴⁶ Иманѣмъ манастира Раванице управљао е, рекао бы, игуманъ са оно 12 братѣв, кое е све братство бырало, и кои су, као што е већъ едномъ казано, изъ манастирскогъ братства бырали игумана.

Манастири имали су на земљу, села, и люде на манастирској земљи настанѣне она иста права, која су имали и архіереи на дотично црквено иманѣ; връ се у законнику јасно споминѣ, да и игумани имаю надъ манастирскимъ людама ону исту судску властъ, коју су имали митрополити и епи-

---

известѣ, да су иманѣмъ манастирскимъ управљали: игуманъ, башта (старешина), икономъ, епископъ, и савъ саборъ манастирскій, т. е. све братство (Аврамовићъ: Опис. древ. у св. гори бр. 4, 5, 9). Старци, кои се у некимъ дипломама спомину, были су први до манастирскихъ поглавара (Непещиус III. 397). Св. Сава заповедіо е, да манастиръ Хиландаръ буде слободанъ „отъ кѣсѣхъ тоу влады и отъ прота, и отъ пныхъ манастирь и отъ особныхъ мѣкъ (?) и ни подъ кимъ же да исть правды, ни царьскими, ни црьковными“ (Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори стр. 9); а св. Првовенчанный краль наредіо е, да осимъ Жвче слободни буду одъ протопопа „д манастири кралевици: света богородица стоуденнуѣска, и светы георгіи оу расѣ, и светогорьски манастирь, и света богородица градыѣска. тѣми д-ми, ни самѣми ими, ни гдѣ имъ соу села подъ коими епископскими, да неимаютъ надъ ними никое е власти епископны.“ Miklošić Monumenta XVIII.

⁴⁶ Зак. 36, 15. Душ. законика. Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори бр. 5. итд.

скопи надъ црквенимъ людма. Далъ, као годъ што су привени люди дужни были работати цркви, ослобођени будући одъ работаня цару и држави; тако су и по смислу овогъ закона, и по поединымъ дипломама, кое су манастирима дане, и люди манастирски были ослобођени одъ своју терета државныхъ, и своју работа малыхъ и великихъ као што се у дипломама вели.⁴⁷ У дипломи св. краля Стефана Дечанскогъ, дарованой манастиру Дечанима, найподробнѣе изложене су обвезаности, кое су имали люди разныхъ разреда, настанѣни на манастирской земљи. Изъ ове дипломе видимо, да су на црквеной земљи могли настанѣни быти *жероци, сокальници, различни майстори, па и сами златари*, кои су се по Душановомъ законнику само у немимъ варошима и градовима могли задржавати;⁴⁸ далъ: *болари и попови*; и да е свакий одъ овыхъ

⁴⁷ Зак. 34, 35. Душ. законника. У многимъ дипломама обширно избраю се све работе, одъ конхъ е владалацъ ослободіо цркве и манастире. Тако е Душанъ ослободіо люде, настанѣне на земљи, кою е дао келіи св. Саве, пустинника ерусалимскогъ „отъ соки, отъ позоки, и отъ приселнице, отъ конске, отъ жаря (псара), и отъ пописара, отъ града, отъ винограда, отъ стокосе, отъ глоке и медивки, просто реши отъ всахъ работъ велихъ и малихъ.“ У другой дипломи изнеђу осталихъ работа ослободіо е Душанъ дотичне люде „отъ провода, сеналаръ, оряниш, жетке, градныхъ работъ“ а за неке плахе у одной своіой дипломи рекао е изнеђу осталога „да имъ не поносѣ никогѣ ни житногѣ ни кинигогѣ, ... ни пош .... ни владальца никогдѣ“ Miklošić Monumenta CXVII, CXI. Аврамовићъ: Опис. древ. срб. у св. горн. бр. 6.

⁴⁸ Зак. 180, 181. Душ. Законника

разреда имао своя особита права, и особите дужности према манастиру. Наведена диплома Дечанскога врло е за то важна, да се може разумети старій сръбскій правный животъ.

Осимъ землѣ имали су неки манастири и неке особите приходе. Тако у дипломи манастира Жиче споминѣ се, да е црква Жича примала одъ некихъ жупа половину одъ поповскогъ бира а одъ некихъ: „жупа ильшаница, илеука, ола пера“: савъ биръ, кои се скупало у селима, коя су дата была у разнимъ жупама истоме манастиру Жичи. Дечанскій манастиръ, осимъ прихода, нов е имао одъ людѣй настанѣныхъ по манастирскимъ селима, добио е половину вражде; коя ништа друго нѣ, но глоба, на кою су црквиени люди были осуђивани по земальскимъ законима, на нов се диплома и позива; па за то и можемо мислити, да е у дотичнимъ случаевима (по смислу 193 и 195 Душанова закона) свакій манастиръ добио половину сануцѣне глобе. Свештеници — попови — у селима, коя су Дечанскомъ манастиру придана была, кои су была иначе подъ епископомъ хвостанскимъ, давали су манастиру „връховиноу“ т. е. неку таксу, кою су пре тога плаћали владици, одъ когъ е краль Дечанскій тай приходъ у користъ манастира одкупіо.⁴⁹ Између осталихъ прихода ков е овай истый манастиръ високи Дечани имао, споминѣ се дужность влаха, да манастиру носе „златиноу соль одъ дохода црквиногъ“; а ако више донесу, него што е закономъ прописано было, одъ тога половину давали су манастиру, а половину задржавали су за себе. Манастиру Раваници даровао е кнезь Лазаръ узъ многа села приходе одъ некихъ панађура (тргова); приходе одъ бродова

⁴⁹ Види дотичне дипломе; и сравни прил. 42.

(скела) на Морави; половину браничевскогъ бира; (друга половина остављена е митрополиту) и биръ дубравничкѣй. Само се по себи разуме, и у дотичној дипломи се споминѣ, да су люди на манастирској земљи настанѣни работали манастиру, кои е одъ нѣхъ узимао уобичаене користи, а често и приходе (сокъ, сокія, соокъ) кои су обично припадали цару.⁵⁰ Сви приходи, кое су цркве и манастири имали одъ села, и земаља, називаю се обштимъ именовъ *доходци и правине села*, па за то се на многимъ местима у изворима споминѣ, да су манастиру дата нека села са свимъ доходцима и правинама тыхъ села; а кадкадъ се те правине и избраю.⁵¹ На последку осимъ своју овыхъ сталныхъ прихода добѣjali су манастири одъ своихъ приложника и имани покретногъ; а имали су знатне приходе и одъ годишнихъ редовныхъ и ванредныхъ подариваня, коя су верни приносили манастирима: у воску, зейтину, злату, сребру, црквенимъ утварима, и другимъ свакидашњимъ потребама.⁵² — Не ће бити сувишно, да на овомъ месту

⁵⁰ Диплома кн. Лазара. Срб. Лѣтописъ 1847. IV. 35; Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 10. Справ. зак. 200. Душ. Законника.

⁵¹ Види Авр. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 3, 6, 7, 10. Диплома кн. Лазара Раваници у Срб. Лѣт. 1847. IV.

⁵² Навешћу само неке примере ванреднихъ прихода манастирскихъ: краљ Милутинъ дао е манастиру Хиландару осимъ многихъ села „идъ кобиць одъ сконхъ кобиць“; св. краљ Дечанскѣй дао е цркви св. Николе у „Докрѣци“ „трѣгъ оу прирѣтихъ предъ праздникомъ святаго Николи, да истъ сезна цркви тѣмъ, и оу цркви оу святаго сваса на исаме годишѣ рѣ перьеръ да се дамъ доходѣмъ цркви тѣмъ“;

споменемъ, да се у некимъ писменимъ споменицима црквено иманѣ назива *добытакъ живой и мртвый*; а *мртвимъ добиткомъ*, рекао бы називаю се црквене утвари, служеће на украсъ и унутрашню потребу цркве: књиге, иконе, завесе, путири, крстови, итд.; а *живой добытакъ* не даду дипломе саме мислити, да е было што друго, него иманѣ кое су употребљавали на набавку за ужитакъ потребныхъ стварй.⁵³

Одъ манастирскогъ иманя было е нешто различно иманѣ поединныхъ пиргова, кои су были придани главному манастиру. У оваквимъ пирговима живели су калуђери пустиньници, кои су стаяли у заедници са главнимъ манастиромъ, али осимъ тога они су стаяли подъ старцемъ калуђеромъ,⁵⁴ когъ е изъ манастирскогъ братства бирало све братство „не по лиценцију и по любви единого игумена или якога оу старейше брате“ но общимъ сагласѣмъ „изволенѣмъ всаго събора“.⁵⁵ Приходима, кои су были поединныхъ пиргова, управљало е независно одъ игумана самъ стараць „предстатель кели“ као што се у едной дипломи назива. Одъ оваквогъ предстателя нѣ се одузимала управа има-

---

Душанъ пакъ наредіо е, да се дае келии св. Саве „оу крѣпцѣхъ“ „оу коуке царьстка ни на всако годице ѣ перьперѣ кеницицѣхъ и ї гоуи, и ї кожоуѣхъ, и плашѣхъ и ї мѣхъ сиренїи и ї сирокѣхъ, и да си зѣма на всако лѣто на шлоуи ї сподѣхъ соли.“ Деспотъ высокій Стеванъ опредѣліо е за Хиландаръ „да възимлетъ монастырь на годицѣсто лѣтъ сръкрѣ“. Аврам: Опис. древ. срб. у св. гори 6, 7, 10, 16.

⁵³ Аврамовиѣ: Опис. древностейї србски у св. гори. бр. 3, 4, и на др. мѣстима.

⁵⁴ Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 3, 4, 5, 10.

⁵⁵ Аврам. Опис. древ. бр. 4.

нѣмъ пирговимъ безъ велике нѣгове погрешке; а ако е то учинѣно, братство е новогъ предстатели бирало.³⁶ Душанова любя царица Елена обновивши келію св. Саве у св. гори, задржала е за себе право, да изъ хиландарскогъ братства избере старца за тай пиргъ.³⁷ Пиргови су имали често знатна иманя, и таква иста, као што су имали и сами манастири. Люди, настанѣни у селима, подчинѣниша пиргу, имали су иста права и дужности, ков су имали и остали црквени люди.

Напредъ самъ споменуо, да су манастири уживали особита права, што се тиче управе иманѣмъ, и манастирскимъ делима. Не ће бити сувише, да наведемъ овде неке примере овыхъ особитыхъ права. Стефанъ Првовенчанный краљ наредіо е, да „протопопа дворьски“ нема никакве власти надъ иманѣмъ, ков е онъ манастиру Жичи даровао, него е савъ приходъ припадао самой цркви. Исподъ власти протопопа дворскогъ изувета су и четири краљевска манастира: „когородица стегуденіуьска, скетъ георгіиѣ у расѣ, и скетогорьски манастирь, и скета когородица градъуска.“ Надъ селима своіо овыхъ манастира нису имали дотични епископи никакве власти; а свештенике у свимъ тимъ селима поставляо е архіепископъ, кои е и делима строго црквенимъ у тимъ селима управляо. За землю манастира Дечана каже светый ктиторъ овогъ манастира „да се оу кь(хъ) никомѣ не дава“ (Miklošić: Monumenta LXXXIII), него, као што е дозвољено было, да се слободни люди могу населявати на манастирској земљи (Аврам. Опис. древ. срб. бр. 6), ако се неко у манастирскомъ селу настаіо, морао се е покоровати дотичнимъ закономъ,

³⁶ Аврам. Опис. древ. бр. 3, 4, 10.

³⁷ Аврам. Опис. древ. бр. 10.

и манастиру работати, као што е законима и правнимъ обичаима было утврђено.

Цркве и манастири добијали су села, земљѣ, и другоѣ иманя одъ владалаца, властеле, и другихъ приватныхъ людій. Св. кнезь Лазарь вели, да сва села, коя е даровао Раваница, всу нѣгово приватно иманѣ, кое е одъ многихъ людій искупомъ и заменомъ набавио; * а и у дипломи манастира Жиче изразъ „елси вси сии краљевске дръжаве“ уверавашь, да е и св. Првовенчанный краль одъ своѣго приватноѣго иманя сазидао, и богато одарио собомъ сазиданный манастирь. Самъ Душановъ законикъ не само што е потврдѣо све дипломе кое су до 1349 разни манастири на села и земљѣ разне добили; него е дозволио, да и у напредакъ свакиѣ слободно може цркви остављати свое иманѣ.⁵⁵ По-

* Кнезь Лазарь у својој дипломи вели: „И кьса елика приложикъ, искупихъ многую башину, не сътвори хъ по силѣ. и кьса съ искупомъ, и съ хаменою множе кто хоташь“ Лѣтопись 1847. IV. А слично овоме пева и народни песникъ у песни: *Обретеніе глаголе кнеза Лазара*.

„Не ѣе светацъ задужбини туђой.

Веѣ онъ оѣе својој задужбини

А у свою красну Раваницу

Подъ високомъ, подъ Кучай-планиномъ

Што е Лаза саградио цркву

За живота іоште за своего,

Саградио себя задужбину

О своѣмъ лебу и о своѣмъ благу

А безъ суза безъ сиротинскихъ“.

Српске народне Пјесме. Скупно их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, песма 53, књига друга. У Бечу 1845.

⁵⁵ Види споменуте дипломе манастира Жиче и Раванице. Зак. 39. 153. Душановоѣго Законика.

божими су се Срби врло често служили овимъ дозвољенимъ закона, па зато су србски манастири и имали огромна иманя. Овимъ су иманѣмъ нешто набављане црквене утвари; нешто су оправљане цркве, и манастири; а нешто е одређено было на издржанѣ калуђера; на угошћаванѣ странаца; а осимъ тога и на подпомаганѣ сиротинѣ, па можда и на подизанѣ школа.⁵⁹ Св. краљ Дечанскій ясно

⁵⁹ Побожни су християни већ у прва времена християнства подизали школе. Тако се вели, да е већ св. евангелиста Марко подигао у Александриѣ школу, која се доцнѣ врло прославила ученошћу своихъ учителя, између кои најзнатнији су были: Пантение (Pantenus), Оригенъ, Діонисіе, итд. Светый Климентъ римскій папа опоминяе е коринѣане (Epistola I ad Corinth. cap. 21, p. 40) да шљу свою децу у школу, где ће се научити презирати пороке, и любити Бога. Св. Еронимъ споминѣ, да е у Риму около 165. год. после Христа мученикъ Юстинъ имао школу (Acta martyris Justinii ap. Baronium ad annum 165. и. г.). У школи у Кесаріи учио се: св. Григоріе Назіанзинъ, Василіе, и Юліе апостота. (Gregor. Nazian. oratio de laudibus Basilii). У овимъ школама обучавала су се деца најпре у науци религіозной, а доцнѣ су предаване и друге науке; особито: граматика, діалектика, геометріа, аритметика и музика. (S. Hieronimus cap. 10. Dist. XXXVII. apud Gratianum. Cherier: Enchyridion juris Eccl. II. 122). Рекао бы, да е и кодъ насъ узъ манастире было школа, врѣ краљ Дечанскій у својој дипломи определяваюћи правне односе меропха, настанѣнныхъ на црквеной земљи, вели: „ако ли мѣропшинъ кингоу изѣуи“; то е доказъ, да су меропси могли се учити, а учили су се по свој прилици у школама, које су узъ манастирѣ

каже у својој дипломи: да с села и црквене утвари дао манастиру Дечанима „на просвѣщеніе домоу војни“ и „на крѣмоу и на одашине вѣсѣмъ слоужителемъ црквинымъ, и маломошнимъ, и стрѣлинымъ въ пашеть и въ поменъ мит и синоу мѣстоу“ итд. А у Душановомъ законнику строго се налаже „и по вѣсѣхъ црквахъ да хранеть се оубожи, како естъ записано естъ хиторъ“ па митрополитъ, и игуманъ, кои е противно овомъ закону радіо, губіо е свое достоинство (Зак. 28).⁹⁰ У свакомъ манастиру издржавало се што више калуђера; а самимъ закономъ было е прописано, да се на сваки 1000 домова издржава 50 калуђера. (Види Зак. 16. Душ. Зак.).

Напоследку треба јошъ нешто да проговоримъ о приходима мирскогъ свештенства. Рекао бы, да е подъ првимъ Неманићима мирско свештенство было у већемъ уваженію, него ли доцнѣ. У животопису Неманъ I мирски свештеници, називаю се „иеревъ“; напротивъ у Душановомъ зако-

---

быле. Види Heineccii: *Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche* Leipzig. 1711 III. 117.

⁹⁰ По смислу и предписима канонѣгъ права была е и у Француской дужность цркви старати се о сиротама, и само одъ 16. века овамо нѣ остављено црквама, да сироте и сиротиньске домове надгледаю. (Roth: *Über Stiftungen in Gerbers und Jherings Jahrbücher für die Dogmatik d. h. römischen und deutschen Privatrechts*. Bd. I. Heft 2, s. 190. ff). У прва времена христіанства имућни люди давали су у црквену касу обично свакогъ месеца нешто новаца, кое е црква по сведочанству Тертуліановомъ употребља на изравњиванъ и саравњиванъ сиротанъ, на воспитанъ сирочади, и у обште на милостивъ онима, кои су пострадали. *Tertuliani apolog. cap. 39. Heines. III. 254—255.*

нику спомину се само съ изразомъ „попови“. У дипломи манастира Жиче спомину се „протенос дворске“ по свой прилици садашнѣ „проте“ „протопопи“⁶¹ кое и Душановъ законикъ споминѣ, а кои су надъ мирскимъ свештенствомъ имали неку властъ, примаюћи одъ свештеника неке приходе. По Душановомъ законнику протопопи были су поставляни „по тръговѣхъ“, дакле по већимъ местима; али какве су приходе имали, о томе се у законнику ништа не споминѣ. Мирски свештеници т. е. попови, были су „баштинници“ и „небаштинници“. Први су имали свое баштине; небаштинници пакъ добѣли су одъ црквене землѣ „три лѣта законито“ у ние свога ужитка; а ако су осимъ тога одъ црквене землѣ јошъ што обрађивали, морали су као и остали люди цркви работати; па према томе већъ у дипломи Дечанскога манастиру Дечанима датој каже се, да се манастирска земля никоме, па посебице ни попу бадава не дае. Свештеници при црквама властелскимъ нису смели одлазити одъ своихъ господара, и уживали су оне приходе, кое имъ е властелинъ добровољно давао. Дужность властелинова была е, старати се о издржаню свога свештеника; а ако га господаръ нѣ хтео, или нѣ могао издржавати, свештеникъ се могао тужити своје надлежномъ архіерею, кои е властелина опоменуо „да хранитъ поля по закону“, па ако е властелинъ и далъ остао према свомъ свештенику немаранъ, могао га е свештеникъ оставити, и отићи кудъ е хтео, ерѣ е было слободанъ. Свештеници имали су ямачно по старимъ установама грчкихъ царева неке приходе одъ свое пастве у земаљскимъ плодовима; и ти приходи звали су се по свой прилици, као што се гдѣде и споминѣ

⁶¹ в. зак. Душ. Законика.

„ПОПОВСКА ХУМАНИ БИРЬ“, одъ кое су свештеници давали нешто протопопима, а нешто архіереима. Свештеници за свою личностъ были су слободни,* нису никомъ работали, осимъ цркве, и то само онда, ако су црквену землю обрађивали. Рекао бы, да су и синови свештенички были слободни лично, али ако синъ свештеничкій ніе изучіо кнѣи-гу, па за то ніе могао постати свештеникъ, по речима дипломе краля Дечанскогъ дате манастиру Дечанима „да и миронъ“.⁶²

Ово су главніа правна определѣня, коя се у србскимъ изворима налазе о цркви, а особито о црквенимъ лицима, и о црквеномъ иманю. Изъ овыхъ се определѣня можемо уверити, да се србско законодавство свойски старадо, да православну веру у србскомъ народу утврди, да подигне цркве и манастире, да ихъ обезбеди у нѣовимъ правима, и да у србској држави постави законе, кои ће бити удесни, да се наука православне цркве распространи и оснажи. Велелепни божіи храмови, кое су некада подигли србски владоци, леже у развалинама; богати некадъ манастири, осиромашени у течаю времена, издржаваю се садъ прошиномъ; сѣйностъ србске вѣрархіе потавнела е; али е православна вера остала у србскомъ народу, као найвеће благо, кое е србскій народъ и у найвећимъ своимъ неволяма сачувао, бранећи е своіомъ крвљу, и налазећи у нѣой єдину надежду спасеня усредъ грднихъ опасностей, кое су му претиле коначномъ пропащѣу.

* „и да исть ипаа поповьска слободна“ каже се у 31. зак. Душ. Законика.

⁶² О мирскомъ свештенству има спомена у животопису Немањ I; у дипломама манастира Жиче, в вис. Дечана у 31, и 32, зак. Душ. Зак. итд.

КОМНЕНОВКЕ

ИЛИ

НАРОДНЕ ПЕСМЕ О СРБСКИМЪ КОМНЕНИМА,
СРАВНѢНЕ СА ПРЕДАНІЈМА, ЛЕТОПИСИМА И
СПОМЕНИЦИМА.

*Ἀλλὰ λοιπὸν εἰς σιωπῆς ὄρμον ὁ λόγος στήτω.
Πελάγους γὰρ Ἀτλαντικοῦ χύσις ἀνέρρωγέ μοι
Ἀριστοργήματα λαμπρὰ γενναίων βασιλέων,
Ἀνδρῶν ἡρώων, εὐγενῶν, ἀλκίμων, μεγαθύμων,
Ὅν οὐδὲ γλώσση δυνατόν τοῦς βίους διαπλεῦσαι,
Ἦδη λοιπὸν ἐκκλύπτουσι τρισαριστεῖς σκηπτοῦχοι,
Κομνηνὶ ἀδελφοὶ κράτορες, μεγαλοεργοὶ γεννάδες,
Θαλάσσας πελαγίζοντες τῶν τροπαιουχημάτων,
Ἄς οὐδ' αὐτὸς ἂν Ἡρακλῆς ὁ κρατερὸς περάσει. —*

„Но већъ, о моя песни, у љутана пристаниште силов' се!
„Вре се мени пучине сниѣга мора отвораю
„Одъ дела' сѣйны, творства' величѣйны, душана царева,
„Мужева силны, дично племениты, големи юнака,
„Коиѣ живота путе ни ты сама предричь неможешъ.
„Већъ на зрениѣ се помялю славомъ светли жезловесѣ,
„Комненіаде, државци и цари, великани творомъ,
„Бродехи као безъ брода пучине одъ боины трофея,
„Какве ни истый юначина Херкулъ преплавао небы.“ —

Const. Manassia, Compendium
Chronicum, 6722—6730.

Песникъ Византіе, кои са овакимъ усхитомъ
уѣуткуе свою музу предъ епохомъ, кою отвораю
„Комненіаде“ на престолу Константиновомъ, могао
бы пробуѣивати осмехе новіи судаца о величе-
ству роле, кою онъ дав, на позоришту светске

повестнице, Августима ове династіе. Ипакъ, кадъ бы данашњи критици хотели нешто манъ строги бити сврху родословне главнине Комненіяда, испало бы можда, да бы оны сами себе у пуномъ противоречію уловили, и са штовнимъ удивлѣніемъ предъ овимъ именомъ поклонили се.

Знано буди озбиля, да ни еданъ родъ, кои се е кадгодъ до престола подизао, нѣ свое порекло изъ давнѣ древности доводіо а до скорошњи времена продужавао га, као *византійски Комнени*. Никога ближегъ они, до у прамой линіи *Енея* и *Асканія* — старославне хероу бегунце изъ Пріамове Троје, за свое прве родоначелнике, а *Корсиканске Стефанопула* и *Каломеракіа* (*Бонапарте*) нашега века за свое најпотонъ родове држе!

Послушаймо, како се свезуе овај ланацъ колена одъ три хиљаде година дужине.

„Старо-римско племе *Флавіевско* (*gens Flavia*), єднородно са *Юліевскимъ* (*Julia*) и *Силвіевскимъ* (*Sylvia*), држаше се тврдо да производи одъ краљва Троје и Албе, по Енею и Асканію. Овомъ племену Флавіеваца принадлежаху цареви Титусъ и Веспасіянъ; а одъ єдногъ брата овога последнѣгъ произишло є выше грана, одъ коихъ прва сконча се на цару Ликинію и на нѣговомъ сину, удавлѣномъ по заповести Константина великогъ, ком такође, као и нѣговъ отацъ Констанціе Хлоръ, и синови му: Константинъ II., Констанціе II. и Констансъ, происхођаху одъ друге, а цареви Ювіанъ, Прокопіе и Леонъ I. одъ треће линіе. Најпосле, четврта грана произведе кратковременогъ цара Олибрія, коме бы братъ одъ стрица (*cousin*) *Flavius Soterius Maximus*, одъ кога сви Комнени произлазе. Ово прозвиште *Комануса* доби онъ съ тога, што є покорио *Комане* (око 469), и пренесе

га своимъ потомцима, кои га претворе у *Комени*, *Коминъ*, и на последку у *Комнени*.¹

„Старія лоза овы угаси се јошъ у 650. год. но млађа се продужи до *Флавіа - Исака - Мануила - Комнена*, кои бы врховный воевода надъ войскама цара Василия Булгароктона, и префектъ Оріента око 976. Одъ овога и нѣговогъ унука Исака, првогъ Комнена на царству (око 1057), постаю ясно исторички Комнени Византійски и Трапезунтски за выше одъ 400. година на оба ова престола.

„Но судбина Византије у половини XV века незакаснѣ наскоро постигнути и нѣнъ Трапезунтскій филијалъ. Год. 1462. ово царство падне подъ ударима исте силе, коя и прво обори. Давида, последнигъ Комнена на овомъ престолу, одведе победитель Махомедъ II. са целомъ нѣговомъ породѣмъ као роблѣ у свою нову столицу, и следеће године преда смрти и отца и све му синове, осимъ единогъ Никифора наймлађега, кои буде обрѣзанъ и у сарае затворенъ. Али нѣга сређа послужи, те се одавде измакне подъ променѣнимъ именомъ *Ћорђа*, и побегне найпре у Персію, где

¹ Вданъ лапидарный надписъ, наведенъ Du Cange-мъ у *Historia Byzantina* (с. 165), и налазећѣ се у нѣгово време *Ameriae in Umbria ad S. Secundi*, а ископанъ *ante aut circa Constantini (Magni) tempora* — сведочіо бы ипакъ, да Комнени јошъ давнѣ одъ *Flavia - Comanusa - Maxima*, и у последњој форми, носе ово име. Надписъ гласи овако:

L. COMNENO. O.L. FELICI.
COMNENAE. O.L. NYMPHE.
ET COMNENO O.L FELIONI.
C. SERVILIO. ALBANO.

е његова тетка Сара Комненка была удата за шаха Узунъ-Хасана. Вѣянь и до у ово пребѣжиште зазорномъ политикомъ Махомеда, онъ се наипосле склони у Морею кодъ Майнота, мышлѣни потомака стары Шпартанаца, кое Турци јошъ нису могли коначно покорити. Ту га прѣйми његовъ уакъ Мануило Кантакузенъ, и наименуе *протоггеронтомъ*, достојанство, кое постане наследно у његовой породици за выше одъ двеста година.

„*Стефанъ*, еданъ одъ његовы потомака, заслужи своимъ победама надъ Османима, те његови потомци додаду свомъ племенскомъ презимену и ово — *Стефанопули*. Одтуда дуга серія ове границе Комнена, коя постае интересантнѣя одъ Стефанопула - Комнена Константина IV., кои, у грађанскимъ раздорима Майнота, напавши се на челу партае, што се недаваше придобити одъ Турака, буде принуђенъ оставити (око 1675) ову постојбину, и после различиты удеса на мору, доброди у Сицилію. Али ратъ, кои онъ предвиђаше између Шпаніе и Француске, препречи му те се немогне станити у овомъ острову, и одброди далъ у Генову, где Сенатъ њму и његовой дружини уступи предель Паомію у острову Корсики 1676 год. — Ова населбина грчка, којой Константинъ и његови потомци буду поглавице, пробуди завистъ острова. одъ кое они морадну склонити се у Аяччіо око 1730.

„Кадъ Французи дођу у Корсику 1756., Константинъ Комненъ V ступи у службу Француске и састави еданъ полкъ Грка, коме буде онъ самъ Полковникъ. Његови синови Јованъ и Димитріе служили су такође у Француской; но првѣй узевши чинъ свештеничкѣй, умре као парохъ цркве св. Гervasія (Saint-Gervais) у Паризу. Другѣй

ожени се у Француской, постане кавалерійскій офицеръ и умре у Паризу у год. 1820. — обоица безчедни. — Бдна одъ нѣовы сестара была с матери госпође херцегинѣ д' Абрантесъ, коя у своимъ *меморіама* дае занимивы известія о овой породици.

„По нѣной повести, еданъ братъ Теодора IV., именомъ *Каломери* или *Каломарани* (одъ кога Италиани начине *Bella - Parte* и *Buona - Parte*), посланъ одъ свогъ отца Константина IV. великомъ воеводи Тосканскомъ, Козми Медицису III., поведе стабло породици *Наполеона Бонапарте*.“ *

Читателѣи виде дакле, да ентузіазамъ византійскогъ летописца - песника нѣ безъ достойны размера. Ако само негреше родословія — по слабости оны, кой ихъ пишу, выше него самы высоки родова — ето Комненіяда у правомъ великанскомъ кипу, хероя дивно достойны и колико іошъ надмашући оне, кое за свое родоначелнике узимаю, и коихъ древну епопею, као свое наследно дело племенско, само они быше одъ стаса да далъ продуже и — продужаваше.

Неговораху ли занста стари Флавіевци, Силвіевци и Юліевци, поражавајући Ахаю и Мирмидонце на хиляду година после пораза Трое, — да имъ одпеваю, за Иліяду, последню песанъ Енеиде? И недоконча ли нѣово дело еданъ доцни великанъ одъ нѣовога колена, уздигавши опетъ нову Трою на другомъ Елеспонту, и пренесавши опетъ у ню племенске богове — за време склонѣне у Лаціуму, но появляѣне одсадъ у светліой слави праве истине? — И ако се на ново нађе бесны врагова, коя и овой Трои едну барбарскію Иліяду испева-

* В. Рубрику „*Compté ne*“ у *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*.

ше: неспасе ли се изъ нѣ опетъ еданъ Енеасъ одъ рода, да подобне удесе првога повтори, докле ненађе и онъ еданъ Лациумъ за племенске богове, да ихъ одатле — подъ истымъ светымъ стезима као и првыи — еданъ скорошній Флавиѣвацъ на ново у зидове стары Троя понесе . . . . и ако му лоша срећа беше, те се одъ Фараонски споменика и брегова старогъ завичая Дидониногъ назадъ поврнути мораде. . . .

Б ли замерно по томе, ако е толика слава овы високоплемяка за нѣово име пленявала и толико други родова, кои се съ нѣовимъ срађаше?

Зна се доиста, да има и было е небровны Комнена, кои су ово име пригравали *по материнскомъ дединству*; и, ако се не ће са смешне стране узети, кажу се и неки наши Срби некакви таквогъ порекла Комнени. Мы ћемо овде о нѣима преповедити мало што знамо, по начину библийскогъ повестника: *бѣиша слышашъ, и възвахъ ѹхъ, и ѡчи мои возздохъ мнѣ*.

I.

ДАНАШНѢИ КОМНЕНОВИѢИ СРБСКИ, И ПОВДИНА УСТНА ПРЕДАНІЯ О НѢОВОЙ СТАРИНИ.

Преданія столетны стараца по старой Зети, Требуніи, Хумской и Неретви, коя тамо знаду: „да е *Белый Павел*, родоначелникъ данашнѢи *Белопавлила* у Црногорскимъ Брѣима, быо одъ рода Дукађиновића, и верный слуга силнога цара Степана, кои е іоушъ са некими другима помогао задавити отца Царева, те су га зато уклонили у Белопавлиће, и одъ нѣга се изродили Радовићи, Божковићи, Петушиновићи, и многа друга племена; — а бегъ Любовићъ у Невеснию да е одъ рода ста-

ры Юговића,* — преповедаю равно, како е и некій *Комнени*, кнезь или жупанъ у тимъ краєвина подь кралѣмъ Милутиномъ, повео стабло единомъ племѣну србски Комненовића, кое презиме као племенско јошъ и данасъ носе неке фамиліе по тимъ и околнымъ странама, претварајући га често у име лично, и преносећи, по обычаю, одъ дедова на унуке.

Изъ бележака и записа, кои се по *Магазину Далматинскомъ* налазе, знани су заиста неки —

Сотпено (Комненовићъ или Комнениъ) Ораховчанинъ, православный свештеникъ србскій у селима Боко-Которскимъ Богдашићу и Ковачима, одакле га изгони еданъ интолерантний декретъ одъ 30. Септ. 1672 год. Леонарда Венерія, млетачкогъ губернатора града и предела Которскогъ. — *Магазинъ* одъ 1849. стр. 171—2.

Комненовићъ Јосифъ, изъ Топле кодъ Кастел-Новога, игуманъ манастира Савине око 1757. — *Магаз.* 1853, а 120.

Комненовићъ Марко, свештеникъ у кнежини Кривошіяма, умрѣо 1849. у 78-ой години старости. *Магаз.* 1850. с. 149.

Комненовићи Трифунъ, садашній свештеникъ у Кривошіяма. — Там. с. 32.

Комненовићъ Симо, свештеникъ у селу Рудинама близу Требниа у Ерцеговини. — *Магаз.* 1849. с. 147.

Комненовићъ Михаилъ (Мићо), трговацъ у Дубровнику. — Често међу пренумерантима *Магазина*.

Комненовићъ Константинъ, инѣиниръ на домицію маріенфелдскомъ око 1845. год.

---

*) *Магазинъ Далматинскій* одъ 1850 стр. 43.

Комненовићъ Александеръ, професоръ математике у Пешти.

Комненовићъ Гргуръ (Глиша), докторъ, стриць горнѣга и зналаць г. подпредседателя Друштва, I. Гавриловића, за време египетски' ратова' у Цариграду и т. д.

Но по каквимъ исправама ови данасъ звани Комненовићи на тако старо и знатно порекло претендираю? — Бданъ одъ нѣи', Требинианинъ, одъ кога е првога писаць овогъ чланка преданіе у почетку наведено саслушао, разгранявао га е овако :

„Јошъ у поганска времена Неретвански' Срба' славило се е међу нѣима едно кнежко племе, кое е до покрштена (вальда подъ Василиємъ Македонскимъ у IX. стол.) неко чудновато старинско име носило, а при крштению добило прозвиште *Аранђеловића'* или *Аранђеловаца'*, одъ кон' еданъ ратујући подъ краљѣмъ Милутиномъ, као нѣговъ воевода, съ Епирскимъ деспотима одъ Комненскогъ рода, сроди се съ нѣима женитбомъ, те пренесе на свою фамилію име *Комнена'* и *Комненовића'*, кое се и данасъ носи. Овай родъ властвовао е поглавито у Требуніи и пределима Горнѣ Зете, где ови ерцеговачки Комненовићи сматраю манастирь *Дужи* и друге неке као нѣи'ове задужбине. Изъ записа' и споменика' старински, кон се по овимъ манастирима мораю јошъ налазити или су се налазили, као и изъ стары племски' листина', чуваны јошъ кое где кодь рођака' угашены или осиротелы господски' линія', кое су често старинско презиме съ ближима очинскимъ, дединскимъ или властелскимъ покривали, — пренесе се у устна преданія сви ови споменн.“

Чудновата новостъ овога казиваня не манѣ чудно наличи на овай епизодъ Дубровничке по-
вестнице:

„Затимъ се догоди рать са Melechdosch-
Ggrabie-мъ; но по учинѣномъ миру, република
Дубровачка буде много почествована одъ Me-
lechdosch-а, којой онъ се показа сасвимъ од-
данъ, обећавајући се слѣдити у свакој прилици нѣнъ
саветъ и нѣну срећу. То чиняше онъ поглавито
изъ овогъ узрока, што е (као што се чита у едной
кроники врло старой, коя се садъ — 1604. г. —
налази у притяжанію Франческа Ђркова Поцића)
быо мужъ много славанъ и своимъ собственымъ и
и свои' предака' делима, па одвише желяше, да
одъ тога споменъ и потомству остави. Слушаю-
ћи дакле, да се у Дубровнику хране спомени одъ
славны дела' воевода' славенски', драгovolъно све-
же пріятельство съ Дубровчанима, коима много-
кратно говорахе и побуђаваше ихъ, да у своимъ
списима славе и свету обелоданюю име и юваш-
тво Неретванаца'; изражавајући се често, да ако
га у томъ задоволъ, никадъ имъ неће такву лю-
бавъ заборавити; връ живописи, кипови, колоси,
или ма какве инаке сграде и строения, морать
ћеду кадъ тадъ, ако ни одъ чега, а оно одъ гло-
даня времена пропасти; али споменици писани
праве се да траю вечито.“ *

По жалости (ако овде немечтаю и повестникъ
я, по нѣговомъ трагу, данашній причалацъ), Богъ
зна, е ли и самый овакій споменикъ могао одоле-
ти досадъ свекрушительномъ зубу времена. Хро-
ника хранивши се у едногъ Поцића до почетка
XVII. века, имала бы нзмъ заиста, ако не показа-
ти родословіе србски' Комненовића'; а оно баремъ

* Luccari, Annali di Ragusa, 39.

дати рачуиъ, одиудъ ово чудотварно име *Melchodoch-Grabia* едномъ Неретванскомъ кнезу, кадъ се мало за тимъ (нѣгови наследници вальда) *Елмъ*, *Забзоддрагъ* и *Истокъ*, међу собомъ свађаю о очинству, те се у нѣи'ову свађу, за свою користъ, мешаю известни *Аранђеловци* наши, Неманя I. и братъ му Мирославъ (Ibid. 41.). Сасвимъ в' страну, да прва речъ овогъ имена носи чисту Сараценску физиономию, и каже точный преводъ имена *Анђеловићъ*,* а друга *кнежку* или *графску* титулу по польски или старо-белосрбски (*grabie*=графъ). Да ли га нису гласовити на мѣру юнаци, Неретвански Аранђеловци, за свою славу, тако исто драговољно усвоили одъ свомъ често поражену супарника Сараценски, као и юнаци нама ближи и наши времена: *Скендербегъ*, *Кара-ѣорђе*, *Лиддукъ-Велько*, *Узунъ-Мирко*, *Дели-Марко*, *Топалъ-Милосавъ*, и т. д.?

Што се тиче манастира *Дужи* (старинскогъ Тврдоша), читатељи могу знати изъ Магазина Далматинскогъ какве е судби-не овай манастиръ претрпљавао, и шта се е одъ старина у нѣму чуваны до данасъ спасти могло. Ипакъ макаръ еданъ записъ на некомъ „древномъ

---

* *ملوك* *мелекъ*—анђео. Срав. такође имена калифски сатрапа у Египту: *Мелексала*, *Мелексеидъ*, *Мелексерафъ*, *Мелеккадри*, *Мелекмансоръ* и т. д. — Съ правописомъ *مليك* *меликъ*, иста речъ значи титулу владалца, господара, краля, кнеза, — дакле и *Grabia*; а у другомъ смыслу управо оно, што кодъ Турака *باش*, *башъ*, главный, врховный: дакле *Melchodoch-Grabie* = *Башъ-Grabie* = *Башъ* — Кнезь, — исту титулу данашњи князева србски кодъ В. Порте.

обштаку,“ кои сведочи, да е овај манастиръ изъ развалина, јоштъ старин, наново подигао краљ Милутинъ Неманићъ, али помоћу и православниимъ бекларъ и други тѣхъѣри сего храма, конхъ имена уписахе, оу сѣ поменикъ служещи св. семоу храмоу... Али где су други листови, и где съ нѣма сама имена овогъ поменика? Да ли е морао пропасти, кадъ е манастиръ Тврдошъ био лагуманъ у венецијанско-турскомъ рату при концу XVII. века, или су га калуђери са собомъ пренели, кадъ су се одавде спасавали, у манастиръ Савину, те се можда и садъ налази међу онимъ србуљама и гдионимъ старимъ дипломама, кое се (по Магазину Далматинскомъ одъ 1844. с. 125.) хране у овомъ манастиру? — Каквѣй му драго резултатъ дала будућа истраживања, коима се можемо надати, еле за садъ нема ни одавде ништа на среди, што бы причанъ Требиньскогъ Комненовића јасно посведочавало.

Долазе садъ нека друга, и у првомъ реду едно одъ знаногъ издателя „Србски' Споменика“, г. Павла Карано-Тврдковића.

Онъ е лани казивао писцу, „да му е ово племе Комненовића“ — по листинама, кое су му преко руку' прелазиле, и по нѣговимъ личнимъ познанствима — доста известно као водеће свое порекло одъ некаквы и некадашњи' војвода' одъ Ђаковице, у старомъ Хвостну близу Пећи и Дечана; одакле су се они у давнија времена у Требиньску областъ изселили, и одавде далъ распространявали до Ливна и Гламоча, где имъ е онъ самъ познавао потомака, хранећи јошъ неке старе племске листине. Бданъ одъ нѣи'овы прешао е јоштъ за Млетачке владе у Далмацию къ Сењу —

„И тамо добио млетачко племство съ титуломъ *conde*; но садъ већъ његова лоза сматра се као угашена или загубљена“ — по казиваню г. М. Медаковића.

„Но — по знаню г. грофа Орсата Поцића — еданъ одтуда Комненовићъ тражио е пре неколико година' одъ њ. к. аустријске владе исту титулу за себе; па быо одбиенъ наводомъ „изъ недостатка доказа.“

До даљи можны одкривеня', и мы ћемо са истомъ предосторожношћу оставити на страну ова поведина казиваня, па тражити: да ли споменъ о каквимъ властелима србскимъ подъ именомъ *Комнена* живи у обштенароднымъ преданіяма нашимъ? Да ли нарочито наше народне гусле знаду што-годъ за њихъ?

II.

КОМНЕНОВКЕ

или народне песме о србскимъ Комненима.

1.

Комнень говвода и Паша Сеидимъ.

„Царъ честитый диванъ учинио,“ и т. д. (Сбирка г. Вука С. Карацића књ. II. 454—9.)

2.

*Крвава ноћъ невесте Дрекаловићске у кули
Комненовой.*

„Или грми, ил' се земля тресе“ и т. д. (Вук. књ. III. 506—511.)

3.

Вила, Огнянинъ-Вукъ и Комнень.

„Подранію Огнянине Вуче,“ и т. д. (С. Милутиновића, *Пѣванія Црногор. и Херцегов.* 221—2. У Лайпцигу 1837. Слушана одъ Димитрія Войводића игумана у манастиру Жупе Грачаничке.)

4.

*Смртъ Комнена воеводе у крвасой сватби
Лазара Вукова Бранковића.*

„Вукъ деспоте чинію веселъ,“ и т. д. (Сбирка
г. I. Ф. Юкића, кнѣ. I. 86—90. У Осеку 1858.)

5.

*Ђурађъ Комнен - Ролемовићъ на смрти
воеводе Каице.*

„Подиге се господине краљу,“ и т. д. (Вук.
кнѣ. II. 481—589.)

6.

Прва и крвава женитба Комнена Барлктара.

„Подиге се Соколовићъ паша,“ и т. д. (С. Милут.
167—171. Слушана одъ Ристе Меденице Равњани-
на у Дољњой Морачи.)

7.

Друга женитба Комнена Барлктара.

„Рано рани Комненъ Баряктаре,“ и т. д. (Юкић.
I. 327—341)

8.

Комненъ Баряктаръ и његова любя.

„Вино піе Комненъ Баряктаре,“ и т. д. (Юкић.
I. 422—427.)

9.

Комненъ Барлктаръ у женитби Луке Барлктара.

„Піе вино Сенянинъ Иване,“ и т. д. (Юкић. I.
291—326.)

10.

Комненъ Баряктаръ у женитби Нва Сенянина.

„Пію вино тридесетъ Сеняна,“ и т. д. (Вук.
III. 173—192.)

11.

Комненъ Баряктаръ у освети Кунине Златіе.

„Ќњигу пише Хасан - агиница,“ и т. д. (Вук.
III. 199—210.)

12.

*Комненъ Барликаръ у походу Сенлининъ Тадѣ
на Куну Хасан - агу.*

„Јошъ зорица не забѣлѣла,“ и т. д. (Вук. III. 286—292.)

13.

*Комненъ Барликаръ у сусрету са четомъ
Танковићъ Османа.*

„Е се чета една подигнула,“ и т. д. (С. Милутиновића, *Пѣсанѣ Црногор. и Херцеговачка*, 47—49; саслушана одъ Благоте Лекина Павићевића са Сретнѣ у Бѣлопавлићу.)

14.

*Комненъ Барликаръ у Качићевој „piesmi od
vitezovah Neretvanskih.“*

„Kažu starci Miška Miletića,

„Ter ga fale kano Kraljevića;

U njega je sablja demiskia.

„Turske se je napoila kèrvce.

U Komlena, pobre Miletića,

„Serce beše kano Jankovića;

Često Komlen u četu idjaše

„Još i ruse glave odsjecaše.“

(Каџ. *Razgovor Ugodni*, itd. Dubrov. 1839 стр. 295.)

Има дакле у насъ една читава епопея о србскимъ Комненима; брои око 4000 стихова, а можда небы изишла маня и одъ класичны, да су пописа не досадъ све комненовке, коє су се некадъ певале и може быти јошъ певаю.¹ Напредъ наве-

¹ Познатый изъ *Гласника* истраживатель бугарско-србски старина по Албаніи и Македоніи, г. Йорданъ Х. Константиновъ, каже, да онъ у овимъ краєвина зна едно место звано „*Комненово*, Ко-

дене деле се на *србулѣ* и *илирице*; обое певаю само два известна, *едногъ старіегъ* и *едногъ нама ближегъ Комнена*.

Съ првимъ уводи насъ у познаиство една србуля. Но изъ нѣ ништа ближе незнамо о нѣномъ юнаку, осимъ да онъ носи титулу *вовводе*, има кулу и властелуе у некаквимъ *Долянима* као правый племиѣ србскій среднѣга века, износеѣи у планину „*тиѣ соколиѣ*“, и ловеѣи съ нѣима „*утеє златокриле*“, а яшуѣи такве велелепне „*гранце оде мевдана*“² да се за нѣи пленява еданъ блудеѣиѣ витезъ турскій, и до слуге понижава, да бы ихъ преваромъ одвео; али скупѣ плаѣа дрзновенѣсть. Земльописъ србскій, старый и новыѣ, има — измеѣу юшъ голеомѣгъ броя сигурно — трѣе *Доляне*: едни се споминю у повеляма Душановымъ (№ СХVII у *Monumenta Serbica*) као некакво место у старомъ Хвостну, где є ѣаковица — што бы се некакѣ могло сближавати съ казиванѣмъ г. Тврдковиѣа; — други су на Неретви, близу Метковиѣа и мало ниже лежеѣегъ *Комина*, — найстаріѣй постѣйбини србски Комнена, по Требиньскомъ причаѣцу; — а треѣи у старой Зети, на реци истогъ имена измеѣу града Спужа и развалина древне Діоклее, а

мненѣвци“, и развалине некогъ старинскогъ дворца кодъ нѣга, зване „*Двори Комненови*“, а слушаѣо є, вели, и народны песама местны о некакѣомъ Комнену, као некадашнѣмъ господару оѣи двѣра и властелу овогъ края.

² Ово є едномъ портретъ:

„На челу му ярѣо сунѣе сѣа,
 „А на грлу сѣйна нѣсечина,
 „На сѣпима звѣзѣда даниѣе;
 „Кадъ га игра сѣгледати се неѣа“...

спрама *Орловице* и Црногорскогъ племена званогъ *Колани*, у Лѣшанској и Катунској нахи.

Но друга комненовка, такође србула, утврђује географию *куле Комненове* управо у овимъ послѣднимъ Доляницама;¹ ерѣ надъ се иде изъ Дрекаловића у Никшиће, туда се башъ најпрече пролази. Далѣ, ова комненовка давъ намъ едно посредно назначенѣ хронологично о овомъ старомъ Комнену. Препрошену свою невесту Дрекаловићску и нѣногъ девера гони првѣй заручникъ *Грчићу Манойло*, кои е по песни (Вук. II. 445) савременикъ бугарскогъ краля *Шимана*, угровлашки воевода *Радул-бега* и *Мирчета*, *Срба Радосава*, *Вука Злоповеле* итд. —

„Служи л' јоште Грчићу Манойло?“ —

„Дома намъ е Грчићу Манойло“ —

„Ако л' еду грчки говорити,

„Говорит' ће Грчићу Манойло“ —

„Но Манойло грчки разабрао“ —

По песни (Вук. III, 56) онъ е воевода или властель у Софiи:

„На Софiи граду бiеломе

„Ондѣ бiше Грчићу Манойло.“ —

Найпосле онъ е, чини се, истѣй Манойло, деверъ любе а братъ *воеводе Драгив*, кодъ кога служи са истомъ срећомъ или несрећомъ *Лютца*

¹ Г. Корона или Круникъ Мостарацъ, старѣй члѣнъ по Турској, а сада трговацъ у Млетцима, посведочава ову комненовку казуюћи, да онъ тамо зна заоста едне развалине одъ некаквогъ старогъ дворца или кастела. Такође и књига „*Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten Oesterreichischen Kriegen*,“ *Wien*, 1854, свомѣнъ (стр. 9) око овогъ места *ein Land-Gut von Coman*.

Богданъ, као и *паша Сеидимъ* кодъ *Комнена*. Дакле, у епосу, и *Комненъ* е савременикъ своју наведенихъ.

Трећа комненовка, опетъ србуля, починѣ сближавати *Комнена* са *Бранковићима*. Она га изводи рано

„ — у ловъ у планину,
„У нећелю на Васкрсеніе“ —

у друштву са епоскимъ оцемъ *Змай-Деспота Вука* Вукомъ *Огняниномъ*; кои збогъ —

„Што е — — погубіо лани
„На Крушчицу на воду студену“ —

едногъ свогъ непријателя, Турко-Срба юнака, има зао сусретъ са *Виломъ адъ планине*, нѣговомъ по-сестримомъ. Згођенъ *посредъ паса нѣномъ злате-номъ стрілоу*, и *падајући у зелену траву*, онъ е іошъ само зато *Богомъ кужи, да му очи неизвиди и лице ненагди*; еръ, вели, такавъ —

„Чини ми се не ћу умрѣти.“ —

А она —

„Вила была, за Бога пріймила,
„Па е нѣму животъ опростила;
„Па юнака тури на ђогина,
„И посла га двору біеломе
„По соколу *Комненъ баряктару*“ ...

са обећанѣмъ, да ће она невиђена нѣговомъ двору долазити, да му ране извида, кое е и испунила, и іошъ оженила га, али —

„Другомъ виломъ изъ горе зелене,“ —
съ којомъ онъ е —

„ — — — — — породи изродіо,
„Породіо *Змай* и *Огнянъ Вука*.“ —

Но четврта комненовка, илирица, обелода-ниоу намъ по најясніе старога *Комнена*. По овој

онъ е главомъ неѣакъ Вука Бранковића¹ одъ кће-ри Севастократора Бранка, и трагичный юнакъ у крвавой свадби свога брата одъ уяка, Лазара Вукова Бранковића — истога, кои е са нѣговымъ уяцима, Вукомъ и Лазаромъ, одну ябуку место причешћа поделію, кадъ ихъ е сву троицу тиранинъ Царевинъ подъ Бдрене уморіо 1410 године. Овай србскій образацъ *Dante-ове Franceske di Rimini* веројатно е првый и правый оригиналъ, кои су гуслари доцнѣ препевали само за другога юнака — а можда каквога суштега потомка Комненовога² — за Милоша Обрен-беговића, у крвавой женидби Црновића Максима.

Но ко е отацъ? кои ли очинскій родъ и племе србскога *Paola*? По жалости, овде илирица издае се, да іой паметнѣ већъ фали. Она противоречно дае у истомъ певаню два различна презимена своје „соколу“: —

„A boljega nebieše junaka

„Od sokola Јенјица Комнена,³

¹ Песме знаду добро као и летописци, да приликомъ крунисаня кнеза Лазара на царство 1376., тогда и Вукъ Бранковичъ поставленъ бысть деспотомъ. — У едномъ іошъ вальда нежданомъ Родоскојю сербскихъ царей, кое е г. Витковичъ инициалъ садъ скоро донео изъ Будниа одъ своє куће.

² Као што ће у § III. быти разяснѣно, Краина између Адриатика, Бояне и Скедарскога озера, была е занста, по Дюканжу (*Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 211), войводство неки *Анђеловића Комненовића*, око половине XV стол. а ту е по пашој писми, и у исто доба, воевода Милошъ Обренбеговичъ.

³ Ова форма *Внѣицъ* или е штампарска погрешка, или переписивача или какавъ провинціализамъ самогъ гуслара.

„Vuk Despota mladjana netjaka!“ —

„Govori joj Komnen Sinjeviću!“ —

Но оба ова презимена очевидно су узаймљива, прво одъ новогъ и гуслару познатіегъ „*Комнена Јанѣла*“, а друго одъ нѣговогъ пунца, „*Раована Симѣула*.“ Тако изъ комненовкѣй неможемо ништа знати о очинскомъ пореклу старога Комнена, докле годъ недођемо на летописе и споменике.

Другіи Комнень, премда нама ближій и памћенъ сигурно јошъ одъ стараца прошлогъ столетія, не манъ ѣ такође остао проблематичанъ. Никаквы Плутарха онъ досадъ ніе имао, осимъ овде назначены комненовкѣй и овогъ краткогъ спомена — опетъ само по њима — у Даницѣ г. Вуковой (за год. 1827, стр. 91):

„Такови су ускоци највыше постали (одъ прѣѣ племића), како сѣ Турци са свимъ обладали Србіомъ и Босномъ и Ерцеговиномъ, а особито у XVI и XVII віеку, пакъ су чували Млетачко приморѣ одъ Турака, н. п. *Јанковић Стоянъ, Сенининъ Нео, Смиљанићъ Нѣла, Нео Гологубъ, Комнень Барактаръ*, и други многи, които се имена слаге у народнымъ пѣсмама нашимъ.“

На оваи само продолгъ г. Вуковъ за живоописъ и родословіе новогъ Комнена остае јошъ све да се изнађе и настави. Међу тимъ не може га велелепніе, и са трзавіямъ трагичнымъ удесима, најпре на средѣ извести, него цела ова комненовка србуля, коя најправіе, чини се, одъ свію други противословећи се, казуе нѣгово појекло или баремъ најближій родъ. Узимамо јој истый насловъ нашегъ Омира Милутиновића:

Попъ, пашинъ Зетъ.

Подигже се Соколовићъ паша,
Подигже се у ловъ у планину
Са нѣгово тридестъ тевабіяхъ;
Ловъ ловіо за нећемо данахъ,
Неулови срне ни кошуте,
Ни лѣлѣна, рога повитога;
Ловъ ловіо ништа недобіо,
Докле силну паша доділло,
Пакъ се одгле врну низъ планину.
Намѣра га наніела была
На дворове Яня капетана,
И Яньо га виђе напетане,
Па га сврну на біелу нулу,
Са нѣгово тридестъ тевабіяхъ.
По кули му чудна грађевина,
По кули му сребрни столови,
По кули су писани прозори,
И свакаква чуда невиђена,
Па донесе вина и ракиѣ,
Сташе служитъ два Яњића млада,
Служе вино два млада Яњића,
Бдно *Комненъ*, а друго *Андріа*.
Јоште Яньо скланъ капетане
Самъ доноси злаћену трпезу,
На трпези сваку ѣаконию,
Докъ се паша напоіо вина
Су нѣгово тридестъ тевабіѣ;
Кадъ му винце улѣзе у лице,
А ракиа стаде бесѣдити,
Таде вели паша Соколовићъ:
„О, Бога ти, Яньо напетане!
Бс' ли ѣегођъ вѣріо ѣевойку
За Комнена яли за Андрію?“
Таде рече Яньо напетане:

„А, Бога ми, пашо Соколовићъ!
 За Андрию есамъ испросіо,
 А Комненъ е књигу научіо,
 Одиста га ни женити нећу.“
 Нѣму рече Соколовићъ паша:
 А, Бога ми, Янѣо капетане!
 За Андрию кадъ си испросіо,
 Садъ запопи діете Комнена,
 А у мене ї Хайкуна ђевојка,
 Своє добро фалитъ е срамота,
 Али што ћу, већъ ми нїє друга;
 Има пуно петнаестъ година,
 Одкако ми у кавезу расте,
 А невиди сунца ни мѣсеца,
 Ни бїела дана, ни юнака.
 Ты запопи діете Комнена,
 Па Хайкуна некъ е попадія.“
 Ал' му рече Янѣо капетане:
 „Башъ аверимъ! Пашо Соколовићъ!“
 То колик' е паши омилѣло,
 Самъ е паша свадбу одгодіо:
 „Я отидохъ ка Новину граду,
 А ты, Янѣо! покупляй сватове.“
 Паша скочи одъ землѣ на ноге,
 Па јошъ рече Янѣо прїятелю:
 „Чуешъ ли ме, Янѣо прїятелѣ!
 Купи свата' колико ти драго,
 Неостави двоє ђеце лудо,
 Пакъ Андрија некъ е ђевербаша,
 А Комнене некъ е ђувеглія,
 Да га виде сваста и пунице,
 И Новинска остала господа,
 Ко ме даше Хайкуну ђевојку.“
 Паша оде ка Новину граду,
 Оста Янѣо купећи сватове:
 Покупіо стотину сватова',

И поведе двоє ћеце лудо,
Доведе ихъ у Новійна града.
Кадъ ихъ виђе паша одъ Новійна,
Онда срета Яня и сватове,
А остала Новинска господа
Разведоше свате на конаке,
По двоицу и по четверицу,
Текъ да имъ е лѣпше на конаку;
Паша води Яня пріятеля,
И нѣгово двоє ћеце лудо;
Тако тавну ноћу боравише,
Докъ у ютру данакъ освануо,
Повикаше сватовски чауши:
„Хазуръ, свати! хазуръ е ђевојка!
Хазуръ да сте свати и ђевојка!“
Скупише се кићени сватови,
А самъ паша изведе ђевојку,
И даде ю Янѣићу Андрићу,
Па донесе дара господскога,
Све сватове редомъ даривао:
даде Яню одъ злата ябуку,
А Комнену, младу ђувеглићу,
Нѣму даде коня даровника,
И юшъ двіе пушке леденике.
Па отоле свате испратише;
А кадъ быше полѣмъ зеленіемъ,
По два и два изъ грла пѣваю,
По четири пушке изметаю,
До нехоће Янѣићу Комнене:
Ни пѣваше ни пушке меташе,
До онъ иде сѣтно невесело,
А пита га Янѣићу Андрићу:
„О, Бога ти, Янѣићу Комнене!
Што ты идешъ сѣтно невесело?
Што неиграшъ коня даровника?
Што л' немећешъ до два леденійка?“

Али си се юнакъ посилю,
 Те што си се данасъ оженіо
 А Туркинѣомъ, ліпомъ ѣвойномъ? "
 Нѣмү рече Янѣиу Комнене:
 „А, нелудуй, Янѣиу Андрія!
 Чему самъ се данасъ посилю?
 Него самъ се ово ускарию,
 Е се есамъ юнакъ оженіо
 А Туркинѣомъ едномъ наметниѣомъ,
 Наметница на грло ташица,
 А кою су паше миловале
 По кахвама и по хамаина —.“
 Онъ то мняше нико нечуяше,
 А то зачу Туркина ѣвойка,
 Пакъ ю есу сузе пропануле,
 Врану коню гриве поквасиле,
 А пыта ю Янѣиу Андрія:
 О, Бога ти, моя мила снашо!
 Што се еси данасъ ускарила?
 Што ли сузе ваяишь виъ образе?
 Али су ти свати не у волю?
 Али ѣверъ Янѣиу Андрія?
 Али Комненъ младый ѣвеглія?
 Али свекаръ Янѣо капетане? —
 А она му таде бесѣдила:
 „Мой ѣвере, Янѣиу Андрія!
 Нѣсу ми свати не у волю,
 Нити ѣверъ Янѣиу Андрія,
 А ни Комненъ младый ѣвеглія,
 А ни свекаръ Янѣо капетане:
 До се есамъ млада раскарила,
 Имала самъ зефиръ прстенъ златанъ,
 Ранила га на десници руци,
 Ради среѣе и нарока свота,
 Пакъ есамъ га данасъ изгубила,
 И за нѣмъ се тако ускарила.“ —

Ал' іой сбори Янцѣху Андріа:
Ахъ, нелудуй, моя мила свашо!
Како Яню сянешъ у дворове,
Доста свашта има се у Яня,
Доста блага, близу куюнція,
Ковать ће ти зефир-прстенъ златный.“ —
А она му опетъ бесѣдила:
„О, Бога ти, ђевере Андрія!
Отвори ми сахтіян-сепета,
Другій ми се прстенъ намѣрю,
Да га туримъ на десницу руку.“ —
Ал' нетражи зефиръ прстенъ другій,
Но извади дивить и хартію,
Ситну кнѣйгу на колѣну пише
Оправи є паши бабу своє:
„У з'о часъ ме поклонію, бабо!
Поклонію силну каурину,
Іошъ данасъ ме свати прекорише,
Прекорише данасъ іошъ у пугу,
Што л' ће бити, кадъ имъ у домъ доћемъ?
Но чу ли ме, пашо одъ Новина!
Избави ме изъ Янцова двора;
Ако ли ме нећешъ избавити,
Како Яню доћемъ у дворове,
Хоћу му се у дворъ обѣсити.“ —
Оправи є по пратиоцима,
А кадъ паши тана кнѣйга дође,
Те видіо што му кнѣйга пише,
Ону гледа а три ситне пише:
Єдну шилъ на Босну поносну.
А на име са Босне везира,
Да му дође триста пашайлія;
Другу шалъ на краинну Мую,
Да му дође триста краинника;
Трећу пише Скадру на Бояну,
Да му дође тристотин' Скадрана'.

Тако было много нетрајало,
Докъ му дође триста пашайліе,
И дође му триста краишника',
И дође му три стотин' Скадрана';
Покупя ихъ на біелу кулу,
А кадъ свану и огрея сунце,
Онда паша окренуо войску;
Ко виђаше, свако се чуђаше,
А у томе ріечъ говораше:
„Фала Богу, чуда великога!
Што е паши Янѣо омилио,
Те му неда у дворъ свадбовати,
Брже Хайки у походе пође?“ —
Одатле су окренули Турци,
Докъ дођоше двору Янѣовоме,
Све поспало ка'но и заклано:
Но улѣзе триста краишника',
Улѣгло е на біелу кулу,
Те заклало стотину сватова',
Па ухвате Яня пріятеля,
И обѣ му очи извадише,
А обѣ му ноге салонише,
Па гусли му на крило турише,
И овако Турци бесѣдише:
„Пѣвай, Янѣо, пѣвай капетане!
Зашто л' небы, на веселю твоме?“ —
Іоштъ Янѣову Яну ухватише,
Обѣ очи нѣойзи извадише,
И обѣ іой дойке прорезаше,
А прозъ дойке протурише руке,
Пакъ овако Турци бесѣдише:
„Играй, Яно, остарѣла бако!
А зашт' небы на веселю твоме?“
Но іошъ двоє ђеце ухватише,
Обоици савезаше руке,
Та ихъ отле живе поведоше

А Янѣово покупише благо,
Поведоше конѣ са чанра',
Па Янѣове дворе запалише.
Тадѣ одтоле Турци окренуше,
Отидоше у Новина града;
А кадѣ паша дође у Новина,
Два Янѣића тура у тавницу.
Тавноваше три неђелѣ дана';
Но варошка долази ђевојка,
Све долази тавници на прозорѣ,
Докѣ досади Янѣићу Комнену,
Пакѣ јој Янѣићѣ Комненѣ говораше:
„Богѣ т' убио, варошка ђевојко!
Што долазишѣ јутромѣ и вечеромѣ?
Нит' шта носишѣ, нит' шта проговарашѣ?“ —
Ал' варошка говори ђевојка:
„Ахѣ како ћу, Янѣићу Комнене!?
Нѣси ли, Комненѣ, запазио,
Када си ме младу испросио,
За Андрију млађегѣ брата твога,
И похарчи дванаесѣ дуката',
Зећир-прстенѣ одѣ деветѣ дуката?“ —
Нѣойзи таде Комненѣ бесеђаше:
„О, Бога ти, снахо несудѣна!
Бс' ли скоро на чаршију была,
Бс' ли чула што говоре Турци?“ —
А она е њѣму бесѣдила:
„Ој, Бога ми, Янѣићу Комнене!
Бсамѣ јуче на чаршију была,
И све чула што говоре Турци:
Данасѣ петакѣ, а сутра субота,
Преко сутра царица неђеля,
Хође доћи тридесѣ пашайлија,
Повесте васѣ оба на вѣшала;
Но чу ли ме, Янѣићу Комнене!

Провесте ве крозъ турску ордію,
 А провести прозъ варошъ ришћанску;
 Па кадъ будешъ у варошъ ришћанску,
 Ты запѣвай грломъ бівліємъ:
 „Ай, нів ли брата ришћанина!
 Ял' каквога добра пріятеля,
 Ял' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондієръ вина,
 Да причести два Янѣића млада!“
 То имъ рече, па отиде одтле;
 Петакъ дође и субота прође,
 Па имъ дође царица нећела,
 Ето дође тридестъ нашайлія,
 И тавницу отворише плету,
 Изведоше два Янѣића млада,
 Поведоше крозъ турску ордію,
 А кадъ быше крозъ варошъ ришћанску,
 Запѣвао Янѣићу Кошчине:
 „Ай, нів ли брата ришћанина!?
 Я ли каква давна пріятеля,
 Ал' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондієръ вина,
 И причести два Янѣића млада,
 Ков'но ће данасъ обѣсити.“
 Докъ варошка допаде ђевојка,
 Донесе имъ у кондієръ вина,
 Подъ пазухо бівле кошулѣ.
 У кошулѣ замотане маче,
 Пакъ в Турке Богомъ братимила:
 „Богомъ браћо, тридестъ пашайлія!
 Янѣићима попуштите руке.
 Да причестимъ два Янѣића млада“.
 Нешћеше јој за братску пријимити,
 Но конѣ су на ју нагомили;
 Кадъ се виђе на јду варошка,
 Она просу изъ цєпова благо,

А Турци су на благо поклапни,
Сташе купитъ по сомаку благо,
А ђевойка маче разавила,
Јањићима одиуштила руке,
Па у руке додаде имъ маче ...
Ма да видишъ чуда и народа!
Кадъ се ђеца мача дохватише,
Погубише тридестъ нашайліа,
Пакъ се отле натрагъ повриуше,
Налѣгоше прозъ ордію турску,
А све губе Турие око себе,
Добаръ есу сомакъ начинѣли,
Докъ су прошли прозъ турску ордію;
Па кадъ прошли прозъ ордію турску,
Одиста се ђеца замыслила,
Кудъ ће ђеца отле окренути,
Пакъ имъ нешто дошло до памети,
Те се ђеца натрагъ повратила,
На пашине дворе ударила,
А кадъ были на кулу високу,
Сѣди силанъ паша одъ Новиня,
Када виђе двое ђеце лудо,
У рукама съ пламениемъ мачѣма,
Одиста се есте зачудіо,
Зачудіо, па и поплашіо ...
Шѣаше њима нешто бесѣдити,
Но Јањићи сбиритъ му недаше ...
Посѣкоше све омоло паше,
Силна пашу жива ухватише,
Свезаше му наопако руке;
Пакъ се мало туда обазреше,
Два пашина сина угледаше,
Обоици главе окидоше,
Пакъ пашину булу находише,
Обѣ њойзи очи извадише,
А обѣ іой дойке прорезаше,

И прозъ дойке кромолише руке,
Пакъ овако дѣца бесѣдише:
„Ха! садъ двори честита кадуно!
Ха! што л' не бы господара свога?“
Ал' погледа Яњићу Комнене,
Докъ угледа свою заручницу;
Пакъ іой быо езыкъ извадіо,
И біеле саломію руке.
Пакъ іой таде женикъ бесѣдіо:
„Двори! двори! моя заручнице!
Што ли не бы а женика свога?“
Іошъ пашино благо покупише,
И съ чардака поведоше ате,
Све колике дворе поробише,
Пакъ најпотлѣ огнѣмъ сагорѣше,
Поведоше пашу пріятеля,
А кадъ штѣ нѣмѣ были у планину,
Обѣ и нѣмѣ очи извадили,
А пребише и ноге и руке,
И пушку му на крыло турише,
Дугу пушку и демиски-ћорду,
Овако му дѣца говорише:
„Ловакъ лови, пашо, по планини!
Рашта л' не бы, кадъ си научіо?“ ...
Ћеца пашу туна оставише,
Некъ набрая што в учинію,
Но іошъ су се ыеца обазрела,
Ал' за нѣма пристала варошка;
Узеше в по біеле руке,
Одведоше свомѣ господску двору;
Како дође Яњићу Комнене,
Привѣнча в за себе истога,
А доста су блага доніели,
Доніели своє и пашинско,
Дворе своє болѣ оградили,
И оба се брата оженила,

Оженила, породъ оставила,

Ха! да имъ га Богъ наспори драгій! —

Ако и у едномъ епоскомъ роману, овде се свакојко може чинити чудновато, да едномъ веле-
можномъ паши турскомъ на умъ долази, да да
свою единицу кхеръ у ђаурску кућу, и за едно
ђаурче, кое јошъ онъ самъ за *попа* наменюе.
Ипакъ таква се женидба, съ *вольнимъ опріятель-*
нѣмъ, јошъ еданпутъ повторава у Комненовомъ
епосу; а као *отмице* и *одеоди*, ништа нѣ чешће,
по песмама, у животу ускочки сердара изъ XVI и
XVII столетія. Да ли е ово една чиста фантазма
гуслара, да своимъ юнацима даду сљивъ озраке и
велелепнѣ личности? или су пріятельске женидбе
крстоносны витезова са *лепотами* подъ *лимакомъ*
надгодъ занста бывали стварни догађаи?

Колико е годъ у сили стварій, да се мора
прво потврдити, толико нефали известны основа,
да се и друго са свимъ неодрече. Пре свега *Ал-*
бионскій Песникъ право е певао, да —

„She dream'd what Paradise might be:

„Where woman's parted soul shall go

„Her Prophet had disdain'd to show“¹ —

„Она сниваше, шта бы рай быть мог'о;

„Брѣ кудъ ђе душа жене разстављѣна

„Пођи, нѣнѣ пророкъ презре то казати.“ —

Међу мусулманскимъ докторима јошъ е зан-
ста нерешено питанѣ: да ли и жена има у *сери*
встество човѣка? и да ли она съ њѣме заедно
може бити причестна блаженства у царству небе-
сномъ? Пређе чини се да претеже догма, коя одъ
жена прави неко особито царство створеня *до-*
людско. Дакле, у начелу, оне су све едѣнаке за
едногъ *правосерца*; и кадъ онъ несмотрѣ за грехъ

¹ Lord Byron, у *Невести Абидоской*.

счетавати се са кћерима своју иновера уобште (изузимајући само *неанбожски*): зашто бы сматрао за грехъ, да удае и свое кћери у оне родове, изъ коихъ се онъ самъ може женити? Не дакле боязанъ да неизгуби душу съ веромъ, него еданъ сасвимъ политичанъ духъ пропаганде, толико силовитъ у корану, колико е благъ у евангелію, одриче мусулманску невесту христіанину. Цела е стваръ у томе: да се *неверный* родъ умали а *верный* умножи; а то узиманѣиъ одъ христіана' безъ враће — у женама, као што е начело мусулманско спрема нѣихъ уобште.

Но овај истый духъ пропаганде, као што е чисто на политики основанъ, могао е одъ исламски' конклавіа' у Стамболу, за известне околности изятно, и еданъ противоположенный праваць добивати. Ако е доказано заиста, да сви готово незнабожки взыци средовеке Европе дугую свое прве луче христіанства выше прелестномъ апостолству крунисаны лепота', него ли найбогодухновеніемъ проповедништву — често венцима мученика' крунисаны — еванђелиста': зашто бы чудовишно было предпоставляти, да е и исламъ, по кадкадъ, ова тако силна' средства пропаганде умео употреблявати? Пустити мусулманку у родъ ђаурина, бывао е не само мамацъ нѣга саблазнити, и оборити изъ крепости у еданъ полуодпадный *индиферентизамъ у религији*, навикавајући га гледати, безъ грозе и гнушаня, иноверну и иноверногъ порекла челядь заедно са едноверномъ помешану, и іоштъ найприсниимъ узима сродства подъ еднимъ истимъ ларскимъ кровомъ саставлѣну: него и какавъ претекстъ іоште, такову челядь после, ако се сама небы являла, по потреби и силомъ за исламъ потраживати као некимъ *jure post-limitii* ?

И у ствари, нје ли ово било, у самој Црној Гори, истоветно стањ, кое е Цетиньска *Вартоломейска ноћ* онако ужасно прекратила, а „Горскій *Вісѣнацъ*“ онако силно-духовито опевао? — Пренесемо ли се јошъ осимъ тога у она прва времена ислама по нашимъ земляма, кадъ су Турко - Срби были јошъ само силомъ потурице; кадъ е гласъ крви у њима јоште повторавао ваплъ присногъ рода на *рѣкама Вавилонскимъ* остављеногъ; кадъ су усредъ логора' силны освајуюћи' войска' велики сераскери ислама често укланjali се на само са христјанскимъ левитима, да се познаду и загрле као некадашњи присни другари-ђаци по манастирима: — онда заиста немора намъ се учинити сасвимъ безъ исторіе романъ, да су и еданъ паша Соколовићъ у Новиню* и некій ускочкій сердаръ Јанко на Краини, обоица силно пожелели освешта-

---

* Великій везиръ Мехмедъ Соколовићъ I. рођенъ е, по Лукарију (An. di Rag. 241.), негде у Далматинскомъ приморју одъ оца христјанина, и крштено име было му е *Batse* (*Баица* или вальда *Райче?*); имао е за жену султанію Цансеверъ (Душелюбицу), кћеръ султана Селима II., подъ коимъ е, као и подъ оцемъ му, султаномъ Сулейманомъ великимъ, и синомъ, Муратомъ III, био выше пута великій везиръ, капетанъ-паша, румелијскій беглербегъ и т. д (до смрти 11. окт. 1579.). Његовъ синавацъ, Мустафа Соколовићъ, био е такође великій везиръ подъ Селимомъ II., а синъ Хасавъ Соколовићъ, двапутъ паша Будимскій између 1591. и 1593. — То бы было дакле и време у живима овогъ Јанъ и Коменѣ, ако ихъ песма сближава, и на историчкомъ темелю, са овима Соколовићима.

— У песмама (Вук. II. 677.) пева се еданъ старіи

ти каква подобна одношеня и тешњимъ узама сродства, особито ако су знали, да ће имъ дело и политика ислама ћутке крозъ прсте прогледати.

Но младый юнакъ, кога се в стварь найпрече тицала, познао в оштро ябуку саблазни, и онъ в единый, одъ свою сватова' водіо *сѣтно невесело* подъ кровъ очинскій мусулманску невесту. Зато се в и цело веселѣ морало у онаку криваву трагедию преобратити.

Да ли в онъ после занста постао попъ, нашто га в нѣговъ злосуђеный тастъ паша наменывао? или можда быо онъ истый одъ племена, кога в *inclita Signoria* републике св. Марка удостоила пріймити у свое недро съ титуломъ *conte*, као што наши савременици потврђую?

Незнамо засадъ ништа выше изъ *преданіа* в *эпоса* ни о нѣму ни о првомъ Комнену. Но да ли су то сви извори нѣ'ове исторіе?

Янѣо подъ пменомъ „*Кузун-Янѣо*“, као савременикъ Змай-Деспота Вуча у Сремской Митровици:

„Пиши сыне, листъ кнѣге бѣгле,

„Те в пошльи шеру Дмитровици

„*Старцу Янѣо одъ старине кнезу*“ —

„Другу Вуче кнѣгу написао,

„Те в посла шеру Дмитровици

„*На колѣно старцу Кузун-Янѣо*:

„Старче Янѣо, одъ Срізма кнеже!

„Оправи ми сына Милована.“ —

И лѣтописецъ господь сръбскихъ овако в забележію судбины еднога савременога и може быти истога Кузун Янѣа: лѣта ... (... 1477.) оудави царь мню и синокѣ его оу цариградоу, ден. 3. (Шафар. *Рамѣтку*, 18.)

III.

АУТЕНТИЧНИ ЛЕТОПИСИ И СПОМЕНИЦИ О СРБ-
СКИМЪ КОМНЕНИМА.

Некъ се читателѣи ненадаю, да ћемо имъ знати какве србске показати. Ни едногъ спомена нема у њима о Комненима (баремъ подъ овимъ именомъ), као годъ ни о последњимъ Неманићима Дечанскимъ, Стефану и Јосифу (*Ἰωάνναφ*), синовцима Душановимъ одъ брата Синише, и њіовой сестри Анђелики, кои су ипакъ битку Косовску на выше година преживили, и сестра баремъ далѣгъ потомства оставила.

Узрокъ, зашто е и едне и друге наша Кліо прећутала, было е по свой прилици истый, кои само еданъ летописацъ за ове последнѣ наводи безъ да ихъ именуе, т. е. што сви они по нашимъ гръцкѣхъ кромъ своего отъуства оземьствоваши быше;¹ што по великѣ ѿште грѣсѣхъ, њима матере одъ туђинскога рода дадоше очухе и тастове, кои имъ очи покопаше;² и што споменъ о њіновомъ пореклу по крѣи, као нижемъ и презрительномъ за Гркинѣ, са свимъ изглађаване, сакриваюћи ихъ подъ презимена само свои дедова: *Βασιλεὺς Στέφανος*, *Βασιλεὺς Ἰωάνναφ - Δούκας Παλαιολόγος*, *Ἀγγελικὴ Δούκαινα Παλαιολογίνα*.³

Но ћутанѣ наши летописа врло срећно надокнађава една грчко-епирска хроника, одкривена текъ у скорашня времена, и кою досадъ ѿштъ

¹ Шафарикъ, *Ramátiky d. r. písem. vtd. o srbských gospodách*, 55.

² Du Cange, *Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 346.

³ *Ἱστορικόν Κομνῆνου μοναχοῦ*, о коме ниже.

ни еданъ одъ наши домаћи историописаца, чини се, ніе знао нити могао употребити.⁴

Она гласи овако :

ПОВЕСТЬ

Комнена монаха и Прокла монаха о различитымъ деспотима Епира, и о тирану Томи деспоту и Комнену и Прелюбу.¹

I. „Кадъ се блаженогъ спомена царъ Андроникъ Палеологъ на истину пресели, и царсто грчко, као што напредъ казасмо, остави на свомъ недорасломъ сину са опорукомъ, да њиме управља већ напредъ именованый господаръ Іоанъ Кан-

⁴ Мы смо за овај написъ већ были спремили еданъ изводъ изъ текста, кон е изданъ *Воплае* 1849. у *Corpus scriptorum historiae byzantinae*, подъ насловомъ *Epirotica*, кадъ на особиту радость добиемо за употребљѣнъ еданъ вернів и много важнігъ садржая преписъ, кон е г. С. Верковичъ узео съ едногъ текста, хранећегъ се у манастиру св. Пантелемона на острову Јинискомъ, и правителственой србской библіотеки послао. — Г. Ханъ, незнаюћи за овај правін текстъ, занлазіо е у здраво погрешне хипотезе, употреблявваюћи овај изворъ историчкій по горенаведеномъ изданю у његовымъ „*Albanesische Studien*.“

¹ *Ἱστορικὸν Κομνῆνου μοναχοῦ καὶ Προκλου μοναχοῦ περὶ διαφορῶν Δεσποτῶν τῆς Ἠπειροῦ καὶ τοῦ τυράννου Θωμᾶ τοῦ Δεσποτοῦ καὶ Κομνηνοῦ τοῦ Προλεύμπου.* — Предпоследня речца тоῦ чини се да е погрешно преписана или нађена на мѣсто *καὶ*; еръ иначе насловъ не бы одговарао историчкомъ смыслу повести. Мы смо дакле по овај поправки насловъ превади.

танузеѣ, мукъ мударъ и у войнички дели веома искусанъ, а тако да кажемо, благоухій цвѣтъ блага-городства (ради коихъ свойства царь Андроникъ и држао га е управо место брата, и ѣму заедно са синомъ царство на смрти оставио), — тада поглаваръ Срба, улучивши згодну прилику, границе грчке прекорачи (онъ се е Стефанъ звао), усуди се *суверенство* (*κράτος*) себи присваяти и *царемъ* (*κράλης*?) Србиѣ називати, коя речъ варварска по елиински (*ἑλληνισμένον*) значи *Βασιλεὺς*. Год. 6858 (1350?) онъ се и круномъ венча, и одъ свои сатрапа титуломъ цара буде поздравлѣнъ, на стане пустошити землю грчку, и области и градове нѣне ово оружѣмъ, ово ласкама и даровима подъ свою власть подчинявати. Тако упадне и у Елладску Влахию (*τὴν ἐν Ἑλλάδι Βλαχίαν* - Цинцарію), те и ову заедно съ градомъ Яниномъ освои, и постави юй за управителя едногъ одъ свои сатрапа, по имену *Прѣлюба* (*Πρέλοῦμλον*), почествовавши га достоянствомъ кесара.

II. „Свога пакъ брата именовъ *Силеона*, кои е одъ сестричине цара Палеолога рођенъ, начини деспотомъ и пошлѣ у Етолію за властителя и господара овой области, где кадъ се онъ намести, узше за жену Томанду, нѣрѣ блаженопочившегъ деспота (епирскогъ) Іоана, оставшу после оца сиротну подъ единимъ закрилѣмъ свои матере и младолетногъ юй брата Никифора, кога царь Андроникъ быяше у Цариградъ одвео, и оиенивши га съ нѣрѣю Кантуземовомъ, тамо задржавао.

„Мати пакъ ове деце, Томанде сиречь и нѣногъ брата Никифора, Анна царица наша, преуда се за некогъ поглавара одъ бугарскогъ рода, званогъ деспота *Комнена*, брата бугарскогъ цара Александра, а шурака горереченогъ (цара) Стефана; и (съ нѣнимъ) одвои се у область горню око

Канине и Белграда (арбанаскогъ), оставивши Симеона самогъ съ нѣговомъ супругомъ, царицомъ Тамандомъ, у целой деспотовини, или свой Етоли, као наследника нѣны предака и нѣвогъ брата.¹

Ево намъ дакле већъ еданпутъ у целой историчкој ясности, досадъ крозъ толика преданія тамо аѣ светлущаѣнегъ, 'првогъ Комнена! Ипакъ, по овой хроники ясно е само, да е онъ рођеный братъ царице србске Блене, жене Душанове, и бугарскогъ цара Александра; али ко е нѣима свима трѣма отацъ? нису са свимъ начисто казале друге исторіе.

Савременикъ Кантакузенъ, Халкокондилъ и други Византинци извѣштаваѣу едногласно, да е Александеръ быо *ἀδελφίδου* Михаилу, сину деспота Видинскогъ Страшимира, кога е краљ Милутинъ победіо и натѣрао, да онъ узме за жену кѣрѣ великогъ жупана србскогъ Драгоша, а синъ му (овай истый Михаилъ) нѣгову собствену кѣрѣ Неду.² *Ἀδελφίδου* значи у Грѣ, тако исто пространо као и у западнимъ езицима *cousin*, - брата одъ стрица, одъ улка, одъ тетке - очеве или мате-

¹ *Ἡ δὲ μήτηρ τούτων τῶν παίδων, τῆς Θωμαΐδος, φημι, καὶ τοῦ ταύτης ἀδελφοῦ Νικηφόρου, ὑπῶν δὲ βασιλεὺς Ἄννα, ἐπιγραφμβρένεται ἐαυτῇ ἄρχοντά τινα ἐκ τοῦ Βουλγάρων γένους, Δεσπότην Κομνηνὸν καλούμενον, ἀδελφὸν ὄντα τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου, γυναικάδολφόν δὲ τοῦ ἀνωθεν ῥηθέντος Στεφάνου, καὶ ἄνω ἐπὶ τὰ Κάνινα καὶ τὰ Βελλάγραδα χωρεῖ, τὸν Σιμεὼν μόνον μετὰ τῆς βασιλίσσης Θωμαΐδος, τῆς ἰδίας γαμετῆς καταλιπούσα ἐν ὧν τῷ Δεσποτάτῳ, ἥτοι τῇ Αἰταλίᾳ πάσῃ, ὡς κληρονόμον ἐκ προγόνων αὐτῆς, καὶ τοῦ ταύτης αὐταδέλφου.*

² *Пресвѣтителѣ Данило, у Рашѣ, ч. II, 559.*

рине сестре. Осимъ тога Кантакузенъ споминъ (II, 461, 15), да су оба ова рођака (разумева се скупа са Комненомъ и царицомъ Бленомъ) имали едногъ общегъ *стрица* или *улка* или *тетка* (връ опетъ и *Δεῖος* све то единако значи), по имену *Μπελαούρος* (Bela-Urov = *Белый Урошъ*?). — Кадъ дакле ови исти историци Александру даю узгредъ понегде презиме *Страшимировића* (*Ἀλέξανδρος ὁ Στρατιμυρίτου*), очевидно сами себи противослове; връ ако в Александеръ было само братучедъ Михаилу, а Страшимиръ известный отаць овоме, — сигурно нѣ могао быти обоици.

Отаць Александра, Комнена и Блене морао в дакле быти непременно друга особа, и може се само пытати: да ли какавъ братъ Страшимировъ? или пређе нѣговъ кои сродникъ по женама — улакъ или тетакъ Михаила Страшимировића, као, може быти, и Белый-Урошъ?

Башъ са овимъ пытанѣмъ починъ у неку све-зу долазити древность Требиньскогъ преданія о пореклу Комненовомъ.

Већъ ово име *Белый-Урошъ* наговештава едногъ члана фамиліе одъ србскогъ порекла; а такавъ в было известно тастъ Страшимировъ, великій жупанъ србскій *Драгошъ*. Но доцнѣ было сутакое же известіе две мелезке фамиліе славено-византійске, ков су ово дупло порекло свое и одговарающимъ презиванѣмъ ознаменывале. Една в носила име *Драговића-Комнена* (*Δράγος-Κομνηνός*, Drago-Comnenus), и станила се по Du Cange-у (*Hist. byzant.* стр. 199, где іой онъ пространіе описуе родословіе), после освоєня Цариграда, у Савою. Друга, тастбина Скендербега Кастріота и нашега деспота Стефана Бранковића слепога, презивала се в именима *Комнена-Арианицы Големовића* (Arianitae-Comneni-Golemi); и властвовала

е до пропасти Скендербеговине, као наследна, управо у области негдашњег деспотства Комненовогъ, њму одъ Душана поделѣногъ.

Одкуда дакле и една и друга славенска положина у презвиштима обе фамилије?

Неправећи никакавъ особитый аргументъ одъ врло еднакогъ звука у *Драгошъ* и *Δράγος*, именима србскогъ жупана и Савойски Комненовића, извештавамо се сигурније изъ едногъ места у Акрополити, да е име или надиме „*Големога*“ (*Γουλάμος*) првый носио некій ваљда жупанъ србскій (но не подъ Милутиномъ, него подъ његовимъ оцемъ Урошемъ великимъ краљемъ), кои се е заиста у еданъ ратъ епирски деспота умешанъ нашао (али не противу њи, него веројатно као войвода њиовогъ саюзника нашегъ краља, кои е у оно време противъ истогъ непријатеља — цара Јоана Дуке Ватаџија, око 1254, ратъ водио) и съ *Комненскомъ* фамилиомъ заиста сродіо се по жени својој, некаквој „сестричини одъ сестре одъ тетке царице Ирене“¹.

Са овимъ спореднимъ исправкама, ево дакле готово словногъ историчкогъ потврђена Требишскомъ преданију. Г. Ханъ, кои нити е за ово преданије, нити за исправнију *Повестъ Комнена монаха* штогодъ знао, и своя истраживања са свимъ на независномъ путу чиніо, изразио е мнѣніе, да нашъ Комненъ мора непременно бити родоначелникъ доцниі Араниџки Комненовића;² а почемъ су се ови,

¹ Καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου Γουλάμος ἐπὶ πρὸς τὰ τῆς Καστορίας συνδιῆγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρατοῦ μέρη, σὺνυγον ἔχων τῆς βασιλίδος Ἐιρήνης αὐταγεψιὰν, προτεξαδέλφης αὐτῆς θυγατέρα. — Georg. Acropolit cap. 49.

² *Albanesische Studien*, 386, 339, 346.

као јошъ стариѣмъ презименомъ, звали Големо-
вићи, то онда са свимъ бива веројатно: да е гор-
ниѣмъ *Големъ* Акрополитинъ био отаць великогъ
србскогъ жупана *Драгоша*; овај — отаць *немлемо-
ване* кћери удате за Страшимира Видинскогъ, и
нѣне браће: *Белогъ-Уроша* (*Μηλαούρος*) и *немле-
мованогъ* оца бугарскогъ цара *Александра*, деспота
Канинскогъ *Комнена* и царице србске *Елене*. Тако
трое последњи и пѣновъ отаць са *Белимъ-Уро-
шемъ* были бы пређе *quasi* него *рођени αδελφοί*
и *ἑτεροί* Михаилу Страшимировићу бугарскомъ; еръ
су му были *братучеди* и *улицы* само по *мелети*. И
ово *quasi*-сродство изяснява врло прилично по-
знате раздоре у истой фамилији; еръ Драгошевићи,
и синови и унуци, гонили су и истреблявали лозу
Страшимировића до корена, а Неманићи у томе
имѣ врло радо на руку ишли, сигурно по рачунина
политике, да ће пређе свое сузеренство надъ Бу-
гарскомъ утврдити прено вазала одъ србскогъ по-
рекла и троструко къ нѣмъ обвезаны, него ли
оставляюћи на престолу бугарскомъ лозу, коя е
двапутъ покушавала Србию ножъ у срце забости.

И Лукари, чини се, да здраво подкреплява
ово изясненѣ, преповедаюћи овако майсторіе и
Душанове и Александрове, да се овај последній
на престолъ бугарскій попенѣ.¹

„При свему томъ, вели Лукари (што е Бугар-
ска одъ Србије зависна постала): было изъ разлога,
што е мысліо да ће тешко моћи држати едно та-
ко велико и ратоборно царство; или *да не бы про-
тивъ себе раздражіо ненависть Угара и Влаха*; или
што е овај узрастъ природно склонъ био антима
добросрдности и великодушія, — Душанъ поврати
царство Шишману сину Михайловомъ, давши му

¹ *Annali di Ragusa*, 24—28.

за тугоре *нѣгову матеръ Теодору Палеоловину* и (стрица или) *улка* (zio) Александра“.... „Али вышеречена царица Теодора, немогући выше снести бесноћу Александра, реши се бежати изъ Бугарске са своимъ синомъ Шиниманомъ. Променивши име и одело, она умакне дакле до реке Марице и склони се найпре у Филипополю подъ горомъ Родопскомъ. После, нашавши спроводнике, крене се одатле преко Банѣ Біобуке (Biobuka?) ка Скопљу; и дошавши овде, стане мыслити, како ће се промаћи далѣ до Дубровника (по свой прилици, ерѣ се нѣ ни у Скопљу у пуној сигурности налазила, и ерѣ іой Душанъ самъ, вероятно, да на руку згоду, да се и одавде измакне), те тако съ мало слугу дође у Овче-Полѣ, у Хуму, и преко Оногшта спасе се у Дубровникъ, где е желила, и где буде примљена *sotto salvocondotto*, и снабдевана републикомъ свима потребностима кућевнымъ, но обичаю не само политичкомъ, него и као што е пристояло за едну царицу. Кадъ о томе дође слухъ Александру, онъ се обрати Дубровчанима са захтеванѣмъ, да поврате 'цара и царицу натрагъ у Бугарску; а кадъ они то неучине, обрати се тада за посредство Душану. Душанъ одправи Дубровчанима едного гласника (*araldo, che i Serviani domandano Teshie - теке, скоротеке, скоротече?*), и закаже имъ, да поврате дете и матеръ држави бугарской. Но Дубровчани, знаюћи да е Цару мало было стало за овомъ фамиліомъ, и да се е онъ нашао побуђенъ трагъ іой терати (*гобожѣ*) выше молбама и досадама Александровымъ, него ли изъ каквогъ другогъ узрока, а иначе вешти будући добро се увести у милость владалаца, обдаре богато гласника и опреме га натрагъ са своимъ посланицима, кои знадну придобити на свою страну наймоћниѣ великаше кодъ цара тако, да Душанъ

у явности истина показиваше се повелителанъ, али исподъ руке угађаше стваръ као што самъ желише, т. е. да нѣгови пријатељи и рођаци Дубровчани остану неувређени у својој чести. Међу тимъ умре у Дубровнику младый Шишманъ збогъ промене климе, а Теодора нѣгова мати, буде превезена на едномъ броду у Бриндизи, и оданде у Цариградъ къ своме брату Андронику. Александеръ чувши, како е Душанъ хладно заузимао се за нѣгову стваръ, каштигуе свога посланика, и показе се што самъ нѣе отишао до Двора (*сузеренскогъ*), мыслећи да бы нѣгово лично присуство тамо имало больй успехъ. Но то е обшта погрешка людѣй да мысле, да бы имъ ово или оно боль по желѣи испало, да се е стваръ другчіе радила. Бугари, кои біяху навикнути окружавати своєга цара, лишени Шишмана, зловольно подношаху своє тадашиѣ станѣ; ерѣ одкако біяше погинуо Михаилъ, нѣговъ отаць, кои е свакога одъ нѣи обогатио, чиняше имъ се да су осуђени само, да се покораваю *са свимъ туђинскимъ србскимъ управителяма* (*per servir a stranissimi governatori serviani*)“....

Прозрачно наговешћаванѣ, да е поглавито самъ Александеръ быо еданъ такавъ србскѣй губернаторъ међу Бугарима. Но кадъ имъ е онъ, терајући до коначне цели заедно са Душаномъ угађане майсторіе, на последку могао казати: „почемъ се Шишманъ не може већъ выше васкрснути: бы ли они склони были заискати нѣга самогъ за свога господара одъ цара србскогъ?“ тада су већъ и на то волели приклонити се, него остати са свимъ проста србска губернія. А што се то нѣіошъ раніе и пречимъ путемъ учинило, између три нагађаня Лукарієва сигурно су найвероятнѣя два прва, т. е. што е не само требало узимати у об-

зиръ: да ли се едно тако велико и ратоборно царство задуго покорено може држати? него што е осимъ зазорногъ ока Угра и Влаха уедно валао рачунъ држати и одъ пише јошъ горче ближи Цариградски уака незнагъ Шишмана.

Као да бы Требиньско преданіе савршено изаванъ сумнѣ было изведено, Комнени србски овогъ порекла нису са свимъ заборављали ни свое најстарије христіјанско презиме — само на Аранђеловића, него *Анђеловића* по историји.

Пошто су некадашњи Душанове намеснике по најјужнијимъ земляма, на концу XIV столетја већ са свимъ одцепљене одъ тела и масе свога народа, аче поглавице одъ грчкогъ и арбанаскогъ порекла почели истискивати и заменјивати — еданъ *Комнен-Анђеловић* веројатно, бранио е одъ ња јошъ куражно своју очевину. Комнень монахъ именуе га у својој повести *Богомъ* (*Βογκόης*) и крсти му народностъ овако: *Σερβαλβανιτοβουλγαρόβλαχος*, т. е. *Србарбанасобугароцинцаринъ*, а могао е јошъ уметути и пето: *Србарбанасобугарогркоцинцаринъ*; еръ сигурно већ е био постао ово свепетеро и сродствомъ и езикомъ.

Сынови овогъ Богоя могли су бити два брата са свимъ антипода по вери, но савјинѣна у едној тежњи — да учине јошъ нао неку последню службу Србији, решавајући е пређе да пригне главу за време и подъ турско иго, него ли да одпадне одъ вере праотаца и тражи суетногъ спасенія у католицизму, по идея женске главе, последнѣ деспотнице Блене, која е исту дѣйствително покушала и остварити, уступивши папи Пію II сузеренство надъ Србиомъ, које е овай опетъ преко свогъ кардинала *S. Angeli* озбиљски приміо.¹

¹ Енгелъ, *Geschichte von Serbien*, 413—14.

Бданъ одъ два брата звао се, по Лукарію.¹ *Nati-rassa Angelovich*, и быть ѣе, по нашемъ Троношскомъ летописцу,² истый првый у Смедереву паша, смуже нме лли, ѡ нашихъ неумирущихъ мина турскаго претенъ елинегъ; а другій кодь странаца' *Abogovich*, а кодь наши' летописца'³ Михаилъ аггеловичъ богоскинь, быкъши еликии воевода десноту ладару, нмъ прѣкъмъ нмъелство сръбско тожде (лѣто 6967=1458.) феккард.мт. и царствова же съ госнождю деснотиномъ елиномъ и степлиномъ братомъ ладаремъ до марта .ла. днь. и нмъложено бысть михиль. нмъиъ нмъелство стѣфанъ братъ ладаревъ, кон такође друго тожде лѣто (6967=1459) сръниоутъ быста съ прѣстола ѡтъ своего хранишѣа — и нмъгнанъ нмъ отъѣства априла .н.

Да ли е оваѣ *Михаилъ Анђеловичъ* еданъ истый са *Михаиломъ Комнен-Анђеловичемъ*⁴ родоначелникомъ две лозе Дривостански племиѣа' и воевода' у сръбской Зети, одъ коихъ е една задржавала ово последнѣ презиме, а друга прозвала се *Шпанићима* (*Spanus*)?

Ако е стварь можна (врѣ по западнымъ аукторима обе су се фамиліе вышестручно налазиле срођене са Бранковићима, и по свой прилици быле нмъови намѣстници у Зети, докле су е они іошть држали, одкуда може быти и порекло пѣсама' о Долянскимъ Комненима): онда ови земни *Анђели* заиста су еданъ чудноватый появъ на самртномъ часу старе сръбске независности. Осимъ

¹ Ann di Rag. 174

² Гласникъ, свѣзка V 110.

³ Шафар. *Pamatky*, лѣтописъць госнодь сръбскихъ, 79.

⁴ Du Cange, *Familiae byzantinae et Dalmaticae*, 196. 211. 351.

воевода', кои су нагублѣну србску Вету после за рачунъ Млетачкогъ Лава противъ свою сусѣда бранили (тако храбро, да е се нарочито за Скен-дербега говорило, како су се нѣгове войске од-свуда победоносне враћале, само не одъ Дри-воста испредъ воеводе *Андриѣ Анђеловића*). — изъ куће Дривостански Анђеловића већ и *по-латинѣни* Србарбанасобугарогриоцишцара', изи-шао е имено еданъ, найпре *arcibiskup* Драчкѣй, а после кардиналъ и ревностный мисионарь на мно-ге стране папе Пія II., *Paulus Angelus*, кои много налечи да ће бити истый горный *S. Angeli* (или макаръ нѣговъ именикъ и *братъ по Христу*), преко или по наговору кога е деспотица Ђлена сузерен-ство надъ Србіомъ папи поклонила, и онъ га приї-міо. Тако одъ три *Анђела* — близны рођака' по пореклу као што су были и небески, но по од-падиништву, као и ови, еданъ одъ другога у пучина-ма противоборства раздвоены — еданъ е вукао ду-шу самртника у *цѣнелъ*, другій у *purgatorium*, а тре-ћій дочепавао послѣднія средства да е іошть одржи у телу и у надежди *православногъ рая*, правећи уговоре са *Анђеломъ* изъ *цѣнела*.

Какви су были ови уговори?

Пре свега тицали се овы стварій вечнога спасенія, поради коихъ е іошть старый деспотъ Ђураћ и съ Будимомъ и са Стамболомъ прего-воре започиняо.

На пытанѣ нѣгово:

Да ти да Богъ, Сибиньска войводо!

„Да добіѣшь цара на Косову,

Каку бъ нама вѣру оставіо?“

— одговарао е Хуняди, да бы Србима оставіо лі-пу Мацарску вѣру: да граде мисе и да вѣрую Рим-папу. Тада е слао посланике Турскоме цару,

те и нѣга пытао: какву бы имъ онъ вѣру оставио, надъ бы нѣга пређе него Мацаре сређа послушила, да постане господаромъ Србiе? — а онъ одговорио:

„Начинитъ ѣу цркву и цамию,

„Обадвiе едну поредъ друге:

„Ко ће иланять, некъ ид' у цамию,

„Ко се крститъ, некъ иде у цркву.“*

И зато се е старый деспотъ увекъ држао на среди, у еднакой дальнини и одъ еднoгa и одъ другога, докле е годъ онъ быо у животу. Да е нѣму суђено было да дочека часъ, кадъ бы морао еднoгa одъ ова два господара на свое место за Србию избрати, нiе сумнѣ да небы нѣговъ изборъ пређе на последнѣга пао. Но нѣгови наследници одъ женски глава и ослеплѣны очию не само заклонише се безусловно подъ Мацаре, него iошть и себе и Србию саоме *Рим-Папи* дадоше. Тада народъ, дугуюћи већ толико проклетства нѣвовомъ племени, убоденъ у најболежљивији свой живацъ овимъ последњимъ и највышимъ издайствомъ, отресе ихъ се и одпадне листомъ одъ нѣхъ.

Летописацъ Трнопскiй чини се да намешћа стваръ угодно између деспотице и православнoгъ Анђеловића; но по свима другимъ исторiјама зна се, да е народъ управо противу нѣ и нѣны очию лишены девера нѣга изабрао за свогъ поглавара, и поверио му аманетъ да спасе, што се iошть спасти могло у Србии.

У данымъ околностима немогу се заиста чинити осудне идее и кораци, кое е Михаилъ Бoгo-евићъ потрефио да овај аманетъ испуни.

Поричући као изъ еднoгъ грла са свима гласовима Србiе врховно господарство Римскогъ пр-

* Вук. *Народне Цѣсла* II. 513.

воспештеника надъ нѣомъ, и развіаюћи у своѣмъ логору барякъ нѣне разсуднѣе, верности старіимъ господству Султана, онъ настави одма Ђурђево преговоре са овима првимъ господарима, и првѣй плодъ нѣгове раднѣ вероятно быо е начелный ферманъ, изданъ султаномъ Махомедомъ II. тадашнѣмъ патріярху нашѣмъ Кирилу I., обезбеђуюћий Србима, по свѣма развалинама Душановогъ царства, подпуне верозаконске слободе и подпуна преимущтва наше народне цркве и іерархіе у ономъ устройству, као што е одъ Душановы времена доонда была остала.

Што се е тицало *земальски блага*, за коима су Срби на брегу тадашнѣ и душевне и политичке свое пропасти, чини се, много манѣ марили, сведоче останци, кое е самъ Карађорђе затекао, да у Србїи и одъ овы *блага* нѣе башъ све онако пропало, као у другимъ областима, кое су просто *сабљомъ* были покорене.

„Како гођъ што у свакој нанїи — описуе г. Вукъ — у главној вароши има кадіа и муселимъ, тако и у свакој кнежини има *обор-кнезъ*, а у свакомъ селу по неколика *кмета* и *сеоскій кнезъ*. Обор-кнезови су остатци одъ стары србски *кнезова* (Збѣгѣи); но кадъ су Турци послѣ и сеоске старѣшинне назвали кнезовима, онда они за разлику одъ овѣе назову се *обор-кнезови*, одъ нѣмачкога *Обет-кнезъ*, а по турски *баш-кнезъ* (главный кнезъ). Обор-кнезови су были потврђивани царскимъ *бератима* одъ колѣна на колѣно съ правама бератлїйскимъ. Не само кадъ таковый обор-кнезъ умре своіомъ смрти, него и кадъ га Турци посїеку (за каку кривицу или за бѣду), нѣговъ сынъ или братъ (ако нема сына) постане на нѣгово мѣсто. Но и такови су кнезови у Србїи, збогъ различни ратова и пребѣгаваня у Нѣмачку,

мало по мало права своя погубили. До нашега времена само су се одржали *Карапанџи* у Краини Неготинској, кои су на годину по нешто плаћали цару, а у осталомъ они народомъ доста кнезовски владали. — Тако су и *Рашковићи* владали у *Старомъ-Влау* до године 1690; — и, ако Срби, имали јоштъ и спаилукъ до године 1805., па ег онда некаквомъ *Турчину* дали у залогу. Може бити, да бы се онамо къ *Ерцеговини* јоштъ кои ће нашао, кои е коју кућу задржао одъ старине; али у *Біоградскомъ* пашалуку Србина спаиѣ нема нїеднога, нити хришћанинъ данасъ у *Турској* може постати спаиѣ. — Я садъ немогу управо казати, е ли кои обор-кнезь у пашалуку *Біоградскомъ* послѣ мира *Аустрійскогъ* съ *Турцима* (1791.) быо правый бератліѣ; него су извршивали бератліѣнске службе. Такогогъ обор-кнеза (кои нѣ бератліѣ) избира по-найвише кнежина, а и паша може кога окнежити. Истина да се ни такови обор-кнезови неміѣняю безъ узрока; али се може догодити, особито надъ народъ скочи на кога.

„Обор-кнезь е глава одъ народа изъ нѣгове кнежине. Штогогъ паша оѣе да ште одъ народа и народу да лѣи, или народъ што има одъ паше да ште, то сѣе быѣа преко обор-кнезова.“*

Преданія, коя е покойный г. *Исидоръ Стояновићъ* одъ наши стараѣа по Србїи покупіо,** а и извори, коѣ *Раићъ* наводи,** знаду јоштъ и за неке *баш-кнезове* у старіѣмъ и вышемъ значенію. И ако дакле данасъ нема выше, баремъ у нашимъ рукама, првобытны *аман-намеха*, *хати-шерифа* и *берата*, по самымъ овымъ „*остатцима*“ и спомени-

* Даниѣа за год. 1827. стр. 96—99.

** *Гласникъ*, свѣз. II. 229.

*** *Истор. Срб. нар. кнѣ. X. гл. VIII. § 10.*

ма може се доста сигурно погађати, како су се ствари тада између султана освојтеља Цариграда и Срба под њиховимъ Михаила Богосвића морале догодити.

Када су ову частъ свои стварѣи съ њима имали наредити, они су му преко свои посланика највероятнѣ ово поручивали или давали да разуме: „Истина е да сте, ты и твои предци, насъ выше пута на саблю добивали, али само за *Визале* а никада за *раю сиротиню*. Оправљани увекъ нашомъ природномъ намъ храброшћу, и помажући се западнимъ аліанцијма, мы смо васъ, ево има већъ выше одъ 80 година, постоянно одъ наши граница сузбијали. Бдва су протекле 4 године, како смо мы са овима нашимъ саюзницима не само тебе одъ Смедерева отерали, твога сераскера Фирусбега на Крушевцу поразили и њга жива ухватили, него јошъ и половину твои освоєня у Бугарској прегазили, твоја гнѣзда тамо: Трново, Видинъ, Пиротъ и т. д. разорили и спалили. Када си се преклане опетъ вратио, да се осветишъ зато овој аліанцији, са едномъ войскомъ одъ 150.000 ратника, 300 топова одъ грдни величина и огромномъ колициномъ опрема и муниције, сећашъ се добро, како си страшно и пораженъ и самъ рањенъ, опетъ морао бегствомъ спасавати се, оставивши подъ Београдомъ и све твоє топове, и муницију, и неброєне хиљаде убиєны.

„Што се е досадъ толико пута догађало, зашто неће моћи и у напредакъ? Наши саюзници нама ништу садъ наше душе и нашу веру у замену за њову аліанцију; промисли дакле, одъ какве будућности могу бити ваша освоєня баремъ у Европи, ако е мы јошъ и по ову цену купимо. У спомену ваши народа јошъ нѣ могао умрети млечный путъ крваве бое, кои су крстоносне вой-

ше, проповедане изъ Рима, одъ найкрайниѣга запада наше части света па до у срце ваши првы на-лифата на бреговима Ефратскимъ были cadre на-чинити. Ко садъ сме быти пророкъ, да се овай путь на вашу погибель опетъ обновити неможе, ако се мы са свыма народима, коима е пастиръ нашъ првосвештеникъ, приволимо високовластїемъ првосвештенику друге цркве, кои в веѣ твою титулу надъ нама узео?

Ты единый можешъ насъ натерати, да у ову крайность скочимо, ако неумеднешъ быти и праведанъ и политичанъ спрама насъ у садашнѣмъ одсудномъ часу. Мы ти нетражимо никаквы веѣи награда и повластица за верность, кою бы воле-ли теби завештати. Напротивъ, мы смо склони юшть на одну велику жертву после оны, кое су насъ наше независности лишили: мы ти своевольно додаемо юшть *право гарнизона и военное ста-ништа* у нашей земльц, али само за обвезательство и тврду веру одъ твоє стране и за све твоє пре-емнике, да ћешъ намъ оставити све остало, што смо до садъ имали. Оћемо да намъ оставишь не-прикосновену нашу веру, нашу цркву, наше *прво-свештенике, наше границе и просторъ землѣ, кои садъ држимо*, данакъ одсекомъ, независну и на-родну грађанску управу подъ начелствомъ наши врховны и наследны господара: едномъ речю све, што є право и савестно да се остави у кругъ подпуне унутрашнѣ автономїе едномъ народу, кои се безъ саблѣ другомъ господару предає, и своевольно доводи га усвою землю и ключе му дає одъ своѣй градова. Садъ ако ти нїє свеєдно, да у на-ма добїєшь противъ себе папске крстоносце или верне и мирне васале: бирай, реши се, и дай намъ твою речъ.“

Изъ мало речій, съ koliko в Византинацъ Халкокондилъ догађай забележю, нѣ сумнати, да е султанъ Махомедъ II. юшъ готови бую, са Србима у овомъ смислу разумети се. Кадъ су га они већ у Смедерево увели, и поднели му ключе одъ овога града: βασιλεὺς μὲν δὴ τοὺς Τριβαλλοὺς ἑδερᾶνευσε, χάρις δωρησάμενος καὶ χρήμασι τοὺς πολλοὺς — Царъ са Србима — вели Халкокондилъ¹ — благо поступи, и обдари многе ков земляма, ков богатствама у новцу; а, што е найважнѣе было, сигурно и *ферманима* и *бератима*, ков су *бератлийски кнезови* доцнѣе съ брда у висъ дизали у *процепу*, да ихъ покажу зулумѣарима, кои су права србска, нѣма обезбеђена, газити започинали.²

На челу овы права безъ сумнѣ е стояла и точка: да Срби могу имати одъ свогъ народа *башкнезове* или *ерховне начелнике* свое домаће грађанске управе; еръ за таквога већ напредъ првый бую е признатъ и потврђенъ самъ *Михаилъ Боговецъ Комнен Ангеловићъ*, кои е, по сведочанству споменика примећеногъ текъ овы дана у нашој земљи после равны 400. година, и³ *деспотску* ти-

¹ L. IX. 459—460.

² *Гласникъ*, свез. II. стр. 230.

³ „У Долной Каменици има црква византийске грађевине, коя е юшъ у добромъ станю. Преко свега тога, што су се нечовечни люди упивали, да сатру живописъ у овой цркви, опетъ се види да га е радила рука одъ вештине, каква се и садъ редко виђа. Записа каквогъ у цркви нигде нема, но како е у нѣой исписанъ ликъ *деспота Михаила* и овога супруге, са овнимъ надписомъ: *михилъ деспотъ .о. д:* елемъ може се рећи, да е црква ова за нѣихъ грађена, или да су е они градили. — Ово ће бити *деспотъ Милило Абоговичъ* (sic), кога су Турци, кадъ су 1459 год. сасвимъ завла-

тулу себи узимао. Но Султанъ кадъ е примао Смедерево, већъ га нѣ затекао у Србїи; нѣга е деспотница, као свогъ супарника, пре овогъ догађаја на византїйскїй начинъ къ себи была домаћила, и окована послала у Будимске тамнице изъ свогъ тврдогъ града, где су е обсађену јошть само мацарски гарнизони бранили. Ако е судити по описиваню г. Вука изяснило бы се сасвимъ природно, зашто ни еданъ одъ нѣговы преемника у Србїи до нашега века нѣ добио каква спомена у исторїи. Они су сви морали бити такви *primi inter pares*, да су се, као и ови *pares* (обор-кнезови) „по одѣлу и по домаћемъ животу слабо разликовали и одъ другога богатога селяка,“ а камо ли могли сїяти као *полу-суверени* и учинити дела достойны да ихъ забележи исторїя; осимъ ако се међу њима неизузму *Петаръ Бакић* (око 1522) по Раићу, и *Јованъ Бакић*, *Петаръ (Станиша) Млатишума* и *Пали-Ћакъ*, по причаню Гае Пантелића или Водеичаревића покойномъ Исидору Стояновићу.

Исторички нѣ дакле исправно, ако мы права, коя данашъ уживамо, за неке нове стечевине сматрамо. Она су врло стара, а опетъ никадъ не застарела. Оскудевала имъ е само една снажна десница, да ихъ брани одъ непрекидногъ повређиваня и штрблѣня за выше одъ триста година. Лишавала су се — што у новимъ вековима особито чини поглавиту животну стихїю малы и слабы атома политички — лишавала су се покрови-

---

дали Србїомъ, поставили были за деспота сръбскогъ, *връ за другогъ каквогъ деспота Милила исторїя наша незна.* — Известїе физикуса окр. Княжевачкогъ, г. др. Кико, Попечительству унутрашнихъ послова; у бр. 62. *Сръбскихъ новина* одъ 28. Мая тек. 1859 год.

телногъ крила природни аліянція него што су бы-
ле оне, коима су се наши стари деспоти искључа-
телно морали у недра бацати. Фаліо имъ в най-
после неоторимый штитъ *заведнички међународни*
амотва — обе ствари бесцене стечевине и без-
смртне заслуге за Србію само наши новы госпо-
дара, ако имъ благодарни бысмо и єсмо.

Каква є была после судбина Михаила Богое-
вића, пошто є у Будимске тамнице допао, ніє из-
вестно. Ако є онъ истый быо отаць Дривостан-
ски Анђеловића или Шпанића: *Андріє*, *Алексіа*,
Петра, *Павла*, *Михаила*, *Іована*, *Хране*, *Мартина* и
сестре имъ *Аєніє*, то бы по изворима, кое є *De*
Sange следовао, последный споменъ о нѣму іошть
быо тай, да є преминуо 1465. год.; а имао єдну
сестру *Врину*; женіо се двапутъ, и прва му же-
на *Аєніа* была кћи господара одъ Полога, а сес-
тра *Воиславе*, матере Скендербегове.

Одъ потомака нѣговы по *Алексію Шпани De*
Sange прави єдно родословіє одъ петъ колена,
кое заключава, безъ икаквы исторички или хроно-
логички назначеня, име опетъ єдногъ *Алексіа Шпа-*
нића. Дальи потомци овы Шпанића сигурно мо-
раю быти старєшине племена *Климента*, кое па-
тріярхъ *Арсеніє IV. Іовановићъ* у своіой епистоліи
на цара Франца I. (онда іошть принца Лотринг-
скога) овако споминѣ: „Єгда єще на Темници при Ни-
шѣ прєславное смѣрєннымъ Римскімъ имперіи конистєо
стошло, и нѣци со мною нашегъ конистєа наугалици
отъ плємєне Күүд, Васоекиуд, Братовожуа, Пинєра и
Шванскімъ Клименти тамо прїїдоша“ и т. д.* —
Порекло нашегъ Вожда Карађорђа нека преданія
доводе такође изъ овогъ племена, съ коимъ нѣ-

* Равѣъ, *Ист. Ср. Цар.* кнѣ. XI. гл. XIV. §. в.

гова фамилія єдногъ обитегъ патрона, св. Климента, слави.

Ово су нарочито потврђивали неки мусулмански бегови и християнске поглавице Србо-арбанаски племена у Горњој Албаніи, уверавајући, да они іошть памте старіє предке и знаду данашнѣ рођаке Карађорђеве тамо. Ако се ова преданія могу у какавъ обзиръ узимати, то бы Карађорђе быо потомакъ коега одъ млађи сынова Михаила Комнен-Анђеловића, т. е. *Петра, Павла, Михаила, Јована, Храме* или *Мартина*; ерѣ два старія, *Андрія* и *Алексіє*, изселили су се іошть у она времена у Италію са своима породицама, и тамо сраћали са венеціанскимъ и други држава благородствомъ, служећи Венеціанима и папама. — Одъ *Мартина* нѣе невозможно да се є изродило братство „*Мартинила*“ у Брдина выше Спужа съ ове стране Зете, куда су се они, као и спроћу нѣихъ у собственой Црной Гори населѣни *Комани*, веројатно повукли изъ равнице око *Дољна* (где є была стара „*Кула Комненова*“), пошто су Турци ову равницу и кулу освоили.

Осимъ Богоєва Анђеловића, око наши деспота Бранковића налазило се є нѣговы племенјка и съ презименомъ *Големовића*, и то су можда были воеводе Ђаковичке, по преданію г. Тврдковића. Єдногъ *Ђурђа Големовића* пева напредъ назначена пета песма међу войводама деспота Ђурђа у лову и напастномъ састанку нѣговомъ са Хунядіємъ и нѣговымъ Мацарима, негде у Банату спрама Смедерева. Другогъ некогъ *Големовића Оливера* скончанѣ овако записує латинскъ господарь сръбскихъ: Въ лѣто 7300. (8972=1463) декемвриа .иі. оуири оу ижевоу конь середа ѡливеръ Големовиць (Шафар. *Ramatky*, 81.). Онъ є веројатно, као рођакъ, быо пратилацъ до тамо и другъ у самованю царице

Маре, кадъ е она одъ пакости брата Лазара послѣдній путь Србію морала оставити.

Оскудну исторію самога деспота Комнена и нѣговы наследника у кнежини Канино-Авлонской и Арнаут-Београдской покушати ћемо да продужимо, кадъ буду издани у целымъ текстима сви споменици, кое намъ е г. Я. Шафарикъ изъ млетачки архива донео; връ, као што показуе списакъ печатанъ у лавьской свезки Гласника, тамо се найвыше може наћи о њима.

СРБСКИ ИСТОРИЈСКИ
СПОМЕНИЦИ
МЛЕТАЧКОГЪ АРХИВА.

ВРЕНЕСАО

Дръ Янко Шафарикъ.

MONUMENTA HISTORICA SERBICA

ARCHIVI VENETI.

Скраћено	значє:
An.	= Anno.
Ch.	= Charta seu folio.
Comm.	= Commemorialia.
Ind.	= Indictio.
Lib.	= Liber.
Lib. litt. secr. Coll.	= Liber litterarum secretus Collegii.
Lib. Pleg. . . .	= Liber Plegiorum seu Communis.
Lib. Privil. . .	= Liber Privilegiorum.
Lib. Synd. . . .	= Liber Syndicatus.
Mist. d. Sen. . .	= Misti del Senato.
Orig.	= Originale.
Reg. Coll. . . .	= Registrum Collegii.
Secr. cons. rog.	= Secreta consilii rogatorum.

Брой римскій свагда означава снеску а брой арабскій листъ наведеногъ рукописа.

Где нема место кодъ датума, скоро свагда се разумєна Венеція.

I. Anno 1225.

**Влада млетачка наређује колко ће плаћати годишњѣ
жители Раба за острова Годи и Арта.**

Ordinatum fuit per dominum ducem et eius consilium minus, tempore praeterito, concurrentibus annis domini MCCXXIII indictione XII. mense Augusti, quod Arbenses solvant scilicet pro quaestione Golli et Arte, pro illis duobus annis, qui elapsi erant ex tunc usque ad mensem Augustum venientem, libras CCC. et a mense suprafato primo Augusto usque annos VI. ipse insulae Golli et Arte, inter dominum comitem m. et Arbensem et Arbenses comunes remaneant secundum datum eis factum a domino duce et eius consilio. Statuerunt quidem tunc dominus dux et consilium eius, et districte eis per sacramentum preceperunt, ut illas libras trecentas ex tunc usque ad proximum festum Sancti Andree mitterent domino duci et eius consilio in Venetias. Nunc autem concurrentibus annis MCCXXV. indictione XIII. dominus dux et eius consilium p. fuerunt confessi, quod dicti Arbenses illas libras CCC. soluerant comuni Venetiarum eodem anno p. indictione XIII.

II. 1301 30 Junii.

Млетачка влада заповеда Јадранима да гоне гусаре
Омншке.

Capta: quod mittatur precipiendo comiti et consiliariis ladre, quod ipsi arment et persequantur lignum Almisii et alios cursarios Almisii, qui essent extra velexirent (sicut tenentur per formam pactorum) et si non tenerentur, quod arment et persequantur eos, (et nos faciemus hic solvi) et quod si expediet dominus dux et consilarii possint expendi de havere comunis sicut fuerit oportunum.

Reg. Coll.

III. 1301. XV ind. 4 Septembris.

Млетачка влада наређује да се пошљу два посланика у Дубровникъ и краљевима србскимъ; и да галије млетачке иду у Дубровникъ да га чувају

Capta: quod destinentur duo ambaxatores Ragusium et de ragusio ad dominos reges Raxie cum illa comissione que videbitur.

Capta: quod dominus dux possit comittere nobili viro Rogerio Fuscarenо capitaneo galearum Culfi, quod ipse capitaneus cum suis galeis, possit et debeat ire et stare Ragusii, sicut fuerit opportunum, pro defensione dicte terre.

Capta: quod mandetur nobilibus viris Marco Michaeli et Fiofio Maureceno capitaneis galearum nostrarum, quod in reditu suo ve-

nient Ragusium et ibi maneant et faciant quod sibi bonum videbitur, pro bono negotiorum de inde, non faciendo ibi propterea longam moram, sed galee frumenti terre illius penitus veniant absque mora Venetias et habeant et respectum quem poterunt ad mercatores.

Reg. Coll.

IV. 1301. 8 Augusti.

Одређуе се плата и издае се заповестъ посланицима кои ће ићи у Дубровникъ и краљевима србскимъ.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium et ad reges Rassie debeant habere pro eorum salario libras III grossorum pro quolibet eorum; si stabunt ultra menses II habeant libras XL. in mense pro quolibet, et si unus eorum vel ambo irent ultra Ragusium per terram ad reges vel regem, provideatur ei vel eis de expensis convenientibus. Et non possint de Ragusio redire sine nostro mandato, salvo si negotium inter Raguseos et reges foret prius aptatum.

Reg. Coll. ch. 135:

V. 1301. 14 Septembris.

Повишуе се плата посланицима, кои ће ићи краљу србскомъ Урошу.

Capta: quod sicut ambaxatores ituri Ragusium ad regem ras. Urosium, habere debebant libras IIII. venetorum grossorum, ita habere debeant libras V. grossorum,

si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

VI. 1301. 17 Octobris.

Посланици кои ће ићи у Дубровникъ и краљевина српскимъ имаю се спораазумети са Дубровчанима.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium, debeant de via ad reges vel regem Raxie convenire se et consulere simul cum comite et hominibus Ragusii, et facere id quod videbitur ei comiti et dictis ambaxatoribus vel maiori parti eorum. Et si accideret quod ambo vel unus eorum irent ad dictos reges vel regem, vadant sicut dictis comiti et eis ambaxatoribus videbitur, cum expensis convenientibus.

Reg. Coll.

VII. 1301. 20 Decembris.

Одобрава се, да се предузме неки посао бана Павла.

Videtur nobis quod attendatur ad istud negotium bani Pauli expositum per dominum Romeum Quirini.

Reg. Coll.

VIII. 1302. 2 Madii.

Заповеда се посланицима кои су ишли у Дубровникъ, да тако остану до даљъ наредбе, ако су и добили заповестъ да се врате.

Capta: quod mandetur ambaxatoribus nostris qui iverunt Ragusium, quod non obstante mandato, pridie eis facto quod redire

deberent, stare ibi debeant, quousque aliud eis mandabimus; et si obviarentur in via Venecias veniendo, quod redire debeant Ragusium, et si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

IX. 1302. 26 Julii.

Кнесу Ђорђу Омшкомъ дае се уверенъ, да може слободно доћи у Млетне.

Quod comes Georgius de Almisio possit cum personis et rebus suis et sue comitive, venire Venetias, stare et redire.

Capta: quod comiti Georgio possit dari fidancia per unum annum veniendi Venetias, standi et redeundi, pro se et sua comitiva; ita quod infra dictum tempus sit cum dicta sua comitiva securus in personis et rebus. —

Reg. Coll.

X. 1303. indict. I. 11 Maii.

Јованъ Суперанцио продае своју четвртину одъ галие Жунио Волкасу изъ Дубровника.

Millesimo CCC^o III° mensis Madii die undecimo, intrante indictione prima. Nobilis vir dominus Johannes Superantio, de contrata Sancti Angeli de Venetiis, pro se et omnibus illis quos tangit negotium, facit venditionem domino Zugno de Volchasso de Ragusio, de uno quarterio vel mi-

nus aliquantulum navis vocatae Sancta Maria, quam idem dominus Zugno habet in societate cum dicto nobili domino Johanne Superantio et aliis sociis suis; pro libris VI cent. et XII. ad grossos ad rationem quarterii. Et idem dominus Zugno obligavit se coram domino duce et consiliariis, quod non vendet dictum quarterium alicui foresterio, sub pena de L. pro centenarum de eo quod venditum est dictum quarterium. Et insuper pro praedictis observandis idem dominus Zugno designavit nomine pignoris domino duci quandam suam proprietatem, positam in contrada Sancti Mathei de Rialto, cuius confines isti sunt: ab uno latere firmat in domo domini Pauli Contarini Sancti Luchae, ab alio latere firmat in proprietate Marini de Volchasso, consanguinei sui; ab uno suo capite firmat in via comuni, discurrente ante dictam domum, et ab alio etiam suo capite firmat in via comuni prope ecclesiam Sancti Mathei de Rialto. Et si dictus Zugno voluerit dare bonam plezariam ad benplacitum domini ducis pro observatione praedictorum, dicta domus non debet esse in aliquo obligata.

Comm. I. ch. 32.

XI. 1309, ind. XV. 7 Marcii, in Zrin.

Јованъ банъ целе Славоніа иште истратъ свое поведе
налазеће се у Млетцима.

Exemplum litterae missae domino le-

hanni Superantio inclyto Venetiarum duci, ex parte egregii et magnifici viri, domini Johannis bani totius Slavoniae.

Magnifico viro et potenti domino **Johanni inclyto duci Venetiarum, domino et amico suo reverendo, Johannes banus totius Slavoniae salutem cum promittuntur reverendi. In litteris vestris nobis intimastis, ut quantum pecunia nostra recepta esset vobis fide nostra mediante scriberemus. Nos etiam vobis nunciamus, quod nos capitalem pecuniam nostram habuimus LXXX. marchas et postmodum ille iudeus expendit quadraginta ad nostram rationem, sicut nobis dixit. Summa in toto nostrae pecuniae CXX marche, exceptis usuris; cum usuris autem ad nos et LX marchas computavit, sed de usuris, sicut vultis faciatis, nostram autem pecuniam sicut diximus, C et XX marchas nobis solvi faciatis et postmodum litteras securitatis vestris mercatoribus per districtus nostri domini et nostrorum amicorum dari faciemus, sicut etiam a nobis sumus cupientes et quidquid vestra magnitudo fecerit in praedictis, nobis in litteris velitis intimare. Datum in Zrin, in festo martirum Fabiani et Sebastiani beatorum.**

XII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо србскомъ краљу Урошу, којиъ му млетачка
влада захваљује, што е наредио да се врате некиъ
млетачкини добра вѣнова, узета са разбише се
њыове лађе.

U r o s i o Serviae, Chelmyae, Diocliae ac
Albaniae regi illustri.

Sicut nostrorum fidelium de ca Contarino et ca Barbo relationem didicimus, praeces nostras sibi nostris factas litteris exaudiens, super restitutione bonorum recuperatorum a naufragio galee praedictorum nostrorum fidelium, per proprios mandavit nuncios episcopo Sancti Michaelis penes quem fuerant, res et merces recuperatae de naufragio memorato, quod fieret restitutio praedictorum bonorum, nuncio nostrorum fidelium praedictorum; quorum nunciorum tractatu et maxime illustris domini filii vestri, dictus nuncius dictorum nostrorum fidelium ad compositionem devenit cum praefato episcopo pro soldis venetis grossorum IIII mille, dandis per dictum episcopum dicto nuncio, pro totali summa rerum recuperatarum ipsarum; de quo Regiae Serenitati gratiarum referimus multimodas actiones. Verum tamen cum ut nobis asseritur per dictos nostros Venetos, dictus episcopus dicto nuncio assignari fecerit, pro parte satisfactionis bestias tot, quae extimatae fuerunt licet superflue, soldis grossorum: MCC. de quorum animalium justa venditione non

fuerunt habiti, nisi yperpera de brescoa VII. cent. quae est multo minoris valoris, quam sunt veneti nostri grossi, de quo praefati nostri Veneti damnificantur non modicum; Maiestatem regiam rogamus attente, quatenus dignetur taliter mandare et facere fieri, quod tota quantitas quae restat solvenda, Auliverio Cuppo nuncio nostrorum praedictorum fidelium, solvatur in venetis grossis, vel saltem in rebus per iustam extimationem valentibus tantam summam venotorum grossorum; ne praefati nostri fideles ex hiis iniustis causis cumulent damna damnis, et ut sicut hoc negotium per mandatum et operam regiam est ad finem compositionis perductum huiusmodi, sic per eandem executionem laudabilem sorciatur, ex quo Maiestati regiae obligemur. datae x madii VII indictione.

Similes illustri et magnifico domino nato serenissimi regis Vrosii, mutatis mutandis.

Datae X madii, VII indictione.

Litt. secr. Coll. Libr. IV. ch. 39.

XIII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо старешинана которскиѣ, конѣмъ моля млетачка влада да буду у помоћи нѣнимъ людма, да добию свои добра узета са разбіеве нѣлове лађе.

Consulibus Catari.

Habuius nuper relationem nostrorum fidelium de ca Contareno et de ca Barbo quo-

rum fuit galea cum mercationibus, quae passa fuit naufragium super Cat arum, quod dam Auliverius Cuppo nuncius dictorum nostrorum fidelium, ad compositionem devenisset cum episcopo Sancti Michaelis pro totali summa rerum recuperatarum ab eodem naufragio, pro soldis IIII. mille venetorum grossorum, idem episcopus pro parte satisfactionis ipsius, assignari sibi fecit bestialias extimatas licet superflua extimatione, soldos venetorum grossorum MCC, de quibus non potuerant habere nisi yperperas VII cent. in pecunia de breschoa, quae pecunia satis est minoris valoris quam sint veneti grossi; de quo nostri fideles praedicti dampnificati sunt non modicum. Quapropter vos instanter requirimus et rogamus, quatenus sicut alias in hoc facto vestram operam efficaciter exhibuistis, de quo vobis regraciatur, sic et modo velitis taliter interponere praeces vestras, quod Auliverio Cuppo praedicto, nuncio dictorum nostrorum fidelium, residuum dictae satisfactionis solvatur in venetis grossis vel saltem in rebus, iusta estimatione valentibus ipsam summam ad venetos grossos, ut dicti fideles nostri, qui dicto supervenienti casu plurimum sunt gravati, plus propterea non graventur, et nos licet iustum sit, habeamus acceptum et gratum. Datae ut supra.

XIV. (1311). 13. Junii. Scardonae.

Писмо бана Павла комиъ препоручуе папи Клименту
Задране.

Exemplum litterae bani Pauli misse domino Papae in favorem Jadrensiū.

Sanctissimo in Christo patri et domino,
Domino Clementi divina providentia
sacrosanctae Romanae ecclesiae summo ac
universali pontifici, domino suo plurimum re-
verendo; Paulus banus Croatorum et
dominus Bosne pedum oscula beatorum
cum promptitudine serviendi. Quia non qui
incoeperit, sed qui perseveraverit recipit braui-
um, ac illud principium est laudandum quod
fine clauditur meliori, idcirco in devotione
debita permanere et cum prompta ac fideli
continuatione serviciis servicia accumulare,
vestraeque sanctitatis mandatis et praeceptis
non parcendo periculis et expensis, per omnia
cupiens obedire, considerans vestrae domina-
tionis contra Venetos sententiam ac
eorum visa protervia et duriciam, ob honorem
et gloriam sanctae matris ecclesiae, in me-
dium Jadratinorum nostrorum devotorum
et fidelium, qui vestrae sanctitatis speciali
ducti fiducia, a Venetorum violento dominio
recedentes, ad libertatem debitam pervene-
runt, requisitus per eosdem, meum primoge-
nitum, banum Mladinum, banum Bo-

s n e n s e m, misi cum potentia, ad defendendum et manutenendum et protegendum praedictos Jadratinos, tamquam obedientiae filios et devotos, contra Venetos supradictos. Sane quia dicti Veneti continue tenent galeas armatas ante Jadrām, in insulis ipsorum devastando; nec habeamus ad praesens galeas ad obviandum eisdem hostiliter, sicut decet rebellibus ecclesiae, sanctitati vestrae placeat de benignitate consveta taliter super hoc providere, quod dicti Jadratini fideles vestri et devoti, non possint nec valeant per dictos Venetos vel per aliquos amicos et fautores eorum, prece et precio infectos, modo aliquo aggravari vel aliquid molestari, cum aliqui obliti suae salutis propriae et mandati vicarii Jehsu Christi, tam apud Ferariam ausu temerario se opposuerint, toto posse manifeste, quam hic opponere contra nos videantur; sed quod liberi et securi praefati Jadratini vestrae sanctitatis mediante consilio, auxilio, protectione speciali et favore, sicque protegantur, quod alii exinde speculum et exemplum habeant, similia sive efficaciora aliqua securius faciendi ac vestrae sanctitatis benplacitis et mandatis per omnia cum obedientia debita complacendi, et quod Veneti antedicti de sua protervia non possint amplius gloriari, sed eorum pena et correctio sit metus multorum, et deinceps non attentet aliquis, nec praesumat similia contra Romanum pontificem et

universalem dominum perpetorie domino concedente. Datae Scardona e die XIII Junii.

Comm. I. ch. 178.

XV. 1313. ind. XII. 20 Decembris.

Радосанъ Любавчиѣ възъ Скрадина постае съ братомъ
и потоцкиа млатачиѣ жителъ.

Nota quod M CCC XIII. indictione XII. die X Decembris consultum fuit per dominum ducem et omnes sex consiliarios et captum ad bussulos per eos S. dominos: Nicolaum Mauro, Gabrielem Venerio, Johannem de Molino, Marcum Maurocenum, Johannem Michaelem, et Johannem Valaresso, quod sapiens et providus vir Radisclavus Lubavcii de Scardona et frater eius Georgius, sint decetero Veneti cum suis heredibus.

Comm. I. ch. 206.

XVI. 1314. ind. XII. 28 Marcii.

Младенъ хорватскиѣ и босанскиѣ банъ, постае млатачиѣ
грађанинъ.

Johannes Superantio et c. universis et singulis tam praesentibus quam futuris praesens privilegium inspecturis, salutem et sincere dilectionis affectum. Tanto consuevit benignis ducalis providentia personas egregias sibi devotas et fidas honoribus praeverire, ipsarumque fidem et devotionem dignis retributionibus compensare ac ipsas do-

talibus convallare favoribus, quanto ducatus nostro devotosque fide ac operibus se ostendunt. Attendentes igitur amoris multiplicis puritatem et plenitudinem dilectionis et fidei, quam magnificus et potens princeps Maladinus Chroatorum et Bossinae banus, dilectissimus amicus noster ad magnitudinis nostrae excellentiam habere promptis affectibus se ostendit, quamque predecessores eius gessisse plena devotione cognovimus, ipsum omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum solemnitate servata, cum suis heredibus et heredum perpetuo succedentibus, in nostros honorabiles cives et veros Venetos recipimus, et Venetos et cives fecimus et facimus, et pro honorabilibus et veris civibus et Venetis nostris, ubicunque et semper in Venetiis et alibi amodo et deinceps haberi, procurari cum effectu et plenitudine volumus et tractari; statuentes quod singulis libertatibus, securitatibus, privilegiis, immunitatibus, graciis et honoribus quibuscunque, quibus alii nobiles et veri cives Venetiarum gaudent, et quomodolibet perfrui dinoscuntur, praefatus banus eiusque heredes ac heredum successores in Venetiis et extra ubilibet eundo, stando et redeundo, perpetuo ac plenissime, sicut melius fieri potest, gaudeant et utantur.

Et cum praefatus banus cupiens effectum ipsius beneficii devote suscipere ac plene consequi et habere, ad magnificentiam nostram

nobilem virum Saracenum olim Elye de Sabinico, cum pleno et sufficienti mandato transmiserit, sicut de ipsius mandati sufficientia constat publico instrumento, scripto manu Michaelis olim Stofani de Scardona, publici imperiali auctoritate notarii, et robarato sigillo ipsius bani pendentis; idem Saracenus in anima et fide dicti bani, virtute procuratorii ante dicti, nobis et successoribus nostris ducibus, tactis sacrosanctis scripturis, fidelitatis et obedientiae debitae et solitae servande perpetuo, ut fecerunt et faciunt ceteri perfecti Veneti et fideles nostri, corporale praestitit iuramentum.

In cuius rei certitudinem ac evidentiam pleniorum praesens privilegium fieri jussimus et bulla nostra communiri. — Datum MCCC. XIII. indictione XII. die XXVIII. Marcii.

Similis pro comite Georgio et fratre.

Similis pro comite Paulo.

Comm. I. ch. 206.

XVII. 1330. ind. XII. 1. Maii.

Урошъ краљ србскій у писму дужду млетачкомъ Францешку Дандулу послатомъ, дае слободу млетачнимъ трговцима, да могу преко вѣтрове земљъ њихъ трговати ради у Романију, али не у Бугарску.

Exemplum quarundam litterarum domini regis Raxiae, quod nostri possint per

suas terras habere transitum securum ad Salonichi, partes Romaniae et in Raxia.

Illustri et magnifico viro domino Francisco Dandulo dei gratia duci Venetiarum, proximo suo karissimo, Urosius eadem gratia Serviae rex, salutem et prosperis successibus in domino habundare. Affectus quem ad vestram proximitatem et commune Venetiarum gerimus, nos inducit, ut ad vestra beneplacita et comoda nostros intuitus dirigamus. Cum igitur alias vobis meminimus conscripsisse, si ad vestrum commodum deberet cedere, si ad partes Romaniae vellent mercatores vestri pergere vel alio, et placeret eis transitum facere per regnum seu partes nostras, quod libere transitus pateat eis ad libitum voluntatis. Quare iocirco vobis duximus intimandum, quod si praedictis mercatoribus vestris placuerit dictum facere transitum, ad partes praedictas, excepto ad partes Bulgariae, quod ipsis demus transitum liberalem et conductum securum, etiam si in nostro regno voluerint sua mercimonia exercere, quod libere exercent; quos assecuramus super regia nostra fide, prout vobis haec et alia nobilis vir Jacobus Polani concivis vester, in ore cuius posuimus verba nostra, plenius vobis oraculo explicabit. Datum primo die mensis maii, XIII indictione.

Comm. I. ch. 70.

XVIII. 1352. 27 Februarii.

Налага се посланику, да дозна одъ княза Младена што нште одъ Млатака, да имъ уступи Скрадинъ.

Capta. Super facto autem **S c a r d o n a e**, de quo idem ambasator nobis per litteras suas scripsit, non videtur sapientibus quod occasione domini regis Ungariae, de cuius ad partes maritimas divulgatur adventu, sit ad praesens intromitendum factum ipsum, ne possit credi per aliquos, quod hoc fieret in sinistrum vel injuriam dicti regis; ne tamen videamur in totum a dicto facto discedere, scribatur, dicto ambaxatori, quod caute sentiat a comite **M l a d i n o**, vel ab aliis sicut sibi videbitur, de intentione dicti comitis **M l a d i n i**, et quid intenderet nos sibi facturos, ipso dante nobis locum predictum. Et quod idem se obtulit inimicari dicto **B u d i s l a v o**, si ipse ambaxator nihil posset obtinere cum comite **N e l i p t i o**, sentiat ab eo quomodo sibi vellet inimicari et quid propterea vellet a nobis. Et in reditu suo veniat omnibus praedictis informatus ad plenum, ut possimus tunc cuncta ea providere et facere, sicut pro nostro honore fuerit opportunum.

Misti d Sen. XV. ch. 62.

XIX. 1392. 10 Junij.

Стефанъ краљ Србскій пише дужду млетачкомъ Францешку Дандулу, да ће наплатити одъ своѣхъ бунтовногъ поданика Суме, штету коју е овај учинио
Никола Бривосу.

Exemplum cuiusdam litterae missae domino duci per regem Raxiae, super facto Sr. Nic. Brivosso.

Stefanus dei gratia Serviae rex, inclyto et magnifico viro domino Francisco Dandulo, eadem gratia duci Venetiarum, proximo suo carissimo, salute et prosperis successibus in domino gloriari. Vestrae amicitiae nuper recepimus quasdam litteras, derobationem et molestiam vestro fideli Nicolao Brivosso in nostro factas regni districtu, per quemdam nostrum vassalum Sumam nomine. Quibus diligenter auditis, vobis duximus respondendum, quod predictus Demetrius nobis est effectus rebellis, absentans se a nobis latitando hinc inde, prout poteritis clarius informari. Sed quam cicius in manus nostras inciderit, prout ipsius exposcunt Demetrii pravitates, vel si ad nos labe rebellionis deposita, devotos ad nos direxerit intuitus, vestro fideli praedicto plenam satisfactionem de pecunia, et rebus sibi ablati fieri faciemus, et nichilominus modos et remedia adhiberi mandabimus, maximum nostrum posse et scitu, quod ille nequitatis minister, manus nostrae maiestatis regiae non

evadat, sed quod vester fidelis predictus possit suam rehabere pecuniam et res omnes. Novit etiam deus, quod ob affectum quem ad magnificentiam vestram gerimus, dampna vestrorum, ut vassalorum nostrorum fidelium reputamus. Datae die .X. mensis Iunii.

Comm III. ch. 99.

XX. 1333. 11- Januarii.

Налаже се управителѣина Славоніе, да прогласе да ље онай добити пляду форинти, ко преда Будислава Угринѣа жива или мртва.

Capta: quod secundum consilium domini Nicolai Faletro, comitis Jadræ, mandetur omnibus nostris rectoribus Slavoniae, quod in terris sui regiminis faciant proclamari, quod quicumque dederit in nostram forciam Budislavum Ugrignich, derobatorem et homicidam publicum et inimicum nostrum et nostri communis, vivum vel mortuum, vel ipsum occideret, habeat a nostro communi florenos mille.

Misti d. Senat. XV. ch 54.

XXI. 1334. 10 Maii.

Заклучено да се строгостъ противъ Которана наређена недиже, докъ се ненамаре съ Николомъ Бривосомъ, оштећениѣ одъ Дамитріа Суме, подавника краля Рашкогъ.

Capta: Si videtur nobis, quod damnum illatum nobili viro Nicolao Bruyosso, per
Гласникъ XI. 22

Dimitrium Sumam, subditum domini regis **Raxiae**, ut hic est lectum, ponatur cum aliis damnis nostrorum fidelium, qui habent facere cum **Catarinis**, quorum occasione facta est strictura contra illos de **Cataro**, et quod dicta strictura non elargetur, nisi dicti **Catarini** fuerint in concordia cum dicto **Nicolao** de damno suo praedicto.

Misti Sen. XVI. ch. 61.

XXII. 1334. 19 Maii.

Нона иште помоћ одъ Млетака, противъ Вице-приора **Вране**, госпође **Хелене** и **Григорја** сына бана **Паула**, кои су ю опљенили.

Capta: Super autem facto **Viceprioris Auranae**, domine **Helenae**, et **Gregorii filii bani Pauli**, qui propter derobationes commissas ipsis, sunt **Nonensium** debitores, super quibus nostrum implorant auxilium, quod scribatur ut videbitur convenire.

Misti d. Senat. XVI. ch. 64.

XXIII. 1336. 19 Madii.

Дозвољава се краљу **Рашкомъ**, да може извести изъ Млетака оружје.

Capta: Quod concedatur domino regi **Raxiae**, quod possit extrahere de **Venetis**, et conduci facere ad partes **Raxiae**, arma valoris librar. **XXX grossorum**, sicut per nuncium suum amicabiliter nos rogavit.

Misti d. Senat. XVII. ch 69.

XXIV. 1336. 6 Decembris.

Дозволява се по зачетаню краля Рашкогъ, да могу
проћи крозъ Млатачку областъ, войници
за нѣга наймљени.

Capta: Quod ad petitionem domini re-
gis **Raxiae** concedatur, quod usque ad us-
que III cent. pedites, quos intendit facere soldi-
zari extra Venetias, possint transire per nos-
trum districtum, ad suas partes, quos ut di-
cit vult pro securitate suae personae.

Misti del Senato. XVII. ch. 68.

XXV. (1340. indict. V.)

Предложена посланика краля Србскогъ, предата дуж-
ду Млатачкомъ

Haec est forma ambaxatae transmissae do-
mino duci Venetiarum per serenissimum
dominum regem Serviae.

Propter magnum affectum quem do mi-
nus rex Serviae gessit et gerit ad domi-
nium et civitatem Venetiarum, semper
affectavit uniri eisdem; sed quia hoc non po-
tuit hucusque mancipare effectui comode, ob-
staculis interiectis, proposuit deinceps domino
duci uniri et comunitati praefatae indisolu-
bilibus amicitiae vinculis et civis ipsorum effi-
ci, more et consvetudine civitatis praedictae,
si ipsorum adest beneplacitum in hac parte.
Sane cum dictus dominus rex multos inimi-
cos habeat, videlicet dominos in circuitu
regni ipsius commorantes, quorum occupa-

vit civitates, castra, fortalicia et contractas, quia in statu pacifico secum vivere noluerant, si casu aliquo et infortunio superveniente opportheret ipsum habere confugium ad dominium et civitatem Venetiarum, quod secure ad eosdem incesum habeant et introitum et civitates ipsorum fidelium, cum suisque liberis et thesauro et domestica suppellectili universa, ibidem moram trahentes ad libitum, et cum expediens viderint, exitum obtineant liberalem.

Insuper quum domino regi fuerit intimatum, quod aliqui vestri vicini et fideles solent contra dominium et civitatem Venetiarum aliquandoque inobedientiae erigere cornua, si quo tempore volueritis contra tales nostro frui auxilio, promittimus vobis de gente nostra, quingentos armatos equites quando et quotiens-cunque expediens videritis, in vestrum subsidium destinare, etiam si ad partes opportunum fuerit L o m b a r d i a e, domini regis sumptibus et expensis; et etiam si cum vestro fuerit commodo, promittimus personaliter cum nostro exercitu in vestrum iuven et auxilium interesse. Et si casu intercedente vestro indigeremus auxilio, si cum vestro beneplacito et bono commodo fieri poterit, liberali, quod ipsum a vobis amicabiliter postulemus, tamquam a nostris proximis et amicis.

Intelleximus etiam quod mercatoribus vestris transitus potest esse fructuosus et utilis per nostrum regnum, dirigendo gressus suos cum suis mercimoniis versus Constantinopolim et imperium Romaniae. Vnde cum intuiti vestro, mercatorum vestrorum commodum proprium reputemus, nobis placet, quod praedictus eis transitus per regnum nostrum pateat et per eundem reditus salutaris. Et si aliqua damna a nostris perceperint regnicolis mercatores praefati, ipsis de camera nostra integraliter satisfacere debeamus.

Ceterum ad hoc, ut omnia et singula praedicta robur et firmitatem obtineant, excellentiae vestrae placeat ad nos aliquem vestrum nobilem destinare, cui possimus loco vestri vocis oraculo spondere, sanctis iuramentis debitis deponentes, universa et singula in perpetuum servaturos domino duci et communitati Venetiarum praefatae.

Item cum infirmitate fuerimus valida occupati, ita quod medici totaliter de nostra convalescentia desperabant, votum vovimus, quod Ierosolimis ad honorem Salvatoris solempnem ecclesiam et monasterium construimus, si nos ab huiusmodi infirmitatis voragine liberaret; cuius gratia impetrata quod ore promisimus, intendimus exequi per effectum, per certos nostros nobiles, quos

illuc cum magna quantitate pecuniae intendimus transmandare. Vnde cum non confidamus dictos nostros nobiles et dictam pecuniam in manibus ponere aliorum, solummodo in vestris, proximitatem vestram, de qua plene confidimus et speramus, requirimus et rogamus, quatenus nobis concedatis duo corpora galearum, usque in Cyprium, in quibus dicti nobiles perficiant vota nostra, quas ad nostras expensas faciemus armari, ut expediens fuerit. Et quia de mense augusti vestri armatores sunt etiam ituri cum galeis, placeat vobis ad hoc, ut perficiant iter suum, quod vadant in consortium earundem, ipsasque velitis comendare capitaneo galearum ipsarum, ut dictas galeas usque usque in Cyprium aliquatenus non sequestret, sed de eis curam habeat specialem.

(Nota quod responsio facta per dominum ad dictam ambaxatam est in libro decimonono Rogatorum, carta. 17.)

Comm. III. ch. 178,

XXVI. 1340. 8 Junii.

Одроворъ вѣстачке вѣде на предложени посланика
кѣра Сербскогъ.

Capta: Examinata ambassada domini regis Serviae et contentis in ea, et habita collatione cum ambassatoribus dicti regis, consulerunt concorditer sapientes, quod ad ipsam respondeatur per modum subscriptum. Et

p r i m o ad factum civilitatis nostrae, quum petit respondeatur, quod semper ad eum devotionem specialem habuimus, et propterea grato animo ipsum in civem nostrum recipiemus, parati ut haec dispositio nostra inter ipsum et nos evidenter appareat et pleniter confirmetur.

A d s e c u n d u m quod petit, quod possit si casus eveniret neccessarius sibi, tute ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et de ipsis exitum liberum habere, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili; respondeatur: quod dispositi semper in omni casu, in quantum honeste per nos et nostros fieri potest, sibi plenarie complacere, contentamur et volumus, quod ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et stare possit, et de ipsis ad libitum sui exire, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili, sicut petit, dummodo veniat, moretur et stet, cum illa decencia, quae neccessaria fuerit pro securitate terrarum nostrarum.

A d f a c t u m autem auxilii quod nobis promittit, et a nobis petit, respondeatur re-graciando de oblatione sua, quod in eo semper gessimus confidentiam specialem, et propterea in omni casu nobis neccessario, ad eius maiestatem haberemus confidentem recursum, et speramus quod eum inveniremus ad nostra

commoda semper promptum. Et sic potest facere et sperare de nobis, quia disponimur libere ad quecunque comoda et beneplacita sua.

Ad factum autem mercatorum nostrorum, quibus versus Constantinopolim eundo et redeundo, per regnum suum permittit liberum transitum et securum, respondeatur regraciando de oblacione et permissione praedicta, quod speramus, quod nostros mercatores et fideles in omni casu habeat specialius commendatos, et quod licet certi reddamur, quod ut haec intentio regia erga nostros servetur, efficaciter providebit, tamen maiestatem suam devote exoramus, quatenus nostro intuitu mandet et sic effectualiter faciat provideri, quod nostri mercatores cum suis rebus eundo et redeundo per regnum, tute, libere et favorabiliter tractentur, sicut de propinquitate sua confidimus et speramus.

Misti del Senato. XIX. ch. 17.

XXVII. 1340. ind. VIII. 12. Junii.

Вартоломеј Градонико дуждъ млетачкѣй прина Стефана краља Србскогъ за млетачкогъ грађана.

Privilegium domini Stephani dei gratia regis Serviae.

Bartholomeus Gradonigo, dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae dux, dominus quartae partis et dimidiaie tocius imperii Ro-

maniae; universis et singulis praesens privilegium inspecturis salutem et sincere dilectionis affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives acquirit, quos exaltat decus et sublimitas regiae maiestatis. Scimus namque quod serenissimi domini reges Serviae ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum demonstrarunt, adeo quod propingvitas affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus Stephanus, dei gratia rex Serviae, propensius nostrum ducatum diligere et subiectos, ipsius ducatus honores, et subiectorum nostrorum commoda, gratiosius promovendo; propter quod suis et suorum ambaxatorum, pro ipso serenissimo domino rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae maiestatis honores devota mente dispositi, — ipsum dominum regem, cum suis filiis et haeredibus, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, in Venetiis et ubique locorum, deinceps haberi et procurari cum effectu et plenitudine volumus et tractari; ipsos sincere dilectionis brachiis amplectentes, et firmiter statuentes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum necessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis, honoribus et im-

munitatibus, quibus alii nobiles cives Venetiarum gaudent et perfrui dinoscuntur, praefatus dominus rex et sui filii et haeredes, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam plenior, praesens privilegium fieri mandavimus bullaque nostra pendenti aurea communiri. Datum in nostro ducali palatio, anno dominicae incarnationis: millesimo, trecentesimo, quadragesimo; die duodecimo mensis Junii, octave indictionis.

Commemoriale III. ch. 179.

XXVIII. 1340. 17 Junii.

Дозвољава се кнезу Нелиптију, да може извести из Млетачка оружја.

Capta: quod concedatur comiti Neliptio, quod possit extrahere facere de Venetiis, et conducere ad partes Slavoniae, arma a militibus, ad valorem librarum viginti quinque grossorum.

Misti del Senato. XIX. ch. 21.

XXIX. (1341). 22 Madii.

Писмо Стефана краља Србскогъ Францешку Дандулу дужду млетачкомъ, да овај пошаљъ своје люде, којима ће се вратити добра набављена са разбјено млетачке галлије.

Exemplum litterarum regis Serviae sive Raxiae.

Stephanus dei gratia Servyae, Diocliae, Dalmatiae, Albaniae, nec non

totius maritimae regionis rex; spectabili Francisco Dandulo, Venetiarum duci, dilecto nobis ut fratri, salutem quam sibi. Novitus gratuitas recepimus vestras litteras, quarum tenore plenius intellecto, vestram fraternitatem scire affectamus, nostri regalis nominis, ac in nostra propagine constitutum esse de accidentibus naufragiis in portibus nostrae regionis, quod singula ac universalia bona, seu mercimonia, dictarum naufragantium, ad nostram regalitatem debite succedant, quod versus vos et vestram ducalem comunitatem, minime curamus, cum de simili de vestra dignitate sine dubio postulamus. Verum ad nos transmittere curetis vobis fide dignos, quibus rationem debitam de perpetratis in naufragio nuper accesso, in nostra regione, ac bona ablata, sine dilatione restitui faciamus, prout de nostra regalitate ut credimus confidetis. Datum in regali nostra curia, XXII. mensis maii.

Commemoriale III. ch. 198.

XXX. 1342. 25 Maii.

Дозволява се кралоу Рашкомъ, да може взети въ
Млетана оружје.

Capta: quod concedatur serenissimo domino regi Russiae, qui de hoc per suos ambaxatores nos instanter fecit rogari, quod possit extrahi facere de Venetiis et conduci ad partes regni sui, curacias et alia arma nec-

cessaria pro centum equitibus, et pancerias V. cent. cum suis furnicamentis, solvendo dacium consvetum, cum conditione, quod praedicta extraxisse teneatur per totum mensem Julium proxime secuturum, et extrahendo coracias de hinc, et alia arma possit vel de hinc extrahere, vel aliunde facere illa conduci Venecias, et hinc extrahere, cum dacio comunis consveto, possendo tamen usque ad X armaturas de dictis armis et hinc et de extra facere adduci et illa extrahere ut, est dictum de aliis.

Misti del Senato XX. ch. 56.

XXXI. 1343. 12. Maii.

Одговоръ илѣтачке владе на предложена посланика Цариградскогъ.

Habita collatione cum ambaxatore dominae imperatricis Constantinopolis et eius nati domini imperatoris, super ambaxiata per ipsum oretenus explicata dominio, in effectum duo capitula continente, auditis et intellectis omnibus, quae idem ambaxator referre voluit, superinde bona deliberatione praehabita, consulunt concorditer sapientes, quod respondeatur dicto ambassatori, et primo:

Capta: ad primum capitulum, per quod a nobis petit auxilium et succursum contra Turchos, quod sicut toti mundo extat notorium, elapsis temporibus et ad prae-

sens, semper vires nostras extendimus ad obviandum et resistendum improbis conatibus et incursionibus eorundem, tum zelo et reverentia fidei sanctae Christi, tum et pro tutela et securitate omnium christianorum degentium in partibus Romaniae, et navigantium quorumcumque, non sine gravibus impendiis nostri communis, et periculis personarum. Et utinam posse nostrum extilisset et esset sufficiens ad resistendum illis perfidis Agarenis. Credimus et ipsum scire, quomodo dominus noster Papa, novitus nostrum requisivit comune, quod cum per dominum regem Cypri, per magistrum hospitalis, et etiam dominum regem Robertum et multos alios barones Christicolas, foret oblatum in curia romana, de succursu et auxilio pro resistendo viriliter dictis Turchis, velemus et in dicto negotio contribuere sicut possibilitatis nostrae humeris conveniret, ad quae domino nostro Papa talem fecimus responsivam, quod eam comendabilem habuit plurimum et acceptam. Et sicut intelleximus ipse dominus Papa habet in hoc bonum propositum, et speramus quod in brevi hoc optimum opus desideratum finem suscipiet. Quibus omnibus consideratis, non videmus quod rationabiliter sibi praebere possimus aliam responsivam, et vere credimus quod de ipsa debeat sacrum imperium contentari.

Capta: ad secundum capitulum, per quod ipse ambaxator exponit, quod megadomesticus rebellis imperii se reduxit ad regem Raxiae, cum quo tractavit et tractat cotidie subversionem totius imperii; rogando nos quod velimus mittere ambaxatam dicto domino regi, ad precandum et inducendum eum, quod non praestet auxilium nec favorem dicto megadomestico, etc. habentes sapientes respectum, quod omnis novitas et sinistrum, quam et quod subiret ipsum imperium, toti comunitati nostrae redundaret in damnum, ut clare potest quilibet iudicare et extat cunctis notorium, consulunt sapientes, quod ad dictum dominum regem mittatur unus ambaxator, ad tractandum pacem et concordiam inter sacrum imperium et ipsum dominum regem, et ad inducendum ipsum ad hoc, cum illa ambaxata et pulcris verbis, quae domino, consiliariis, capitibus de XL et sapientibus, vel maiori parti dicti collegii competere videbuntur. Et capta parte praesenti, respondeatur dicto ambaxatori: quod ob magnae devotionis integritatem et sincerum amorem, quem semper nostra comunitas gessit et gerit erga sacrum imperium, et econtra propter inmensam benevolentiam, quam et serenissimi domini imperatores Constantinopolis, ipsa domina imperatrix et nunc eius natus dominus imperator, habuit et habet ad nostrum commune, de quibuscunque sinistris gravaminibus et molestiis,

quas imperium patiat, dolere compellimur, quo circa providimus unum ambaxatorem ad dominum regem Raxiae destinare, quem mittenus cum illa ambaxata et verbis, quae pro honore sacri imperii et nostro et absisione cuiuslibet novitatis videbimus convenire.

Capta: quod dictus ambaxator habeat de salario libras. CCC. in tribus mensibus, verum si staret ultra III menses, habeat libras L. in mense et in ratione mensis; et conducat III. famulos, unum cochum, unum expensatorem et unum notarium, possendo expendere in expensis oris s. II grossos in die. Nabula autem, agotiam et aliae expensae solite et soldus famulorum solvantur per comune, et sint famuli vestiti, et si starent ultra IIII menses habeant unum grossum in diem pro quolibet, de quanto plus steterint; et non possit quaelibet roba ascendere ultra sold. XII. grosorum.

Capta: quod iste ambaxator postquam creatus fuerit, respondeat infra tertiam diem et vadat ad bonplacitum dominationis.

XXXII. 1343. 19. Junii.

Закључено, да г. Маријѣ Венераіо, кон е ишао као посланикѣ краљу Рашкомѣ, па се збогѣ неке незгоде вратио, иде кудѣ е послатѣ быо.

Capta: cum propter casum sinistrum occursum ambaxatori eunti ad dom. regem Raxia e, ipse ambaxator Venetias rediverit, et iam divulgatum extiterit, tam in civitate nostra Venetiarum, quam alibi extra terram, quod ad dictum regem nostrum ambaxatorem in servitium imperii mittebamus, propter quod si solum propter ob casum predictum, cessaremus de mittendo ambaxatam nostram, esset minus honoris huius domini, consulunt concorditer sapientes, quod Sr. Marinus Venerio, qui ibat pro ambaxatore ad dictas partes, redeat in bona fortuna et vadat ad faciendum ambaxatam suam, prout a principio sibi comissum fuerat.

Misti del Senato. XXI. ch. 41.

XXXIII. 1343. XII ind. 8 Iulii.

Закључено, по предложенію посланика бана Босанскогѣ закључити сѣюзѣ съ бавомѣ, са краљѣмѣ Рашкиѣмѣ и са властелима Славоніѣ; а ако краљ Рашкиѣмѣ небы хтео ступити у таѣ сѣюзѣ, да се наложи градовина Славоніѣ, кон су подѣ Млетцима, да закључе тайно оваѣ сѣюзѣ, неспоминуѣи при томѣ никако Млетке.

Capta: Visa et diligenter examinata ambaxata in scriptis data dominio per ambaxa-

torem domini bani Bossinae, et auditis super his aliis verbis per dictum ambaxatorem oretenus explicatis, videtur sapientibus, inspecta potentia domini bani, quod dicta unio faceret multum pro favore nostrarum civitatum de marina, ponendo in dicta unione regem Raxiae si esse voluerit, et alios barones Slavoniae; et quando dictus rex non attenderet ad volendum esse in dicta unione, faciendo ipsam et specificando, quod dicta unio intelligatur ad defensionem solummodo Bossinae, et partium Slavoniae, et ideo consulunt concorditer, quod concedatur illo cauto modo, quo melius fieri poterit, nostris civitatibus Slavoniae, quod dictam unionem facere possint. Inducendo eas ad hoc pro bono et conservatione ipsarum cum illis pulchris verbis, quae dominio videbuntur, non faciendo in dicta unione aliquam mentionem de comuni Venetiarum, ita tamen, quod pro dicta unione nec caute, nec alio quocunque modo, comune Venetiarum non debeat supportare aliquas expensas de equitibus vel aliquibus aliis, set fiat solummodo cum civitatibus per modum per quem alia unio dictarum civitatum fieri consuevit. Et isto medio anno, quando aliquid compleatur de dicta unione, persentiat de intentione domini regis Raxiae per illum modum, qui dominio videbitur. Et hoc notificetur comitibus et comunibus ter-

rarum ut dictum est cum illis verbis quae videbuntur dominio.

Ad factum vero armorum, quia aliter cum nostro honore denegari non posset, consulunt quod concedatur gratia dicto ambassatori, extrahendi de dictis armis in ea quantitate, quae dominio videbitur, solvendo dacium debitum nostro comuni.

Nota, quod die X Julii facta fuit cedula dicto ambaxatori de dictis armis, quae fuerunt coraciae centum, ballistae XXX, et casseti-ducenti, furniti vicedunis; solvendo dacium debitum nostro comuni.

Misti del Senato. XXI. ch. 44.

XXXIV. 1313. 4 Septembris.

Закључено: одговорити посланику маџарског кодъ краља Раџкогъ, да се врати; а уедно краљу да се пошаљъ захвално писмо и да му се честита женидба његовогъ сина са сестромъ цара цариградскогъ.

Capta: quod respondeatur Sr. Marino Venerio, ambaxatori nostro ad dominum regem Raxiae, quod postquam principale negotium pro quo fuit missus est expeditum, Venetias revertatur. Et dicto domino regi scribantur litterae, regraciando sibi de liberali oblatione sua ad gratiam nostram, et congaudendo de nuptiis quas fecit domino filio suo cum sorore domini imperatoris Constantinopolis, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur.

Misti del Senato XXI. ch. 62.

XXXV. 1345. ind. XIII. 13 Februarii.

Заключено: послати два свештеника бану Босанскомъ, кои да настояваю склонити га на любовь и пріятельство прима Млетчинъма.

Capta: quia multum conferre poterit negociis nostris facere banum Bosinae favorabilem nobis, vadit pars: quod mittantur ad eum pro parte nostra duo religiosi, qui videbuntur domino, consiliariis, capitibus et sapientibus, vel maiori parti eorum, et mittantur cum quo cauto modo fieri poterit, ad regrandum ei de sua bona voluntate, quam habuit et habet ad nostrum dominium. Et ad inducendum eum ad amicitiam et favorem nostrum et agendorum nostrorum, cum illis pulcris verbis et cum illa commissione circa praedicta et cum illa provisione, quae videbuntur praedicto collegio, vel maiori parti eorum.

Secreta Rogator. Lib. I.

XXXVI. 1345 indict. XIII 29 Augusti.

Заключено, да се утврди сажоу са кнезовима Павломъ одъ Островице и Младеномъ одъ Кисево. да покажу Млетчинъма противъ Задра.

Capta: Ad factum comitum Pauli de Ostrovica et Maladini de Clissa, de quo in dictis suis litteris nobis particulariter denotavit. Respondentur, quod capitula per ipsos comites petita et capitula per provisiones eis oblata examinavimus diligenter, et considerantes praedicta omnia capitula tam sua

quam nostra rationabilia et honesta fore, et posse cum honore nostro ad commodum maximum negotiorum nostrorum venire; volumus et sic eis mandamus, quod dicta capitula nostra et sua, quorum exemplum eis destinavimus, cum ipsis comitibus debeant confirmare cum illis maioribus cautelis, firmitatibus et honoribus quae poterunt. Intelligendo quod si per dictum comitem Maladinum aliquid tangeretur de petitione illorum de Spalato, dicant ei, quod prout alias sibi fecimus dici intendimus super ipso facto supersedere pro modo, et suo tempore et loco in ipso negotio terminabimus, quod erit honori nostro et conservatio virium utriusque partis, cum hiis et aliis verbis, quae convenire videbunt, dante tamen hoc spem comiti antedicto. Et si dicti comites Paulus et Maladinus nollent firmare praedicta, si non poneretur capitulum illud de blado quod scripsistis, nolumus quod propterea desistatis a tanto bono, sed penes alia praedicta capitula permittatis eis, quod in casu quo perderent sua blada sicut scripsistis, quod per nos subveniretur eis, sicut videretur nobis de blado pro furnicione suorum castrorum, cum condicione, quod finita guerra in tempore competenti, teneantur nobis restituere omnia quae sibi concessimus vel valorem eorum. Procurando quod dicti comites se obligent habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis, et eos viriliter offen-

dere et dampnificare toto suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis, vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem, et sic servare debeant in omnibus aliis inimicis nostris, quos eis manifestaremus per litteras vel nuncium.

Capta: Item scribatur dictis provisoribus nostris, quod si inter Gregorium comitem et Comites Maladinum et Paulum aliqua differentia foret, studeant suo posse illam revocare omnino, et si hoc facere non valerent, procurent quod quaelibet pars ad nos mittat super ipsa differentia, quia in ea curabimus terminare, quod respiciat bonum et augmentum utriusque partis.

Secret. Rogator. Libr. A. ch. 1.

XXXVII. 1345. ind. XIII. 29 Augusti.

Наредбе тачуке се рата противъ Задра.

Capta: Quod respondeatur Sr Marco Justiniano capitaneo nostro de terra ad litteras suas, quas nobis misit scriptas Nonae 22 mensis praesentis augusti. Et primo ad id quod scripsit, quod libenter equitasset ad damnum Jadratorum, si equi sui et aliorum applicassent Nonam; quod cum credamus quod dicti sui equi et omnes alii, qui recesserunt de Venetiis, amodo illuc applicuerunt, debeat continue principaliter equitare vel facere equitari, cum tota vel parte gentis suae, super territorio inimicorum, ut sibi melius videbitur,

comburendo, derobando, incidendo et quodlibet aliud damnum quod poterit, inferendo, secundum tenorem et formam suae commissio-
nis, quia pro alio gentes nostrae equestres et pedestres et ipse ibi non sunt, quam pro
damnificatione nostrorum hostium praedictorum etc.

Capta: Et quia dictus capitaneus scripsit, quod intendebat mittere pro aliquibus de Pago et Arbo pro vastando, quia teutonici ad talia non sunt apti, rescribatur ei quod sumus contenti, quod pro dictis hominibus de Pago, et etiam de aliis terris nostris Slavoniae, mittat in casibus necessariis sibi, nolumus tamen, quod de civibus Pagi, None seu alicuius alterius civitatum nostrarum Slavoniae, dare debeat comiti Gregorio nec alicui alii, nec eis mittere extra districtum et territorium Iadrae. Et hoc dicimus, quia comes Gregorius predictus nuper scripsit provisoribus nostris, quod sibi mittent de hominibus Pagi usque ad ducentos, quos non credimus quod velit pro aliqua bona causa; verum de stipendiariis nostris in sua libertate relinquimus, dandi quibus et sicut sibi videbitur, ut continetur in eius commissione.

Capta: Quod scribatur nostro capitaneo maris et nostris provisoribus, quod de hominibus civibus Pagi, vel aliarum terrarum

Sclavoniae, dare non debeant nec mittere comiti Gregorio nec alicui alii de Slavonia, ullo modo vel ingenio.

Secr. Rogat. Lib. A. ch. 1.

XXXVIII. 1343 29 Augusti.

Наређено, закључити уговоръ саюза са кнезомъ Григоріемъ противъ Задра, подъ условомъ да да добро сикство.

Capta: Quod respondeatur nostris provisoribus, quomodo intelleximus verba, quae scripserunt in eis de mutabilitate comitis Gregorii, et de petitionibus quas facit in praeiudicium nostri honoris, tansando etiam bona Iadratinorum, quae verba dant nobis dubium in rebus, quas promitteret nobis, ne deficeret vel servaret promissa, quod posset preiudicare plurimum factis nostris. Et quia pridie scripsimus eis, quod firmarent unionem secum, habendo Castrum Novum et filios seu alios bonos obsides, et si non possent complere per modum praedictum, non dimitterent propterea quin complerent, cum dictis securitatibus vel cum parte eorum, trahendo ab eis cum quam maiori securitate possent, considerantes nunc, quod pro nobis faciat pro firmitate negotiorum nostrorum, si dicta unio deberet fieri, quod habeamus talem securitatem, quod possimus de ipso comite Gregorio esse securi, quod attenderet

quid nobis promitteret; ideo mandamus eis; quod sint provisi et attenti tales obsides et securitates firmas et ad plenum recipere et habere, procedente unione cum dicto comite Gregorio, quod simus et esse possimus bene securi de omni eo, quod promitteret dictus comes Gregorius nobis.

Capta: Ser Johannes Sanuto et Ser Peratius Gradonico, capita de XL, volunt dictam partem cum hac additione: intelligendo quod accipiant apud alias securitates a dicto comite Gregorio pro obsidibus filios suos vel adminus unum eorum.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 1.

XXXIX. 1345. indict. XIII. 30 Augusti.

Услови подъ којима да се закључи саюзъ са кнезовима
Григоріемъ и Будиславомъ.

Capta: Quod respondeatur provisoribus nostris, quod recepimus et intelleximus litteras suas, continentes tractatum habitum cum comite Gregorio pro se et fratre suo et quod erat contentus firmare unionem, contentando modo de habendo equites centum a nobis et pedites centum, et quod erat contentus ponere obsides in Arbo, de quibus omnibus sumus contenti; et quod debeant in nomine domini complere unionem cum illis melioramentis quae eis videbuntur, non dando

ei gentes nostras quas petit, quin posuerit primo et fuerint in Arbo filii sui, vel adminus unus eorum, quod debeant vel debeat stare in Arbo, quousque duraverit guerra Jadrae, pro firmitate promissorum. Et finita guerra Jadrae si voluerit remove filios vel filium suum de Arbo, teneatur deponere in Arbo vel Venetiis libras XX mille, pro observatione promissorum, obtinendo quod promittant et se obligent in pactis, habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis et eis viriliter offendere et damnificare suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem: et sic servare debeant in omnibus aliis nostris inimicis, quos denotaremus sibi; et quia scripserunt quod comes Gregorius promittit etiam pro fratre suo comite Budisclavo et sua cognata, procurare et facere quod erunt in unione, scribatur nostris provisoribus, quod procurent, quod comes Budisclavus et alii qui nobis videbuntur, sint in ipsa unione et recipere ab eis illam securitatem, quae eis videbitur et habere poterunt, pro observatione promissorum.

Sec. Reg. Lib. 1. A. ch. 2, 3.

XL. 1345. ind. XIV. 29 Septembris.

Наредбе тучке се рата противъ Задра и Угарске.

Capta: quod comittatur capitaneis terrae et maris et etiam gubernatoribus, quod in-

tendant ad fortificationem civitatis Nonae sicut viderint egere, ut sibi aliquod periculum non possint inimicari per gentes aliquas Hungarorum, quae inferius declinarent; et mandetur comiti et illis de Pago, quod ad requisitionem praedictorum vel alterius eorum, mittant de gente sua Nonam, in ea quantitate quam duxerint requirendam.

Scribatur insuper omnibus civitatibus nostris, quod bonam et diligentem curam faciant adhiberi, ne damnum aliquod recipere possint in animalibus et bonis suis, denotando eis haec nova, quae habemus de adventu Hungarorum.

Et scribatur comiti Gregorio et Budislauo de Curiachis et comiti Marco de Barberia et comiti Petro de Licha, quod multum nos gravant damna eis illata per teuthonicos exercitus nostri et quod taliter operabimur et faciemus, quod gentes nostrae ab similibus penitus se abstinebunt.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 10.

**XLI. 1345. indict. XIII. 15 Octobris
in Sero.**

Писмо Србскогъ краља Стефана дужду Млетачкомъ Андриј Дандулу, кога му обећава да ће потврдити обновљени уговоръ, постојећи између Котора и Млетака, и нуди му помоћъ противъ Задра.

Stephanus dei gratia Serviae, Dio-

cliae, Chilminiae, Zentae, Albaniae et maritimae regionis rex, nec non Bulgariae imperii partis non modicae particeps, et fere totius imperii Romaniae dominus; magnifico et potenti viro, domino Andreae Dandulo; eadem gratia illustri duci Venetiarum et cet. affini carissimo, salutis et felicibus successibus mutuo congaudere. VI die mensis Octumbris, affinitatis vestrae magnificae litteras recepimus, continentes pacta et conventiones, quae olim per nostram regiam maiestatem et vestram, inter fideles vestros et Catarenos nostros, annorum X spatio roboratas et tantum plus, quantum extendi vellet de partium voluntate, qui terminus et spatium finire videntur, mensis Decembris intrantis X. die, proximo iam venturo. Ideo vestra affinitas, tamquam sapiens, provida et discreta, advertens ne aliquid discriminis possit in anteis evenire, a nobis postulat, quod intendimus super negotio antedicto, et intenta citius rescribendo, adhuc ut valeatis fidelibus vestris providere de remedio opportuno, ad debita in Cataro extrahenda. Quare fraternae magnificentiae vestrae sic intimare volumus et curamus, si erit de vestro benplacito, adhuc pacta ista et conventiones firmentur, usque ad duos annos proxime iam venturos et tantum plus, quantum erit de Catarensium voluntate et vestra, et sic scribimus Catarenis antedictis, ut vestri

fideles valeant ibidem debita comodius extrahere et habere, et non solum illic, sed ubique locorum nostrae regiae maiestatis. Praeterea intelleximus quod civitas J a d r i a e, ausu temerario rebellavit, de quo dolumus non modicum, mirantes de affinitate vestra, quare requit nobis intimare praefata, eo quod zelimus et velimus honorem et augmentum vestrum tamquam nostrum, et merito, quia unus vestrum; et si expedit, quod mittamus partem nostri exercitus aut in copiam non renuatis, vestris litteris intimare, quum revera invenietis maiestatem nostram ad vestri beneplacitum fortissime promptiorem. Datum in S e r o, die XV. Octumbris, ind. XIV.

Comm. IV. ch. 101.

XLII. 1345. 15 Octobris.

Писмо Николе Буке кнеза коморе краља Србскогъ Стефана, дужду Млетачкомъ Андриѣ Дандулу, о уговору Млетачка са Которомъ, и о помоћи противъ Задра.

Exemplum litterarum missarum domino duci per Nicolaum Buchie, comitem camerarium regium.

Magnifico et potenti viro domino Andrae Dandulo, dei gratia Venetiarum illustri duci, nec non Cruaciae, Dalmaciae ac quartae et dimidiaie partis totius Romaniae domino, Nicolaus Buchie, comes camerarius regis, salutem et semper promptum animum serviendi. Receptis vestris litteris,

earumdem intellecto tenore, ob amorem magnificentiae vestrae, sic instavi apud regiam maiestatem super facto pactorum et conventionum, inter vestros fideles et Catarenos, quemadmodum in litteris regiis pleniter continetur, quare non repeto. Ulterius supereminentiae vestrae facio fore notum, quod corda illustris domini mei regis non modicum sunt turbata, eo quod totis viribus vos et vestra diligendo, spernitis vestra commoda et incommoda, eidem vestris litteris intimare, pronus, promptus et efficax, scio vobis dicere, est se et sua opponere, pro vestro rei publicae comodo et honore. Et modo intellexit vestram altipotentiam castramentatam fuisse apud Jadriam infidem, per alios per vos, et properavit V cent. armigeros et plures de suis castris et exercitu, meliores veraciter eligendo, theothonice iam armatos, usque ad guerrarum finitionem, suo stipendio, risicho et fortuna et de die in diem vestrarum pre-stolatur intimationem et seriem litterarum. Quare vobis inclite domine dux, si hoc est etc.

Comm. IV. ch. 101.

XLIII. 1345, 8 Novembris.

Закључено послати посланике краљу Угарскомъ, ко-
да му яве за побуну Задра и моле да Задранима паве-
руе и ведае помоћъ.

Cum credendum sit, quod mittere ambaxatam per aliquos religiosos domino regi

Hungariae et dominae. reginae eius matri, non posset aliud quam prodesse factis nostris, dicendo suae maiestati verba reverentiae et honoris, Vadit pars: quod mitantur ad eos duo religiosi ad condolendum de morte domini regis Andreasii fratris sui, cum illis pulcris verbis quae videbuntur. Et subsequenter exponant de rebellionе Iadratinorum, qui iam annis III cent et ultra fuerunt nobis subiecti, sicut est notorium toti mundo, regendo eos in statu pacifico et quieto et cum omni benivolentia et augmento eorum, tamquam filios. Sed ipsi inpinguati et increasati erexerunt se in superbiam et temeritatem, comitendo rebellioem contra nostram comunitatem. Sed speramus in deo altissimo, quod superbiam eorum in confusionem deducet, sicut est iustum. Et ut ad obedientiam nostram et fidelitatem eos reducere valeamus, misimus nostrum exercitum terrae et maris contra eos. Verum cum ad suam regiam maiestatem et suorum predecessorum semper gessimus reverentiam maximam et honorem, et etiam gerere intendamus, miramur quod intelleximus, quod sua gens venit ad partes Sclavoniae manu armata, pro dando favorem dictis Iadratinis rebellibus nostris. Et propterea rogamus cuam serenitatem, quatenus ei placeat non credere fallacibus et falsis verbis eorum, nec permitte-

re, quod gens regia in auxilium vel favorem dictorum inimicorum nostrorum vadat vel veniat; ut de sua maiestate confidimus et speramus, tenendo nos et comunitatem nostram, sicut vere potest, pro suis devotis et intimis amicis, sicut fuimus serenissimi domini patris sui et predecessorum suorum; cum his et aliis pulchris verbis quae videbuntur. Et informentur dicti duo religiosi oretenus, quod si dominus rex tangeret eis aliquid de terris Sclavoniae, respondeant, quod de hoc nihil fuit eis comissum, sed sunt certi quod dominus dux et comune Venetum, sunt sincere dispositi, in omni devotione, honore et amore domini regis, sicut fuerunt sum suis praedecessoribus. Et quidquid fecerint et habuerint, et persentire poterunt sollicite nobis scribant, expectando ibi nostram responsionem.

Serr. Reg. Lib. I. A. ch. 14.

XLIV. 1345. ind. XIII. 19 Novembris.

Наредбе тачуће се рата противъ Задра и войске Угарске.

Capta: Scribatur Ser Petro de Canali, capitaneo maris, quod cum habeamus, quod exercitus Hungarorum est ad Vranam, distantem a mari per 2. miliaria, ponat mentem, cum securitate tamen armatorum et gentis nostrae, de mittendo cum galeis, ad obstandum et custodiendum, quod victualia non por-

tetur nec vadat per mare ad exercitum Hungarorum.

20 Novembris.

Intellectis litteris nuper receptis a nostris capitaneis et gubernatoribus exercitus terrae contra Jadram, de compositione facta cum Hungaris et de eorum recessu, cum magno nostro honore et avantagio agendorum nostrorum, consulunt sapientes, et cet — — —

Secr. rog. Lib. I. A. ch. 16.

XLV. 1345. ind. XIII. 20 Novembris.

Закључено одговорити краљу Рашкомъ, захваљујући му на помоћи нуђеној противъ Задра; одговорити Николи Буџи; даљъ јавити краљу, да може изнети изъ Млетака оружје; и да се пријма продуженъ уговора са Которомъ опетъ на две године.

Capta: quod respondeatur domino regi Raxiae ad suas litteras, de honorabili et magnifica oblatione, quam nobis facit de gente sua mittenda ad nostrum servitium contra Jadram, regratiando suae maiestati cum illis pulcris verbis, quae videbuntur, tantum plene quantum poterit fieri pro honore suo et nostro, ostendendo quod in casu praedicto et aliis quibuslibet nostris honoribus recurreremus et intendimus recurrere quoties opus erit, ad suam maiestatem cum fiducia speciali, tamquam ad serenissimum et excellentem amicum et affinem nostrum

charissimum, et magis plenus tenor litterarum suarum auxit fiduciam nostram, et efficacius obligavit nos et comunitatem nostram ad suae maiestatis honores pariter et augmentum, et cum hiis et aliis verbis fiat responsio, ut videbitur convenire. Sed ad praesens habemus exercitum nostrum potentem in mari et terra, contra Jadrenses rebelles nostros, et speramus in domino, quod de sua perfidia et rebellionе cito sentient penam debitam, et obtinebimus velociter intentionem nostram ad honorem dei, et sui et omnium amicorum.

Item: quod respondeatur sic ad litteras domini Nicolae de Buchia, regraciando cum pulcris verbis, quae videbuntur convenire.

Item: per alias litteras nostras respondeatur eidem domino regi, quod desiderantes semper complacere suae maiestati, de facto armorum contentorum in suis litteris, licentiam extrahendi de partibus nostris concessimus liberaliter, dispositi cum affectione intima et sincera in hiis et aliis omnibus, quae sunt sui beneplaciti et honoris.

Item: acceptetur prorogatio confirmationis pactorum, quae habemus de illis de Cataro, usque ad duos annos proximos et tantum plus, quantum fuerit de partium voluntate, sicut dominus rex, per dictas suas litteras nobis scribit.

Nota quod arma contenta in litteris dicti domini regis sunt haec: — primo trecentae curaciae — trecenti schencheli — trecenta colaria — trecente barbatae — et trecenti clipei, et facta fuit cedula officialibus tabulae, quod facerent bulletam Sr. Matheo de Grado de Ragusio pro dicto domino rege extrahendi dicta arma, solvendo datum consuetum.

Sec. Rog. Libro I. ch. 20.

XLVI. 1345. ind. XIII. 7 Januarii.

Закључено, одговорити управитељима сувозење войске, да ништа непочинију противу тврдињ Киинске, као што предлага виезъ Младенъ, еръ е то противне уговору, закљученомъ са баномъ Босне и съ Угрија.

Capta: quod respondeatur capitaneo et gubernatoribus nostris terrae, ad litteras quas nobis miserunt cum litteris inclusis comitis Mladini, continentibus de quodam tractatu, quem dictus comes asserit habere prae manibus in facto Tinini, quod sicut sciunt in compositione facta per eos cum bano Bosne et Hungaris, promissum fuit pro parte nostra non invadere, tenere seu occupare, de iuribus, nobilibus, gentibus, terris aut possessionibus domini regis Hungariae et regni sui. Verum non videtur nobis honestum, nec facere pro factis nostris, intrinsecus nos de dicto castro Tinini, quod per dicti regis gentem presentialiter custo-

ditur, et ideo mandamus eis, quod respondeant dicto comiti Mladino, recomendando eum de sua bona dispositione, quam habet in honoribus nostri comunis, sed presentialiter intendere non possunt ad dictum factum, et recedant a facto, cum hiis et aliis pulcris verbis, quae eis videbuntur convenire.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 22.

XLVII. 1345. ind. XIV. 19 Januarii.

Заключено писати князювима и обштинама Дубровачкой, Трогирской, Сплѣтской, Шибеничкой и Багской, да пошлю трећу смену войске подъ Задаръ.

Capta: quod scribatur nostris comitibus et comunitatibus Ragusii, Tragurii, Spaleti, Sibinici et Pagi, recomendando fidem et devotionem eorum de lignis et gentibus suis, quas tenuerunt hactenus ad nostrum honorem et servitium contra Jadram. Et quod cum faciamus parari nostros tercios, pro mittendo eos in proximo ad nostrum exercitum, loco secundorum, qui nunc ibi sunt, faciant parari illi de Ragusio suos tercios, et aliae civitates et comunitates suas gentes, quos et quas mittere debeant ad dictum exercitum nostrum, loco suorum, qui presentialiter in exercitu nostro sunt. Et scribatur eis dies, quo nostri hinc recessuri sunt, ut sint informati de tem-

pore, quo suos debeant destinare, de quorum missione ad ipsum terminum ortentur et sollicitentur cum illis verbis, quae dominationi decentia videbuntur.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 25.

XLVIII. 1345. ind. XIV. 22 Fe-
bruarii.

Закључено, да се вестникъ, кои иде бану Босанскомъ, најпре састане и договори са братомъ Перегриноу, па како овај рекне, да иде или да се врати у Млетке.

Capta: quod comittatur nuncio nostro, qui vadit ad dominum banum Bosnae, quod in quolibet loco, ubi reperiet fratrem Peregrinum, debeat ei exponere sicut continet sua commissio, et apperire ei causam, quare ipsum mittimus ad dominum bannum, et si dictus frater Peregrinus consulet ei, quod vadat ad dictum dominum bannum, ire debeat, et exponere dicto domino banno quae ei comisimus. Si autem dicto fratri Peregrino non videretur quod iret, tunc non vadat, sed Venetias revertatur.

Ser. Andreas Michiel, comes Arbi vult: quod si dictus noster nuncius reperiet fratrem Peregrinum a Sibinico, Tragurio et Spaleto citra, non eundo propter Spaletum, et dictus Frater Peregrinus esset in actu veniendi Venetias et vellet redire ad banum, tunc noster nuncius ortetur et inducat eum

ad non redeundum, sed ad prosequendum Venetias iter suum. Si autem dictus frater Peregrinus omnino reddire ad bannum vellet, de hoc noster nuncius sit contentus, et de eundo vel non eundo ad bannum faciat secundum consilium dicti fratris Peregrini; verum si eum reperiet, ultra dicta loca, exponat ei sicut continet commissio sua.

Ser Benedictus de Molino vult: considerando quod dictus frater Peregrinus scribit, quod credit breviter venire ad ducale dominium et avantagium nobis sit, scire ante ea pro quibus venit, quia maiorem informationem habere poterimus in factis nostris: vadat pars: quod inducietur de mittendo dictum nuncium, usque ad octo dies proximos, et tunc erimus hic et fiet sicut videbitur.

Capta de non, quum est, quod stemus firmi, et quod nuncius vadat cum commissione jam sibi facta.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 32.

XLIX. 1345. 22 Februarii.

Заклучено писати управителѣма, да нечине штете кнезу Будиславу и Григоріѣ Крбавскомъ, и осталимъ кнезовина Славоніе; него да ихъ гледаю придобити на страну Млетачку; далъ да се посланица краля Србскогъ испита и савету предложи.

Capta: quod scribatur capitaneo et gubernatoribus nostris, quod se abstineant et gentem nostram faciant similiter abstineri a

damnificatione locorum comitum Budi-
 sclavi et Gregorii, comitum Cor-
 baviae, aliorumque comitum Scla-
 voniae, nisi viderent quod faverent inimi-
 cis, vel procurarent contra nostrum honorem,
 et quia credimus, quod esset bonum et face-
 ret pro nobis, si dicti comites possent uniri
 nobiscum, et ad intentionem nostram confor-
 mari, et ipsi scripserint nobis, quod dictus
 comes Gregorius ad hoc videbatur in-
 tendere; volumus ut dare debeant eidem co-
 miti Gregorio omnem bonam spem et inten-
 tionem quam possunt, cum illis pulcris verbis
 et modis, qui sibi videbuntur pro honore
 nostro, trahentes ab eo, quantum plus pote-
 runt, de intentione sua, et significantes nobis
 quidquid fecerint et habuerint in praedictis,
 intelligendo, quod parlamenta quae propterea
 fierent cum dictis comitibus, fiant extra ba-
 stias nostras, sicut alias extitit ordinatum.

Capta: quod sapientes Slavoniae
 examinent ambaxatam expositam nobis per
 ambaxatorem domini regis Serviae,
 super qua dent nobis suum consilium, cum
 qua erimus hic et fiet sicut videbitur, et qui-
 libet possit ponere partem.

Secr. Rog. Lib. I. seu A ch. 32.

L. 1346. 3 Marcii.

Одговор на предлагана посланика краља Србскогъ.

Capta: examinata ambaxata domini regis

Serviae consulunt sapientes responderi ambaxatori suo:

Et primo ad primum capitulum, continens in effectu de coronatione sua in imperio Constantinopolitano, quam nobis ad gaudium significat, respondeatur, quod ob specialem devotionem, quam semper gerimus et gerimus ad suam majestatem, nos et nostra comunitas, de quibuscunque honoribus et gloria suae majestatis plurimum gaudemus, tamquam serenissimi et honorandi amici et affinis nostri, affectantes augmentum et conservationem status excellentiae suae, velut proprium, cum sciamus majestatem suam diligere econtra nostrum honorem et statum, et sicut cognovimus per effectum in magnifica oblatione per eum nobis facta non est diu, de gente sua ad nostrum servitium, contra Jadram. Et ideo regratiamur suae majestati, de eo quod nobis nota facit eius gaudia et honores, quae grata multipliciter sunt animis nostris, quia suplicamus altissimo, quod honores et excellentiam suam conservet et augeat maximum votum.

Ad factum vero unionis, quam inter ipsum et nos fieri petit, pro acquisitione imperii Constantinopolis. Respondeatur: quod animus noster semper unitus et conformis est, ad quaelibet suae majestatis beneplacita et honores. Verum propter guer-

ram nostram, quam praesentialiter habemus contra J a d r a m, et propter multa agenda ad praesens incumbentia nostro dominio, et etiam consideratione treuguarum existentium inter imperium Romaniae et nos, firmatarum cum juramento, quas non esset fas violare, absque derogatione honoris et fidei nostrae apud deum et mundum, ad factum dictae unionis intendere non possemus; recedendo a facto cum hiis et aliis pulcris verbis quae videbuntur.

Ad id quod petitur, quod ambaxator regis praedicti possit intrare civitatem Jadrae, pro tentando bonum concordiae inter nos et Jadratinos; respondeatur, quod regratiamur multum de huiusmodi suo bono proposito, cognoscentes illud procedere ex omni bona causa et affectione, quam gerit ad nostrum dominium. Verum tamen considerantes quod dominus Delphynus Viennensis, accedens pridie ad sanctum servitium contra T u r c h o s- zelo etiam virtutis motus, misit nobis insciis nuncios suos in Jadram, movendo Jadratinis nostris rebellibus verba reconciliationis. Qui Jadratini in sua malignitate et nequitia perseverantes, responderunt se ad hoc intendere non valere. absque expresso mandato domini regis Hungariae. Et licet haec verba portata fuerint praeter scientiam nostram, suspicati fuerunt illa procedere ad nostram instantiam tet inductum. Non habemus, quod hoc esse

honor suae majestati, nec nobis, quia nunc amplius ymaginarentur quod a nobis procederet, quod plurimum inconveniens esset, cum ipsorum intersit, nostram qui antiquitus fuimus et esse intendimus eorum domini, misericordiam implorare. Quare majestas sua in hac parte nos habere potest merito excusatos. Faciendo responsiones praedictas cum hiis et aliis pulcris verbis, quae videbuntur.

Sec. Rog. Lib. A. ch. 33.

LI. 1346. ind. XIV. 18 Aprilis.

Одговоръ Млетачке владе посланику бана Босанскогъ,
ком оће да посредствуе у завади Млетака съ краљемъ
Угарскимъ, збогъ обсаде Задра.

Capta: quod pro laudabili et bono portamento, quod habuit frater Peregrinus in nostris servitiis, fiant ei dona quomodo videbitur dominio, usque ad summam ducatorum centum. Et quia ipse volebat remanere hic ad capitulum, procurètur per dominium, quod ipse revertatur cum ambaxatoribus banni, quia poterit esse multum utile factis nostris.

Capta: quod respondeatur ambaxatoribus domini bani Bossinae, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur dominio, reglando ei de hiis, quae fecit in honorem et comodum huius dominii, et de notificatione amicabili nobis facta, eius quod sentiebat de

intentione regis Hungariae, et subsequenter de consilio nobis dato per eum, de mittendo ambaxatam ad dictum regem, secundum expositionem dictorum suorum ambaxatorum; pro quibus omnibus plene cognovimus, magnum et sincerum amorem, quem ad nos gerit et pro eo reputamus nos ad cunctos eius honores et beneplacita strictius obligatos; et firmiter credimus, quod consilium suum ex pura mente et intima caritate procedit erga nos, tamquam fratres et amicos cordiales ipsius; sed sicut scire potuit, dominus dux Austriae per suam ambaxatam requiri nos fecit, quod cum sensisset regem Hungariae gravatum esse contra nos, libenter inter nos et ipsum, viam reconciliationis inveniret, et quod placeret nobis mittere nostros ambaxatores ad eum; propter quod licet nesciremus ullam rationabilem causamurbationis regis praedicti contra nos, cui et progenitoribus suis ex parte nostra semper gessimus reverentiam et amorem ut notum est, tamen misimus nostros ambaxatores ad dictum ducem, volentes, quantum ex parte nostra erat, esse in omni pace et amore cum dicto rege, sicut amicus facit cum amico; sed videtur quod ipse rex per suos ambaxatores missos ad dictum ducem, petat ante omnia removeri exercitum nostrum ab obsidione Jadrae, quod non esset rationabile, nec est de intentione nostra, cum ci-

vitas Jadra fuerit nostra et per nos posessa
 jam trecentis annis et ultra, sine contradic-
 tione cujuscunque, et exercitum quem habe-
 mus, habemus supra territorio nostro, nec
 iniuriam alicui faciamus, si quod nostrum
 est et fuit per longitudinem tanti temporis
 aquirere procuramus. Et propterea si intentio
 regis est firmata super hoc, non videretur
 nobis, quod mittere ambassatam nostram illuc
 posset aliquid relevare, sed si ipse dominus
 banus sentiret, quod intentio regis removendo
 se ab isto quod petit, foret ad aliquid, quod
 possit inducere amorem et benivolentiam in-
 ter dictum regem et nos, disponemus quum
 de consilio bani esset, mittere ad dictum re-
 gem nostros ambaxatores; et ideo eum roga-
 mus instanter, quatenus cum in ipso magnam
 spem et fiduciam velut in fratre et amico
 carissimo habemus, velit nobis significare
 suam intencionem et consilium super hoc; et
 nos et nostra negotia, que sua propria repu-
 tare potest, habere in casu quolibet favorabi-
 liter comendata.

Secr. Rog. Lib I. A. ch. 38.

LI. 1346. 9 Maii.

Одговоръ посланику княза Григорія, на услове саяза,
 кое овай предлага Млетцима.

Capta: respondeatur ad capitula ambasa-
 tae comitis Gregorii in hunc modum:

Et primo ad primum capitulum de III. cent. equitibus et CC, peditibus et cet. Respondeatur: quod simus contenti dare ei CC. equites et C. pedites, secundum quod alias requisivit et contentus fuit; cum quibus debeat facere et procurare honorem nostrum et suum, cum conditione, quod possimus de ipsis gentibus et parte ipsarum ordinare et disporre et precipere, sicut quando et ubi nobis videbitur pro bono unionis.

Ad secundum capitulum, per quod petit provisionem et cet. Respondeatur: quod si eveniret, quod comes Gregorius amitteret suum, taliter quod non haberet unde vivere, dominatio nostra providebit, ut sibi conveniens apparebit. Et si ullo tempore contracta perderetur, et postmodum recuperaretur per nos, erimus sibi fauorabiles et gratiosi, ut ipse et sui recuperare valeant, quod est suum.

Ad tertium capitulum, si castra per desertationem contractae, vel defectu victualium aut hominum teneri non possent et cet. Respondeatur: quod cum dictus casus occurreret, providebimus nostro posse, quod victualia habeant pro pecunia et omnem favorem et consilium libentissime impendemus, ut ipsa castra conservari possint.

Ad quartum, si inimici obsiderent castra sua et cet. Respondeatur: quod in hoc pro-

videbitur per nos, sicut pro honore et bono nostro et suo erit conveniens.

Ad quintum, si dominatio acquireret contractam Chroacie, de possendo habere suum et c. Respondeatur: quod si hoc eveniret dominatio nostra providebit de tractando et habendo ipsum recomendatum benigne in suis juribus, sicut semper facere consuevit servientibus ei.

Ad sextum, per quod petit observari sibi privilegia sua et cet. Respondeatur: quod semper inveniet nos dispositos ad omnia, quae honeste et decenter fieri poterunt, ad conservationem jurium suorum.

Ad septimum, si civitas Jadrae habebitur per nos et c. Respondeatur, quod totum quod invenietur esse suum dabitur ei, et tractabitur per nos in jure et justitia, prout quilibet civis noster.

Ad octavum, de villis derobatis et cet. Respondeatur: quod per nos superinde providebitur sicut conveniet.

Ad nonum, de ducatis. V mille deponendis apud alios X mille et cet. Respondeatur, quod sumus contenti, quod ipsos deponat apud alios sicut petit.

Et pro praedictis volumus et petimus:

Primo, quod comes Gregorius habeat pro inimicis omnes inimicos comunis Vene-tiarum, et pro amicis omnes amicos; inteli-

gendo amicos et inimicos illos, qui declarabuntur per litteras vel nuncios domini ducis Venetiarum.

Item: quod teneatur totis viribus et posse dampnificare Jadratinos in havere et personia, et quoslibet eis adhaerentes vel praestantes eis auxilium vel favorem.

Item: si necessaria essent aliqua sua castra comuni Venetiarum, quod dictum comune Venetiarum in ipsis castris possit ponere equites et pedites ad suum beneplacitum; remanente nihilominus dominio et jurisdictione ipsorum castrorum dicto comiti.

Et pro observatione omnium promissorum, acceptetur obligatio X mille ducatorum, qui sunt hic, quam offert facere eius ambaxator, mittendo adhuc alios V mille ducatos huc sicut dicit. Et cum dicat quod intendit mittere Venetias vel Arbum uxorem cum bonis suis, et propterea petat per nos sibi concedi unam galeam, pro levandis hiis; respondeatur, quod de hoc sibi complacebimus et mittemus galeam, ut possit mittere uxorem et bona sua Arbum seu Venetias sicut petit.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch 41.

LIII. 1346, 7 Maii.

Настављена управитељима земља Славоније тичућа се
обсаде Задра.

Capta: cum sit utilissimum providere de
securitate et confortatione terrarum nos-

trarum Sclavoniae, vadit pars: quod in bona gratia expediantur provisos et electi et militantur ita quod recedant ad longius die lunae vel martis proximo, cum alio usserio quod est hic. Et comittatur eis quod vadant ad exercitum, et viva voce hortentur, sollicitent et inducant capitaneos nostros ad expeditionem belli quanto citius esse potest, cecundum intentionem nostram, non recedendo de inde, donec bellum fuerit expeditum, set operando et procurando in ipsa expugnatione bonum et honorem nostrum, quantum poterunt. Et deinde vadant cum galea sibi deputanda, visitando terras nostras et faciendo ambaxatam comitatibus ipsarum, cum illis verbis quae videbuntur utilia, inducendo eos ad fidelitatem nostram, et conferrant etiam cum comite Maladino et comite Paulo, seu cum nuntiis eorum, promittendo eis nostrum auxilium, et favorem in casu quo esset necesse, et inducendo et confortando eos et alios ad nostrum honorem, cum illis verbis quae sibi videbuntur utilia pro factis nostris.

Secr. Rog. Lib. I ch. 41.

LIV. 1346, 14 Maii.

Заклучено захвалити кнезу Младену, што е дошао у Млетачку войску, а управительма Славоніа наложити, да предупредe, да кнезъ Павле не преда тврдиню Островицу краљу Угарскомъ.

Item scribantur litterae comiti Maladino, regratiando ei de suo bono portamen-

to in omnibus factis et de adventu suo ad nostrum exercitum et honorem, dicendo de confidentia speciali, quam habemus de ipso in honores nostros et quod nunquam credidimus de ipso aliquid, quod nobis dictum esset in minus honoris nostri, quia scimus firmiter, quod honorem nostrum semper possetenus procuravit.

De facto tractatus quem videtur habere comes Paulus de dando castrum suum Ostrovice regi Ungariae, juxta tenorem litterarum comitis Sibenici; scribatur nostris provisoribus quod inquirent de hoc, et provideant et turbent, ne dictus tractatus procedat, loquendo cum comitibus Paulo et Mladino et aliis, et ut eis videbitur; et superinde scribatur etiam capitaneo et gubernatori ut videbitur.

Et quia videtur quod comes Doymus sit tractator huius facti, mittatur ad eum unus de notariis curie, aggravando factum sicut videbitur convenire.

Secr. Rogat. Lib. I ch. 42.

LV. 1346. 22 Junii.

Кнезови Павле и Младенъ, в овога браћа, приймаю се у миръ, кон уговараю Млетци са Угарскимъ краљемъ.

Capta: cum capitulum positum in contractu misso collegio, faciens mentionem de Comitibus Maladino et Paulo, sit multum largum, et bonum sit quod factum

nostrum non impediatur occasione eorum, dummodo eis servemus quod debemus; vadit pars, quod scribatur collegio, quod si non possent obtinere in totum, secundum quod continetur in capitulo praedicto, finaliter sint contenti ponere capitulum praedictum in hac forma, scilicet hoc acto specialiter inter eos, quod nobiles viri domini Paulus et Maladinus comites, et Deodatus et Paulus fratres dicti comitis Maladini, includantur in pace et concordia et transactione praesenti, cum omnibus terris, locis et bonis suis et districtibus eorundem, ita quod molestiam non recipiant per dictum dominum regem vel ejus subditos et sequaces.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 46.

LVI. 1346. ind. XIV. 4 Julii.

Услови подъ които нѣма се уговорити миръ съ кра-
лънъ Угарскннъ.

MCCCXLVI, indictione XIV^a. die quarto Iulii, quo die venerunt nova felicia de magnifica et gloriosa victoria, obtenta per gentes nostras contra dominum regem Ungariae, in die Sabati primo mensis eiusdem, quo celebratum fuit festum beati Marcialis apostoli.

Capta: Quod rescribatur collegio, quomodo recepimus per nobilem virum Nicolaum Cornario supracomitum, litteras suas nunciantes nobis celebrem et optatam victoriam per nostras gentes obtentam, contra ini-

nicos, pro qua gratias quas possimus referimus domino Deo nostro, qui super nos tantam gratiam et misericordiam clementer fuit dignatus ostendere; recomendantes magnam probitatem et valorem suum et gentium nostrarum, quam in hiis et aliis nostris honoribus et servitiis habuerunt. Et nolentes esse ingrati de tanto beneficio et dono, sed potius volentes mentes nostras conformare ad bonum concordii et pacis, intellectis litteris suis ad plenum continentibus de tractatibus habitis cum domino bano Bossinae, sic respondemus eis, quod opinio trium magis solida, et plus secundum terminationes nostras nobis visa est, et libenter vellemus, quum foret possibile et sic instetur per eos toto posse, ad componendum factum Jadrae cum aliis terris insimul; possendo expendere pro hoc C mille florenos et XX mille pro baronibus, secundum formam determinationum factarum per nos. Set quando hoc non posset fieri, quia altera pars vellet tantum componere de facto Jadrae, sumus contenti, quod habentibus nobis statum et ante omnia civitatem Jadrae, libere cum omnibus fortificiis, insulis, districtibus et cet. et renunciante rege, pro se heredibus et successoribus suis, omnibus iuribus, quae quomodo cunque diceret vel posset habere ipse, ac remittentibus nobis iniurias praeteritas Jadratinis, possint expendere ducatos LX mille,

sicut obtulerunt, et X mille pro baronibus, cum conditione, quod rex cum toto suo exercitu, debeat recedere de contracta sine dampnificando aliquas nostras terras, fideles, subditos vel amicos. Intelligendo ut alias eis scripsimus, quod in omni casu concordio includere debeant comites Maladinum et Paulum, secundum formam alias eis missam.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 47.

LVII. 1346. 29 Julii.

Одговоръ посланику краля Србскогъ; моле истогъ краля и цара да, се заузима за њихове посланике и њихове послове, ако се састане съ краљемъ Угарскимъ.

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Raxiae, regratiando ei de bona voluntate et magna affectione, quam ostendit ad nostrum honorem cum illis pulcris verbis que videbuntur, dicendo quod credimus super factis pendentibus inter dominum regem Ungariae et nos, mittere ambaxatam ad dictum dominum regem Hungariae, quam ambaxatam et facta nostra, in casu quo ipse dominus rex se reperiatur cum rege Ungariae, intime et cum magna fiducia comendamus, cum intentio nostra sit, si ipsam ambaxatam mittemus, comittere ambaxatoribus nostris, quod si se reperiunt cum ipso domino Imperatore, recurrant ad eum pro auxilio, consilio et favore, tamquam

ad amicum nostrum honorabilem et praecipuum, in quo plenam spem et fidem gerimus, quod facta nostra propria reputet, sicut etiam reputaremus omnem eius exaltationem pariter et honorem.

Capta: quod pro honore nostro provideatur istis ambaxatoribus domini regis Raxiae, in rebus quae videbuntur, usque ad summam ducatorum centum, pro expensis quas fecerunt pro nostro servicio.

Capta: quod nostris fidelibus de Ragusio, pro eorum bona dispositione, quam ostenderunt continue ad nostros honores, dentur de arsenato nostro, absque aliquo precio remi LXXX. longitudinis in grione pedum V et in palla pedum XV. pro quodam ligno XX banchorum, quod fieri fecerunt ad omnem nostrum honorem.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LVIII. 1346. 9 Augusti.

Закључено дати Фратру Катерину поклонъ, што е
ишао по Млетачкомъ послу изъ бану Босанскомъ.

Capta: Quod fratri Caterino provinciali, qui fuit missus ad banum Bossinae, et fideliter et laudabiliter se gessit, provideatur de denariis nostri comunis, de ducatis L. ut habeat bonam causam in nostris serviciis, et sic est consultum per dominos consiliarios et capita.

LIX. 1346. 10 Augusti.

Одговоръ на разна предлаганя князона Славоніа, Будислава, Павла и Младена.

Capta: quod respondeatur nostro collegio super punctis contentis in eorum litteris, et primo ad verba tacta per comitem Budislavum Vrognich de fortilitia Tenini, volumus, quod ipsi comiti respondeatur cum verbis decentibus, quod considerantes, quod fuimus et speramus debere esse super tractatu concordii cum domino rege Ungariae, non intromitemus nos per nos vel gentes nostras de faciendo ad praesens contra eum aliquam novitatem; et propterea ipse a se potest facere sicut placet, quia quantum pro nobis, nolumus in dicto facto nos aliquialiter impedire.

Capta: ad factum filii Comitum Pauli, scribatur collegio, quod habentes curam ad omnem conservationem et bonum comitum Pauli et Maladini, in continenti determinavimus mittere ad comitem Doyum nostrum nuncium specialem super hoc, et quod de hoc informet dictos comitem Paulum et Maladinum. Et mittatur pro parte nostra, unus nuncius ad comitem Doyum, qui etiam aggravet comitibus Veglae factum receptationis, quam publice faciunt de nostris rebellibus Jadratinis in suis portibus et locis, contra debitum fidelitatis, cum

illis verbis, quae pro bono negotiorum comitenda dominio videbuntur.

Capta: praeterea ad ea quae dixit comes Maladinus de castro Tenini et Churiacis et cet. Volumus quod respondeatur, quod cum fuerimus et speramus debere esse super tractatu pacis cum domino rege, in qua pace, ut novit ipse comes, eum conamur includere, non videretur nobis, quod ad praesens habeat movere aliquam novitatem. Et similiter putamus esse bonum et facere pro statu suo, quod supersedeat pro modo de non faciendo novitatem aliquam Churiacis et illis de La Vrana, donec aliud aparebit.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LX. 1346. 21 Augusti.

Заклучено кнезу Григоріи брату кнеза Павла Остро-
вичкогъ, послати едногъ бележника, да му изяви, како
е Млетчинма жао было чути за сиртъ кнеза Павла.

Capta: quod mittatur unus notarius curiae ad comitem Gregorium, fratrem condam comitis Pauli Ostrovicae, quo salutato pro parte nostra exponat, quod provento noviter ad nostram notitiam de obitu fratris sui comitis Pauli, vehementissime doluimus, tamquam de amico et devoto nostro carissimo et. c.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 51.

LXI. 1346. 26 Augusti

Заклучено явити бану Босанскомъ да шлеаю посланике кралоу Угарскомъ, и препоручити му Млетачке послове.

Capta: quia d o m i n u s b a n u s B o s s i n a e perfectam dilectionem et amorem ostendit ad nostrum dominium, Vadit pars, quod pro honore suo et nostro scribatur ei et notificetur ei, quomodo sicut novit ambaxatores domini regis Hungariae fuerunt ad nos, cum quibus non valentes esse concordēs, tandem ad instantiam et svasionem ipsorum ambaxatorum, nostram ambaxatam domino regi Hungariae mittere decrevimus, quod ei notum esse volumus, tamquam honorabili et praecipuo amico nostro, rogantes ut facta nostra recomendata habeat; et si cerneret videret, quod per nos fieri posset vel deberet aliquid, illud omni tempore libenti animo faciemus. Et circa ista verba scribatur etiam fratri Peregrino.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 52.

LXII. 1346. ind. XV. 3 Septembris.

Заклучено протестирати противъ обновленя неке тврдинѣ, кою имѣхъ Константинъ зѣда противно уговору.

Capta: quod scribatur Stephan o n o t a r i o nostro, istud quod habemus de novitate quam facit comes Constantinus, in rehedificando illud castrum contra formam pactorum, quae habemus cum ipso comite Neliptio patruo suo. Et quod procuret tam apud comitem Johannem filium con-

dam comitis Nelipcii, et ipsum comitem Constantinum et comitem Maladinum, quam alias ubi et sicut expедierit, quod cesset et abstineat a praedic-
tis, et quod pacta servantur, protestando in hoc per illum modum, qui ei utilior videbitur. Et scribatur etiam collegio, quod circa effectum intentionis nostrae in facto praemisso, procurent et faciant id boni quod poterunt.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXIII. 1346. 4 Septembris.

Одговоръ владе Млетачке на предложена посланика бана Босанскога.

Capta: Examinatis capitulis ambaxatae nobis expositae per dompnum Helyam pro parte domini bani Bossinae, consulunt sapientes et primo, ad primum capitulum, continens de unione et liga facienda cum eo et cet. Respondeatur cum illis verbis quae dominio videbuntur, quod tanta est fidei et dilectionis sinceritas, quam in ipso bano cognovimus ad nostros honores, quod fidissime sibi audemus pandere in totum conditionem agendorum nostrorum, quae potest propria reputare, ut ipsorum habita plena notitia, possit circa ea considerare, quae veniunt rationabiliter attendenda. Equidem verum est, sicut per nostras speciales litteras sibi scripsimus ante adventum dicti dompni

Helyae, quod rex Hungariae, pro ut notum est ipsi bano, misit suos ambaxatores Venetias pro tractatu concordii. Qui inter alia volebant nobis dare libere civitatem **Jadrae**, prout petebatur per nos, set volebant quod aliae terrae nostrae **Sclavoniae**, remanerent regi, quod, si de relaxando ei aliquam dictarum terrarum, protinus erat et est contra intentionem nostram. Verum ex parte nostra volebamus, secundum tractatum per dictum dominum banum habitum in exercitu, dare usque ad quantitatem pecuniae promissam per eum, ut daret nobis **Jadram** libere, ut est dictum; nolentes ad aliud condescendere. Et sic finaliter non valentes esse concordantes cum eis, maxime quia dicebant non habere mandatum ad plenum, ad requisitionem et instantiam ipsorum ambaxatorum, promisimus mittere nostram ambaxatam ad ipsum regem; quam, nolentes pro honore nostro deficere in promissis, iam paravimus et in brevi missuri sumus, non ad alium finem, nec cum alia intentione, nisi ad videndum, si id quod per suos fieri non potuit defectu mandati, videlicet de dando nobis **Jadram** pro illa quantitate pecuniae, fieri vellet per dominum regem, ne ostendatur pro parte nostra recusari concordium, et quod velimus nos retrahere ab iis quae iam promisimus alias. Et licet mens nostra foret contenta omni tempore, esse in unitate et

confederatione cum ipso domino bano, pro fortificatione et conservatione utriusque partis, tamen certi reddimur, quod sapientia ipsius est tanta, quod aperte videre et cognoscere potest, quod firmatio et publicatio ipsius ligae, quantum ad praesens fieri non posset absque infamia et detractioe honoris nostri, quia ex una parte mittere ambaxatam regi pro concordia, pro ut publica fama sonat, et ex alia parte firmare et publicare unionem contra eum, in se contradiceret, et honori nostro in toto orbe non mediocriter repugnaret. Et quia illud, quod praesentialiter fieri non potest per nos, absque nostro onere et infamia rationibus supradictis, verosimiliter forsam fieri poterit in processu temporis, cum reservatione honoris nostri, quem scimus ipsum dominum banum diligere; si praesentialiter deliberate non respondemus ad factum unionis praedictae, potest eius providentia nos habere rationabiliter excusatos, cum propositi nostri sit, pendentibus sic negotiis isto medio tempore, licet expressam unionem non habemus cum ipso, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicum praecipuum requirere confidenter; et sic versa vice de nobis facere posset, quia suum intime diligimus honorem et statum. Quae omnia ex grandi cordis affectione ipsi domino bano nota esse volumus, sperantes quod penes eum ha-

bebuntur, sicut eorum conditio et natura exigit et requirit.

Ad secundum capitulum per quod recomendat nobis comitem Gregorium et cet. Respondeatur quod satis credimus esse notam domino banno, gravem offensam nobis factam per ipsum comitem, quia existens noster civis, contra debitum et juramentum fidelitatis, temerarie praesumpsit, et armata manu venire et hostiliter contra nos, propter quod si contra eum gravati et turbati sumus, non est mirandum; set nihilominus attendentes instantes praeces ipsius domini banni, pro quo omnia nobis decenter possibilia faceremus, ipsum comitem Gregorium, si viderimus quod recognoscat fallum suum, et quod intentio et opera sua sint ad bonum et honorem nostrum, recomendatum habebimus intuitu ipsius domini banni, apud nostram gratiam et amorem.

Ad tertium capitulum de injuriis et damnis sibi illatis per comitem Maladinum et cet. Respondeatur quod novit deus injurias ipsius non minus graves habemus, quam si nobis vel nostris gentibus facte forent, et pervento de ipsis ad nostram notitiam, antea pluries scripseramus et nunc de novo misimus unum nostrum notarium et nuntium specialem pro reformatione praedictorum, et speramus quod fiet taliter, quod

ipse dominus bannus poterit rationabiliter contentari. Et nihilominus adhuc omnibus modis et viis intendimus efficaciter procurare, quod ipse comes Maladinus, a qualibet novitate se absteineat contra ipsum bannum vel gentes suas, et sumus certi quod sic fiet. Quem comitem Maladinum, cum sit intimus et fidelis nostri domini, ipsi domino bano, amicabiliter comendamus, rogantes ut a perturbatione status eius placeat abstinere nostris praecibus et amore.

Ad quartum capitulum, per quod nobis recomendat comitem Johannem condam comitis Nelipcii et comitem Budislavum Urognich et cet. Respondeatur quod si cognoverimus, quod dispositio eorum tendat ad bonum et honorem nostrum, ipsos intuitu ipsius domini banni, habebimus apud nostram gratiam recommissos.

Ad quintum capitulum, per quod petit mitti ad regem Serviae in eius favorem; respondeatur quod optantes omne bonum et statum ipsius domini banni, libenter ei complacemus super hoc; et mittatur ad regem Raxiae per illam pulchram viam, quae videbitur dominio, ad rogandum eum super hoc, cum illis verbis, quae utilia videbuntur.

Ad sextum capitulum, de requisitione ei facta per Jadrenses, per quod petit

si nobis placet, ut se interponat de concordio inter partes et cet. Respondeatur quod in omnibus factis nostris, sic plene confideremus in eo, sicut in nobis, et quod scit, quae fuit intentio nostra, videlicet recipiendi Jadratinos ad gratiam nostram, dantibus eis nobis, liberum dominium civitatis Jadrae, salvis personis et habere. Et novitus videntes eorum duritiem, fecimus fieri unam cridam, quod si infra octo dies vellent dare nobis civitatem libere, ut est dictum, reciperemus eos ad gratiam salvis personis et havere; alioquin elapso termino nullam remissionem vel gratiam invenirent a nobis, set de eorum personis et bonis fieret secundum culpas eorum.

Ad ultimum capitulum, de facto Tenini, cum ipsum capitulum ab unione dependeat, non expedit praesentialiter respondere.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 53.

LXIV. 1346. 4 Septembris.

Заключено одговорити кнезу Григорій Куріани, моленъ за милость, да ће га приимти на милость ако виде да се покајао, највише бану Босанскомъ за љубавъ.

Capta: Cum comes Gregorius Churiachi, per suum ambaxatorem nobis fecerit suplicari, ut eum ad gratiam nostram recipere dignaremur, vadit pars: quod respondeatur ei, quod satis est mundo notoria gra-

vis offensa nobis facta per ipsum comitem, quod existens civis noster, contra debitum fidelitatis et juramentum suum, temerarie praesumpsit venire et hostiliter contra nos, ex quo si gravitatem et turbationem contra ipsum concepimus, non est mirabile apud quemquam. Set attendentes quod quaerit veniam de commissis, et quod ducale dominium nunquam est solitum quaerentibus misericordiam denegare, si viderimus, quod ipse comes recognoscat fallum suum, et quod sua dispositio et opera tendant ad honorem nostrum sicut promittit, ipsum intuitu maxime domini bani Bosinae, qui de hoc nos instanter rogavit, apud nostram gratiam recipiemus et habebimus comendatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXV. 1346. ind. XV. 22 Septembris.

Закључено посредовати између бана Босанскогъ и кнеза Младена, и разорити тврдињу коју гради Константинъ.

Capta: quoniam, sicut per litteras capitanei nostri maris pridie habuimus, banus Bossinae videtur exercitum congregare ad damnum comitis Maladini, et quaelibet discordia et novitas inter ipsos debeat gravare nostrum dominium, tum propter suum amorem, quem gerimus ad ipsorum utrumque, tum etiam quia esset praeiudiciale multimode factis nostris; vadit pars, quod mittatur ali-

qua discreta persona, qualis placebit dominio, consiliariis, capitibus et sapientibus vel majori parti, ad procurandum quietem et concordium inter praedictos dominum banum et comitem Maladinum, cum illis verbis, quae videbuntur dominio comittenda, et rescribat quidquid invenerit et facere poterit, et nostrum expectet mandatum.

Et comittatur etiam dicto nostro nuncio, quod si banus ei tangeret aliquid, tam super factis spectantibus ambaxatae, quam pridie ad nos misit, quam super aliquibus aliis factis, quae nobis possent spectare, audiat et trahat provide ab ipso totum quod poterit, et scenciat de intentione sua, et rescribat et expectet nostrum mandatum.

Praeterea comittatur dicto nostro nuncio, quod procuret per omnem modum, quod fortificia quam hedificari facit Constantinus ruinetur, faciendo et procurando cum illis de Sibenico et cum comite Maladino, quod mittant de suis gentibus ad faciendum eam ruinari, quum aliter obtineri non posset quod ruineretur. Et scribatur capitaneo nostro terrae, quod praedictis de Sibenico et comiti Maladino, subveniat de gentibus nostris, pro facienda ruinatione praedicta, in ea quantitate, quam viderit expedire.

LXVI. 1346. 26 Septembris.

Закључено искати одъ бана Босанскогъ помоћъ, ако
бы банъ Славоніе помагао Задранина.

Capta: cum in responsione facta dum. Heliae, ambaxatori domini bani Bossinae, inter alia caveatur, quod nostri firmi propositi est, pendentibus sic factis nostris, isto medio tempore, licet expressam unionem non habeamus cum ipso domino banno, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicum praecipuum, requirere confidenter; et versa vice de nobis facere posset et cet. Consulunt sapientes, quod comittatur Ser. Nicolino, accessuro ad banum praefatum, quod dum erit in partibus illis, si de firmo senciet, quod banus Sclavoniae, vel alii descendere velint ad damnum nostrae bastiae, vel ad succurendum de victualibus inimicos nostros Jadrenses, prout sonant nova habita, quod tunc requirat auxilium et favorem ipsius bani Bossinae, ad resistendum dicto bano Sclavoniae, et aliis descendantibus occaxionibus antedictis, promittendo ei auxilium nostrum in casibus ei necessariis, secundum formam antedictae responsionis, factae dicto dum Heliae.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 55.

LXVII. 1346. ind. XV. 11 Octobris.

Заклучено явити бану Босанскомъ, да су позвати на-
трагъ посланици кои су имали нѣм краљу Угарскомъ;
а съ баномъ обновити преговоре о саюзу.

Capta: cum dominus rex Hungariae
nobis per suas litteras significavit, quod non
expedit nostram ambaxatam ire ad praesen-
tiam suam, non removendo exercitum nostrum
ab obsidione Jadrae; et modo incumbat
nobis facis nostris cautelam habere et inve-
nire, quod omni tempore fortes existamus
contra quoscunque, et habeamus intentum
nostrum in facto Jadrae, quod cum dei au-
xilio est sperandum, vadit pars: quod amba-
xata nostra in totum et per totum revocetur,
nec vadat, sed provideatur factis nostris ut
videbitur melius.

Et notificetur Nicolino notario no-
stro misso ad dominum banum Bossi-
nae, quod nostram ambaxatam revocavimus
pro meliori nostrorum agendorum, nec vo-
lumus quod ullo modo vadat. Et quod hoc
dicat et sentire faciat domino bano, et si
idem dominus banus tangeret ei verba, quae
nobis alias tangere fecit de facto ligae, quod
trahat et sentiat ab ipso quidquid poterit, et
totum quod senserit et habuerit scribat no-
bis, et nostrum pretoletur mandatum.

Ser Marcus Lauredano vult tantum plus:
quod si eveniret quod dictus dominus ba-

nus non tangeret aliqua verba ligae Nicolino, quod Nicolinus caute et provide, per modum qui sibi habilior apparebit, tangat verba ligae dicto domino bano, secundum formam capitulorum, quae alias ipse banus per suum ambaxatorem nobis tangere fecit, et trahat ab ipso totum quod poterit, et quidquid habuerit et extraserit a dicto bano, nobis sollicite scribat et nostrum expectet mandatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 57.

LXVIII. 1346. 7 Novembris.

Закључено наложити бележнику Николину, да гледа дознати одговоръ бана Босанскогъ на предложѣнъ саюза са Маѣтцима.

Capta: cum per nostras litteras pridie scriptum foret Nicollino notario, quod caute et provide, et per illum modum, qui sibi habilior apparebit, tangeret verba ligae domino bano Bossinae et cet. Et ab ipso Nicolino nullam receperimus responsionem; et pro factis nostris faciat scire de intentione ipsius bani superinde. Vadit pars: quod scribatur dicto Nicolino, quomodo recepimus suas litteras continentes, quod dictus banus valde conquerebatur de Jadratinis, qui eum in curia regis Hungariae diffamaverant et non cessabant diffamare, de quo valde condolemus et displicentiam maximam recepimus in animis nostris, cognoscentes

quod contra deum et omnem veritatem diffamatum est. Et quia faciendo ligam et unionem cum ipso domino bano, crederemus fore valde utile pro partibus et bonum, committimus eidem Nicolino, quod ad dictum dominum banum mittere debeat dum Elliam, comittendo sibi praedicta verba, qui ea ipsi bano exponat, et procuret habere suam responsionem, quam dicto Nicolino apportet, qui omnia ordinate nobis rescribat et nostrum praestoletur mandatum. Et scribatur dicto dono Ellie pro parte huius dominationis, quod sibi placeat ad dictum dominum banum ire, expositurus quae sibi dictus noster notarius comittet. Verum si dictus Nicollinus requisivisset dictum dominum banum de dicta unionem, juxta formam dictarum litterarum, quas superinde misimus, tunc dictus Nicollinus non mittat dictum Elliam. ad dominum banum cum verbis praedictis. Et insuper si dictus Nicollinus jam motus esset pro redeundo ad dictum dominum banum, occasione dictae unionis, tunc comes Spallati litteras domini Elliae non mittat, set retineat.

Et fiat littera credentiae dicto domino bano, pro domino Ellia.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXIX. 1346. 7 Novembris.

Закључено, јавити кнезу Младену да засадъ неодолази у Млетке, а преко бележника Николина молити га, да се помири са баномъ Босанскиимъ.

Capta: quod scribatur capitaneis nostris terrae et maris, quod responsionem per ipsos factam nuncio comitis Mladini placet nobis, et ideo debeant ei iterum respondere, quod non intendimus, quod recedat deinde pro veniendo Venetias occasione praesentium novorum; cum habeamus praesentiam suam, pro uno alio exercitu nostro ibi, quum de ipso gerimus fiduciam plenior.

Capta: Examinatis litteris Nicolini notarii curiae dominio missis, super facto concordii, facti inter comitem Mladinum ex parte una et dominum banum Bossinae et illos duos Sclavos ex altera; et intellectis verbis, quae moventur per comitem Mladinum praedictum, quae sunt turbatio dicti concordii, contra id quod promisit facere expresse, et possent inducere majorem dissensionem, quam primo erat; consulunt sapientes, quod scribatur dicto comiti Mladino, quomodo per litteras dicti Nicollini intelleximus concordium tractatum inter ipsum et dominum banum Bossinae, quod nobis valde placet. Sed quia intelleximus quod ipse non contentatur de instrumento dicti ba-

ni, sigillato suo sigillo, et propterea non velit facere fieri suum instrumentum dandum eidem domino bano, nec relaxaverit carcera-
tos, qui sunt Schar donae, ut promisit, roga-
mus ipsum instanter, quatenus sibi placeat
adimplere id quod tractatum est. Cum faciat
pro ipso et conservatione sua ac pro bono
statu Sclavoniae, habere pacem et bonum
amorem cum domino bano Bossinae et
aliis Sclavis, ex quibus nobis plurimum
complacebitis intendentes omnino, quod con-
cordium inceptum compleatur per ipsum, et
nos pro parte nostra, postquam ambabus
partibus placuit, acceptamus et contenti su-
mus omnes differentias et quaestiones partium
terminare. Super quibus Nicolino notario
nostro plenius comisimus referendum, cui
placeat fidem credulam adhibere et effectua-
liter adimplere.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXX. 1346. indict. XV. 10 Novembris.

Млатачка владѣ тузи бану Босанскомъ кнезове Курі-
яка и Будислава Угринића.

Capta: quod scribatur domino bano
Bossinae cum illis pulcris verbis quae vi-
debuntur, inter alia sibi denotando: quod per
ipsius ambaxatorem domnum Elliam nos ro-
gari fecit, quod Curiachum et comi-
tem Budislavum Ugrignich et eorum bona no-
bis placeret habere comendata; et nos ob

amorem suae excellentiae eos hucusque recomendatos habueramus et habere intendebamus, dummodo facerent, quod deberent. Set nuper intelleximus relacione veridica, quod dicti Curiach et Budislavus Ugrignich adhunant et cumulant victualiam toti eorum posse, pro ponendo eam in Jadra, simul cum illa banum Slavoniae, quae quidem non sunt causa, quod debeamus ipsos habere comendatos set contrarium. Et ideo rogemus ipsius magnitudinem, quatenus sibi placeat mandare et ordinare per illam viam quae sibi videbitur, praefatis Curiacho et Budislauo Ugrignich, quod a talibus adhunctionibus victualium debeant se in totum abstinere, et ut bene comodata facere scient, negotium caute perturbare debeant, nam nolentibus ipsis se abstinere ab inceptis per eos, oportebit nos contra ipsos operari, sicut pro honore et bono agendorum nostrorum videbimus fore oportum.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 60.

LXXI. 1346. 21. Novembris.

Закључено: јавити бану Босанскомъ шта е израдио за
вѣга посланикъ илетачиј кодъ краља Рашкогъ.

Capta: quod scribatur Nicolino notario nostro, quod faciat notum per deputatum nostrum Helyam, domino bano Bossinae, qualiter nuncius noster, missus ad re-

gem Raxiae, rediit referrens, quod invento dicto rege pluribus dietis infra terram in partibus Romaniae, super ambaxata sibi exposita pro parte nostra responsum habuit, quod dominus Rex ob amorem nostrum, contentus est vivere in pace et amicitia cum dicto bano, verum conquaeritur, quod dictus banus occupatam sibi tenuit et tenet quandam terram sibi de jure spectantem. Et quod pro bono gentis et pacis vellet, quod ipsi domino bano, placeret sibi eam restituere velut rem suam. Et si de hoc faceret dubium, contentatur ipse rex, quod de juribus partium super facto dictae terrae, per aliquos cognoscatur, dantibus partibus sufficientes et ydoneas plezarias de observando, sicut per ipsos fuerit terminatum. Et si forte dictus banus nolet quod ad praesens cognosceretur hoc, contentatur ipse rex, quod treugue inter ipsos regem et banum fiant ad certum tempus biennii vel trienii ut videbitur, et quod ambae partes praestent sufficientes cautellas et plezarias, de non dampnificando se alterutrum intra dictum tempus, et de observando et non rumpeudo treguas ullo modo. Et propterae haec sibi amicabiliter nota facimus, ut sciat quid habeat facere in praemissis.

LXXII. 1346. XV ind. 11 Ianuarii.

Закључено: пријимити понуду бана Босанскогъ, да посредствуе за миръ кодъ краља Угарскогъ.

Capta: quod scribatur domino Heliae, quod recepimus litteras suas, continentes responsum domini bani ad facta pro quibus iverat, et eam plene intelleximus. Ad quas respondemus: quod respectando perfectum amorem et sincerum propositum, quod dominus banus verbo et opere ostendit ad nos, firmiter credimus et tenemus indubie, quod nostrum honorem et statum in casu quolibet diligit, quem vere potest proprium reputare, et habemus quod sapientissime et ex bono zelo et fide dicat, et putamus esse melius quod facta unionis et lige pro praesenti tempore remaneant in pendentia et secreta. Et ad factum quod tangit, quod si nobis placeret, interponeret se libenter pro reconciliatione inter regem Hungariae et nos, confidentes de ipso plus quam aliquo principe vel domino mundi, nobis placet et sumus multum contenti, quod possit per illum modum, qui ei melior videbitur, se intromittere de pacificatione inter ipsum regem et nos, § et quod persentiat de voluntate et intentione sua et nobis quam cicius potest notum faciat, ut scire valeamus, quid pro honore et bono nostro superinde facere habeamus, recomendando eidem honorem et

facta nostra in quolibet casu, velut speciali et intimo amico, quem eum reputamus, et intendimus semper reputare. Et scribatur dompno Helyae, quod placeat se iterum fatigare ad dominum banum et facere ei istam nostram responsionem, et quod nobis faciat notum continue totum, quod ab eo habuerit superinde vel alia sine dilatione. Et scribantur haec Nicolino et quod procuret cum dompno Helia, quod vadat et faciat ut est dictum, et facto hoc Venetias revertatur.

Alii volunt quod rescribatur dompno Helyae et c. ut supra usque §, et postmodum dicatur: Et ut id melius fieri possit, nolentes quod pro parte nostra deficiat, quin pacificatio et amor sit inter dominum regem et nos, determinavimus ad ipsum regem mittere nostros solempnes ambaxatores ut possimus reconciliari cum eo, et quod ipsos ambaxatores et facta et honorem nostrum placeat, ut de eo firmiter speramus, habere favorabiliter comendata; et cet.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 68.

LXXIII. 1347. 14 Februarii.

Наредбе како да се чува заробљѣнъ князь Дуймо.

Capta: quia comes Dujni, quem secundum nostrum mandatum huc misit noster capitaneus pasynatici, conservetur in Sancto

Georgio, stando reclusus in una camera, et sex ex custodibus dominorum de nocte et capitum sexteriorum, ad mudam, stare continue debeant in camera, in qua dictus comes stabit, et barca dominorum de nocte, stet continue de nocte et de die circum moy, custodiendo sicut erit expediens. Et haec comitatur dominis de nocte et capitibus sexteriorum, quod faciendo ad mudam ad inple-re debeant predicta, ita quod bene custodiatur.

Misti d. Senat. Lib. XXIV ch. 63.

LXXIV. 1347. 18 Februarii.

Закључено да кнезъ Григоріе Гонславнѣъ, войвода бана Босне, може узети оружја изъ Мстана.

Capta: quod quidam comes Gregorius Goyislavich, voyvoda domini bani Bosnae, de quo nobis scribit comes noster Tragurii, possit extrahere tot arma de Venetiis, quae valeant ducatos Centum, solvendo datum nostri comunis,

Misti d. Senato Lib. XXIII ch. 63.

LXXV. 1347. indict XV. 2 Aprilis.

Закључено; препоручити Папи римскомъ, Илију канонука трогирскогъ; и молбе бана Босанскогъ, и брата Перегрива.

Capta: cum multum comune nostrum sit obligatum pro operibus fidelibus et laudabilibus, domini Helyae, canonico Tra-

guriensi, in procurando honorem et promotionem ipsius; Vadit pars, quod scribantur litterae credulitatis domino Papae et domino de Tutela, de credulitate pro Amadeo notario nostro qui est in curia pro nostro comuni, quod si sentiret, quod episcopus esset depositus vel defunctus, quod procuret cum honore nostro, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella et alios sicut ei utilius videbitur, pro dicto domino Helya, ut praeficiatur in episcopum Tragurii, dicendo de bonitate et bona vita dicti domini Helyae, et quod dicta occasione, pro eius promotione recipiet incrementum. Sed nihil dicat Amadeus de praedictis pro episcopatu, non in casu qui accideret quod deberet fieri episcopus, pro aliqua de dictis causis; et si ad praesens non deberet fieri episcopus, sed deberet fieri conservator et administrator dicti episcopatus, loco illius de Spaleto, qui decessit nuper in Slavonia, quod dictus Amadeus tractet et procuret cum nostro honore, quod dicto domino Helyae committatur dicta administratio dicti episcopatus, loco illius qui decessit.

Item quod amore bani recomendentur Amadeo petitiones bani Bossinae et fratris Peregrini, quum pertinent ad bonum fidei et quod loquatur cum procuratoribus dicti

bani, qui sunt in curia, de dictis petitionibus, et procuret pro obtentu earum, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella id boni, quod poterit cum honore nostro.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 73.

LXXVI. 1347. 3 Aprilis.

Молба бана Босне, послате Папи римскомъ, тичуће се римокатоличке цркве.

Exemplum supplicationum porigendarum domino Pape, nomine domini bani Bosnae, missarum Amadeo notario in romana curia.

Significat sanctitati vestrae humilis et devotus filius vester, Stephanus banus Bosnensis, quod religiosus vir, frater Peregrinus de Saxonia, generalis ministri ordinis minorum in Bosna vicarius, devote fideliter et instanter in Bosna pro fide catholica et animarum salute laborans, paucos habet cooperatores, secundum exigentiam operis et multitudinem animarum, propter quod negotium fidei non modicum retardatur. Quare cum absque sanctitatis vestrae gratia non possit haberi modus, per quem dictus vicarius habere valeat cooperatores in fidei doctrina peritos et linguae Sclavicae non ignaros, vel saltem ad addiscendum aptos, supplicat idem banus, quod in obsequium ejusdem fidei or-

thodoxae et salutem animarum, quae nunc sunt et futurae sunt in terris suis, praefato vicario et qui pro tempore in officio erit, vocandi auctoritate apostolica fratres sui et aliorum approbatorum ordinum, et occupandi eos in obsequio memorato, et in quibuslibet ad hoc accomodis operibus pietatis, concedere dignetur facultatem. Et quod superiores seu praelati locorum ordinum praefatorum, huius modi fratres recusationis vel infirmitatis causa, de licentia ejusdem vicarii, ad loca de quibus eos vocari contingerit redeuntes, caritative recipiant atque tractent et illos collocent in ipsis, quotiens pro causa hujusmodi per dictum vicarium fuerint requisiti, non obstantibus quibusvis privilegiis seu indulgentiis praefatis ordinibus vel personis eorum, seu officiis sub quacunque forma verborum concessis.

Item quod in singulis conventibus magnis provinciarum vicinarum praedictorum ordinum, singulos neophitos in hujusmodi conventibus in latina grammatica et in doctrina sanctae Romanae ecclesiae, certo tempore instruendos, quando fuerit necesse, idem vicarius valeat auctoritate apostolica collocare.

Item quod dictus vicarius praedicta auctoritate, vocare et recipere ac tenere valeat sacerdotes et clericos seculares, quos dicto fidei negotio et animarum saluti judicaverit

opportunos, qui cum gentibus, non obstante quod sint excommunicatione ligatae, comunicare valeant, sicut fratres quibus hoc in partibus infidelium per privilegia sedis apostolicae dicitur esse concessum, possintque constitutis ibidem ministrare etiam sacra; et ab hiis generibus peccatorum absolvere permittentibus se, quibus eisdem fratribus in partibus infidelium a sede praefata absolvendi licentia est concessa, vel prout eis idem vicarius, juxta eorum ydoneitatem et casuum occurrentium necessitudinem, apostolica auctoritate duxerit committendum, et quod iidem sacerdotes et clerici eandem de benignitate sedis apostolicae habeant indulgentiam, quae per sedem praefatam eisdem fratribus in partibus infidelium dicitur esse concessa, et quod haec omnia possint et habeant sacerdotes et clerici memorati, quamdiu in ipsa vicaria Bosnensi, de licentia et voluntate vicarii praefati morantur.

Item quod gratias privilegia et indulgentias, quae religiosis inter tartaros et infideles alios, vel scismaticos, pro ampliatione fidei catholicae laborantibus, conceduntur, etiam istis religiosis, qui pro eadem causa in pari periculo, non cum minoribus angustiis in Bosna laborant, dignetur misericorditer impertiri.

Item supplicat idem banus, quod dicto

Bosnensi vicario, recipiendi loca pro dicta vicaria in villis castris et civitatibus provinciarum Ungariae et Sclavoniae, in quibus nec ejusdem ordinis nec aliorum approbetorum ordinum fratres habent loca, concedere dignetur facultatem.

Item supplicat dictae vestrae sanctitati idem banus, quatenus in persona dilecti capellani et nuncii sui Georgii, hominis dei de Berito, alias dicti de Cipro, specialem gratiam facientes eidem Georgio, utpote bene meritae et literatae personae, de uno vel duobus beneficiis simplicibus ecclesiasticis sine cura vacantibus, ad praesens vel proxime utatur in civitate vel dyocesi Spalatensi, usque ad valorem annuorum LX. florenorum auri, spectantibus ad collationem archiepiscopi Spalatensis, de speciali gratia dignetur providere, cum inhibitione decreto et clausula anteferri. Non obstante quod idem Georgius Canonicatum et praebendam in ecclesia Spalatensi et quandam ecclesiam sancti Nicolai de portu Spaletensi, quorum fructus annui duodecim fiorenos non attingunt, et in Collosenensi ecclesia insulae Rodi, canonicatum, de quo nil percipit, noscitur obtinere; secus ut dicta beneficia quae obtinet, una cum obtinendis per huius vestram gratiam licite retinere valeat, dignetur de uberiori gratia, misericorditer dispensare, et cum ce-

teris non obstantibus et clausulis opportunis et exequutoribus.

Et quod transeat sine alia lectione.

Comm. IV. ch. 112.

LXXVII. 1347. ind. XV. 13. Maii.

Закључено дозволети краљу Рашкомъ и цару, да може дати извезти изъ Млетана оружје.

Capta: quod complaceatur domino regi Raxiae et imperatori, qui noviter per suas litteras instantissime nos rogavit, quod cum pro exercitu suo et gentibus suis, indigeat certa quantitate armorum, quod infra-scripta arma possit extrahi facere de Venetiis, solvendo nihilominus datiam debitam et consuetam nostri comunis.

Primo: paria trecenta armorum scumta et de pluri. —

Item: barbudos quingentos. —

Item: schincherias quingentas. —

Item: colaria quingenta. —

Item: cirotechas trecentas.

Die XV Maji missa officio.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 12.

LXXVIII. 1347. 14 Julii.

Закључено да се настоја око помирења кнезова Младена Кљашкогъ, и Григорија Курјани.

Capta: auditis et intellectis ad plenum litteris comitis nostri Jadrae, per quas signif-

cat nobis, comitem Maladinum (Clissiae) Jadram venisse, et certam ambaxatam sibi fecisse pro parte comitis Gregorii et sua, ostendendo in verbis suis, quod comes Gregorius Curiaci cum Hungaris de Tinino, faciunt coadunationem gentium pro damnificando terras eorum et cet. Videtur sapientibus, quod cum dictus comes Gregorius cum suis ex parte una, et comites Maladinus et Gregorius cum suis ex altera, sint potentiores homines Slavoniae, utilissimum esset pro bono et statu pacifico terrarum nostrarum et aliarum partium Slavoniae, quod inter eos esset concordia, taliter quod viverent in quiete, cessante inter eos qualibet novitate. Et propterea consulunt concorditer sapientes praedicti, quod scribatur comiti et consiliariis Jadrae, quod intellectis litteris dicti comitis respondeamus eis, quod de discordia et dissidio vigentibus inter comites praedictos, displicet nobis multum, et libenter vellemus pro bono statu terrarum nostrarum, quod nulla novitas caderet intes eos; et ideo mandamus eis, quod studeant et procurent per illum convenientem et destrum modum et viam, qui eorum providentiae videbuntur, quod ambae partes, scilicet comes Gregorius Curiaci et comes Maladinus, veniant Jadram vel prope Jadram ubi videbitur, et ibi conferentes cum eis cum illis

pulcris verbis, quae pro honore nostro e, pacificatione animorum utriusque partis viderint expedire, dent operam toto posset quod inter eos pax vel treugua firmetur, operando ipsum comitem et consiliarios totum illud bonum quod sciverint et potuerint, pro inducendo ipsos ad pacem vel treugnam, ut superius est expositum.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 81.

LXXIX. 1347. 30 Augusti.

Закључено дати помоћъ кнезу Младену, противъ Угарске войске, али не противъ бана Босне.

Capta: quod scribatur nostris comitibus Jadrae, Sibenici, Tragurii et Spalati, qualiter nuper requisiti sumus per ambaxatam comitis Maladini, et comittendo eis, quod dent ipso comiti Maladino auxilium suarum gentium contra Ungaros et alios, volentes damnificare ipsum sive subditos nostros Dalmatiae, quod auxilium ei dare non praesumunt, nisi procedet de nostri voluntate et consensu ut dicta ambaxata continet seriose; et quod optantes bonum et securitatem nostrarum terrarum et bonorum nostrorum fidelium parcium praedictarum, et confidentes in sua discretionem, relinquimus in libertate eorum, in praedictis tenendi illum modum et facere sicut eis videbitur, pro securitate et consevatione terrarum nostrarum

et bonorum nostrorum fidelium praedictorum, habendo semper pro amicis nostris dominum banum Bosinae et gentes suas.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 85.

LXXX. 1347. 20 Decembris.

Заклучено послати у Далмацију посланика, да извиди тужбе тамошњи градова и кнеза Младена, противъ непријатељски нападах войске Угарске и вѣни приврженника, и наредити противъ тога сходне мере.

Capta: cum habeatur ex relatione ambaxatorum civitatum nostrarum Sibenici, Tragurii et Spalati ac comitis Maladini, quod ab Ungaris Ostrovicae, Tinini et aliorum castrorum, subditorum domino regi Ungariae, eorum bona et territoria spoliuntur et derobentur, propter quod requisiverant et requirant provideri per nostrum dominium, super modum pro conservatione et securitate eorum et terrarum et locorum suorum, nam aliter propter dictas derobationes, ut clare dicunt, sic permanere non possent; et pro statu nostro in partibus Sclavoniae haberi provisio requiratur, ut subditi et fideles nostri terrarum nostrarum praedictarum et comes Maladinus in fidelitate et devotione nostra constantes existant, et propter accessum regis Ungariae ad partes Apulee, in processu temporis melius poterit provideri, juxta conditiones et nova ipsius regis, quae habebuntur,

consulunt sapientes, quod eligatur in isto consilio Rogatorum unus ambaxator et provisor per 4 manus, qui vadat ad dictas terras nostras Sibenici, Tragurii et Spalati, et ad comitem Maladinum, exponendo eis pro parte nostra, qualiter per expositionem ambaxatorum suorum habuimus, quod Ungari et alii Sclavi eis Ungaris adhaerentes, aliqua sua territoria derobarunt et derobare intendunt, quod multum grave et displicibile nobis fuit, optantes eorum bonum et conservationem, tamquam de nostris fidelibus carissimis, quos semper in omni tempore reputavimus et reputamus; propterea quod intendentes ad tranquillum et statum pacificum ipsorum, et optantes informari de conditionibus ipsarum parcium Sclavoniae et eorum intentionibus, ut super augmento et conservatione eorum valeamus melius provideri, providimus ad eos mittere dictum nostrum ambaxatorem et provisorum, pro habendo informationem conditionum dictarum partium, et de intentione eorum, quid super hoc et per quem modum, per nos super securitate et bono eorum ac terrarum et locorum suorum, possit salubriter provideri, ortando eos fideles nostros in fidelitate et devotione nostri dominii, cum illis pulcris et ortatoriis verbis, quae ei convenientia videbuntur, et accipiendo omnem informationem quam poterit trahi, de conditionibus ipsarum

parcium, quam de intentione dictorum nostrorum fidelium et comitis Maladini, quid providendum esset per nos pro conservatione et securitate terrarum et locorum nostrorum fidelium praedictorum, et totum quidquid habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare, non recedendo inde, sine nostro speciali mandato.

Et debeat dictus ambaxator et provisor ire Jadram et Nonam, ortando fideles nostros Nonae in fidelitate nostra, et accipiendo ibi informationem a nostris comitibus, de hiis quae ei viderentur, pro securitate et conservatione nostrarum partium Sclavoniae.

Capta: et cum sit comendabile scire pertransire cum inimicis suis, cum quam minori sinistro et damno fieri potest, et maxime in hoc tempore, quo bene et salubriter provideri non potest, tum propter conditionem temporis yemalis, tum quia propter progressum agendorum regis Ungariae, melius videbimus providere, comittatur dicto ambaxatori, quod in casu quo videtur fieri posse treugua inter Ungaros et terras nostras praedictas et comitem Maladinum, debeat cum nostris comitibus terrarum praedictarum nostrarum et comite Maladino cum plurimo honore nostro et bono nostrorum fidelium nostrarum parcium praedictarum quo fieri poterit, procurare quod tractetur treugua inter ipsas terras nostras

et comitem Maladinum et Ungaros, ut dicti fideles nostri cum ipsis Ungaris usque ad tempus debitum provisionis, secure valeant vivere et manere.

Verum si treugua fieri non posset, et dicti fideles nostri peterent auxilium gentis nostrae, debeat dictus ambassator et provisor noster persentire et se informare a nostris comitibus civitatum ac comite Maladino, quae quantitas gentium esset per nos mittenda ad dictas partes, tam equitum quam peditum, et ubi apcius stare possent dictae gentes, pro securitate et succursu dictarum nostrarum civitatum et earum districtuum et castrorum et locorum comitis Maladini, et quod succursum suarum gentium in hoc, dictae civitates nostrae et comes Maladinus exhibere possent, et de omnibus aliis se informet circa praedicta, quae ei videbuntur, et quidquid fecerit et habuerit super inde, nobis debeat suis litteris reserare, ortando ut dictum est, dictos fideles nostros in fidelitate nostri domini, et dicendo, qualiter nostrae intentionis est penitus providere ad conservationem et statum pacificum eorundem.

Capta: ceterum cum dictus ambaxator erit cum comite Maladino, et quando ei videbitur, dicat ei, qualiter incessanter de eo habemus quaerelam, et de suis subditis, quod continue derobant nostros fideles et subditos Sibenici, ac etiam mercatores

et conductores rerum et victualium Sibenicum, quod infert dictis nostris fidelibus magnum damnum, de quo si ita est, plurimum compellimur admirari, considerantes et attendentes ad magnam fidelitatem et devotionem, quam erga nostrum dominium se habere ostendit, per quam est nobis extraneum et incredibile, quod tales derobationes ab eo procedant, cum firmiter teneamus, eum constanter optare bonum et honorem nostrum et nostrorum fidelium, quem nostrum in omnibus reputamus, requirendo et rogando eum pro parte nostra, quod suos subditos a talibus derobationibus faciat abstinere, et restituere per eos ablata dictis nostris fidelibus Sibenici, dicendo et aggravando factum, sicut pro honore nostro et bono facti viderit convenire.

Capta: et comitatur dicto ambaxatori quod exponere debeat comiti et iudicibus Spalati, qualiter habuimus per litteras comitis Maladini, quod cum ipse comes Maladinus, conduci faceret per mare de Scardona Clissam modia quinque salis, ipsi barcham et salem abstulerunt, non permittentes ipsum salem nec aliqua alia victualia portare per mare Clissam, et quod hoc nobis molestum fuit et incredibile, habito respectu, quod deberent quiete vivere et permanere cum dicto comite Maladino, pro statu et conservatione eorum, et procuret quod

dictus sal restituatur dicto comiti Maladino, si ita erit ut habemus per dictas litteras comitis Maladini, et quidquid in hoc habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 94.

LXXXI. 1347. 10 Januarii.

Ванушено на молбу бана Босне, допустити Марину Павлу прогнатома изъ Задра, да се може вратити кући, ако нешто кривъ.

Capta: cum tempore guerraе, quae erat inter nostrum dominium et Jadratinos quidam Marinus Paulus de Jadra bannitus fuisset de Jadra, per illos qui tunc ipsam civitatem regebant, et ut nobis scribit noster comes Tragurii, qui hoc scivit a pluribus, dictus Marinus bannitus fuerit solummodo, quia voluit dare operam, ut aliqui Tragurini, qui tunc erant in carceribus Jadrae, de dictis carceribus evaderent, et per ejus operam aliqui evaserunt, et dominus banus Bosinae, cujus ut scribit, dictus Marinus fuit et est specialis servitor, dominio nostro petat de gratia, ut dictam condemnationem contra ipsum Marinum factam, cancellari mandemus, vadit pars, quod intuitu dicti domini bani, considerata etiam causa dictae condemnationis, mandetur comiti et consiliariis Jadrae, quod inquirent, si dictus Marinus fuit condemnatus occasione praedicta, et si invenerint

ipsum fuisse condemnatum dicta occasione, ipsam condemnationem faciant penitus cancellari, ita quod ea non obstante, dictus Marinus possit ad propria remeare. Sed si aliter vel alia causa dictus Marinus foret condemnatus, rescribant nobis quidquid invenerint.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 95.

LXXXII. 1348. ind. I. 3 Januarii.

Заклучено честитати краљу Рашкомъ на срећнимъ успесима, и препоручити му тврдињу Фетелею (у Морен) и тамошнѣ люде Млетачке.

Capta: quod scribatur domino regi Raxiae congaudendo de prosperitatibus suis, et recomendando ei locum et fideles nostros castri Phetelei, et alia loca nostra et fideles, cum verbis quae convenientia videbuntur.

Misti d. Senato. Lib. XXIV. ch. 110.

LXXXIII. 1348. 26 Januarii.

Заклучено писати бану Босне и кнезу Јовану Нелипићу, да ведаду своимъ люда нападати на Млетачке градове у Далмацију, и ове плячкати.

Capta: quia providendum est et pro honore nostro, ad evitacionem derobationum, quas comes noster Tragurii scribit fore factas et continne fieri, fidelibus nostris Tragurii, a gente domini bani Bossinae et comitis Juanni condam comitis Neliptii;

vadit pars: quod scribatur praefato domino bano super hoc, cum illis convenientibus verbis, quae videbuntur pro bono facti. Scribendo et eidem comiti J u a n n o, agravando nos de hujusmodi excessibus et dicendo, quod nisi debita satisfactio fieret et hujusmodi derobationes non cessarent, providebimus indemnitati nostrorum fidelium in bonis suis, quae in hoc casu, sicut scitur, sunt specialiter obligata.

Et insuper scribatur comitibus Spaleti, Sibenici et Tragurii de his derobationibus, quae quotidie comittuntur, et quod intelleximus, quod derobatores se quandoque reducant cum rebis derobatis, et utuntur de una civitate ad aliam, quod inhonestum reputamus et grave. Cum omnes nostrae civitates et subditi intelligi debeant unum corpus, et maxime ut pacifice vivant et derobationes cessent. Et ideo cum alias facta fuerit quaedam unio inter dictas civitates, pro conservatione earum, ortamus eos et sibi mandamus, quod dictam unionem debeant observare taliter, quod hujusmodi derobationes cessent. Et si forte in totum observari non possent, aut non sufficerent, specialiter pro evitatione praedictorum, debeant omnes tres comites simul convenire et examinare modum, qui eis videretur utilis, pro cessatione et remotione derobationum et statu tranquillo nostrorum fidelium; et nobis rescribant, ut per nos fieri

possit et ordinari id, quod conveniens et utile fuerit, pro honore nostro et bono eorum.

Misti d Sen. Lib. XXIV. ch. 114.

LXXXIV. 1348. Indict. I. 1 Aprilis.

Стефанъ царъ Гръчкѣи (и Србскѣи) пише дужду Андриѣ Дандулу, да ѣе потврдати уговоръ постоещи између Млатана и Котора.

Stephanus Dei gratia Grecorum Imperator. Amico nostro praedilecto, domino Andreae Dandulo eadem gratia dignissimo Duci Venetiarum, Dalmatiae atque Chroatiae, nec non domino quartae partis et dimidia totius Imperii Romaniae, salutem prosperam et felicem, tamquam fratri praeamantissimo. Litteras vestras nobis missas gratuanter recepimus, pro confirmatione concordie et pactu, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum et hominum fidelium nostrae magestatis civitatis Catariensis, pro pactis ut prius confirmata fuerunt ad biennium; quae iam in proximo finem habent. Modo iam fraternitas vestra apud majestatem nostram petivit et requisivit, quod nostro mandato pactum et concordiam, ut nobis patet, inter comune vestrum et comune nostrum Catari, deberemus prolongare ad octo annos; quod amore vestri et intuitu amicitiae animo volenti facere volumus, quod in posterum semper dignitas vestra cognoscat nos esse vobis amicum specialem; unum transmittatis

virum idoneum vestri comunis cum litteris vestris ad fideles nostros Catari, qui cum ipsis Catarensibus confirmet pacta et concordia ut ante fuerunt; quia nos fidelibus nostris Catarensibus dictis, seriose et districte mandamus et praecipimus, quod factam pacta et concordia, usque ad octo annos proxime venturos confirmet, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum, ipsorum Catarensium, quia semper volumus et intendimus adimplere voluntatem vestram, quantum magis possumus. Rogamus etiam ut dignemini precipere vestratibus, ne nostri Catarenses ab eis sine jure aliquod gravamen non habeant.

Comm. IV. ch. 119.

LXXXV. 1348. indict. I. 10 Aprilis.

Закључено: на молбу цара Србскогъ и Грчкогъ дозволити, да може добити изъ Млетака три галије, опремљене и наоружане; уедно примити понуду његову о посредовању између Млетака и краља Угарскогъ, и мољити га да се својски заузме за његову стваръ.

Capta: Cum nobis debitum sit complacere domino Imperatori Raxiae et Graecorum, qui in omnibus gratis semper se ostendit favorabilem et promptum, consulunt quod super primo capitulo requisitionis seu ambaxatae suae, volumus oretenus explicare, per quod petit tres galeas omnibus armis necessariis munitas, pro aliquibus sibi incumbentibus, possit hinc extrahi facere. Respondeatur, considerata dilectione hinc inde

ingente, quae semper gratis et mutuis sevitis propagata existit et propagabitur deo dante, sumus contenti complacere majestati suae Imperiali, secundum requisicionem suam, quamvis similem gratiam aliquibus de mundo nunquam consuevimus facere, sed potius contra dicere.

Capta: ad unum capitulum continens, quod si placeret nobis, libenter interponeret partes suas ad tractandum, quod inter dominum regem Hungariae et nostrum ducale dominium reformetur pax et concordia, cum honore nostro, respondeatur, (quod toti mundo) et suae majestati potest esse notoria magna reverentia et amor, quem nostrum dominium gessit erga praedecessores domini regis Hungariae, quos in multis casibus honoravimus et amicabiliter servivimus . . . . et est nostri propositi servare et facere cum domino rege praesenti; nec perpendere possimus, quod per nos sit . . . encia . . . vel causa justa turbationis contra nos. Verum de tam benigna et magnifica oblatione . . . . sua, per dictum ambaxatorem et etiam per suas litteras nobis missas, ardentes, pro concordio inter nos et dictum dominum . . . . regem Hungariae amicabiliter interponere partes suas, Imperiali Excellentiae, merito refferimus gratiarum actiones. Quam oblationem gratissime, ut pro honore suo expedit acceptantes, sumus (contenti

quod) . . . se interponat; et si posset procurare et facere, quod dominus rex praedictus disponat animum suum ad unionem et (ad vivendum) nobiscum in pace et amore, sicut sumus dispositi erga eum, hoc nobis gratum esset multipliciter . . . . subiungendo quod per ambaxatores nostros, destinatos ad dominum regem Hungariae, sensimus, quod ambaxatores suae Majestatis (apud dictum) . . . regem, tetigerunt ei pulcra et gratiosa verba in favorem nostrum, de quo sibi regratiamur immense, credentes (eum continuo) . . . reperire dispositum ad conservationem nostram pariter atque statum.

Socr. Rogat. Lib. II. B. ch. 4.

LXXXVI. 1348. 16 Maii.

Налаже се кнезу Трогирскомъ, да дозвола одъ кнеза Павла, брата кнеза Младена, цита иште одъ Млетака ако ниъ уступи свое тврдинѣ.

Capta: cum comes Paulus notum fecerit dominationi, quod eius castra et loca* dare nobis intendit, juxta preceptum fratris

* То естъ: Scardonam et Clissam, ерѣ Островицу су већъ онда ипалъ Мађаря, кое се види изъ писма: 1347 indict. I. 20 Novembris, где се каже:

Quod scribatur comiti Maladino, qualiter recepimus litteras suas mentionem agentes de traditione castri Ostrovicae in manibus et forcio Ungarorum, quod nobis multum grave et molestum fuit etc.

Видъ: Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 92.

sui comitis Maladini, et propterea pridie scriptum fuerit comiti Tragurii, quod cum comite Paulo loqui deberet, dicens sibi nostram bonam intentionem, quam habere intendimus erga ipsum; et utile sit habere suam intentionem; vadit pars, quod scribatur comiti Tragurii, quod si traxerit ab eo comite Paulo intentionem suam, videlicet quod vellet de provisione annuatim in vita sua, nobis debeat suis litteris denotare. Alioquin si non fecisset, debeat nunc cum eo existere et trahere ab eo omne quod potest, super facto provisionis praedictae, et suam finalem intentionem super praedictis, quam cito nobis debeat denotare.

Secr. Rog. Lib. II. B. ch. 7.

LXXXVII. 1348. 22 Maii.

Налаже се кнезовина Трогира и Сплѣта, да обећаю кнезу Павлу, брату кнеза Младена, две илде либара гроша годишнѣгъ дохода, за градове Скрадинъ и Клису, коє бавъ Славоніє иште одъ нѣга силомъ за краля Угарскогъ.

Capta: cum habeamus per litteras nostrorum comitum Jadrae et Tragurii, quod banus Sclavoniae et alii Ungari, faciunt posse suum omnibus modis quibus possunt, habendi castra, quae fuerunt condam comitis Maladini, promittendo comiti Paulo, fratri comitis Maladini praedicti, multa et magna, ac contra minando ei de veniendo

cum magno exercitu ad offensionem et damnum dictorum castrorum, si ipsa castra non dabit regi Ungariae, et pro statu nostro in partibus Sclavoniae penitus requiratur habere ipsa castra in nostro dominio et potestate, quae vere dici possunt claves terrarum nostrarum Sclavoniae, cum omni sollicitudine qua fieri potest, cum omnis dilatio in hoc facto sit penitus resecanda, habito respectu ad magnam securitatem et commodum, quam tam statui nostro in dictis partibus Sclavoniae, quam terris nostris praestant, et ad magnum incomodum, si quod absit, ipsa castra devenirent ad manus Ungarorum, in quod dictae terrae nostrae incurrerent, cum in dicto casu in totum essent desolate et destructae. Vadit pars: quod pro velociore expeditione negotii supradicti, scribatur comitibus nostris Tragurii et Spalati, quod optantes pro securitate nostra et bono terrarum nostrarum, habere in nostra potestate et dominio castra quae fuerunt comitis Maladini, mandamus eis, quatenus omni mora postposita, esse et conferre debeant cum comite Paulo, fratre condam comitis Maladini, et procurare, ut dictus comes Paulus nobis dicere fecit per suum ambaxatorem, et ut etiam comes Maladinus frater eius sibi injunsit, habendi in nostro dominio dicta castra ..... possendi promittere annuatim pro nostro comuni, dicto comiti Paulo, tempore vitae suae,

ad librarum duo millia parvorum Veneto-
rum etc.

Secr. Rogat. Lib. II. ch. 8.

LXXXVIII. 1348. 18 Octobris.

Заклучено. на молбу бана Босне препоручити брата
Перегринна за бискупа Босанскогъ.

Capta: Cum dominus banus Bossinae
rogaverit nos per litteras suas instanter,
quod recomendemus pro episcopatu Bos-
nae fratrem Peregrinum, ordinis mi-
noris vicarii generalis ministri in Bossina,
domino Papae et nostris nunciis in curia Ro-
mana, et nos simus multum obligati dicto
domino bano et etiam fratri Peregrino. Va-
dit pars: quod in favorem dicti fratris Pere-
grini, pro ipso episcopatu possint scribi et
mitti litterae, domino Papae et nostris nun-
ciis et aliis, sicut et in illa forma, quae vide-
bitur dominio, cum quibus litteris nostris mit-
tantur etiam suae.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 100.

LXXXIX. 1348. 15 Novembris.

Заклучено, на молбу краля Рашкогъ, дозволити ис-
токъ, да може лошъ и четврту галию узети у Млатца-
на, као што му е пре за три дато дозволенъ.

Capta: Quod complaceatur domino re-
gi Raxiae de una quarta galea sei ligno
furnito, sicut concessum fuit ei de aliis tri-

bus galeis, et cum illis conditionibus omnibus. Ad factum non possendi ipsas galeas hic armare, et ad id quod petit, quemdam Raguseum effici nostrum civem, Respondeatur ambassatori suo, cum pulcris verbis excusando nos ab his duobus capitulis, sicut melius dominio apparebit.

Misti. d. Sen. Lib. XXIV. ch. 103.

XC. 1349. 30 Martii.

Закључено послати сјајног посланика цару Србскомъ, да овога моли за Дубровчане, да имъ накнади штете, које су имъ починиѣне у његовој држави, и да имъ поврати пређашњи слободе, које су уживали одъ стари времена у Србској држави.

Capta: Quum in nomine dei pro satisfactione et emenda damnorum, quae nostri fideles et subditi de Ragusio receperunt et indesinenter recipiunt in regno Raxiae, de quibus coram nostro dominio graviter conquaeruntur, supplicantes ut pro eorum restitutione, et reformatione novitatum et molestiarum, quae eis cotidie irrogantur, dignaremur nostros solempnes ambaxatores ad dominum imperatorem Raxiae destinare; mittatur unus ambassator solempnis ad eundem dominum imperatorem, cui comitatur, quod post salutationem decentem ei ex parte nostra propoxitam, exponat et dicat, quod nos qui dudum inspeximus sincerae dilectionis integritatem, opera clarae fidei et

magnae quoque devotionis et benevolentiae firmamentum, quibus praedecessores ejus inclyti reges Raxiae, et praedecessores nostri duces illustres et comunitas, intervenientibus laudabilibus hinc magneanimitatis operibus viguerunt. Quae quidem mentibus nostris insita, nos nostraque tota comunitas conservare proposuimus cum sua excellentissima majestate, et servare quantum in nobis in futurum proponimus. Audivimus dudum et incessanter audimus graves quaerelas et lacrimabiles nostrorum subditorum de Raguxio et fidelium dilectorum, dicentium, in imperio suo, per officium suae sanctae coronae, non una sed diversis gravitatibus et molestiis inotari. Et propterea se ad dampna gravia et jacturas intolerabiles esse prolapsos, dampnaque dampnis, novitates novitatibus et gravitates gravitatibus continuate et indesinenter augeri. Quae quidem novitates, gravitates et dampna eis insupportabilia, ipsos astringunt de regno recedere et in ipso moresolito non merchari. Pro tanto gravi, nos qui animo semper habemus sinceritatem et fidem, bonamque pacem et concordiam cum sua sacra majestate, nostrae mentis affectibus conservare, providimus eundem ambaxatorem nostrum ad suam serenitatem clarissimam destinare, quam volumus ex parte nostra instanter orare, ut pro honore suae serenissimae majestatis atque justitiae et nostrae consideratio-

nis intuitu, qui semper et omni tempore redimur ad eius beneplacita et grata dispositi leta mente, dignetur et velit ordinare efficaciter et cum effectu mandare, quod ipsis nostris fidelibus de Ragusio; quorum commoda et augmentum tamquam bonum proprium reputamus, et continue procurandum de hiis quae ab eis indebite sunt ablata, ac de dampnis singulis, gravitatibus et molestiis eis per officia regis irrogatis, fiat satisfactio debita et condigna, taliter quod habeant merito contentari et eis causa quaerelae amplius non supersit. Mandet quoque et sua clara serenitas et ordinet cum effectu, quod ipsi Raguxii privilegiis et provisionibus gaudeant ac immunitatibus et beneficiis in regno suo, quibus a longis retro temporibus sunt gavis, ita ut restitutis et satisfactis dampnis quibuslibet, et amotis gravitatibus et molestiis insolitis quibuscunque, ipsi Ragusini in regno suo conversari possint et mercari sicut consueverant ante has novitates et dampna, hoc enim suae majestatis honorem et decus respiciet, et fructus et utilitas magna parabitur toti regno, nos quoque licet promptos dudum in singulis ejus beneplacitis reperire potuerit, inveniet ad eadem singulis temporibus promptiores. Et cum hiis et aliis verbis quae videbuntur domino consiliariis et capitibus, procuret penes ipsum dominum Impera-

torem hanc nostram intentionem et voluntatem habere et obtinere.

Capta: Verum cum comes et commune Ragusii, intendant mittere suos ambassatores simul cum nostro et munera ipsi Imperatori, sicut eorum ambaxatores affirmant, dictus ambassator noster eundo prius vadat Ragusium, ubi postquam eis dederit notitiam materiae suae, audiat quaerelas eorum et dampna, quae passi sunt in imperio praedicto, in quibus ipsi petunt satisfactionem, informando se de hiis quae necessaria pro ejus ambaxata fuerint, ut sciat quid habeat facere quodque petat, et postea prosequatur celeriter iter suum. Et si dominus Imperator praedictus satisfecerit Raguseis aut concordia intervenerit, de qua Ragusei contententur, Venetias revertatur, si autem intentionem nostram et ipsorem Ragusinorum, quas supradiximus, ab eodem domino rege habere non poterit vel complere, et essent aliquae differentiae inter ipsum dominum Imperatorem et illos de Raguxio, scribat ipsas nobis et quidquid fecerit et habuerit, et super ipsis suum consilium et expectet nostrum mandatum.

Capta: Praeterea audiat ambaxator praedictus quaerelas nostrorum omnium dampnificatorum, de quibus petat satisfactionem et emendam ab eodem domino Imperatore, in

ea forma sicut et quomodo videbitur domino, consiliariis et capitibus.

Capta: Habere debet dictus ambaxator libras trecentas pro tribus mensibus, et si ultra duos menses steterit, habeat libras quinquaginta in mensem, et habeat IIII famulos, de quibus unus sit expensator, et unum notarium et unum coquum, et possit expendere s. duos grossorum in die, in expensas oris sui et famulitii, nabulam non habeat a comuni.

Capta: Et pro hiis cum necessarium sit, quod dictus ambaxator celeriter vadat, et expediat materiam suam, recedat ambaxator praedictus ad beneplacitum dominationis.

Capta: Et super istis negotiis possint scribi Nicolo de Buchia cum ea forma, quae videbitur domino consiliariis et capitibus. Cum habeamus per relationem ambaxatoris de Ragusio, qui sunt hic, quod ipse Nicola de Buchia est auctor et causa horum dampnorum et novitatum. Insuper cum dicant ambaxatores praedicti, quod Marco de Gozzi de Ragusio, qui est gener ejusdem Nicole de Buchia, et Nicola de Lucari, de Ragusio, habent societatem cum eodem Nicola de Buchia. Qui etiam sunt ut dicunt, causa istorum dampnorum et novitatum, scribatur comiti Raguxii, quod veniente ambaxatore nostro Ragusium, conveniant insimul, et vocatis ad se prae-

dictis duobus civibus Raguseis, redarguant eos cum illis verbis et ea forma, quam bona negotii eorum noverint expedire.

Misti d. Senat. Lib. XXV. ch. 7.

XCI. 1349. 6 Aprilis.

Налаже се капетану галлиа Кулеа, да превезе у Трогиръ госпою Катарину Дандуло, супругу княза Павла, брата Младена Островичкогъ.

Capta: Quod ad instantes petitiones comitis Pauli, fratris quondam comitis Mladeni, mandetur capitaneo nostro Culfi, quod nobilem dominam Catarinam Dandulo condam Sr. Iohannis, uxorem dicti comitis Pauli, quae ire debet cum galea Romaniae usquae Iadram, si dictus capitaneus Culfi repererit se citra Tragurium, levare debeat dictam dominam, super una ex galeis nostris, et ipsam cum familia et ejus arnesis levibus, conduci facere Tragurium, non sinistrando tamen negotia nec armatam nostram.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 10.

XCH. 1349 6. Aprilis.

Закључено: наложити посланику кои иде кралоу Србскогъ, да покуша посредствовати за миръ између краља Србскогъ и цара Цариградскогъ; а исто тако и између краља Србскогъ и бана Босне.

Capta: Quod pro dei reverentia et honore nostro, ac pro omni bona causa, comittatur am-

baxatori ituro ad dominum regem Serviae, quod tacto primo et principaliter eidem regi negotio Raguseorum et nostrorum Venetorum, pro quibus specialiter destinatur, debeat cum verbis condecensibus movere verba eidem regi Serviae, de tractando concordio inter ipsum et dominum Imperatorem Constantinopolis. Et si ipse rex videbitur attendere ad ipsum concordium, et dicto ambaxatori videbitur, notificet hoc ambaxatori nostro Constantinopolitano, scribendo ei, quod persentiat voluntatem ipsius domini imperatoris Constantinopolis in facto dicti concordii, trahendo ab ipso imperatore quidquid in hoc poterit, et velociter rescribendo dicto ambassatori, misso ad regem Serviae. Et si ipso ambaxatori nostro misso in Serviam, secundum ea, quae habebit tam a rege Serviae, quam ab ambaxatore Constantinopolitano, videbitur de eundo usque Constantinopolim ad dominos imperatores pro ipsa causa concordii, vadat in bona gratia. Et in hoc faciat quidquid boni poterit. Et ad cautelam dentur sibi hinc litterae credulitatis, pro faciendo ambaxiatam ipsis dominis imperatoribus. Praeterea comittatur eidem ambaxatori, quod non impediendo propterea praedicta duo negotia, videlicet Raguseorum et Venetorum nostrorum et imperatorum Constantinopolis, sed ipsa primo et principaliter procurando, si sibi videbitur, posse tentare concordiam inter

dominum regem Serviae et dominum banum Bossinae, debeat dare omnem operam quam poterit, pro bono ipsi concordii, sicut et quando sibi videbitur, possendo ire ad ipsum dominum banum et sibi ambaxiatam pro parte nostra facere, occasione praedicta. Non impediendo prima duo negotia, ut est dictum. Et dentur et pro isto respectu sibi litterae credulitatis ad praedictum dominum banum.

Capta: Et quia labor addatur praefato ambassatori et conveniens sit, ut et praemium augeatur, vadit pars: quod si dictus ambassator non ibit in Constantinopolim, habeat libras CCC. in tres menses et m. in antea libras L. in mensem, sicut pridie captum fuit. Si vero ibit in Constantinopolim, habere debeat libras. V cent. in III menses et m. in antea libras L. in mense.

Mixti d. Sen. Lib XXV. ch. 10.

XCH. 1349. Indict II. 20 Junii.

Заклучено одговорити посланицима краля Рашкогъ, да ѿ ѿ не могу чекати за новце, кое пмаю давати за галие, еръ ѿ требаю; а за оружје, дозволява се да могу изнети изъ Млѣтака

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Rasciae, quod corpora galearum alias oblatarum ei, cum furnimentis, sumus contenti eidem facere amicabi-

liter exhiberi, pro speciali amore, quem ad suam majestatem gerimus, sed de facto termini solutionis earum, quem petit, offerens dare pignora, propter conditionem nostri communis id facere non possemus, cum pecunia ipsarum galearum omnino nobis necessaria sit. Nam complacentibus nobis ei de hujusmodi galeis, oportet quod de aliis construi faciamus, cum hiis et aliis verbis excusando nos ab hac requisitione, et similiter excusando nos a petitione horum, quos petunt prædictis galeis, quos sibi concedere non possumus, propter evidentem necessitatem nostram. De armis vero quae petunt posse extrahere, complaceatur eis solvendo dacium.

Arma sunt ista: Etquidē clipei more Sclavorum, III cent. Et loricae C. Et paria manicharum de malia, C.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 27.

XCIV. 1349. ind. II. 16. Julii.

Одговоръ посланику бана Босне, тичући се размирице са царемъ Србскимъ.

Responsio ad ambassatam, expositam per ambactorem domini bani Bosinae ducali dominio, pro parte ipsius domini bani.

Capta: Intellecta ambassata nuper ducali dominationi exposita per comitem de Minoy pro parte domini bani Bosinae, quae in tribus capitulis comprehendi potest. Et iam

in primo continetur requisitio quam facit, comendans quod dominationi placeat interponere se, ad tractandum et procurandum, quod amor, benevolentia et concordia vigeat inter dominum imperatorem et regem Serviae et ipsum dominum banum. In secundo exponitur, quod si de beneplacito dominationis procederet, vellet construi facere quaendam locum sive fortalicium, in qua-dam contra, quae vocatur Cheml ad mari-nam, et quod si pro hedificatione aut cons-tructione dicti laborerii sive fortilitii, aliqua molestia vel inquietatio sibi fieret a parte maritima, tum quod dominationi placeat suum sibi adhibere auxilium et favorem, cum a parte terrae satis reddeat se securum. Et in tertio continetur conclusio ambassatae prae-dictae, per quam offert se et loca sua hono-ribus et beneplacitis domini quibuscunque et cet. Et ipsa diligenter examinata consulunt sapientes, quod respondeatur ad ipsam in hac forma, et primo: ad id quod prius exponitur, videlicet quod dominatio se interponat ad tractandum et procurandum, ut amor, beni-volentia et concordia vigeat inter dominum regem et imperatorem praedictum et ipsum dominum banum etc. Quod semper dispositi fuimus et sumus ad omnia respicientia suum commodum, utile et honorem. Et ut nostram bonam dispositionem comprehendere valeat per effectum, noscat sua magnificentia, quod

expresse comissimus ambaxatori nostro, quem pridie misimus ad dominum regem et imperatorem praedictum, quod omnino daret operam cum effectu, ad procurandum et tractandum, quod amor, benivolentia et concordia confirmentur inter suam majestatem et ipsum dominum banum, et sic procurabimus modis omnibus, nostro posse, tempore sequuturo. Ad secundum vero in quo exponitur, de laborerio construendo et de requisitione auxilii et favoris sibi exhibendi, in casu et cetero habito respectu, quod praecisse non potest dici, quod desistat a constructione praedicti laborerii, cum locus in quo dicit velle construere facere sit suus, et per consequens ad adhibendum consensum precisse, quod fiat, posset in damnum reverti, periculum et jacturam pro statu et conservatione terrarum et locorum nostrorum Slavoniae. Et pro nobis faciat in hoc sub silencio praeterire. Respondeatur, quod pro eo, quod dominus rex et imperator praefatus forte vellet diceret, quod locus, in quo ipse dominus banus vult quod praedictum laborerium construatur, sit suus et sui juris, et hoc posset impedire effectum tractatus concordiae et amoris, quem firmari desiderat et tractari cum domino imperatore praefato; videtur nobis fore melius et magis congruum pro honore ejus et commodo, quod super hoc supersedeatur, nec pro modo fiat novitas aliqua superinde. Et

quod in omnibus possibilibus nobis, nos reddimus favorabiles et paratos ad cuncta, quae ad suum spectare possint bonum, commodum et honorem. Cujus responsio capituli, habito sapientibus colloquio cum ambaxatore praedicti domini bani, videtur ipsi ambassatori esse honesta, rationabilis atque decens. Ad tertium vero quod est conclusio praedictae ambassadae suae, per quam offert se et loca sua cunctis honoribus et beneplacitis domini, respondeatur cum pulcris verbis, videlicet: quod sic de ipsius magnificentia indubie fidem gessimus et gerimus specialem, et ob hoc praedictae suae magnificentiae ad gratiarum asurgimus actiones, et merito tenemus ejusdem benplacitis complacere, et cum hiis et aliis verbis, quae circa hoc convenientia videbuntur.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 37.

XCV. 1349. 14 Septembris.

Одговоръ посланику Млетачкомъ кодъ краля Рашкогъ Николи Ђорђићу, да се врати у Млетке, кадъ добје за штете Дубровчана и Млетчића задовољавајућу накнаду.

Capta: Quod rescribatur Sr. Nicolao Georgio ambassatori ad dominum regem Rasciae, quod recepimus litteras suas, quas plene intelleximus, et ad eas suam providentiam comedantes rescribimus, quod commissio sua satis continet ad plenum intencionem nostram, quae est, quod si obtinuerit a do-

mino rege tale quid super facto Ragusii, quod ipsi Ragusei haberent contentari, et similiter super facto Venetorum nostrorum, quod Venetias revertatur. Sin autem rescribat. Itaque non expedit ei dare arbitrium quod petit, cum in discretione sua remaneat videre, si de eo, quod obtineri poterit ab ipso rege, Ragusei et Veneti habebunt, consideratis omnibus, contentari vel non; et nihilo minus nos scribimus; et sic scribatur comiti et iudicibus Ragusii, quod si forte hoc non fecissent, provideant de dando tam largum mandatum et arbitrium suis ambaxatoribus, tam in compositione damnorum, quae petuntur, quam in faciendo justas et rationabiles requisitiones, quod pro parte eorum non remaneat, quin facta recipiant bonum finem, cum in damnis datis nos et omnes gentes mundi, transeant largo modo, contentantes de omni parte satisfactionis, potissime cum talibus principibus et baronibus, ut est rex Rasciae. Et propterea mandetur dicto ambaxatori, quod sollicite procuret expedire sibi comissa, secundum intentionem nostram, ut ipsis expeditis Venetias celeriter valeat remeare.

Misti d. Senat. Lib. XXV ch. 53.

XCVI. 1350. ind. III. 13. Aprilis.

Зактеваня цара Србскогъ, коя е његовъ посланикъ
Мияйло Буѣа, предложю Млетачкој владѣ.

Infrascripta est ambaxiata ducali dominio

exposita, per nobilem virum dominum Michaelē de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Raxiae et Romaniae, dispoti Lartae et Blachiae comiti etc.

1. Imprimis salutatione praemissa, quod placeat, quando esse possit, domino duci velle personaliter interesse ad colloquium cum ipso domino imperatore, in partibus Ragusii et a Ragusio citra in nerrent, pro aliquibus magnis et arduis pertractandis.

2. Item petit dominus imperator, quod placeat ducali dominationi ipsum dominum imperatorem et eius filium, serenissimum dominum regem Vros, et dominam imperatricem, cum eorum haeredibus, facere et creare cives Venetos, acsi forent oriundi de civitate Veneciarum.

3. Item quod praefati habeantur et sint liberi, securi et franchi in civitate Veneciarum, et quod non possint peti aut dari ipsi, vel aliquis ipsorum, alicui personae de mundo, vel computari aut tradi pro civitate, castro seu castris seu locis, auro vel thesauris, de mundo alicui personae, et quod possit emere possessiones in civitate Veneciarum et alibi, caxalia et villas, in locis et terris comunis Veneti, et ea revendere ad suum benplacitum quandocunque, ut faciunt oriundi Veneti.

4. Item si contingeret, quod ipse dominus imperator vel eius filius dominus rex, aut domina imperatrix, venirent habitatum Venetias, quod tunc placeat ducali dominationi, eis vel alicui eorum, in signum amoris et honorificentiae, facere et dare aliquam provisionem seu regaliam, sicut pro honore imperialis culminis et celsitudinis ducalis videbitur convenire.

5. Item si casu contingeret, quod ducali dominio foret opus, in partibus Sclavoniae, vel in illis partibus, pro exercitu faciendo habere gentes, dominus imperator vult et offert se daturum de sua gente, equites et pedites, ad requisitionem ducalis dominationis, et eas mittere usque quomodo possunt secure attingere, et per mare dare similiter gentes, dante sibi ducali dominatione ad praedicta navigia opportuna, et pro eundo et redeundo; et e converso, si domino imperatori foret opus pro exercitu, vel guerra, quam faceret in suis partibus, quod ducalis dominatio sibi teneatur dare gentes et navigia per mare.

6. Item cum dominus imperator per gratiam dei, acquisiverit et subjugaverit decem partes Romaniae imperii Constantinopolitani, praeter civitatem Constantinopolis, quam expugnare et subjugare nequit; quod placeat ducali dominationi prae-

bere sibi auxilium per mare, gentis et galearum. Et si tantum continget faciente domino, quod dicta civitas subjugetur, vult et contentatur dominus imperator, quod totus Despotus sit libere comunis Venetiarum, et si noluerit Despotum, tunc dominus imperator cum auxilio ducalis dominationis per mare, offert se facere guerram civitati Perae, et si contingerit quod subjugetur, quod dicta civitas sit libere comunis Venetiarum. Et praedicta dicit dominus imperator, causa extrahendi de manibus illius delegalis Cantacusino, qui injuste et indebite captivatum detinet filium imperatoris.

7. Item vult et petit dominus imperator, quod si ipse, vel dominus rex ejus filius, aut domina imperatrix, vel alius pro eis, aut aliquis de suis fidelibus, emerent aut venderent seu facerent mercationes in civitate Venetiarum, vel extra in terris et locis comunis Venetiarum, quod omnes sint liberi, franchi et exempti ab omni dacio et angaria comunis Venetiarum, et locorum ubi praedicta facerent; et e converso vult dominus imperator, quod omnes cives et fideles ducalis dominationis, sint liberi, franchi, immunes et exempti, ab omni dacio et angaria, in omnibus terris et locis subiectis domino imperatori.

8. Item si contingeret, quod aliquis dominus vel princeps moveret guerram vel ve-

niret super dominum imperatorem, vel dominum regem ejus filium, aut super terras eorum, quod ducalis dominatio non debeat dare illis talibus auxilium vel favorem, et sic e converso, quod dominus imperator non debeat dare auxilium vel favorem alicui personae de mundo, qui vel quae veniret super aliquam terram vel locum communis Venetiarum.

9. Item ducalis dominatio per suas litteras et nuncios, rogavit dominum imperatorem, quod placeret sibi ejus amore habere amicum dominum banum Boxinae, et quod ipsum recomendatum haberet; et propterea ipse dominus imperator, ob amorem ducalis dominationis, ipsum banum habuit amabiliter et tractavit. Sed ipse banus male sibi respondit. Nam depraedatus fuit de suis gentibus, et acquisivit de suis terris et locis, et continue depredatur. Et ipse dominus imperator ob amorem ducalis dominationis, erga ipsum nunquam voluit facere novitatem, nec se movere. Et ideo praedicta facit explicari ducali dominationi, ut haec sciat et cognoscat, quia donec de voluntate et intentione ducalis dominationis nesciverit, non intendit se movere. Et si de voluntate ducalis dominationis non processit, et se non impediverit, intendit de dicto bano se protinus vindicare; et ideo quod placeat ducali dominationi per suas litteras scribere vel mittere domino ba-

no, quod faciat restitui damna et accepta dimittat, aliter se non poterit substinere.

10. Item ducalis dominatio misit hoc anno suum solempnem ambaxatorem, dominum **Marchionem Bondenicæ**, et inter cetera requisivit, de certo damno, ilato in quadam navi viro Veneto, in partibus **Avalonæ**, per cognatum domini imperatoris. Et dominus imperator misit praedicto suo cognato et gravavit se de facto. Qui dixit, quod accepta non fuerant Veneti, sed alterius personae. Et tunc dominus imperator aliud non dixit; sed tandem ipse cognatus domini imperatoris, dixit et obtulit mittere Venetias ad ducalem dominationem. Et si reperiretur Venetum esse damnificatum, faceret omnia integraliter emendari. Ipse vero cognatus domini imperatoris non misit, de quo dominus imperator molestum habet; sed propter amorem dominae imperatricis aliud dicere non potest. Verum dicit dominus imperator, quod supra dictum est, quod accepta non fuerant Veneti. Sed dicit dominus imperator, quod vos domine dux, si dixeritis quod accepta fuerint Veneti, tunc mittat vel vadat mercator, et dicat et exponat de damno, et accipiat id quod est, et de eo quod restabit, dominus imperator offert se facere quidquid poterit, quia non intendit cum ducali dominatione et hominibus Venetiarum, vivere in ira, tamquam fidelis civis Venetus, et tamquam

frater ducalis dominationis. Et dicit dominus imperator, quod tunc ambaxatori vestro obtulit, mittere per me Michaellem ambaxatorem, yperpera mille CXX. in racione yperperorum XVI pro libra,* qui sunt penes me ambaxatorem, sed tanto minus, quantum nunc minus valet argentum solito, de quibus denariis vestra ducalis dominatio disponat et ordinet, sicut placet.

Item exponit dictus dominus ambaxator, pro parte comunis et hominum de Cataro, fidelium dicti domini imperatoris, cum alias data fuerit pignora, contra dominum regem Rasciae et ejus subditos et fideles Sclavoniae, condam domino Jacobo Bolani, de qua pignora magna quantitas pecuniae est soluta, et ignoretur de condicione dictae pignorae, quod placeat ducali dominationi ordinare, quod ratio dictae pignorae videatur, et sciat, quid et quantum solutum est. Et si satisfactum est in totum, quod dicta pignora tollatur et annihiletur. Et si aliquid restaret ad solvendum, remaneat in arbitrio ducalis do-

---

* Nota. Tunc erat libra 1 = 10 ff aureis hodiernis, item 1 libra = 16 yperperis, sed cursus erat varius, nunquam erat 1 libra = 20 yperp. Yperpera = 8 grossi, 8 grossi = $\frac{1}{2}$ ducato. 1 asper = 4 grossi. Grosso = $\frac{1}{12}$ del soldo grosso, 1 ducat. = 24 grosso.

Vide: Sanudo et Galliccioli: Delle Memorie Venete antiche, 8 Tom. Venezia 1795.

minationis, de dicta pignora disponere et ordinare, sicut ei videbitur et placebit.

Comm. IV. ch. 172.

XCVII. 1350. 13 Aprilis.

Одговоръ на предложена Микѣла Буѣ, посланника
царя Србскогъ, чинѣна Млетачкоѣ влади.

Respondeatur ambassatori domini imperatoris et regis Raxiae in forma inferius annotata:

Ad ambassatam sapienter expositam per virum nobilem dominum Michaelem de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Graecorum et Rasciae, respondetur per inclytum dominum ducem Veneciarum et ejus consilium, prout inferius continetur:

Et primo ad capitulum primum, continens quod placeat domino duci, si esse potest, esse ad colloquium in Ragusio vel a Ragusio citra, cum ipso domino imperatore, respondetur: Quod in omnibus, quae honorem et beneplacitum dicti domini imperatoris respicerent, ipse dominus dux et comunitas Venetiarum, ob amorem sincerum, quem ad majestatem suam gerunt, libentissime redderent se conformes, sed sicut notorium est, non permittitur ipsi domino duci exire ducatum vel civitatem Venetiarum, pro aliqua causa quantumcunque sit ardua sive magna, nec

unquam pro aliquibus negotiis, etiam conditionis sublimis, quae comune Venetiarum habet et habuit a multis temporibus citra, cum domino Papa, imperatoribus, regibus et aliis mundi principibus pertractare, ipse dux, prohibentibus constitutionibus Venetiarum, potuit civitate exire, sed ea per interpositas personas tractari fecit et facit. Verum a petitione contenta in ipso consilio, potest habere regia serenitas ipsum dominum ducem ex praemiis satis rationabiliter excusatum.

Ad secundum capitulum, per quod petitur, quod dominus imperator, filius ejus Urosius et imperatrix, cum heredibus suis, recipiantur in Venetos, tamquam si essent nati in Venetiis et cet. respondeatur, quod ducale dominium, ut est dictum, prompte disponitur ad complacendum in quantum cum honore suo potest, regiae majestati. Et propterea id quod petitur, de recipiendo ipsum dominum imperatorem, filium et imperatricem et eorum heredes, in cives Venetiarum ac si oriundi forent, libentissime per ipsum dominium admittetur, cum consiliorum suorum ad haec necessariis solempnitatibus et assensu.

Ad tertium capitulum, per quod petitur, quod praedicti habeantur et sint liberi securi etc. respondetur, quod ducale dominium ipsos intendit tractare et tractari facere

omni tempore, sicut carissimos cives suos, et quod in civitate Venetiarum possint quocunque tempore, secure et libere venire, stare et recedere ad benplacitum suum, et in ea facere, sicut possunt quilibet honorabiles et carissimi cives, oriundi de terra Venetiarum.

Ad quartum capitulum, per quod petitur, quod fiat eis aliqua honorificentia, si venirent habitandum Venetias. Respondetur: quod intentio ducalis dominii est, in omni casu et tempore ipsos honorabiliter et amicabilem pertractare. Et si quondam casus eveniret, quod Venetias veniant, quod absit non cum honore et comodo suo, ipsos libenti animo videbit et amicabilem recipiet, et personas eorum honorabit et honorari faciet, sicut pro honore suo viderit convenire.

Ad quintum capitulum, de subventionem hinc inde praestanda, respondetur: quod propter magnam affectionem, quam visus est et videtur ipse imperator habere ad honores ducalis dominii, quodocunque sibi opus esset, ipsum dominum imperatorem ducale dominium requireret in opportunitatibus suis, et sic e converso, ipse dominus imperator ipsum posset requirere in gratis sibi, quia in quantum decenter posset, cum honore et statu suo, esset dispositum eidem amicabilem complacere.

Ad sextum capitulum, per quod petitur auxilium galearum, pro subjugando imperium Romanum, respondetur, quod nos sumus in treugua cum imperatore Constantino-polis, per quam inter cetera, vinculo sacramenti sumus astricti, eidem et gentibus suis puram et veram pacem servare. Et hic e converso nobis astrictus est. Et propterea id facere non possemus, sine gravissima dei offensa, et violatione sacramenti nostri et derogatione honoris et fame nostre. Quare potest nos serenitas imperialis habere, a petitione praemissa, merito excusatos.

Ad septimum capitulum, per quod petitur, quod si dominus imperator vel filius aut imperatrix, seu alius pro eis, vel aliquis de fidelibus suis, facens mercationes in Venetiis et cet. quod eis libere facere valeat in Venetiis et aliis terris nostris et cet. respondetur: quod dictum dominum imperatorem et consortem ac filium suum, ut est dictum, ducale dominium semper intendit caritative et honorabiliter in suis terris tractare et tractari facere, et quod possint in ea facere et fieri facere, sicut quilibet honorabiles et carissimi cives, sui fideles etiam imperialis majestatis in omnibus suis comodis, tractare et tractari facere proponit in terris suis, favorabiliter et benigne, licet de libertatibus et franchisiis, quae petuntur pro eis, non possit effectualiter complacere, cum nostrimet fide-

les et subditi, non sint ab oneribus hujusmodi absoluti. Sed ob amorem imperialis culminis, pro ipsis fiet, sicut subditis et fidelibus cujuslibet principis et carissimi amici nostri, quem habemus et reputamus dominum imperatorem praemissum.

Ad octavum capitulum, per quod petitur, quod ducale dominium non faveat principi alicui vel dominio, volenti movere novitatem vel guerram ipsi domino imperatori, respondetur, quod de hoc non habeat majestas imperialis aliquatenus dubitare, imo teneat pro constanti, quod ducale dominium ad ipsum semper habere proposuit verum amorem et benevolentiam specialem.

Ad nonum capitulum, de bano Bossinae et cet. respondetur: quod cum ducale dominatio specialem amorem habeat tam ad regiam majestatem, quam etiam ad dominum banum Bossinae, ideo optavit et optat, quod inter partes ipsas sit quies et concordia, et quod sopiatur omnis materia quaestionis, quae damnosa possit afferre discrimina subditis earundem; et propterea rogavit et rogat regiam majestatem, quod ex parte sua disponatur servare, quod dictum est; et quia dicitur de novitate facta per banum ipsum, contra subditos ipsius domini imperatoris, dicit ducale dominium, quod de hoc, si ita est dolet, et intendit efficaciter

scribere dicto bano superinde litteras speciales. Et sperat indubie, quod reformabit quaecunque indebite facta forent, et quod ipse etiam ex parte sua disponetur, cum ipso imperatore vivere amicabiliter et quiete.

Ad X capitulum, de damno illato Veneto nostro in partibus Avalone. Respondetur, quod ducalis dominatio regratiatur imperatorie majestati, de bona voluntate quam ostendit erga ambaxatorem suum, tam in satisfactione damnorum civium suorum, quam aliis per dictum ambaxatorem expositis, et specialiter de eo, quod nunc offert in satisfactione damni praedicti, si reperiatur Veneto fuisse illatum. Et quia ipsa ducalis dominatio, diligenti inquisitione habita, reperit manifeste, quod bona, de quibus agitur mentio, fuerunt Veneti, ideo rogat et requirit instanter regiam majestatem, quatenus placeat sibi de satisfactione dicti damni, facere sicut sperat effectualiter provideri.

Ad XI capitulum, de pignora data contra homines Raxie, ad petitionem Sr. Jacobi Bolani. Respondetur, quod ducale dominium, cupiens subditos regios ne dum contra justitiam aggravare, sed potius eisdem assistere favoribus gratos, examinari mandabit negotium pignore supradictae. Et illud quod exactum est. Ei si invenietur, quod pignora sit soluta, superinde providebitur ita, quod subli-

mitas regia et sui fideles de Cataro et aliunde,
poterunt et habebunt merito contentari.

Misti d. Sen. Lib. XXVI. ch. 16.

XCVIII. 1350. 3 Maii.

Заклучено: одговорити посланику краля Рашкогъ, кои
иште помошь противъ царства Гръкогъ, као што е и
пре одговорено было.

Capta: Quod ad ambasatam domini re-
gis Rassiae, petentis auxilium nostrum
contra Imperium Romaniae, respondeat-
ur cum verbis, quibus pridie responsum fuit
alteri ambassatori, et cum aliis, quae dominio
videbuntur, excusando nos a dicta requisi-
tione sua.

Misti d. Sen. Lib. XXVI. ch. 22.

XCIX. (1350) 11 Maii. Paduae.

Писмо кардинала Гвидона, легата Папиногъ, кониъ
опонивъ краля Угарскогъ, дужда Млетачкогъ и вели-
когъ мештра реда шпитальскогъ, да бране римокато-
личке люде одъ цара Србскогъ Стефана.

Gvid o miseratione divina titulo sanctae
Ceciliae presbyter Cardinalis, apostolicae se-
dis legatus, illustri principi domino regi
Hungariae, et dilectis in Christo duci Ve-
neciarum ac magistro hospitalis sanc-
ti Iohannis Ierosolimitani, salutem et since-
ram in domino karitatem. Cum prout fidedig-
norum relatione percepimus, Stefanus qui

se cesarem seu regem Raxiae facit comuniter nominari, nonnullos christianos in ejus regno habitantes, per vim et violentiam ad ejus perfidiam et infidelitatem trahat, ipsos quando poterit, et contra formam ecclesiae, faciat batizari, in christianae fidei non modicum detrimentum. Magnificentiam vestram requirimus, rogamus et hortamur in domino Yehsu Christo, quatenus eisdem christianis efficacis deffensionis praesidio asistentes, ipsos non permittatis ad hoc per regem praedictum trahi aliquo modo seu induci, quin imo regem ipsum, per vestras speciales litteras inducat, et comminatorie si vobis necesse videbitur, requiratis, ut a praefato errore desistat, et praedicta seu similia ulterius facere non praesumat. Datae Paduae tercio ydus Maii, pontificatus domini Clementis Papae VI-ti, anno octavo.

Commemoriale IV. ch. 176.

C. 1350. indict. III. 25 Madii.

Андрія Дандуло. дуждъ Млетачкѣй, дав Стефану цару Србскомъ и Грчкомъ, нѣговой супруги царяци Блени и сину Урошу, право грађанства Млетачкогъ.

Privilegium domini Stephani regis Raxiae, et uxoris ac haeredum suorum.

Andreas Dandolo et c. Universis et singulis praesens privilegium conspecturis, amicis dilectis, salutem et sincere dilectionis

affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives aquirit, quos exaltat decus et sublimitas imperialis et regiae majestatis. Scimus namque, quod serenissimi domini reges Raxiae, ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum, demonstraverunt, adeo quod propinguitatis affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus Stephanus Graecorum Imperator semper augustus et Raxiae rex illustris, propensius nostrum ducatum diligere et subjectos, ipsius ducatus honores et subjectorum nostrorum commoda graciis suis promovendo. Propterea, quod suis et suorum solempnium ambaxadorum, pro ipso serenissimo domino Imperatore et rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae majestatis honores devota mente dispositi, ipsum serenissimum dominum Imperatorem et regem, cum serenissima domina Helena Imperatrice et regina collateralis sua, et cum excellentissimo domino Urosio nato suo, et cum haeredibus et liberis suis, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, quaemadmodum si in Venetiis nati forent, in Venetiis et ubique locorum deinceps haberi et procurari omni effectum et plenitudine volu-

mus et tractari, ipsos sinceris brachiis dilectionis et devotionis amplexantes, et firmiter statuantes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum neccessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis et honoribus ac immunitatibus, quibus alii honorabiles cives nati Venetiis gaudent et perfrui dignoscuntur, praefatus dominus imperator et rex, et domina imperatrix et regina, et natus suus praelibatus, et haeredes et liberi sui, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam, plenioram praesens privilegium fieri mandavimus, bullaque nostra pendenti aurea munivimus. Datum in nostro ducali palatio. Anno dominicae incarnationis Mille CCC. quinquagesimo, die XXV. mensis Madii, III indictione.

Commemoriale IV ch. 157.

Да неби исторійски споменици, нов самъ и по-налогу Друштва Србске Словесности у Мластачкомъ архиву скучно и преписано, друго у единомъ препису лежати и свету непознати остати поредомъ, заключавао е исто Друштво у својој зашѣданію дана 13 Маја, т.е. год. подъ броемъ 49, да се они у његовомъ Гласнику напечатани издају; и тако онде саопштавано любитељима Србске историје прау стотину одъ онога што већъ ичано преписано, у хронологичкиј редъ стављати, па ћемо ако Богъ да, у свакој идучој свезки Гласника овако продужити, дотле докъ поодамо све оно, што се већъ кодъ насъ налази у препису.

У Београду, на Петровъ данъ 1869. год.

Дръ Я. Шафарикъ.

РАСПРА ИЗМЕЋУ ПРЕЂАШЊЕ ВЛАДЕ И ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

---

8 јуниа 1858 прочитано бы у Друштву Србске
Словесности ово писмо.

„ДРУШТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Попечителство е примѣтило, да Друштво у
званичномъ дѣловодству своемъ у названію нѣки
идеа одъ нѣкогъ времена не служи се онимъ рѣч-
ма, коима су исте идее у Уставу и Устројнію нѣ-
говомъ назване, да нѣке речи другѣхъ изврѣ, него
што су у истымъ Актама написане, и да се у нѣ-
чемъ удаљава одъ правила' правописа, коя е оно
само себи поради обдржана тако полезногъ едно-
образія у писанію поставило и у Гласника нѣговогъ
Свески 4. одъ год. 1852. печатало, као н. п. не пи-
ше: „засѣданіе“ него „сѣдница“, непише „Почестный
Членъ“ него „Почастный Членъ“ неупотребљава пи-
сме ѣ у коренима рѣчій, и овима подобиа, чимъ не
само постоеће законе нарушава, но и забуну у по-
нятіяма оно производи, и имаюћи бдити, да се о-
ваке несходности не догађаю, препоручуе му По-
печителство, да се у напредакъ у званичномъ дѣ-
ловодству своемъ служи онима и онакими рѣчима,
као што су оне у односителнымъ законима напи-
сане, и да се придржава реченогъ правописа свогъ,
будући да свакій законъ има наблюдаванъ быти
дондѣ, докъ се другимъ незавѣни.

„И будући да суштемствую Србска Грамматика Г. Профессора Владимира Вуића и Рѣчника Исаи-
ловића, одъ надлежны' властей одобрени и у явно
и школско употреблѣнїи уведени: то ће Друштво к'
унапређењу полезногъ еднообразїа у писаню пра-
вила' исты' кнѣига' у дѣловодству своемъ придржа-
вати се.

„П. № 949. 31. Маїа 1858. год. у Београду.

*„Попечитель Просвѣщенїа и
Правосудїа*

„Д. ЦРНОБАРАЦ, с. р.“

„Началникъ Поп. Просвѣщенїа

„М. СПАСИЊЪ. с. р.“

На то 15 юнїа на Видовъ данъ 1858 одговори
Друштво овако:

„Наредбомъ своимъ одъ 31. Мая 1858 год. П.
№ 949 препоручуе Високосл. Попечительство Дру-
штву србске словесности, коимъ ће се речма ово
у напредакъ служити у „названїю нѣки идеа“ и у
„званичномъ дѣловодству своемъ“; опоминѣ га, да
се придржава правописа печатаногъ у Гласнику
IV-томъ и уобште да се „къ унапређењу полезногъ
еднообразїа у писаню“ придржава србске граматике
професора г. Владимира Вуића и речника Исаи-
ловића, као кнѣига „одъ надлежны властей одобре-
ны и у явно и школско употреблѣнїи уведены.“

„На гласъ ове важне наредбе, Друштво срб-
ске словесности стекло се у необычной множини,
и прочитавши в у редовной седници своїой одъ 8.
ов. м., было в дубоко ожалостѣнено, видећи се у по-
ложенїю, кое га доводи у противоборство са задат-
комъ, кои му в положенъ уставомъ нѣговимъ, подъ
8. Мая 1847 год. одъ Совета и Кнѣза изданимъ.

„Ако високося. Попечительство благоволи узети у размотренѣ уставъ овај, оно ће се уверити, да е по њѣму главный задатакъ Друштва „*ображанѣ сръбскогъ езика*“. Уверивши се о томе, хваљно Попечительство сагласиће се, безъ сумњѣ, са Друштвомъ у той мисли, да бы постизанѣ овога задатка немогуће было, ако бы се Друштво у такве границе стеснило, које бы му на тај начинъ сваку слободу у радњи његовой одузеле.

„Више пута покретана е мисао у средини Друштва, да се постави сталанъ правацъ у писаню не само за његово собствено управљањѣ, већъ и за друге, кои бы се на Друштво угледали хтели; но оно е при томе свагда долазило до уверена, да бы се овако прекомъ меромъ съ едне стране принео самртный ударъ народноме књижевномъ езикѣ, а съ друге прекинувши свако даљѣ испытыванѣ и научну критику, Друштво бы показало, да е за свой позивъ недорасло.

„Довольно неразвѣнъ књижевный езикъ сръбскій потребуе јошъ много обрађивања, да бы ушао у границе природно могуће еднообразности. Колико е нужно, да се онъ испита са стране исторійскогъ развитка свогъ, толико не мањѣ мора се онъ разгранавати према новимъ погледима и понятіями, према новимъ потребама, које се съ дана на данъ како у животу тако и у наукама појављују.

„При оскуднымъ пакъ припремама, које су до сада на овоме пољу књижевности наше учиниће, Друштво мисли, да нико ние позванъ положити *одсудна* правила; шта више, оно држи, да е ово задатакъ, кој *одваданпутъ* не могу решити ни све интеллигентне силе народа сръбскогъ у скупу. Ово не могу решити *одваданпутъ* ни колегіе, ни академіе, ни учене скупштине; не, ово е задатакъ, кој се дугимъ постепенимъ испытыванјемъ до зрелости тако

доводи, да се самъ по себи решава. „Бзикъ е“, ре-
као е јошъ Виландъ, „бзикъ е чедо потребе и дру-
жествености, нѣгово е изображаванѣ и обогаћаванѣ
дело времена, нѣгово улепшаванѣ посао вкуса, а
за нѣгово највише усавршавањ мораю све музе
засадно помагати.“

„Много мањ у станю су власти решити ова-
ква питања. Друштво истина налази у исторіи сре-
днѣга века свакојаки примера, читајући, на прилику,
нако е овај или овај краљ наредбама званичнимъ
ову или ону распру књижевну прекинути хтео, по
доцниј обавешћени нараштаи одступили су одъ
овы путова. Они су се уверили, да се ствари ду-
шевне не пресућую *одвадипутъ и селомъ власти*,
него постепенкиъ сазреванѣмъ и претежношћу на-
учны разлога и убеђеня. Ова увереня одобрила су
сва доцнија времена, пошто е и у њима та истина
оживила, да се власти, које се изъ два, три или на-
каръ и више лица састое, налазе у природној не-
могућности руководити свестъ ученога света. Ис-
торія, истина, памти, да е было и таквы прилика,
где су власти воевале противъ учены колегиј, као
што е н. пр. чинію кардиналъ Ришелъ: но ту е
оружѣ већъ променѣно было: власти су јошъ
онда воевале не заповеданѣмъ, но убеђаванѣмъ.

„Одъ тога времена нема примера, да су гдѣ
министарскимъ расписима регулирани књижевни
правци народни, а ако ње гдѣ башъ и могло бы-
ти, овакови появи бивали су као наливни, кои су
се брзо у свое корито повраћали.

„При оваковој свести Друштво мисли, да има
основа бити ожалостѣно наредбомъ вис. Попечи-
тельства, којој оно ние ничимъ ни повода дати
могло; еръ сравнивши свое поступањ са уставомъ
своимъ, оно мисли, да се налази на путу подпуе
закононости. Оно т. е. суди да по своме уставу и

по природи задатка свога не може у смотрењу писменогъ рада свога ни одъ кога зависити у толико мањ, што оно нити е какво надлежательство, нити спада у ерархію административну, већ као морална личностъ само подпору ужива, коју му високо правительство србско има милость и редовно и ванредно указивати.

„Исто тако мисли Друштво, да ни у томе није на путу незакононости, што се не служи „онима и онаквима рѣчима, као што су оне у односителнымъ законима написане“, еръ закони ови немаю цель регулирати езикъ србскій, већ свакій свою особену идеу изражава. А и правописъ прописаный у свесци IV-ой Гласника свогъ не може сматрати Друштво за законъ о правопису, еръ га е, желећи и само имати еднообразности у своме явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога е изрекомъ члановима допустило и одступати.

„На последку, што се тиче ауктора, кое високосл. Попечительство Друштву за угледъ препоручуе, оно жали искрено, што не може делити мишлѣнїѣ хвалѣ огъ Попечительства, као да бы ове књиге съ тога за Друштво обвезательне были, што су „одъ надлежны властей одобрене“, еръ оне нису одъ властей могле быти одобрене и за употреблѣнїѣ Друштва и целога књижевнога света, но само за употреблѣнїѣ школско. А башъ и да бы се слагало са задаткомъ Друштва по нѣма управляти се, опетъ оно мисли да ни то не бы было начинѣ могућакъ, да се дође до желѣне еднообразности. О овоме моћи не се високосл. Попечительство уверити на првый погледъ у речнике Исаиловича, где н. п. die Aufzählung значи и просвѣщенїе и просвета; membre и членъ и чланъ; patrie и отечество и отачбина; Ausrückung воздвиженїе частногъ крста м. честногъ, (као што и народъ говори: часный крстѣ,

часна трпеза, часне поште запостисмо); das Selbst: у званичномъ акту значи: завѣра, а у Исаиловића речнику: завѣтъ, завѣтина. Тако исто не бы Друштву было немогућно доказати несатласностъ обясняваня овы књига и са говоромъ народнимъ. Довольно е овде напоменути речъ Zeile, коя у Исаиловића значи: строка, врста, а познато е, да нашъ народъ подъ речи *строка* разуме неку болестъ овчию!! —

„Но и независно одъ недостатака овы књига, Друштво ипакъ не мисли, да бы се наредба хвалѣногъ Попечительства могла сагласити са закономъ, кои му поставя за задатакъ развѣлиѣъ езика србскогъ, т. е. задае му тражити савршенство езика, а поменута наредба, нашавши савршенство у Вунѣвой граматичи и Исаиловићевимъ речницима, сматра задатакъ нѣговъ као свршенъ.

„При свой дакле готовности својой, да се у одношеню своме къ Попечительству и осталимъ властима служи онимъ називима, које оне као собствена имена носе, Друштво у редовной седници одъ 8. ов. мес. по свестраномъ размотреню наредбе хвалѣногъ попечительства заключило е са 24 гласа противу 1, не сматрати е као обвезателну за себе, но радию свою продужити у духу књижевне самосталности, кою му обезбеђую дотични закони и природа задатка нѣговогогъ.

„Извештавајући у повизности о овоме заключеню хвалѣно Попечительство, Друштво узима слободу и за у напредакъ препоручити се високој благонаклоности и патриотичној подпори нѣговой.“

25 септембра 1858 доби Друштво Србске Сло-
весности опетъ овай одговоръ:

„ДРУЖТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Дружтво ил' нїе с'ватило, ил' навалице нїе хтїло да с'вати смисао предписанїя Попечительства Просвѣщенїя одъ 31. Маїа т. г. П. № 949, кад' у возраженїю своємъ на исто, датираномъ „на Видов-данъ 1858. № 85“ налази, да се оно реченимъ предписанїемъ Попечительства „доводи у противоборство са задаткомъ, кой му в положенїи Уставомъ нѣговымъ, подъ 8. Маїа 1847. год. одъ Совѣта и Кнѣза изданымъ“, и кад', позиваюћисе на главный уставный задатакъ свой „Образжанїе Србскога Вѣзика,“ мысли, „да бы му постизанїе овога задатка немогућно было, ако бы се оно у такве границе стѣснило, ков бы му на таї начинъ сваку слободу у радњи нѣговой одузеле.“

„Исто станї или расположенїе Дружтва появлюе се у нѣговомъ краткомъ изводу предписанїя Попечительства, по комъ в изводу Попечительство препоручило Дружтву, коим' ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названїю нѣки' идеа“, и у „званичномъ дѣловодству своємъ“, и опоменуло га, да се придржава правописа, печатаногъ у Гласнику IV., и уобште, да се „къ унапређењу полезногъ еднообразїя у писанїю“ придржава Србске Грамматике Г. Профессора Владимира Вуића и Рѣчника Исаиловића, као књига', „одъ надлежны' властей одобрены' и у явно и школско употреблѣнїи уведены.“

„Ово се последнї само собомъ увиђа, како се речено предписанїе Попечительства прочита, ерѣ тамо се не може наћи, да в оддвоено одъ „званичногъ дѣловодства Дружтва“ истоме препоручено, коим' ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названїю нѣки' идеа“, или, да в оддвоено одъ „званичногъ дѣловодства нѣговогъ“ Дружтво опоменуто,

да се придржава свога собственото правописа, или, да се такође оддвоено одъ „званичногъ дѣловодства нѣговогъ“, много маиѣ „уобште“ оно упућуе, да се придржава Вуићеве Грамматике и Рѣчника Исановићевы: — напротивъ, тамо се најясниимъ изразомъ Друштву препоручуе, да се „у званичномъ дѣловодству свомъ“ у названію тамо изложены' идеа' служи оныма и онакима рѣчма, као што су оне у односителныма законима — Уставу и Устроєнію Друштва — написане, и да се придржава реченогъ правописа свогъ, и наводисе тога подпуно основанъ узрокъ „Што свакиѣ законѣ има наблюдаванъ быти дондѣ, докѣ се другимъ не замѣни“, напоследку пакъ совѣтуе се Друштву, да се „у истомъ дѣловодству свомъ“ придржава речене Грамматике и Рѣчника, и наводесе тога такође подпуно основана побуђенія „Къ унапређеию полезногъ еднообразія у писаню“, и „што су те књиѣге одъ надлежны' властей одобрене и у явно и школко уопотреблѣнѣ уведене.“

„Да е дакле Друштво узело, или хтѣло узети предписаніе Попечительства у ясномъ смыслу нѣговомъ, оно бы по самомъ тексту нѣговомъ разумѣло препоруку и совѣтованъ Попечительства у кругу „званичногъ“, а не бы га пренело и на кругъ „књиѣжевногъ“ дѣланиа свогъ; нити бы о ономѣ, што му се одъ Попечительства само совѣтуе, и што е потоме за нѣга само морално, и то на најпространнѣмъ темелю, обвезателно, игда заключенъ учинити могло, да му се налаже као законно обвезателно.

„Како се пакъ ова, овако природна, изъ разговѣтногъ языка предписанія лагко увидна разлика на среду изведе: онда исчезави и свака сѣнка стра'а у возражеию Друштва изавлѣногъ, да се реченимъ предписаніемъ оно у такве границе

стѣшнѣе, нов бы му сваку слободу у раднѣи нѣговой одузеле. Ерѣ докле се Дружтво у званичној својој раднѣи креће, нѣа е, као што е познато, незнатна и у нѣој се придржава предписаніемъ назначены прописа, дотле му остае неограничено пространно полѣ за раднѣи нѣгову књижевну, у нѣој су му толики и умни и вѣштественни епособи на руци, да не само главный задатакъ свой „Ображанѣ Сербскога языка“ успѣшно рѣшити, но и на само законодавство у смотреніи чистотѣи и савршенства языка морално полезно дѣйствовати, и тако промѣну гдѣиоу названія у уставнымъ и иначе законнымъ, на нѣга односеице Актама изградити може.

„Тако ништа не може стаити на путу ни Дружтву, ни поединимъ Членовима нѣговымъ кога му драго реда, умствовати о томе, да л' они, или скупштинѣи ил' састаици нѣици не бы другимъ коимъ вѣдма свойственнымъ названіамъ названи быти имали, и овака умствования своя посредствомъ печатнѣиности на угледѣ предати; исто тако ништа Дружтву не може стаити на путу, прописнымъ путемъ кодѣ законодавне власти порадити, да се односителна названія у нѣговомъ Уставу измѣне: али докле законодавно изданный Уставъ нѣговъ постои, дотле нит' Дружтво, нит' поедини Членови нѣгови безъ повреде истога Устава, и безъ произвођеня забуне у понятіамъ, не могу давати себи и своимъ састаицима друга и другчіи названія, него што имъ е дао законодаваць, кои иѣ е установіо, ерѣ иначе они бы се другчіе називали, него што иѣ е законодаваць по себи самомъ пристоеицемъ праву назвао, и законодаваць не бы иѣ могао познати, да л' су то они исти, кое е онѣ установіо, кое е онѣ назвао, кое подѣ своіомъ заштитомъ држи, и кое своимъ средствама издрживаѣ.

„По чему одъ Правительства независно положенъ, какво Дружтво стара се себи присвоити вотивѣванъмъ, да оно нитъ е какво надлежателство, нитъ спада у Иерархію административну, већъ као морална личностъ само подпору Правительства ужива, при обстоятелству, што е оно одъ Правительства установљено и одъ њѣга јавнимъ Актомъ проглашено, што ужива за обстанакъ свой вѣштественну подпору Правительства, а јошъ већма при обстоятелству, што му е за Предсѣдателя уставно постављенъ Правителственый званичникъ, и то еданъ одъ высокиъ Земальскиъ Сановника, стојећи у непосредственномъ одношенію къ Земальској Законодавној и найвышшой Законоизвршителној власти, чимъ е подъ непосредственно руководство и контролу саме найвышше Земальске власти постављено, и што му е одъ законодавне власти подаренъ печатъ, и то са грбомъ земальскимъ, као спољашній његовъ званичный значай, появлюе се съ едне стране као проста мечта, съ друге пакъ као подъ одговорностъ спадајуће усиљаванъ Дружтва, поставити се у држави изванъ домашна државе, и то на рачунъ исте државе; нишніе пакъ његово, да оно нѣ на путу незаконности у томе, што се не служи „онима и онаквима рѣчма као што су оне у односителнымъ законима написане“, ако су ово оне рѣчи, коима су лица, Дружтво саставляјућа, и њѣни састанцы, законодавномъ влашћу названи, и које е рѣчи Попечительство у предписанію своѣмъ назначило, появлюе се као једна тежка, законодавна названія самовольно обезуважавати, и право законодавногъ називаня себи присвојавати, гдѣ кадъ се у призрачїи узме истогъ положеня наведено побуђеніе: „Ерѣ законѣ ови немаю цѣль регулирати языкъ Србскій, већъ свакій свою особенну идеу изража“, появлюе се у

Друштву и тежня, самовластно законе земаљске толковати, — право, единой законодавной власти принадлежеће.

„И ово е досадъ единый примѣръ у држави, на кой надъ бы се друге кое земаљске коллегіе угледале, за часъ бы се толико и таквы названія при њима изродило, да бы се понятія замѣшала, и небы было начина, размрсити њѣ.

„И при другимъ земаљскимъ коллегіама, духовнымъ и мірскимъ, и нижимъ и вышшимъ, и самымъ найвышшимъ, прописно постое састанцы, у конима оне дѣла своя раде, и ови су састанци законодавно названи „Засѣданія“, као што су и лица, саставляюћа њѣ, законодавно названа „Членови“, и они између овы, кои нису редовни или дѣйствителни, названи су „почестни“, — тако су Членови равны Управительства, Членови разностепенны судова, Првостепенны, Апеллаціонногъ и Касаціонногъ, Членови (и њѣки почестни) Консісторіа, Членови Земаљскогъ Совѣта, и т. д., и све ове Коллегіе држе своя „Засѣданія“, и у овымъ Засѣданіама раде ови Членови на своимъ относительнымъ поляма безъ сваке и наймаѣ препреке одъ стране њѣовы названія, шта вышше, разумнымъ и неуморнымъ обдѣлаваніемъ относительны свои умны поля усавршаваю они и языкъ, служећи се у званичномъ дѣловодству своимъ онымъ названіама и уобште и у особенности, коя су имъ законодавно прописана, дондѣ, докле не буде угодно власти законодавной, иста названія преименити.

„Овако е, у колико е Попечительству познато, доскора поступало и Друштво Србске Словесности; нитъ су му речена названія сметала рѣшаваню главногъ задатка његовогъ „Ображанія Србскога языка“; и будући да е Попечительство

примѣтило, да оно одъ нѣкогъ времена у овомъ другіе поступа: то е оно по своіой дужности стараня, да се закони земальски не нарушавало и не изврѣу, одпустило му речено предписаніе. желећи предохранити га одъ употреблѣня узурпаціе, кое и овимъ, и то озбиљно и истоятелно, и подъ избѣжанѣмъ одговорности, повторити му не пропуща.

„Као здраво у очи падаюћу неприлику, коя се самовольнимъ менянѣмъ уставны' названі' производи, Попечительство за сходно налази, навести овдѣ поставлянѣ новы' Членова Дружтва, коима оно по Уставу има издавати Дипломе на ово достоїнство. Покрай Дипломе шилу имъ се и Уставъ и Устроєніе Дружтва. Нїе ло то велика неприлика, недостойна єдне учене Коллегіе, да се Дипломомъ когодъ постави н. пр. за „Почастногъ Члана Дружтва“ и „изъ седнице,“ и да тако гласи и спроводно овога писмо, а да онъ по приключеномъ Уставу и Устроєнію само може быти поставлѣнъ за „Почестногъ Члена Дружтва“ и „изъ Засѣданія“? На іошт' ако е то лице какавъ ученъ страѣнацъ!

„Што се тиче правописа, Дружтво е о нѣму казало у заключенію своемъ, у IV. Свезки Гласника нѣговогъ печатаномъ, да е изъ тамо наведены, обширно и обстоятелно изложены побуженія „поставило практична правописна правила, кои ће се засад', као друженно и приимлѣногъ правца, у издаванію своимъ кнѣига' и у писанію држати,“ и осимъ тога жали се на свако новаченѣ у правопису, и жели, да се тимъ єданпутъ положи коѣнацъ правописной распри.

„Заклученѣ е дакле Дружтва, да се оно има придржавати тога свога правописа, и то не само у издаванію своимъ кнѣига' него и у писанію.

„И ово е заиста далеко пространин, и управо цѣлу радню Дружтва обимајућий темель, на комъ е оно заключило правописа свога држатисе, у кой кругъ раднѣ безъ свакогъ спора спада „Званично дѣловодство“, о номъ е Попечительство препоручило Дружтву, да се у нѣму, као званичномъ послу, свога правописа придржава.

„Кад' Дружтво сравни ово заключенѣ свое съ предписаніемъ Попечительства и са своимъ, на Попечительство управлѣннымъ свр' тога возраженіемъ: „А и правописъ, прописанный у Свезци IV. Гласника свогъ не може сматрати Дружтво за законъ о правопису, връ га е, желећи и само имати еднообразности у своме явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога е изрекомъ Члановима допустило и одступати,“ не ће моћи не признати, да у возраженію противно пише своме заключенію.

„У прочемъ може едно Дружтво бити безъ закона: но Попечительство не поня, да бы оно поставило законъ, коимъ бы се обвезало, неустановлявати нигда никаквогъ закона. — Много мањма поня Попечительство, да бы едно Дружтво, имаюће законъ, овај укинуло и рѣшило, никако другимъ незамѣнити га. — Найманѣ пакъ поня оно, да бы едно Дружтво, имаюће законъ, кой е само себи прописало, и изрично обвезалосе придржавати га се, безъ да е и еднѣгъ корапа учинило къ замѣнѣнїю или укинућу нѣговымъ, явно исповѣдало, као што овдѣ чини Дружтво Србске Словесности, да нѣ обвезано, придржавати га се. Еръ о свакомъ, добро име носећемъ Дружтву морасе предпоставити, и да се стара потребне законе себѣ прописати, ако никаквы' нема, и другимъ замѣнити ѣй, ако ѣй-има, а не допадаю му се, и посто-

еѣи', докле ѣй другима не замѣне, ил' барь докле ѣй не укину, придржаватисе.

„Непридржаванѣ никавогъ правописа, осимѣ што иде на нарушенѣ постовѣнегъ, и то чясто *Дружтвеногъ Закона*, по самой природи ствари води къ безначалію у начину писаня, кое ни едно Попечительство, као надлежна власть за надзирање надъ чуванѣмъ закона', трпити немогуѣи повторително и горњимъ начиномъ и подъ горњимъ условіемъ упуѣуе Дружтво да се закона придржава, тимъ веѣма, што и самогъ Правительства законъ о правопису постои.

„О Вуйѣвой Грамматики и Исаиловиѣвымъ Рѣчницима, као што е Попечительство, и у горњимъ предписанію свомъ о ѣима само совѣтовало Дружтву, да ѣй се полезногъ ради еднообразія у писаню у званичномъ дѣловодству свомъ придржава, тако му и сад' совѣтуе повторително.

„И ово совѣтуюѣи разумѣ Попечительство да се Дружтво придржава у званичномъ дѣловодству свомъ оногъ езыка и оногъ начина писаня, коима се служе земаљско законодавство и све извршителне власти земаљске, по комъ су правцу и речени Рѣчници и Грамматика написани.

„Ако ли Дружтво овакавѣ езыкѣ совѣтованя болѣ разумѣ: онда нека се по овоме и управля, избѣгаваюѣи навалична новаченя и застраѣиваня у формама Грамматичкимъ и у избору рѣчій.

„Приликомъ пакъ овомъ узгредно примѣчава се Дружтву, да оно несравниѣно пространіи смысао овомъ совѣтованю Попечительства придае, него што оно у себи садржи, кад' заключава, да е Попечительство нашло савршенство у Вуйѣвой Грамматики и Исаиловиѣвымъ Рѣчницима, будуѣи да ту о каквомъ савршенству при употребљію здравогъ разума нит' е было, нит' е мо-

гло бити рѣчи, но рѣчь е была о томе, да су те књиге одъ надлежны' властей одобрене, и у јавно и школско употребљенъ уведене, и потOME да е полезногъ ради единообразја у писаню совѣтно кѣмъ придржаватисе, — наравно, докѣ се другима, болѣма, не замѣни. Извођенъ дакле овогъ пространногъ смисла естъ само едно навично извртанъ правога.

„Примѣри узети изъ Исановићевы' Рѣчника, нимало немогу послужити за доказателство основаности положена' Дружтва, напротивъ служе они за доназателство основаности препоруке Попечительства. Брѣ што тамо *die Aufführung* значи и *Prosvěštenie* и *Prosvěta*, то се има разумѣти о два значења Нѣмачке ове рѣчи, т. е. и о раћеню око' *Prosvěta*, и о самой *Prosvěti*. У овомъ е случаю *Prosvěštenie* = *prosvěhant* = *prosvěhant*, у другомъ пакъ, *Prosvěta*, као производъ *prosvěhant*. — Тако е и са рѣчию *membre* које е и *Членъ* и *Чланъ*, т. е. *Членъ* и *Чланъ* у правомъ, а *Членъ* у преносномъ смислу, као: *Членъ*, или *Чланъ* (удъ) и *Чланакъ* тѣла физичкогъ, *чланъ* винограда, и т. д. а *Членъ* и. пр. чланвогъ Дружтва, као што тамо, ондудъ се то цитира, нарочито и казано стои, да е *Sachlenz* у преносномъ смислу, и као што се то потврђуе у части Нѣмачко-Србској, гдѣ се каже, да е *Mitglied* = *Членъ*, *сачленъ*, и да е *Ehrenmitglied* = почестный *Членъ*, као што исто тако гдѣ се о правомъ смислу говори, *чланъ* употреблюе, као: *Stellvertreter* = по члановима, *чланъ* по *чланъ* и т. д. Тако е и *der Knöbel* = *чланъ*, *чланакъ*. Тако е *poeud*, *article*, *cheville* = *чланакъ*. Тако се изванъ Исановићевы' Рѣчника' саставне части главице бѣлога лука зову *чешлѣви* или *чешлѣви*, које ништа друго у главици бѣла лука не ће рећи, него оно, што е *членъ* или *чланъ* у другомъ комъ Физич.

комъ тѣлу, н. пр. у тѣлу животномъ, у винограду, и докле е у тѣлу животномъ *Членъ* или *Чланъ*, у виноградскомъ, *чланъ*, у главици бѣла лука *членъ* (одтуд' очевѣтити) — дотле добро стои у преек-номъ *Членъ*, као што заоста тано се у народу и говори, и као што е добро тако и Исанловићъ у Рѣчнику изложио, нит' е тимъ произвео забуну за оне, кои Рѣчникъ нѣговъ съ вниманіемъ хоће да читаю. — Тако е заоста тамо *Ärztzergötzung* = воз-движеніе частногъ Крста, али *die Ehre* е *честь*, и *Ehrenmitglied* е *Почестный Членъ*, као што су тамо и све рѣчи, коє су одъ *die Ehre* произведене, или съ њомъ састављене, све са *честь*, а не са *часть* на-писане, и као што е тако написано и у Рѣчнику Французско-Србскомъ у рѣчи *honneur*, и у свима одъ ове произведенными. Нит' е сачинитель Рѣч-ника чинио, нит' Попечительство намѣрава чини-ти насиліе языку Србскоме, и захтѣвати, да се пише: честный Крсть, честна трапезу, честный постъ, честне вериге, кадъ се у народу говори о свему овоме подъ частный, н. п. крсть, трапеза, постъ, вериге; нит' е оно о томе игда каквы' при-мѣтбій чинило: ал' мысли, да тако исто, и у ве-ћемъ степену, предохранява Србскій языкъ одъ насилія, кад' совѣтує, да се по Исанловићу Друж-тво придржава названія Нѣмачке рѣчи *die Ehre* и Французске *l'honneur*, *честь* почемъ се у народу то не каже *часть* него *честь*, и не каже се *почаст-ный* н. пр. *Чланъ*, него *почестный*, н. пр. *Членъ* и т. д. — свр' чега е Попечительству съ толико већъ страна' дошло извѣстіе о великомъ негодованю-читаюће публике, што се *честь* *die Ehre* силомъ из-врѣе у *часть* *der Theil*, и обратно *часть* *der Theil* у *честь* *die Ehre*, кад' е утврђено у народномъ гово-ру, да е *честь* *die Ehre* а *часть* *der Theil*. — Што се тиче рѣчи: *gestra das Gelübde*, Попечительство е у

едномъ своемъ Акту. не на Дружтво управлѣнномъ, занста ту рѣчь тако протолковало; но тымъ нѣ назало, да се *das Selbst*, не може превести *застѣсанѣ* и *застѣть*, и немавши повода о овымъ послѣд-
 нымъ двѣма рѣчма говорити, рекло е само о *застѣри*, кое рѣчи значенѣ имало е потребу истолко-
 вати. И истолковавши рѣчь *застѣра* као *das Selbst*, нѣ се ни позвало на Исанловића Рѣчникъ, но по
 своемъ собственномъ знаню тако ю е истолковало, и кадъ бы имало овдѣ тай позивъ, могло бы наве-
 сти друга два Рѣчника, у коима истина не налази-
 се рѣчь *застѣра*, алъ се налази рѣчь *застѣритисе* =
geroben, кое е у Суштествителномъ то исто, што
застѣра *das Selbst*. И Дружтво, кадъ е ову рѣчь за-
 прихрѣ узело, имало е доказати, да она нѣ одъ
 Попечительства право протолкована, а не навести
 преводъ Исанловићевъ рѣчи *das Selbst*, у комъ се
 преводу *застѣра* не налази, као што се рѣчь *застѣра*
 ни у самымъ Србскимъ Рѣчницима не налази, нити
 бы и Попечительство о нѣой, као новоскованной
 рѣчи и говорило было, да нѣ имало потребу, по-
 казати несходность употребляваня нѣногъ умѣсто
савазлетѣлѣ и томъ приликомъ истолковати нѣнъ
 смысао, нити бы Исанловићъ, да е писао Рѣчникъ
 Србскій, и да е хтѣо истолковати смысао рѣчи *за-
 стѣра*, као што нити бы съ основомъ ико другій мо-
 гао дати іой другій смысао, негшто іой га е дало
 Попечительство. — Кадъ е Исанловићъ *die Zeile*
 превео *строка*, *врста*, онъ е додао и преводъ *редъ*,
редакъ, и тимъ е казао, да *die Zeile* на четири начи-
 на Србски се казати може, и нимало нѣ погрѣ-
 шіо што е те рѣчи и преводъ *строка* павео, ерѣ
 тако се та рѣчь зове Славенски, и налази се мно-
 го людѣй међъ Србљима, кои су у школама учили
die Zeile строка или линія. или редъ, или врста, ни-
 ти е онъ тимъ какву штету или насиліе учиніо

языку Србскоме, што є између остальх названіх те идеє навео и названіє *строка*, кое осимъ што є Славенско, и потOME не несрбско, заоста є, као што є наспоменуто, и многима Србљима изъ малы школа познато, онако, као, што мнози, особито старіи, и садъ говоре *заплата*, а само новіи, *заплата*, и као што листъ изъ когъ дѣца починаю учить азбуку, сви зовемо *Штица*, кое ништа друго не, него Славенско *дщица* = *дасчица*, т. е. *мала даска*, и то є тако изъ стары времена остало, као и *строка*. У прочемъ и вышше рѣчій има у Србскомъ языку, кое као и *строка* два значеня имаю, као н. пр. *ракъ* (животно) и *ракъ* (болестъ) *живина* (летећа животно) и *живина* (болестъ), *чешаль* (за чешлянъ косе) и *чешаль* (бѣлога луна) *лукъ* (бѣлый и црныи) и *лукъ* (за избациванъ стрѣле) и овимъ подобна, и кадъ языку Србскомъ ово не смета, неће му моћи сметати ни што ће онъ рѣчю *строка* означавати и извѣстну овчю болестъ и врсту *die Zeile*, нитъ є онай, коме се за *Zeile* не допада *строка* ограниченъ онимъ Рѣчникомъ, да не смѣ у мѣсто *строка* узети одна за нѣмъ слѣдуюћу рѣчъ *vrsta*, *редъ*, а многій, кои што изъ Рѣчника научити узжели, и благодарѣне му, што ће научити, да се *die Zeile*, па ако ће бити и Славенски, *строка* назива. И осимъ тога, ако є Дружтво малазило да му є овдѣ право мѣсто, и да є текъ садъ добило прилику, критизирати Рѣчникъ Исановића, требало є да докаже, да *die Zeile* никако не *строка*: а ако свакій простъ Србљинъ не зна, да *строка* осимъ овчѣ болести значи и врсту *die Zeile*, онда бы се морало врло много наводити рѣчій, кое простъ Србљинъ не зна, шта значе, каквы и само Дружтво дѣйствительно употребляла, — но то све не води ни къ каквой цѣли, и Попечительство, што о овомъ овдѣ обширнѣ говори, само

само жели доказати, да Друштво, наведши примѣре изъ Рѣчника Исавловићева, далеко већма доказуе основанность совѣта Попечительства, нежели свога возраженія.“

„Напоследку Попечительство има примѣтити, да оно онай обширный говоръ Друштва у нѣговомъ возраженію е наумлѣномъ насилію нѣговымъ книжевною дѣланію одъ стране Попечительства, као по предреченоме у предметъ непринадежећъ, неоснованъ и по томе излишанъ, за сувышно налази овдѣ у претресъ узимати.

„П. № 1042. 26. Августа 1838 год. у Бѣограду

„Попечитель

„Просвѣщенія и Правосудія

„Д. ЦРНОБАРАЦ. с. р.“

„Секретаръ I. класе

„Попечительства Просвѣщенія

„А. П. НЕНАДОВИЧЪ с. р.“

Кадъ се ово прочита у Друштву 25 септ. 1838, наређено бы — као што гласи протоколъ подъ бр. 97 — „да се ово „возраженіе“ заедно са наредбомъ Попечительства одъ 31. мая т. г. П. № 949. и одговоромъ Друштва одъ 15 юнія ов. год. у Гласникъ стави, а да Друштво остане при староме заключенію свомъ одъ 15 юнія.“

НЗВЕСТІЕ

О РАДЊИ И СТАЊО ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕ-
СНОСТИ ГОДИНЕ 1858 ЧИТАНО У ГЛАВНОЈ
СЕДНИЦИ 15 МАРТА 1859.

Найновіємъ се Гласникомъ навршило десетъ
книѣга рада овога Друштва, не само врло слабо
подпомаганого него јошъ свакојкимъ сметњама
уставляногъ одъ напредка. У десетомъ су Глас-
нику изашли ови послови чланова овогъ Друштва:

С. І. Вельковића: О апсанама.

А. Вукомановића: Грађа за историју народа
и књижевности српске: показъ отъ битја и о цар-
ствехъ нашихъ родохъ.

Ђ. Даничића: Прологъ на кожи.

Истога: Библиографія године 1857.

Ј. Шафарика: Пописъ акта у Млетачкој ар-
хиви за србску историју.

Еднога ком се нје радъ именовати: Погледъ
на историју србске цркве првогъ періода.

Настаяванѣмъ члана К. Николаєвића добило
є Друштво преведенъ ферманъ съ коимъ є мртва
оца свога султана Мурата послао султанъ Бая-
зитъ брусанскомъ кадин и Сулейманъ-бегу првомъ
већилару, и у коме се говори како є погинуо Му-
ратъ, — те є Друштво и нѣга штампало у овомъ
Гласнику.

А одъ госпoде коя нису чланови изашло є у
найновіємъ Гласнику:

С. Обрадовића: Описаніє окружія ужичкогъ
съ картомъ.

Осимъ стварїй, коє іошъ одъ преклане че-
наю да се штампаю, Друштво є прошло године
добило и наредило да се штампа :

О рекама у Србїи чланахъ, кои є по белеш-
кама покойнога І. Миленковића израдио І. Гаври-
ловићъ.

Три прилога Ћ. Даничића : 1) Хрисовуљ кра-
ля србскога Стефана IV (Душана). 2) Шта є пи-
сао деспотъ Стефанъ (изъ два рукописа). 3) За
историю србске цриве изъ рукописа XVII века.

Бератъ патриарху Арсению Јовановићу изъ
карловачке архиве.

Записъ о смрти патриарха цариградскогъ Ка-
листа.

Јошъ су Друштву дошли и садъ се прегле-
даю ови послови :

Никифора Дучића еромонаха у манастиру Ду-
жима: Описъ манастира и црква по Херцеговини.

С. Сретеновића : Риторика.

Ф. Мартића : турско-србскїй речникъ.

І. Веселића : Краткїй описъ електромагнет-
ногъ телеграфа.

На позивъ свой одъ године 1855 добило є
Друштво и чува до потребе :

Неколико редки речїй одъ П. Грчића учите-
ля врелачногъ.

Прошле є године наставило Друштво, врло
важанъ посао за историю србску, помоћу владе
србске пославши опетъ у Млетке Др. Я. Шафа-
рика, кои у тамошњој архиви преписа много ак-
та кои се тичу старе исторїе србске. Да бы
Друштво могло издати на светъ ова акта, молило
є владу за помоћъ, али до садъ іошъ ние доби-
ло одговора.

Кадаъ се тако према јдноме станю своѣмъ
Друштво највећма трудило да напредує и народу

буде одъ, користи, у еданъ путь одакле се на-
ше да ће га сунце огрејати, стаде га ледъ бити.
Дође му одъ Попечительства Просвете, кое бы
већъ по имену своѣмъ требало найвећма да поду-
пире, закланя и управо негуе ово Друштво, —
одъ Попечительства Просвете дође Друштву пре-
порука да пише онако како му е писанъ уставъ
пре 12 година. Томъ се препорукомъ укидаше
Друштву задатакъ, а укиданѣмъ задатка укидаше
се и само Друштво, еръ е Друштву по уставу нѣ-
гову најглавнѣи задатакъ да дознае и обзнанюе
законе србскогъ езика, а изъ оне препоруке из-
лази да е тај посао свршенъ јошъ онда кадъ е
Друштву заданъ да га ради. Видѣћи то и осимъ
тога знајући да ни сама влада, којој е Попечи-
тельство Просвете део, нити пише нити може пи-
сати онако како су писане прве уредбе коима е
постављена, и сврхъ тога јошъ имајући на уму
да државной власти ние посао ни поедине учене
люде а камо ли цела друштва учити како ће пи-
сати, Друштво е на поменути препоруку одгово-
рило Попечительству да е не може примити. А
кадъ то Попечительству не бы доста, него пре-
поруку понови отворивши полемику о чистоти
езика, Друштво имајући на уму да чистота езика ние
стваръ око кое може бити распра између нѣга и
Попечительства, а о ствари око кое е распра,
т. е. има ли Попечительство власть слати Друштву
онаке препоруке, — о тој ствари довольно назав-
ши у првоме одговору своѣмъ, не нађе да бы вред-
но было одговорити што по другій путь.

Ова е жалостна распра врло смела Друштво
у раднѣи нѣговой. Еръ осимъ што се цало Дру-
штво нѣомъ одврати одъ други послова за дуже
времена, нѣ ради јошъ мора усредъ године дати
оставку секретаръ, съ коимъ Друштво бѣше вр-

ло задовољно. Та распра бѣлаше главниѣмъ узроку те доцѣв даде оставку и подпредседатель. Тако послови Друштву стадоше и пореметише се, ерѣ я, коме е Друштво изволело поверити да за време радимъ секретарске послове, имаюћи други свои послова не могохъ него само найпрече одправляти.

Друштво е прошле године имало срећу ступити у свезу съ Обществомъ Исторіи и Древностей Россійскихъ у Москви; и тако садъ Друштво стои у свези съ 11 академіи и књижевнихъ друштва, а то су осимъ именованого ова: краљевска пруска Академія у Берлину, краљевска баварска Академія у Минхену, царска Академія у Бечу, императорска академія у Пешти, Императорское Географическое Общество у Петербургу, Друштво за исторію югославенску у Загребу, Матица Лужицкихъ Срба у Будишину, Матица србска у Пешти, царска Академія у Петербургу и Господарско Друштво у Загребу.

Друштво е дужно и ове године захвалити родолюбцима кои су му поклонили различне старине. Таки су поклони били:

Одъ проте лозничногъ г. Игњата Васића евангелие и номоканонъ на харти.

Одъ г. Михаила Ђорђевића учителя у Ягњилу снимљениѣ надписъ на гробу Високогъ Стефана.

Одъ г. Радоице Жуевића учителя на Убу стихираръ грчкиѣ съ нотама.

Одъ бывшегъ княза србскогъ А. Карађорђевића рукописъ у коме су исторійске и географійске белешке изъ почетка овога века.

Одъ г. Дим. Миладиновића изъ Прилипа преписанъ записъ на едномъ кожномъ рукопису.

Одъ грофа М. Пуцића преписана повела польичка одъ године 1793; писмо владике црногор-

скога Петра II. одъ године 1840; писмо А. Мици-
евѣића одъ 1844; петъ писама I. Колара одъ 1842—40.

Одъ г. Ил. Пчелара изъ Крагуевца еванђелие
на хартиі бугарске реценсіе.

Одъ г. В. Якишића преписана два писма Ка-
рађорђева войводи Карамарку Васићу одъ 1811—12.

Одъ владике ужичкогъ г. Янићија рукопись у
комъ є између осталогa: словеса љкратца изврлина Ѣ
кингъ константина философа константиьскаго, кмета оуците-
ли сръбскаго љк дин ваагохустикаго Стефана десноуа госно-
дина сръбкимъ, на хартиі у 8. — Повзетъ ѡтъ китїа љо
царсткихъ насекъ родоѡ на хартиі у 8. — Шестъ наредба
кн. Милоша одъ 1818—25. — Дванаестъ писама кн.
Милоша кнезу Васи одъ 1819—31. — Диплома коіомъ
є године 1819 поставіо кн. Милошъ кнеза Васу за
оборкнеза пожешке нахіе. — Писмо у комъ кн. Ми-
лошъ 1823 даде кнезу Васи на три године неке зе-
мальске приходе. — Шестъ писама кнезу Васи
одъ различныхъ великаша турскихъ љ сръбскихъ. —
Писмо Дервипіѡ-бега кн. Милошу. — Петъ тур-
скихъ писама.

Међу ове старине вааа споменути љ ове:

Одъ проте лозничкогъ г. Игњата Васића: Пен-
тикостаръ штампанъ у Мркишиной цркви 1566. —
Требникъ изъ сръбскихъ старихъ штампариі. — Ан-
тиминсъ кон є осветіо митрополитъ босанскій Ата-
насіе 1706.

И старихъ є новаца дошло Друштву ља по-
клонъ одъ више родолюбца љ то одъ:

Н. Алексића ѡкона љ учителя у Шабцу: 1
сребр. римск.

І. Веселића: 1 сребр. љ 1 бакр.

Г. Витковића: 19 бакр. римск.

Р. Жуєвића учителя на Убу: 1 сребр. грчк.

И. Марковића ѡумрукціе любовіѡскогъ: 1 кре-
брѡ млет.

М. Марковића члана окр. суда подрин.: 2 бакр.

С. Ненадовића, начелника среза врачарскогъ:
17 сребр. и 8 бакр.

Д. Ракића трговца у Алексинцу: 21 бакр. рим.

А. Ристића помоћника нач. окр. подринскогъ:
1 бакр. римск.

Теофила игумна каленићскогъ : 5 сребр.

Неименованогъ : 3 сребр. римск.

Овде ваља напоменути и ове дарове које е друштво добило прошле године, и то одъ:

І. Веселића: комадъ туча који се нашао у Поречкој реци близу Милановца, и знаке преписане съ едногъ камена у Кладову.

Одъ неименованогъ: комадъ окаменѣна дрвета.

И различнихъ књига, између којихъ су многе врло драгоцене, добило е Друштво на поклонъ, и то:

1. Одъ академіа и књижевнихъ друштва, съ којима стои у свези:

Одъ краљевске баварске Академіе за науке:
Abhandlungen der philos. - hist. Cl. Bd. II, Abthl. 1, 2. — K. Hofmann, Über die Gründung der Wissenschaft altdeutscher Sprache und Literatur, München 1857. — F. Löher, Die deutsche Polititik König Heinrich I, München 1857.

Одъ краљевске пруске Академіе за науке:
Monatsberichte der königl. Preus. Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1857 September — December; 1858 Januar — April.

Одъ маџарске Академіе у Пешти: *Magyar akademiai értesítő 1857 № 10—10. — Magyar történelmi emlékek. Kiadja a magyar tudományos akademia történelmi bizottmánya. Első osztály: okmánytárak: első kötet. Második osztály: irók: első — harmadik kötet. Pesten 1857. — Georgii Bartal de Beleháza commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariae aevi medii libri*

XV. Posonii 1847. — Hunyadi Janos utolsó hadjárata Bolgar és szerbországban 1454-ben s Nendorfejevár fölmentése a török táborításától 1456. előterjesztette Kiss Károly. Különnyomat a m. academiái Értesítőből. Pest 1857. — Magyar László délafrikai levelei és naplókivonatai. Kiadja Hunfalvy János. A magyar akademia költségein. Pest 1857. — Régiségtani közlemények. Érdy János, m. akad. r. tagtól. A magy. tud. akad. évkönyvei IX. köt. I. darabja. Budán 1858. — A hangrendszer kiszámításáról és zongorák hangolásáról mérséklet nélkül tiszta viszonyok szerint. Irta Györy Sándor. A magy. akad. évkönyvek IX. köt. III. darabja. Budán 1858. — Az áltaji népek ősvallása tekintettel a magyar ősvallásra. Felolvasta a m. akademiában Csengery Antal. A magy. akad. évkönyvek IX. köt. IV. darabja. Budán 1857. — Érdy János, a Boszna és Szerb régi érmek. Pest. 1858.

Одъ царскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ при университетѣ Московскомъ: Записки и труды Общества исторіи и древностей Россійскихъ, часть II—VIII, 1824—37. — Русскій историческій Сборникъ издаваемый Обществомъ исторіи и древностей Россійскихъ, томъ 1—7, 1837—44. — Чтенія въ императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1846, 1847, 1848. — Временникъ императорскаго московскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ 1849—57. — Чтенія въ императорскогъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1858 I, II. — Предварительныя критическія изслѣдованія Густава Еверса для Россійской исторіи. Переводъ съ нѣмецкаго. Москва 1826. — Древности сѣвернаго берега Понта. Сочиненіе П. Кёппена. Переводъ С. Камашева. Москва 1828. — Описаніе древнихъ медалей Ольвіи или Ольвіополя, находящихся въ Одессѣ въ кабинетѣ Г. Бларемберга. Переводъ съ француз-

скаго. Москва 1828. — Корсунскія врата, находящіяся въ Новгородскомъ Софійскомъ Соборѣ. Описаны и объяснены Ѳ. Аделунгомъ. Съ нѣмецкаго перевелъ П. Артемовъ. Москва 1834. — Супрасльская рукопись, содержащая Новгородскую и Кіевскую сокращенныя лѣтописи. Москва 1836. — Псковская лѣтопись изданная М. Погодинымъ. Москва 1837. — Повѣствованіе о Россіи, томъ I. II. III. Москва 1838—43. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1545 по 1572 годъ) издана кн. М. Оболенскимъ и И. Даниловичемъ. Москва 1843. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1573 по 1580 годъ) издана М. Погодинымъ и Д. Дубевскимъ. Москва 1843. — Критическо-историческая повѣсть временныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Руси. Сочиненіе Д. Зубрицкаго. Переводъ съ польскаго О. Бодянскаго. Москва 1845. — Книга глаголемая большой чертежъ изданная Г. И. Спасскимъ. Москва 1846. — О Русскомъ войскѣ въ царствованіе Михаила Ѳеодоровича и послѣ его, до преобразованій, сдѣланныхъ Петромъ Великимъ. Историческое изслѣдованіе И. Бѣлаева. Москва 1846. — Исторія или повѣствованіе о Донскихъ Козакахъ, собранная и составленная чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1846. — Изслѣдованія, замѣчанія и лекціи М. Погодина о Русской исторіи. томъ I. II. III. Москва 1846. — Лѣтописное повѣствованіе о малой Россіи собрано и составлено чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1847. — Исторія Россійская собранная и описанная В. Н. Татищевымъ. Книга пятая. Москва 1848. — Библіотека императорскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ. Москва 1845.

Одъ Матице Луличкихъ Срба у Будишину: *Časopis towarstwa Maćicy serbskeje* 1856—57 IX. а X.

lětnika zešiwěk I. II. — Dr. Pfula Serbski Slovnik I.

Одъ бугарскога книжевногъ друштва у Цариграду: Българскы книжници 1—16.

Одъ Матице Србске у Пешти: Лѣтопись 1857, II.

2. Одъ ауктора и преводника :

I. Бошковића: Л. Штура књига о народнимъ песмама и приповедкама славенскимъ. У Новомъ Саду 1857.

М. Т. Янковића: Stephan Duschan. Berlin 1857. — Србскій царъ Стѣпане. У Београду 1858.

Х. Иречка: O soudeh župních. V Praze 1857. — Über Eigenthumsverletzungen und Rechtsfolgen nach dem altdöhmischen Rechte. Wien 1855.

В. Јовановића: Узроци назадка и услови напредка польске привреде у Србији. У Београду 1858.

Р. I. Лешянина: Институтіе Юстиніановогъ Римскогъ права. У Београду 1857.

М. Ђ. Милићевића: Часови одмора. I. У Београду 1858.

С. Н. Палаузова: Грамота патријарха Каллиста. С-П-Бургъ 1858.

Ф. Посарта: Geographie und Statistik des Herzogthums Anhalt-Bernburg. Bernburg 1858.

М. Светића: Духъ народа Србскогъ. У Карловцима 1858.

И. Срезневскога: Повѣсть о Цареградѣ. С-П-Бургъ 1855. — Древніе глаголическіе отрывки, найденные въ Прагѣ. С-П-Бургъ 1857. — Хоженіе за три моря Аѳанасія Никитина въ 1456—1472 гг. С-П-Бургъ 1857.

И. И. Ткаца: Bericht der Handels- und Gewerbekammer für Kroatien. Agram 1858.

Ц. Фукарда: Notizia degli studii paleografici e storici. Venetia 1858.

3. Одъ друге господа:

Одъ графа Д. Николаевича Блудова: Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностранными. С. Петербургъ. — Восшествіе на престолъ императора Николая I. составлено статсъ-секретаремъ барономъ Корфомъ. С-П-Бургъ 1857. — Сочиненія Жуковскаго. Изданіе пятое. томъ X—XIII. С-П-Бургъ 1857.

Одъ I. Веселыа: M. T. Ciceronis de officiis libri III. Patavii 1772. — L. A. Senecae opera. Venetiis 1643. — Rukopis kralodvorsky. vydanie čtvrté V. Hanky. V Praze 1843. — G. Molnar, Adserta e jure naturali, Pestini 1843. — Duhovništvo rimokatoličkog véroizpovidanja na poklisara. U Zagrebu 1848. — Instruction sur definitiven Organisirung des Bücher-Revisionsgeschäftes. Wien 1854.

Одъ К. Зорниа: X. Жефаревича Стематографія.

Одъ В. Якишиа еданъ листъ на коме су съ бакра штампани светци сръбскогъ народа 1741.

Одъ Ѓ. Круниа: *Αχολουθια του αγιου ενδοξου βασιλεως και μεγαλομαρτυρος Ιωαννου του Βλαδιμηρου. Εν Βενετια* 1858.

Одъ X. Найдена: литогр. свв. Ѓирило и Методиѣ; — Јованъ Шишманъ царъ бугарскій.

Одъ М. Т. Раевскога: Русская Бесѣда 1857. II, III, IV; 1858. I. II. III. — Сельское благоустройство Москва 1858. I. II. III. IV. — Библиографія за годъ 1855. Москва 1856. — Древніе глаголическіе отрывки найденные въ Прагѣ. Чтеніе И. Срезневскаго. С-П-Бургъ 1857. — Записки одесскаго Общества исторіи и древностей. томъ IV. отд. I. Одессъ 1858.

Одъ Я Шафарика: *Stěpan poslědñj kralj bosanski, drama od M. Bogovića. U Zagrebu 1857. — Poslanica sv. Petra biskupima Pijemonta-Talije. U*

Trstu 1850. — Varaždin, kratki nacrt s gledišta historičkog od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1857. — Prvostolna crkva zagrebačka opisana s gledišta povjestnice, umjetnosti i starinah, od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1856.

Одъ неименованаго : Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illirischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt u. Leipzig 1802. — Allgemeiner grosser Atlas, herausgeg. von T. A. Schräml. Wien 1800.

Заступникъ секретаровъ
Иос. Хауль

ИЗВЕСТІЕ

О НОВЧАНОМЪ СТАНЮ ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ ЗА ГОДИНУ 1858.

Гр. чар. пр.

Година 1858 затекла е у каси Друштва	
Србске Словесности готовине . . .	3.260 —
У теченію године примљено е одъ правителства по буџету	12.480 —
Одъ књиџара Валожића и одъ други за продате књиге	972 —
Одъ размене новаца	62 —
Свега . . .	16.774 —

У теченію године издато е:

а) на награде списатељима	1613 —
б) на плаћу секретара	2900 —
в) на плаћу послужитеља	1224 —
г) типографији за Гласникъ , за повезъ и друге потребе	1357 —
д) на квартиръ, огревъ и друге потребе	3191 10
е) на набавку и преносъ књига	277 20

Свега . . . 10.562. 30

Кадъ се ова сума одузме одъ суме прихода онда излази да у каси Друштва има сада готовине 6211 гроша 10 пара чар.

НЕКРОЛОГЪ.

Првый данъ ове године преста кудати едно племенито, верно, напредку рода посвећено срце. Тай данъ престаvio се СЕРГІЕ КАЊАНСКІЙ, епископъ Карлштатскій, у 46. години свога христіански-скромногъ но дѣлательногъ живота.

Толика жалость, колика се у явнимъ листовима, са своју страна сръбства за преминувшимъ показала, довольно сведочи, колико е много овомъ ненадномъ, за цркву и народъ сръбскій у аустрійскомъ царству прераномъ смрћу изгублѣно. Ова искрена и общта народна туга уедно е и сведокъ, да е съ покойникомъ и една велика, можда за дуго ненакнадљива надежда саранѣна.

Онъ се родіо у Сентомашу, доцнѣмъ Србобрану, 1. Фебруара 1813. године, и на крштенію названъ е быо *Симеонъ*. Родителѣи нѣгови Гаврило и Марія видеѣи у своје Сими колико добро владаѣ, толико и способностъ и волю къ науци, по свршетку основны школа у месту налазивши се, не пропусте дати му више изображенѣ, пославши га у Новый-Садъ, Мохачъ, Темишваръ, и Кечкеметъ, гди е различне гимназіалне разреде свршіо, а после у Пешту, гди е изучіо философійске науке и прву годину права, и у Пожунъ гди е довршіо науке православне.

Нарочито у вишимъ школама быо е свагда у науци одъ првы међу своимъ саученицима, и како збогъ свое одличне даровитости, тако и збогъ своего примерногъ владаня, быо е врло уважаванъ и одъ другова и одъ наставника.

По свршетку права, колико побуђенъ примѣромъ єднога свога искреногъ друга богословію свршивавшегъ, толико и већма, што є држао, да ће за себе, као Србина, само у чину монашкомъ, своєє узвишеніємъ духу, своєє родолюбивомъ срцу одговараюћій кругъ деланія моћи наћи, сврши у Карловцима и Богословію, и после полгодишнѣгъ искушенія у сръбскої деспотовини, манастиру Крушедолу, 9. Априла 1839. године за монаха постриженъ буде. У истой години постао є на Ђурђевданъ у саборної цркви Новосадскої ѱакономъ, а на Божићъ у Карловачкої протоѱакономъ. На Митровъ-данъ 1842. године произведенъ є за архиѱакона у Вршцу, 1844. год. 19. Маѧ за прєсвитера у Бечу. Поставиши наскоро и протосиѱеломъ, 1845. године одређенъ є за администратора манастира Беочина, кою є дужность 18. Септембра исте године на себе и приміо. 1846. год. постао є и саседателѣмъ сремске вармеђе, 16. Септембра 1848. архимандритомъ Беочинскимъ, а 2. Јануара 1849 год. чланомъ Друштва Сръбске Словесности.

Јошъ докъ є ученикъ богословіє быо, у више прилика показао се ѱеговъ даръ красноречивости, кои га є узъ друга ѱегова своѧства препоруčio тадашнѣмъ митрополиту, покойномъ Стефану Станковићу. Съ годинама и оваѧ се даръ ѱеговъ све већма снажіо. Беседе при распусту ученика, говорене о Св. Илиї 1845. год. у саборної цркви Карловачкої, и друге єдне, исте године, о слави манастира Крушедола, нису се могли нахвалити слушаоци. Исто тако радо су были слушане ѱегове разумне и сладке речи у конгрегациѧма вармеђе сремске; а у слѣдъ ѱегове беседе на знаменитої скупштини карловачкої, 1 Маѧ 1848. обновљєно є достоинство сръбскога патриѧрха.

Збогъ свои отиѣны врлина поставши амблѣ-
нимъ духовнимъ синомъ св. патріарха, ипако е съ
нѣмъ 1850. године у Бечъ на саветъ архіерейскій,
гди е опетъ нѣгова одлична способность, као де-
ловодителя тога савета, обште признанѣ чланова
задобыла. У ово е време и понекій честитъ до-
писъ о народнимъ стварма за „Србске Новине“ на-
писао. — И како су у то доба многи заслужни
люди нашега народа у Аустрији, кое разнимъ сте-
пенемъ благородства, кое орденима были подарен-
ни, тако е и нашъ Каѣанскій овомъ прили-
комъ у награду за свое заслуге украшенъ былъ
златнимъ крестомъ заслуга съ круномъ.

Св. патріархъ толикогодишнимъ искуствомъ
веѣ се давно уверіо былъ о одличной способно-
сти Каѣанскогъ у одправляню црквено-народны
послова по канцеларійской и нижней управной
струи, кое е онъ као консисторіальный нотаръ,
као дѣловодитель поменутогъ архіерейскогъ са-
вета, као заступникъ патріаршко-народногъ се-
кретара, и као настоятель монастыра Беочина, на
найвеѣе нѣгово задовольство водіо. И зато сада
намери дати му прилику показати се у мало неза-
виснѣмъ положаю, у веѣмъ управномъ деланя
кругу. Онъ га постави 1852. године своимъ ман-
датаромъ у епархіи будимской, кою е дужность
до поставленя новогъ епископа, више одъ године
дана, нежалеѣи никакогъ труда, искрено и мудро
одправляо, пакъ и оно гледао у редъ довести,
што су други, кои е то преча дужность была, заръ
збогъ недоспеваня, пренебрегли были.

Наскоро по повратку у Беочинъ, премештенъ
буде (месеца Юнія 1853. год.) у Бездинъ, као най-
болѣй монастырь; а одъ-прилике на две године
затѣмъ отиде за администратора епархіе карл-
штатске.

Садъ се већъ свакиъ родолюбацъ, кои е Ка-
ћанскогъ коле изближе познавао, изъ свега срца
радовао, што е овимъ начиномъ нѣму отворенъ
путъ, да свою прозорљивость у народне потребе
онога края, свою мудрость у подмириваню нѣо-
вомъ, сою чисту, искрену и тврду волю за напред-
комъ цркве и народа свога у самомъ делу пока-
зати може. И заиста, за готово три године нѣго-
ве администраціе свакиъ е имао прилику уверити
се, да му узданъ у нѣга не само нив имало пово-
да ослабити, него да се оно у ствари јоште већ-
ма утврдило. Стварајући духъ нѣговъ, кои се
свуда појављивао, гди се годъ онъ и за краће вре-
ме као представатељ налазио, и овде е одма развио
свою благотворну делателность. Осимъ планова
о болѣмъ поделеню парохіа и приличнѣмъ снаб-
деню свештенства, о ужитку нѣовы удовица и
сирочадѣй, о подизаню и цели сходномъ уређењу
народны школа, кои су као планови већъ сазре-
ли были, особито е лепо обновио епископску ре-
зиденцію у Плашкомъ, и подигао уредну богосло-
вию у истомъ месту..

Међутимъ сви поменути планови, кои су по
известію дописника X у 2. брою „Срб. Дневника“,
и умирућемъ покойнику душу обузимали, на жа-
лость епархіе карловачке, на жалость целогъ на-
рода србскогъ у Аустрiи осташе неизвршени сво-
нимъ зачедіоцемъ, ма да е већъ и за епископа 7.
Децембра 1858. године посвећенъ, и скоро праву
епископску управу свое духовне пастве примити
готовъ быо. Предъ Божићъ по якой зими изъ
Карловаца у Темишваръ путуюћи назебе, добыве
запаленъ, а брзо затимъ узетость беле цигерице,
и тако своіомъ смрћу 1. Януара о. г. у 2 сата по
подне родъ србскій упреласти. Изъ Темишвара,

по желѣи нѣговой, пренети су нѣгови смртни остатци у Бездинѣ, гди су у цркви сараѣни. —

Каѣанскій е было висока, лепа раста, подуги образа, угасито плавы очію, косе плаво-смеђе, високогъ чела, погледа милокрвногъ съ племенитомъ озбиљношћу смешаногъ. Премда иначе приличногъ здравља, было е тавнѣ бое лица, коя га е узъ нѣгово добро срце, узъ нѣгову, чину му сходну побожностъ, и по спољашнѣмъ изгледу као неку светиню представљала.

Поредъ све у нѣговомъ характеру претежне озбиљности, у кругу пріятеля врло е пріятанъ другъ было. Нѣгова пріятельска писма, старомъ едноме другу писана, у кој' многима огледа се и свойствена му поетичностъ нѣговогъ духа, дѣшу самомъ чистомъ искреношћу, добродушношћу, верношћу. — О нѣгову на врлой честитости основану сталностъ, тако рећи, и неотично свагда се морала сломити бодля неизбежны чиновны отношеня, коя е непосредно или посредно на нѣга понекадъ была управљѣна. У нѣгову правичностъ, у нѣгово човеколюбіе свакій се могао тврдо поуздати, јоште докъ е и на подчинѣніемъ месту было. Свакомъ е радо помагао, а и знао е начинѣ.

У своме личномъ животу сасвимъ е скроманъ. умеренъ было. Колико е, поредъ свега тога, што е свагда по некогъ питомца у вишимъ школама издржавао, ипакъ съ маньимъ задовољанъ было, нехотећи се за веће отимати, показуе та околностъ, што га е, по известномъ знаню писца овы редака, покойный патріаршкій секретаръ Вуковићъ управо политично принудіо, јавити се за премештай у Бездинѣ.

Збогъ свое врстноће и доброте управо е обште уважаванъ и любљѣнъ было, тако да бы тежко было наћи ко му е и стално сарезновао, а ка-

мо ли непріятель быо. То е причинило, да е свакій о напредку рода мислеій, на нѣга као на неку угледу архіверейске врлине очи своє управіо быо; то е было узрокъ, што е самъ св. патріархъ у своємъ писму 2. Януара 1848. године изъ Пожуна писаномъ, покойнику рекао, да на нѣговъ животъ више држи, него што онъ то мисли, — — — да држи, да е онъ кадаръ увидити сва досадашня злоупотреблѣня, да волю и мужество има ратовати противу нѣм, не бы ли се еданпутъ црква Божія одъ нѣмъ очистила. И заиста, ово е увереніе светога старине деліо свакій, кои е покойника познавао, и већъ му е у духу достойно место намењивао.

Но божіи су путови неиспытани. Све ове лепе и, по свима знацима, врло основане надежде у самомъ цветѣ угинуше, а аустрійскомъ србству оставише едину христіянску утеху, да у свомъ уцвелѣномъ срцу чувајући незабравный споменъ покойника, моли божій благій промисао, да му опетъ скоро подобногъ Сергіи Каѣанскомъ архипастира подигне, кои ће съ преминувшимъ изчезлу надежду наново оживити, а къ томе јоште срећанъ бити, и у делу е испунити.

К. Б.

БИБЛИОГРАФІЯ.

I. СРБСКЕ КНИГЕ ГОДИНЕ 1858.

(Ако коя одъ овихъ книга ние овде записана, секретарство ќе Друштва Србске Словесности бити неона захвално свакоме ко му за нју яви.)

АТАНАЦКОВИЋЪ П. Книге Товита. Іудите. Естире, Іова. Преведене Платономъ Атанацковићемъ епископомъ Бачкимъ. У Новом - Саду книгопечатня Дра Дан. Медаковића 1858. 8. VIII, 170 с. и 1 л.

БОРОВЕЧКИ Я. Е. Propovied o presv. oltarskom otajstvu, koju je na 14. Veljače 1858. u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, kada je bio prvi dan godišnjega klečanja pred presv. oltarskim otajstvom, govorio Janko Ev. Borovečki, svećenik zagrebačke nadbiskupije i nadstojnik naukah u c. kr. plem. konviktu. U Zagrebu, tiskom Dra L. Gaja 1858. 8. 15.

ВАЛЯВЕЦЪ М. К. Narodne pripoviedke skupio u i oko Varaždina Mat. Kračm. Valjavec. U Varaždinu 1858 štampao J. pl. Platzer. 8. л. 2, с. 315.

Bibl. Centralorg. 1858, 3752.

ВИДАКОВИЋЪ М. Любомиръ у Блісіуму, роман-тическа, но притомъ и морална повѣсть, сачињена Милованомъ Видаковичѣмъ, дѣтвоспитателѣмъ. Друго изданіе. Издао Георгіе Стаичъ, изслуж. Словослагатель Правит. Типографіе II. часть. III. часть. У Бѣограду

у правительственной Типографіи 1858. 8. 216; 232; съ 1 приликомъ на камену писаномъ; на камену е писанъ у обе кнѣге листь на комъ нмѣ е нме.

ВУКОМАНОВИЋЪ А. Грађа за историју народа и књижевности српске. I. Показъ отъ кнѣга и о царственхъ кнѣгахъ родохъ. Изъ Гласника IX. чести. У Биограду у Књигопечатни Кнеж. српскогъ 1858. 8. 69.

ВУКОТИНОВИЋЪ Л. Pametarka. Gospodarom u Hrvatskoj i Slavonii od Ljudevita Farkaš-Vukotinića tiskom narodne tiskarne dra L. Gaja 1858. 16. VII, 120 с., 1 л.

(ГЕНОВЕВА.) Genoveva. Preliepa pripoviest iz starine za sve dobre ljude, osobito za matere i djecu, od Krištofa Šmida. (Drugo popravljeno izdanje.) (Sa slikom.) U Zagrebu, 1858. Brzotiskom Dragutina Albrechta. 16. VII, 131.

Друго нме:

Spisi za mladež od Krištofa Šmida. Svezak I. Iz njemačkoga prevadja i izdaje Sbor duhovne mladeži Zagrebačke.

ГЛАСНИКЪ Друштва Србске Словесности. Свезка X. Съ литогр. картомъ окружя ужичкогъ. У Београду у типографіи княжества србскогъ 1858. 8. л. 2, с. 388.

ДАНИЧИЋЪ Ђ. Србска синтакса. Написао Ђ. Даничићъ. Део првый. У Београду у државной штампарији 1858. 8. XII, 643.

ДЕВИДЕ I. Ф. Tabelarni pregled dosadanih vrédnotah sravnanih sa novom austrijskom, talirnom i južnoněmačkom vrédnotom, za porabu austrijskih dèržavljanah, a napose za poslovatelje svake vèrsti. Sastavljeno i izdano Josip Ferdinand Devidé, učitelju tèrgovačkih značstih na sbornotèrgovačkoj učioni u Zagrebu.

Verlag und Eigenthum von Leop. Hartmán's
Buchhandlung in Agram. 16. 43 с., 1 л.

(ДѢТЕ.) Pobožno dēte ili molitve i duhovne pēsme
za kērščansku školnu mladež. Poleg odredje-
nja Njih Preizvišenosti Gospodina Gospodina
Juraja Haulik od Varallye, kardinal-nadbiskupa
zagrebačkoga . . . van dane. U Zagrebu troš-
kom F. Župana 1858. 16. 221.

ЂОРЂЕВИЋЪ И. Робови или Заробљени Талијани
у Алгиру. Позориштна игра у четири дѣй-
ства одъ Ипократа Ђорђевића, ученика IV.
разреда гимназіе Београдске. У Земуну. Пе-
чатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 1858.
12. 83.

ЖИВАНОВИЋЪ И. Аламонтадъ или робъ на мор-
скоме броду. Одъ Хайриѣа Чокѣ'а. На срб-
скій языкъ превео Тома Живановићъ княже-
ско-србскій управитель пошта. У Новоме-
Саду. Књигопечатня Дра Дан. Медаковића
1858. 8. 121.

ЗУБАНЪ Г. Бой на Граову о Спасову дну. 1858.
године спѣвао Глиша Зубанъ. У Земуну пе-
чатњомъ I. К. Сопрона 1858. 8. 1 л., 14 с.

(ИЗВѢСТІЕ) Godišnje izvēstje četvèrto javne nize
realne i glavne učione dēčakah u Varaždinu
koncēm školske godine 1858. Waraadin 1858.
bei J. Platzer. 4. 41.

Bibl. Centralorg. 1858, 3651.

ИЛИЋЪ I. Песме Јована Илића. Друга свеска.
У Новомъ Саду у печатњи Дра Дан. Меда-
ковића 1858. 8. 99 с., 1 л.

ИСТОРИЈА Србскога народа написао А. Майковъ.
(Изъ његове књиге: „Исторія Сербскаго язы-
ка въ связи съ исторією народа“. Москва
1857.) Прилогъ Србски Новина за 1858 годи-

ну. У Београду у државној штампарији 1858. 8. 517 с., 1 л. съ литогр. 1 картомъ и 4 листа са сликама.

Ту е иза саме исторіе: I. Устанакъ србскій (народне песне); II. Летопись херцеговачкій Пропоція Чокорила; III. Сиртъ Сманла-аге Ченгића, песна Ивана Мамураића.

(ИСУСЪ.) Is u s prijatelj malenih ili pustite k meni malene. Molitvena knjizica s pjesmami za djecu od O. E. Jais-a. Prevede i izdade ju sbor duhovne mladeži zagrebačke. Treće izpravljeno i pomnožano izdanje. U Zagrebu tiskom dra L. Gaja 1858. 16. 187, съ 1 литограф. икономъ.

ЮВАНОВИЋЪ В. Узроци назадка и услови напредка польске привреде у Србији. Одъ В. Јовановића. Београдъ при књигопечатни кнѣжества србскогъ 1858. 8. 32.

Прештампано изъ „Србскихъ Новина.“

ЮВАНОВИЋЪ I. Јована Араня Толдија. Спевана скаска у XII. песама. Съ маџарскогъ превео Јов. Јовановићъ. У Новомъ Саду у печатни д-ра Дан. Медаковића. 16. 153 с., 1 л.

ЈОСИМОВИЋЪ Е. Начела выше математике у три части. Израдио понајпрече за потребу артилерійске школе к. с. Емилијанъ Јосимовићъ, при истой школи выше математике, механике и выше геодезіе професоръ, школске комисіе и друштва србске словесности редовный чланъ. У Београду. У Књигопечатни Кнѣжества Србскогъ. 1858. 8. 8 л., 253 с.

Ово е први део.

КАЛЕНДАРИ. Войвођанинъ. Србско-народный календаръ за годину 1858 одъ М. Д. Рашића. (Украшенъ са 20* дрвореза.) VI-та година. У Бечу писмены Ерменског Манастира. 8. 106.

* Не 20 него 6.

- Годишњак. Велики Србски календар за просту годину 1858. Година IX. У Новомъ Саду. Издае књигопечатња дра Дан. Медаковића. 4. 56, съ 2 лика на дрвету у тексту.
- Даница календаръ за 1858 годину са юначкимъ и забавнимъ песмама. Издао Георгиѣ Стаићъ. У Београду. Продае књижара Велимира Валожића. 8. 40.
- Zagrebački šoštár. kalendar za prostu godinu po Isusovom narodjenju 1858. U Zagrebu, troškom F. Zupana. 16. 24 л.
- Зимзеленъ. Србско-народный календаръ за годину 1858. VI. Година. Уредіо и издао Александеръ Андрићъ. У Бечу. Књигопечатњомъ А. Андрића. 8. 8, л. 91, с. съ 1 ликомъ на челику.
- Зорица или календаръ за годину 1858. Издао Бремја Караџићъ. V. година. У Београду. Правителственомъ Књигопечатњомъ. 8. 20.
- Календаръ са шематизмомъ княжества Србіѣ за 1858 годину. У Београду У Књигопечатњи Княжества Србскогъ. 8. 61.
- Katolički koledar za просту godinu 1858. Od Vilhelma Švelca, svetjenika nadbiskupije zagrebačke. Tečaj IV. U Zagrebu, bërzotiskom dra. L. Gaja. 8. 86, с. 2, л.
- Katolički pučki koledar za просту godinu 1858. Sastavio Ivan Mihaljević svetjenik biskupije Djakovačke. Sa slikami. Pèrvi godišnji tečaj. U Pešti tiskom Alojsije Bučanskoga. 8. 48.
- Лала. Малый календаръ за просту годину 1858. У Земуну печатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 16. 80.
- Ласта. Мали календаръ за просту годину

1858. IX година. Издає Печатня Медаковїћа у Новомъ Саду. 16. 65.

— Narodna knjiga koledar za godinu 1858. Uredio Ivan Filipović. U Osijeku tiskom i troškom Drag. Lehmana i ort. 8. 10 л., 201 с.

— Народный календаръ за просту годину 1858. са многимъ ликовима. У Земуноу печатано књигопечатномъ I К. Сопрона. 8. 100.

— Србско народный Велико-Бечкеречкій календаръ за просту годину 1858. Уредіо I. Поповићъ діаконь. I-ва година. У Великомъ-Бечкерекѹ печатао и издао Ф. П. Планиць. 8. 64.

— Тамишварскій календаръ за просту годину 1858. V. година. Брзотискомъ М. Хазаі и сына Вилхелма у Тамишвару. 8. XXXVI, 59.

— Hervatski kalendar za prostu godinu 1858. Ureditelj: Dr. Antun Starčević. Izdatelj: Karlo Albrecht. Tečaj I U Zagrebu, Berzotiskom K. Albrechta. 4. 48.

КАНАВЕЛИЊЪ Н. Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman, pjesan Ivana Kanavelića, vlastelina hvarskoga sad pr̃vi put izdana od preuzvišenoga, presvietloga i prečastnoga gospodina Josipa Jurja Strossmayera. . . sjedinjenich biskupijah bosansko-djâkovačke i sriemski biskupa, biskupiah biogradske i smederevačke . . . apoštolskoga upravitelja . . . U Osijeku, štampa Drag. Lehmana i drug. 1858. 8. XII, 616.

(КНИГА.) Kita cvietja spletena iz pjesamah domaćieh pjesnikah. U Zagrebu u tiskarnici dra L. Gaja 1858. 16. 5, 115 с., 1 л.

КУКУЛЪВИЊЪ Н. С. Slovník umjetnikah jugoslavenskih od Ivana Kukuljevića Šokcinskoga U Zagrebu tiskom narodne tiskarne Dra L. Gaja

1858. 8. 4 л., 112 с., са литогр. сликама Ф. Бенковића и Д. Аврамовића.

Ово е први свезакъ. И другиј е изашао године 1858, али у Београдъ јошъ нје дошао.

КУКУЛѢВИЋЪ И. С. Pjesnici hrvatski XVI. vieka. Od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Razdjel prvi. U Zagrebu 1858. Tiskom nar. tiskarne dra L. Gaja. 8. VIII, 103.

Изъ „Nevesta“ на по се штампано.

КУКУЛѢВИЋЪ И. С. Putovanje po Bosni od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu. Tiskom narodne tiskarnice dra L. Gaja 1858. 16. 119. Изъ „Narodnih Novina“ 1858 прештампано съ додатцима и поправцима.

ЛѢТОПИСЪ, србски, за годину 1858. Свеска прва, друга. Година XXXII. књига 97, 98. Издае Матица Србска. Уређуе Јованъ Ђорђевићъ. У Будиму словима ц. и кр. свеучилишта Пештанскогъ 1858, 1859. 8. 2 л., 235 с.; 2 л., 206 с.

Ту е у књизи I: (1—23) Предговоръ уредникогъ. (—39) Прегледъ свію епаршески столица (катедра) у светој православној источној цркви. (—49) Беседа на св. Саву 1858. Вукићевића. (—92) О слову х. (—108) Песме. (—152) Ђурађъ Вранковићъ, истор. романъ одъ Я. Игњатовића (продуженъ) (—160) Преводъ Илјаде. (—172) Народне приповѣдке. (—182) Прегледъ наречѣя славенскихъ ѣзове најглавније разликѣ. (—200) Матица Србска: Основат елно писмо и тестаментъ Саве Текелиѣ. (—211) Наредба србскогъ попечительства просвете одъ 31. Мая 1858бр. 948. (—223) Нове књиге. (—225) Некрологія. (—235) Смѣсѣ.

У књизи II: (1—72) Ђурђа Сремца књига о пропасти владѣства маџарскогъ. (—80) Позная словеница, одъ А. Драгосављевића. (—84) Сватанъ словенице оскудице, одъ А. Драгосављевића. (—89) Пѣсме. (—109) Србске пословице. (—123) Преводъ Иліаде. Одъ Л. Костића. (—133) Питомци Саве Текелиѣ. (—139) Јованъ Варо. (—201) Дѣланъ Матице Србске године 1858. (—204) Некрологія. (—206) Смѣсѣ.

МИКОШИЋЪ Ф. Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii edidit Fr. Mi-

klosich. Viennae apud Guilelmum Braumüller
1858. 8. 1 л., XII, 580 с.

МИЛИЋЕВИЋЪ М. Ђ. Часови одмора. I. II. Издае
Миланъ Ђ. Милићевићъ, експедиторъ у кнеж.
канцеларин. Редовный чланъ Друштва Србске
Словесности. У Београду у књигопечатњи
кнежевине Србје 1858. 8. 2 л., 87 с.; 94 с.

НЕНАДОВИЋЪ Л. П. Прилози за Србску историју.
Издае Любомиръ П. Ненадовићъ. I. Свеска.
У Земуноу. Печатня I. К. Сопрона 1858. 8. 57.

НИКОЛИЋЪ П. Практическое наставленіе за ду-
шенепечитель при болной-и смертной постел-
и свои парохіана, по Кёлеру, и дру Бранду,
Паоломъ Николичъ, протопресвитеромъ Кар-
ловачкимъ састављено. У Новомъ Саду трош-
комъ Игњата Фукса, књижара. 8. 1 л., 135 с.

НОВИНЕ. Glasnik Dalmatinski. Два пута на неде-
лю по 1 таб. фол. Уредникъ П. А. Казали у
Задру.

— Gospodarski list. Ђданъ путъ на неделю по
½ таб. у 4. Издае Хрватско-славонско госпо-
дарско друштво. Уређуе Богославъ Шулекъ
у Загребу.

— Zagrebački katolički list. Ђданъ путъ на не-
детю по 1 таб. у 4. Уредникъ Н. Хорватъ у
Загребу.

— Званичне новине княжества Србје. Ђданъ
путъ на неделю по ½ таб. у 1. у Београду.

— Narodne Novine, carsko-kr. službene. Свакій
данъ по ½ табака фол. Уредникъ Д. Деме-
таръ у Загребу. Издае Л. Гай.

— Neven zabavan, poučan i znanstven list. Ђданъ
путъ на неделю по 1 таб. у 8. Уредници др.
I. Враницанъ Добриновићъ и Винко Пацель.
Издае народна читаоница на Риеци.

- Подунавка. Бданъ путъ на неделаю по 1 таб. у 4. Издае И. К. Сопронъ у Земуну. Месеца новембра забранѣна.
- Родолюбацъ, листъ за разпространяванѣ полезны знаня. Издае и уређуе Ћ. Малетићъ и В. Вуићъ. Бданпутъ на неделаю по 1 таб. у 4. У Београду. Излазно одъ 1 мая до 5 новембра.
- Световидъ. Два пута на неделаю по 1 таб. фол. Уредникъ А. Андрићъ у Бечу.
- Седмица. Листъ за науку и забаву. Бданъ путъ на неделаю по 1 таб. у 4. Додатакъ Србскомъ Дневнику. Забранѣна месеца новембра.
- Србске Новине. Три пута на неделаю по 1 таб. фол. Издае и уређуе Милошъ Поповићъ у Београду.
- Србски Дневник. Два пута на неделаю по 1 таб. фол. Уређуе Ђорђе Поповићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду. Одъ 11 септембра до 11 дек. забранѣнъ.
- Школски листъ. Бданъ путъ на неделаю по 1 таб. у 8. Уређуе Ћ. Райковићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду. Почео излазити 16 октобра.

НОВИЊЪ I. Милошева или устанакъ Милоша Обреновића на Сулейман-пашу Скопљана у год. 1815. или ослобођењѣ Србје по четири сто- и двадесетъ шесто годишњој патњи и сужањству. изъ Српства Јоксима Новића Оточанина. У Новомъ Саду трошкомъ Игњата Фукса 1858. 8. 2 л., 76 с.

НОВЦИ стари и нови са нужднимъ разлаганѣмъ и таблицомъ сравњиваня одъ 1 кр. до 1,000.000 флоринти. У Новоме Саду. Изъ книгопечат- нѣ дра Дан. Медаковића 1858 16. 21 с., 1 л.

ОСМОГЛАСНИКЪ Содержащій въ себѣ різнаа пѣнїа и пѣсни церковныя въ дни недѣльныя и прѣздничныя цѣлаго гóда, и ѣныя разайчныя пѣсни дѣхуемыя за меншѣ юность, Богословскїа наѣки слышателей, и за ксѣхъ православныхъ Хрїстїанъ иъз сватыхъ церковныхъ книгъ собранныя. Въ Новомъ Садѣ, въ печати др. Данїїла Медаковича 1858. 8. 160.

ПАРЧИЊЪ Д. А. Riečnik ilirsko-talianski polag najnovijih izvorah sastavio ga O. Dragutin A. Parčić Tretjeg Reda Sv. Franje. U Zadru Petar Abelić Knjigar-Izdavatelj 1858. 16. XIV, 847.

ПЕТРАНОВИЊЪ Б. Исторїа књижевности поглавитихъ на свѣту народа одъ найстарїихъ времена до садашнѣга вѣка. Написао Дръ Божидаръ Петрановићъ. Часть I. У Новомъ Саду печатня дра Дан. Медаковића 1858. 8. VI, 340 с., 1 л.

ПЕТРАНОВИЊЪ Г. Побожна размишляня при слушаню св. литургїе, съ толкованѣмъ свакога нѣногъ чина, обреда и возглашенїа и съ додаткомъ прописаны молитава при св. причащенїю. Извадіо изъ књижице издана подъ истымъ насловомъ у Москви, и изъ други црквены књига Герасимъ Петрановићъ рождественскога м. Драговића архимандритъ. 16. 121. Штампаво е по другїй путь у Нов. Саду 1858 у Д. Медаков.

ПООТЕНЪ К. Razmišljanja razlika po sv. Alfonsu od Ligouri, prinešena u slovinski prosti jezik za probuditi duh bogoljubnosti u dušami svoje biskupije od prisvjetl i pripošt. g. Karla Poote-na, arkibiskupa barskoga u Arbanii i pervostolnika serbskoga kraljestva. U Rimu 1858. 12. 93.

Zagr. kat. list 1858. 6p. 40.

ПОПОВИЊЪ С. Црногорске гусле или народне песме, приче, подскочице и напїалице. Издае

- Стефанъ Поповићъ.** У Београду. У Книгопечатњи Княжества Србскогъ. 1888. 8. 131.
- ПОУЧЕНИЈЕ,** архірејско, новорукоположеномъ свештенику. Преведено съ Рускогъ. У Београду у правителственой Типографіи 1858. 8. 24.
- ПРЕГЛЕДЪ** цѣлога счетоводнога состоянія книженнога содружества Матице Србске съ концемъ године 1857. У Будиму, писмены Цес. Краля. Свеучилишта Пештанскогъ. 1858. 8. 24.
- ПРОГРАММЪ,** петый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1857. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Србско-народна Печатня митрополітско-гимназіална 1858. 8. 60, съ 1 табл.
- ПРОГРАММЪ,** шестый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1858. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографіа. 1858. 8. 48.
- ПУЦИЊЪ** М. Споменици Срѣбски од 1395 до 1423. то ест писма писана од републике Дубровачке Краљевима, Деспотима, Войводама и Кнезовима Срѣбскимъ, Босанскимъ, и Приморскимъ. Преписао с Дубровачке архиве кнез Медо Пуцић властелин Дубровачки... Са снимкомъ, уводомъ и примѣтбама. У Београду. Книгопечатня княжества Србскогъ. 1858. 8. 1 л., XXXVII с., 1 л., 178, XXXI с.
- ПЪСНИ** о Сосани, свет. Томи и св. мученицы Варвари. Трошкомъ Х. Алексе Ог. Поповића. У Земуну. Печатњомъ І. К. Сопрона 1858. 16. 23.
- РАЙКОВИЊЪ** Ћ. Бдѣ и медѣ. Шалѣиво-поучни чланци, написао ѿ за Србску младежь и ѿ не пріятель Ћорђе Райковићъ. У Новомъ Саду у печати Д-ра Д. Медаковића 1858. 8. XIV, 138.

РАЧУНИЦА, трговачка. За свакога човѣка нужна. У Новомъ Саду. Печатня дра Дан. Медаковића 1858. 8. 1 л., 105 с.

РИСТИЊЪ М. Х. Система целокупне философіе. Књига I. Енциклопедія и методологія философіе. Књига II. Основна философія. Списао Михаилъ Христофоръ Ристињъ, Профессоръ Исторіе и философічне Пропедентике на Гимназији Сремско - Карловачкой. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографія 1858. 8. 80; 44.

САБОЛОВИЊЪ А. Prava kèrštjanka u bogoljubnosti sa svetom cèrkvom, ili sveta vrèmena i blagdani godišnji. Molitvena knjiga za duhovnu zabavu spola ženskoga. Polag raznih spisateljah sastavio Antun Sabolović, biskupie bosanske, ili djakovačke misnik i levanske varoši župnik. Izdao drugi put Franjo Župan u Zagrebu 1858. 16. 319 съ єдномъ икономъ.

СБОРНИКЪ закона' и уредба, и уредбены' указа' изданы' у княжеству Србији. (Одъ почетка до конца 1858 године.) XI. У Бѣограду. У правителственой књигопечатни 1858. 4. VII, 195.

СВЕТИЊЪ М. Духъ народа Србскогъ. Одъ Јована Хаџића, у књижеству названого Милоша Светића. У Карловцы. Митрополитско - гимназіална Типографія. 1858. 8. XI, 119.

СВЕТИЊЪ М. Дѣла Јована Хаџића, у књижеству названого Милоша Светића, књига II. преводи спѣвни. У Карловцы. У Митрополитско-гимназіалной Типографіи 1858. 8. XII, 319 с., 1 л.

СУБОТИЊЪ В. Славопѣвъ врлой браћи Завѣдалу и Стршу одъ Васілія Суботића. У Новомъ Саду брзотискомъ I. Каулице 1858. 8. 15.

СУБОТИЊЪ І. Дѣла Јована Субботића. Књига І. пѣсне лирске. У Карловци. У митрополитско-гимназијалној Типографіји. 1858. 16. X, 400.

У СПОМЕНЪ Блисавете Спасићъ рођене Арсенијевићъ, преминувшѣ 30 Децембра 1857. године. У Београду књигопечатня княжества Србскогъ 1858. 8. 1 л., 13 с.

ФРАЙДЕНРАЙХЪ І. Crna kraljica. Izvorna čarobna gluma s pjevanjem u dva razdjela i jednom predigrom, pod naslovom: Prokletstvo na Medvedgradu. S upotrebljenjem historičkoga gradiva u jednom činu od Josipa Freudenreicha, člana narod. kazališnoga društva. Muzika od Franje Pokornoga. Svojm troškom na svijet izdao K. Stojić. U Zagrebu. Vrtoliskom Dragutina Albrechta 1858. 8. 3 л., 133 с.

ШАФARIКЪ Я. Пописъ акта принадлежећи къ исторіи Срба и остали югославена, наодећи се у цес. кр. Млетачкомъ генералномъ архиву, кои е сачинио у лето 1857. год. Дрѣ Янко Шафарикъ ред. чланъ и о. г. подпредседатель Друштва Срб. Словесности, професоръ Исторіе при Княж. Срб. Лицею. (Изъ „Гласника“ X. Друштва Срб. Слов.) У Београду У типографіи Княжества Србскогъ. 1858. 8. IV, 152.

ШОЛА І. А. Теоретично и практично наставленіе у чертаню, за праватно поученіе и за наставляніе у явнимъ заведеніама. Изворно сочинѣно одъ Јована А. Шоле, учителя чертаня и литографа изъ Златнога Прага. У Београду Правителствена Књигопечатня Княжества Србскогъ 1858. 4. 2 л., 58 с. съ 24 литог. таб.

ШПОРЪ Ю. М. Edipos. Tragedia u pet čina Jura Matie Špor-a. Na Rieci. Slovutis i izdavanje Erkola Rezze 1858. 16. 89.

ШТОЛЪ И. и ТОРБАРЪ И. Crkvene pjesme za školsku mladež i za puk izdane po Ivanu Stohl-u i Josipu Torbar-u. Svezak I. U Zagrebu. Vlastitost i troškom knjigarnice Lavosl. Hartmán-a. 8. 70 с., 1 л.

ШУЛЕКЪ Б. Némačko-hrvatski réčnik od Bogoslava Šuleka. U Zagrebu troškom F. Župana 1858. 7. 8. Heft Naturglaube — sprechen.

ЯКШИЊЪ В. Предлогъ првозвано-андрејской народной скупштини у 1858 год. поднесенъ Владимиромъ Якшињемъ. државны наука професоромъ у княж. срб. лицеоу и многи учены друштва членомъ. У Бѣограду при Књигопечатњи Княж. Србскогъ 1858. 8. 42.

ЯНКОВИЊЪ М. Т. Србскій царъ Стѣпане или смръ Душанова. I. Одъ М. Т. Янковића професора народне економіе при Кн. Срб. Лицею. У Београду 1858. 16. 1 л., IV, 42 с.

ЮКИЊЪ И. Ф и МАРТИЊЪ Г. Narodne pjesme Bosanske i Hercegovacke skupio Ivan Franjo Jukić Banjolučanin i Ljubomir Hercegovac (Fr. Gr. Martić) izdao O. Filip Kunić Kuprješanin. Svezak prvi. Pjesme junačke. U Osieku tiskom c.k. povl. tiskarne Drag. Lehmanna i drugara 1858. 8. 621 с., 1 л.

ЮРКОВИЊЪ Я. Tri lipe ili grieh neokajan, neoprošten i prelja pripoviedke od Janka Jurkovića. U Osieku. Štampa Drag. Lehmanna i drugara 1858. 16. 96.

II. НОВЕ КЊИГЕ НА ДРУГИМЪ ВЪЗНИЦИМА КОЕ СЕ ТИЧУ СРБА.

(Између овихъ књига овде су записане само оне које су у Београдъ добављене.)

БЕСѢДА, Русская. 1858. III. IV. 1859. I.

Ту е између осталогa у књизи III за годину 1858: Востокъ, Гласникъ XI.

Путевыя замѣтки. О. Гильердинга. — Семейная община по селамъ Сербскимъ (Чланакъ М. Ђ. Милићевича о за-
друзи, кои е вѣзашао у Гласнику IX.)

У књизи IV за годину 1858: Западныя Славяне, Отд. I
Познань. Показали нѣхъ роль въ Славянскомъ вопросѣ. Возро-
жденіе Славянскихъ народностей въ Австріи. Отд. II.
1848 годъ и его послѣдствія для Австрійскихъ Славянъ. Изъ
настоящее положеніе. — Георгій Черный. По рассказамъ
очевидцевъ (писалъ покойный Н. И. Надеждинъ). — Боснія.
Путевыя замѣтки А. Гильердинга.

У књизи I за годину 1859: Записки Сербскаго протоіерея
Матвія Ненадовича (преведено изъ Шумадине). — Отрыв-
ки изъ писемъ къ Министру Народнаго просвѣщенія о по-
ложеніи Славянъ въ Европѣ. М. П. Погодина. — Боснія.
Путевыя замѣтки А. О. Гильердинга. — Рассказы очевидца
о Скупщинѣ М. Милићевича.

GESETZBUCH Daniel's I. Fürsten und Gebiets von
Montenegro und der Berda. Wien, 1859. Ver-
lag von F. Manz. 8. 38.

ГОСУДАРСТВО, русское, въ половинѣ XVII вѣка.
Рукопись времени царя Алексѣя Михайлови-
ча. (Приложеніе къ 1 М. Русской Бесѣды за
1859. годъ.) Москва. Въ типографіи А. Семена
1859. 8. XXVIII, 64.

Знатно за Србе по томе што е писалъ Србинъ.

DOZON. A. Poésies populaires serbes traduites sur
les originaux avec une introduction et des no-
tes par Auguste Dozon chancelier du consulat
général de France a Belgrad. Paris E. Dentu
1859. 12. VI, 285.

MORDTMANN, A. D. Belagerung und Eroberung
Constantinopels durch die Türken im Jahre
1453. Nach den Originalquellen bearbeitet von
Dr. A. D. Mordtman. Stuttgart und Augsburg.
J. G. Cotta'scher Verlag. 1858. 8. 2 л., 147 с.
съ планомъ.

POZZA, N. A. Nicolai Aloysii comitis de Pozza pa-
tricii Racvini carmina Venetiis excudebat Jo-
sephus Grimaldo 1858. 8. 70.

SULAIMAN des Gesetzgebers (Kandīf) Tagebuch auf seinem Feldzuge nach Wien im Jahre 93½ d. H. = J. 1529 n. Chr. zum ersten Male im Türkischen Originaltexte herausgegeben, mit einer deutschen Übersetzung und mit Anmerkungen versehen von Dr. W. F. A. Behrnauer. Wien Verlag von K. Gerold's Sohn 1858. 8. 33 c., 14 A.

UTIEŠENOVIĆ, O. M. Die Hauscommunien der Südslaven. Eine Denkschrift zur Beleuchtung der volkstümlichen Acker- und Familienverfassung des serbischen und des kroatischen Volkes. Von Og. M. Utiešenović. Wien, 1859. F. Manz et C. 8. 2 A., 277 c.

VERANCSICS Antal, m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái. Közli Szalay László m. akad. r. t. Harmadik kötet. Első portai követtség 1553 — 1554. Pest, Egenberger F. 1858. 8. VIII c., 2 A., 463 c.

Απὸ τοῦ :

Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. Kiadja a Magyar tudományos akadémia történelmi bizottsága. Első osztály: Írók. Negyedik kötet.

